

YIL 3 SAYI 6

TEMMUZ - ARALIK / 2021

BATIADALET

ANKARA BATI ADLİYESİ DERGİSİ

KRİPTO PARALAR KONUSUNA GENEL BİR BAKİŞ VE HUKUKİ DEĞERLENDİRME

22

Uygulamada Terörizmin Finansmanı
Suçu ve Benzer Suçlarla Mukayesesi **8**
Şahsiyette Mehmet Akif Ersoy
Meziyette İstiklal Marşı **44**
Mayıs 1915: Ermenilerin Sevk ve
İskân Kararı **64**

İnsan Hakları Eylem Planı ve
Kolluk Yetkileri Hakkında Kısa
Değerlendirme **80**
Hukuki Alacağın Tahsili
Amacıyla Yağma Suçu **96**

83 Milyon'un varsa başaramayacağın hiçbir şey yok

67 yıldır sizden ilham alıyoruz, 67 yıldır Türkiye için çalışıyoruz.

VakıfBank, daima seninle.

444 0 724 | vakifbank.com.tr

     /vakifbank

VakıfBank

Burası Sizin Yeriniz

Bu derginin basımında, yayımlanmasında, tasarımında ve posta hizmetlerinde hiçbir kamu harcaması yapılmamıştır. Tüm giderler reklam veren kurumlarca karşılanmaktadır.

İMTİYAZ SAHİBİ

Gökhan KARAKÖSE

Ankara Batı Adliyesi Adına
Cumhuriyet Başsavcısı

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Halil DEMİR Cumhuriyet Başsavcı Vekili

YAYIN KURULU

Halil DEMİR Cumhuriyet Başsavcı Vekili

İlhami DEMİRKOPARAN Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı

Serkan KÖSE Cumhuriyet Savcısı

Muhammet Uraz YILDIZ Cumhuriyet Savcısı

EDİTÖRLER

Musa AYGÖR Bilgisayar İşletmeni

Yalçın BORA Bilgisayar İşletmeni

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Günay DOĞAN Yazı İşleri Müdürü

YAYIN TÜRÜ VE SÜRESİ

Yerel Süreli Yayın,
6 Ayda bir ücretsizdir.

BASIM TARİHİ

Temmuz 2021

TASARIM ve BASIM YERİ

Jargon Reklam Ajansı LTD.ŞTİ.
Kazım Karabekir Caddesi No:95/48
İskitler/ANKARA
Tel: 0312 284 57 46
info@jargonmedya.com

YÖNETİM YERİ

Oğuzlar Mahallesi Prof. Dr.
Necmettin Erbakan Caddesi No:52
Etimesgut/ANKARA
Tel: 0312 246 40 00
e-mail: ankarabaticbs@adalet.gov.tr

Eserlerinizin BATIADALET dergisinde yayınlanması için
ankarabaticbs@adalet.gov.tr e-posta adresine gönderebilirsiniz.

Dergimizde yayınlanan eserlerin sorumluluğu eser sahiplerine
aittir ve telif ücreti ödenmez.

Bu derginin basımında, yayımlanmasında, tasarımında ve posta hizmetlerinde hiçbir kamu harcaması yapılmamıştır. Tüm giderler reklam veren kurumlarca karşılanmaktadır.

BATIADALET
ANKARA BATI ADLİYESİ DERGİSİ

Çok değerli BATIADALET okurlarımız,

Pandemi ile mücadelede epey mesafe kat ettiğimiz bugünlerde başta sağlık çalışanları olmak üzere, özverisini esirgemeyen ve zor şartlar altında görevlerini eksiksiz yerine getiren tüm meslektaşlarıma ve çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi ileterek sözlerime başlamak istiyorum.

15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü'nümüzün bu sene beşinci yıl dönümünü kutlayacağız. Anayasal düzenimizi korumak için bir an bile düşünmeden şehadete yürüyen iki yüz elli bir kahramanımıza bu vesile ile Cenâb-ı Mevlâ'dan bir kez daha rahmet diliyor, kıymetli gazilerimize şükranlarımı iletiyorum.

Yargı camiamız açısından 2021 yılı oldukça önemli bir yıl oldu. Öncelikle, ilân edilen İnsan Hakları Eylem Planı'nın ülkemiz adına hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum.

2017-2021 yılları arasında Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği görevini yapan değerli üyelerimize yargı camiasına sundukları katkılardan dolayı teşekkürlerimi iletiyor, yeni seçilen Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyelerini tebrik ediyor; yeni görevlerinde muvaffakiyetler diliyorum.

Ayrıca 2021 yılı adli yargı ana kararnamesi ile adliyemizden ayrılarak yeni görev yerlerine atanan meslektaşlarımıza başarılar diliyor, adliyemizde yeni göreve başlayan meslektaşlarımıza da hoş geldiniz demek istiyorum.

Dergimizin bu sayısında da yargı camiamızı kapsayacak bir içeriğe ulaşmaya gayret ettik. Akademik eserlerin yanı sıra derginin iskeletini oluşturan değerli meslektaşlarımız ile bu sayıya katkı sunan tüm yazarlar sayesinde birçok farklı konunun incelenme fırsatı siz değerli okuyuculara sunulmuştur. Yazılıyla katkı sunan meslektaşlarımıza, hocalarımıza, personelimize ve tüm yazı sahiplerine teşekkür ediyorum.

Halk edebiyatının en önemli şairlerinden Yunus Emre ile kurtuluş mücadelemizin bayraktarı ve milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un ölüm yıl dönümleri sebebiyle bu sayımızda onları da yâd etme fırsatını bulduk.

Teknolojinin hızlı gelişimi nedeniyle ortaya çıkan ve büyümeye devam eden merkezi olmayan sanal para birimlerinin tüm dünyada yaygınlaşması nedeni ile hukuki sorunları da beraberinde getirdiğini dikkate alarak merkezi olmayan sanal paraları konu edinen bir yazıya da yer verdik.

Yoğun iş temposu nedeni ile kendilerine vakit ayırma sorunu yaşayan okurlarımızın ilgisini çekeceğini umduğumuz hobi yazılarına bu sayımızda da yer ayırdık.

Son olarak; BATIADALET ailesi olarak tüm okurlarımızın yaklaşan 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü'nü ve akabindeki mübarek Kurban Bayramını kutluyor, herkese saygılarımı sunuyorum.

Gökhan KARAKÖSE

Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı

Saygıdeğer BATIADALET dergisi okurları,

Siz değerli okurlarımız için içerik olarak sürekli zenginleştirmeye özen gösterdiğimiz dergimizin yeni sayısında hayata ve güncel hukuki meselelere dair birçok makale ve konuyu sizlerin beğenisine sunmaktan kıvanç duymaktayım.

BATIADALET dergimizin yayın hayatına başlamasına ve devamına vesile olan yayın kurulumuza ve katkıda bulunanlara bir kez daha teşekkür ederim.

Binlerce yıldır üzerinde yaşadığımız bu coğrafyada nice savaşlar, nice afetlerle nice saldırılarla karşılaştık her seferinde de vatanımıza sahip çıktık. Yine bu saldırılardan biri olan 15 Temmuz hain darbe girişiminin yaklaşan yıl dönümünde Türkiye Cumhuriyeti'ne kast edenlerin hain planına canını siper ederek destan yazan kahraman şehitlerimizi rahmetle ve dualarla anarken, yakınlarına sabırlar diliyorum. Kahraman gazilerimize minnetle teşekkür ediyorum.

Adliyemizdeki etkinleştirme, iyileştirme, adli ve idari faaliyetlerimiz hukukun üstünlüğü ilkesine dayanarak çalışmalarımız insan odaklı devam etmektedir. Adalet Bakanlığının oluru ile Ankara Batı Adliyesi bünyesinde 2021 yı-

linda istihdam edilmek üzere sözleşmeli zabıt katipliği, koruma ve güvenlik görevlisi, şoför, mübaşir, elektrik teknisyeni ve icra katipliği unvanlarında sözlü sınavlar adliyemiz bünyesinde yapılmış olup değerlendirme aşamaları devam etmektedir.

Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından Adli ve İdari Yargı 2021 Yılı Ana Kararnameleleri, emeklilik, tayin ve başka sebeplerle aramızdan ayrılan kıymetli hakim ve Cumhuriyet savcılarımıza, meslektaşlarımıza bundan sonraki yaşamlarında sağlık ve mutluluklar temenni ediyorum. Adliyemize yeni atanan hakim ve Cumhuriyet savcılarına, adalet personeline de yeni görev yerlerinde başarılar diliyorum.

Ağır iş yükü altında görevlerini en iyi şekilde yerine getirmeye özen göstererek yoğun bir emek ve çalışma ile geçen bir yılın ardından tüm yargı camiasına huzur, mutluluk ve sağlık dolu bir adli tatil dönemi arzu ediyorum.

Haziran ayında hız kazanan aşı çalışmalarlarıyla birlikte salgın belasından bir an önce kurtulmamızı Rabbimden niyaz ediyorum.

Beğeni ile dergimizi takip eden tüm okurlarımızı ayrı ayrı saygıyla selamlıyorum.

Şenel ALTINAY

Ankara Batı Adli Yargı
Adalet Komisyonu Başkanı

UYGULAMADA
TERÖRİZMİN FİNANSMANI
SUÇU VE BENZER
SUÇLARLA MUKAYESESİ

8

KRİPTO PARALAR
KONUSUNA GENEL BİR
BAKIŞ VE HUKUKİ
DEĞERLENDİRME

22

ŞAHSİYETTE
MEHMET AKİF ERSOY
MEZİYETTE
İSTİKLAL MARŞI

44

MAYIS 1915: ERMENİLERİN
SEVK VE İSKÂN KARARI

64

İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI VE
KOLLUK YETKİLERİ HAKKINDA
KISA DEĞERLENDİRME

80

HUKUKİ ALACAĞIN
TAHSİLİ AMACIYLA
YAĞMA SUÇU

96

İÇİNDEKİLER

Uygulamada Terörizmin Finansmanı	
Suç ve Benzer Suçlarla Mukayesesi	8
Yûnus Emre	16
Kripto Paralar Konusuna Genel Bir Bakış ve Hukuki Değerlendirme	22
Uçma Tutkusu ve Bir Macera Sporü Olarak Yamaç Paraşütü	28
Spor Tahkim Kurulları	32
Ticaret Şirketlerinde Yönetim ve Temsil Kavramlarının Anlamı ve Kapsamı	38
Gözlerinde Çağ Yanar (Şiir)	43
Şahsiyette Mehmet Akif Ersoy, Meziyette İstiklal Marşı	44
Oradaydım	48
Türk Ceza Kanunu'nda Doğrudan Bilişim Suçları	50
Mekanik Aşk	58
Mevsimlik İş Sözleşmesi	60
Mayıs 1915: Ermenilerin Sevk ve İskân Kararı	64
Covid-19 Pandemi Döneminde Vitamin ve Gıda Takviyesi Kullanımı	70
Uzlaştırma Usulünde Soruşturma Evresinde	
Cumhuriyet Savcısı Tarafından Verilebilecek Kararlar (CMK M. 253)	74
İnsan Hakları Eylem Planı ve Kolluk Yetkileri Hakkında Kısa Değerlendirme	80
Ankara Batı Adliyesi'nde Zabıt Katibi Olmak	83
Askeri Ceza Kanununda Tanımlanan Firar Suçunun	
Kesintisiz (Mütemadi) Suç Olma Özelliği	84
Vergi Ceza Hukukundaki Gizleme (İbraz Etmeme) Suçunun	
Susma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi	92
Kudüsünden Selam Var (Şiir)	95
Hukuki Alacağın Tahsili Amacıyla Yağma Suçu	96
Bilir Misin? (Şiir)	101
Atık Suların Tekrar Kullanımı	102
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi	
Kapsamında Geri Göndermeme İlkesi	106
Doğada Kaybol, Kendini Bul...	110
Anlaşmalı Boşanma Davaları	112
Vuslat (Şiir)	115
Adliyemizden Haberler	116

ANKARA

BA TI

ADALET

SARAYI

BATIADALET dergisinin altıncı sayısında siz değerli okurlarımızla birlikte olmanın heyecanı ve mutluluğu içerisindeyiz. 3. yılını dolduran dergimizle ilgili olumlu görüş, önerileriniz ve katkılarınız ile hem tasarım hem de içerik olarak daha da zengin bir eser sunabilmek için tüm gücümüzle çalışıyoruz.

Bu sayımızda da adliyemizde görevli hâkim, savcı ve personellerimiz ile birlikte yargı mensupları, akademisyenler ve yazarlar tarafından kaleme alınan zengin içeriğe sahip konular ile karşınıza çıkıyoruz.

Dergimizde kripto paralar konusuna genel bir bakış ve hukuki değerlendirme, uygulamada terörizmin finansmanı suçu ve benzer suçlarla mukayesesi, insan hakları eylem planı ve kolluk yetkileri hakkında kısa değerlendirme gibi güncel hukuki konular ile kamu hukuku ve özel hukuk alanında uygulayıcılara yol gösterici çalışmalara yer verilmiştir.

Mesleki ve akademik çalışmaların yanı sıra, 2021 yılının Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı yılı ilan edilmesi nedeniyle kaleme alınan “Şahsiyette Mehmet Akif Ersoy ve Meziyette İstiklal Marşı” konulu çalışmayla milli şairimizi, yine 2021 yılının Yûnus Emre ve Türkçe Yılı olması nedeniyle çağının çok ötesinde bir şair olan Yûnus Emre’yi “Yûnus

Emre” başlıklı makale ve kendi kaleminden dökülen “Bir Kez Gönül Yıktın İse” şiiri ile anarak çeşitli konularda makale ve şiirlerin yer aldığı bir solukta okunacak bu eseri takdirlerinize sunuyoruz.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından ilan edilen yaz kararnamesinin yargı camiamız için hayırlı olmasını temenni ediyoruz. Kararname sonrası adliyemize veda eden değerli meslektaşlarımıza yeni görev yerlerinde başarılar diliyor, adliyemize atanan meslektaşlarımıza hoş geldiniz diyoruz.

2017 - 2021 yılları arasında Hakimler ve Savcılar Kurulu’nda görev yapan tüm Kurul üyelerimize yargı camiasına sundukları katkılarından dolayı teşekkür ediyor, yeni seçilen Kurul üyelerimize görevlerinin kendileri ve yargı teşkilatımız için hayırlı olmasını diliyoruz.

15 Temmuz Milli İrade Destanı’nın yıl dönümü vesilesiyle şehadete eren tüm aziz şehitlerimizi rahmetle, gazilerimizi saygı ve minnetle anıyoruz.

Daha sağlıklı bir dünya için küresel salgının bir an önce bitmesini temenni ediyor, dergimizin yayınında emeği geçen herkese teşekkürlerimizi sunuyoruz.

YAYIN KURULU

UYGULAMADA TERÖRİZMİN FİNANSMANI SUÇU VE BENZER SUÇLARLA MUKAYESESİ

AZMİ ÇAĞATAY BİLGİN

Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Üyesi

I. GİRİŞ

Terörizmin finansmanı suçu, günümüzde terör örgütlerinin güncel varlığını sürdürebilme amacı ile zorunlu finans arayışları gözetildiğinde sıklıkla işlenen ve güncelliğini koruyabilecek bir suç tipidir. Terörizmin finansmanı suçunun unsurları ile birlikte yüksek mahkeme uygulamasının ve özellikle terör örgütüne yardım etme, örgüte silah sağlama ve suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçları ile benzerliği ve farklılıkları bakımından irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada yoğun iş yükü ile görev yapan uygulamacı meslektaşlarımız için ilgili mevzuat hükümlerine ve içtihatlarla da atıf yapılarak pratik açıklamaların daha faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

I- ÜLKEMİZDE TERÖRİZMİN FİNANSMANI SUÇU İLE İLGİLİ MEVZUAT

Ülkemizde terörizmin finansmanı kapsamındaki eylemlere dair ceza yaptırımlarının düzenlendiği kanunlar yürürlük tarihlerine göre kronolojik olarak aşağıda belirtilmiştir.

Bu kapsamdaki eylemler;

- 1-** 01.06.2005 tarihine kadar mülga 765 Sayılı TCK'nın 169. maddesinde,
- 2-** 01.06.2005-29.06.2006 tarihleri arasında 5237 Sayılı TCK'nın 220/7. maddesinde,
- 3-** 29.06.2006 -16.02.2013 tarihleri arasında 3713 Sayılı Kanun'un mülga 8. maddesinde,
- 4-** 16.02.2013 tarihinden sonra ise 6415 Sayılı Kanun'un 4. maddesinde düzenlenen suç olacaktır.

Terörizmin finansmanı suçu mer'i mevzuatımızda 6415 Sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 4. maddesinde düzenlenmiştir. Mezkûr kanunun 3'üncü maddesi kapsamında suç olarak düzenlenen fiillerin gerçekleştirilmesinde tümüyle veya kısmen kullanılması amacıyla veya kullanılacağını bilerek ve isteyerek bel-

li bir fiille ilişkilendirilmeden dahi bir teröriste veya terör örgütlerine fon sağlayan veya toplayan kişinin eylemi, fiili daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde bu kanun kapsamında yaptırıma bağlanmıştır.

Fon sağlama veya toplama eyleminin sadece 6415 Sayılı Kanun'un 3. maddesinde düzenlenen fiillerin gerçekleşmesi amacıyla işlenmesi halinde terörizmin finansmanı suçu oluşacaktır.

II. UYGULAMADA TERÖRİZMİN FİNANSMANI SUÇU

1. Suçun Maddi Konusu

Suçun maddi konusu mezkûr kanunun 3. maddesi kapsamında düzenlenen eylemlerin gerçekleştirilmesinde tümüyle veya kısmen kullanılması amacıyla veya kullanılcığını bilerek ve isteyerek belli bir fiille ilişkilendirilmeden dahi bir teröriste veya terör örgütlerine sağlanan veya toplanan fondur.

“Fon” kavramına para ile birlikte parayla ölçülebilen herhangi bir maddi değeri olan eşyanın da dahil olduğu belirtilmelidir. Bu an-

lamda terör örgütüne tabiki para ve kıymetli eşya ile birlikte, fon kavramına dahil olacağından gıda, pil, canlı hayvan, ayakkabı, jeneratör vs. yaşamsal malzeme gönderilmesi de terörizmin finansmanı kapsamında kabul edilecektir. Terörizmin finansmanı suçunun maddi konusu olan fonun bir suçun işlenmesinde (fiilen) kullanılmış olması şartı da suçun oluşumu için aranmayacaktır (6415 sk., 4/3. md).

“Sanıkların kırsalda faaliyet gösteren silahlı terör örgütü mensuplarına erzak, ilaç, tütün gibi değeri para ile ölçülebilen yaşam malzemeleri temin etmek biçimindeki eylemlerinin suç tarihinde yürürlükte bulunan 3713 Sayılı Kanun'un 8/1 ve hüküm tarihinden sonra yürürlüğe giren 6415 Sayılı Kanun'un 4. maddelerinde düzenlenen terörizmin finansmanı suçunu oluşturacağı” (Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin 2013/14182 E., 2014/1624 K. sayılı ilamı)

2. Suçun Manevi Unsuru

Madde metninde “bilerek” ve “isteyerek” gibi ifadeler kullanıldığından suç doğrudan kastla işlenebilir. Olası kastla işlenemeyeceği belirtilmelidir (Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ, TCK Genel Hükümler, 7. Baskı, s. 241, Seçkin Yayınevi). Kişi, örgütün işlediği somut fiili bilmesi

de terör örgütü olduğunu, sağladığı yardımın örgütün yararına kullanılacağını bilmeli ve bu irade ile hareket etmelidir (Prof. Dr. A. Caner YENİDÜNYA - Arşt. Görv. Zafer İÇER, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma, 1. Baskı, s. 56, Legal Yayınevi).

Para ve sair eşyanın herhangi bir örgüt faaliyetinde fiilen kullanılması suçun oluşması için şart değildir. Bu bilinç ve irade ile finans kaynağının örgüte aktarılması suçun oluşumu için yeterlidir.

Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin yerleşik içtihatları göz önüne alındığında; suç örgütleri veya silahlı terör örgütlerine yardım (veya yardımın özel bir düzenlemesi olan terörizmin finansmanı) suçunun ancak doğrudan kastla işlenebileceği, yardımın örgütün amacını gerçekleştirmeye hizmet etmesi gerektiği, örgüt üyelerine yapılan yardımın da örgütte yapılmış gibi kabul edilmekle birlikte örgüt üyesinin mensup olduğu örgütün bilinmesi ve bu yardımın da örgütün amaçlarını gerçekleştirme gayesiyle yapılması hususunda ortak bir kanaat mevcuttur (Yargıtay 16. Ceza Dairesi Esas No: 2016/2365 Karar No: 2016/5345 sayılı ilamından).

3. Fail

Suçun faili terör örgütünün kurucusu yöneticisi ve üyeleri haricinde her gerçek kişi

olabilir. Kamu görevlilerinin bu görevin sağladığı nüfuzunu kötüye kullanarak fail olması artırım nedeni kabul edilmiştir. Terör örgütünün hiyerarşisi altında finans sağlama ve toplama eylemi terörizmin finansmanı suçunu oluşturmaz. Failin terör örgütü ile organik bağına gösterecek ve faile örgüt yöneticiliği veya üyeliği sıfatı kazandıracak yan deliller varsa terörizmin finansmanı suçu açıklandığı üzere TCK'nın 314. maddesi içerisinde erimekte ve münhasıran terör örgütü kurma, yöneticiliği veya üyeliği suçu oluşmaktadır. Ayrıca 6415 Sayılı Kanun'un 4. maddesinde 27.12.2020 tarihli 7262 Sayılı Kanun'un 36. maddesi ile yapılan değişiklikle terörizmin finansmanı kapsamındaki fiillerin "Örgütü kuran veya yöneten ya da örgüt üyesi tarafından gerçekleştirilmesi hâlinde bu kişiler hakkında örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları uyarınca verilecek ceza üçte birine kadar artırılır." hükmü düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile terörizmin finansmanı fiilinin silahlı terör örgütünü kuran, yöneten ya da örgüt üyesi tarafından gerçekleştirilmesi, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçlarının nitelikli hali kabul edilmiştir.

"6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanuna Muhalefet suçuna yönelik olarak 5271 sayılı CMK'nın 223. maddesinde sayılan hüküm türleri arasında belirtilmeyen şekilde 'hüküm verilmesine yer

olmadığına' karar verildiği görülmüşse de, silahlı terör örgütü üyesinin ayrıca 6415 sayılı Kanunun 4. maddesinde yazılı suçtan cezalandırılmayacağı da göz önünde bulundurulmak sureti ile dava zamanaşımı süresince ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi mümkün görülmüştür.” (Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 27.12.2019 tarihli, Esas No: 2019/6942, Karar No: 2019/8461 sayılı ilamı)

4. Genel Nitelikte Örgüte Yardım Suçu ile Terörizmin Finansmanı ve Terör Örgütüne Silah Sağlama Düzenlemelerinin Mukayesesi

Türk Ceza Hukukunda silahlı terör örgütlerine yardım suçu, genel ve özel hükümleri ile aşağıdaki sistematik içinde düzenlenmiştir.

- 01.06.2005 tarihinden itibaren yürürlükte olan TCK'nın 314/3, 220/7, 314/2. maddelerinde düzenlenen silahlı terör örgütüne genel nitelikte yardım suçu.

- 01.06.2005 tarihinden itibaren yürürlükte olan TCK'nın 315. maddesinde düzenlenen silahlı terör örgütüne silah sağlama suçu.

- 18.07.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5532 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenen ve 16.02.2013 tarihine kadar yürürlükte kalan 3713 sayılı Kanunun 8. maddesinde yer alan ve 16. 02. 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun 4. maddesinde düzenlenen terörizmin finansmanı suçu.

Yardım fiilleri örgüte silah sağlama ve terörün finansmanı dışında tahdidi olarak sayılmamıştır. Her ne surette olursa olsun örgütün hareketlerini kolaylaştıran ve yaşantısını sürdürmeye yönelik eylemler yardım kapsamında görülebilir. Yardım teşkil eden hareketin başlı başına suç teşkil etmesi gerekmez. Yardım bir kez olabileceği gibi birden çok şekilde de gerçekleşebilir. Ancak yardım teşkil eden faaliyetlerde devamlılık, çeşitlilik veya yoğunluk var ise fail örgüt üyesi olarak da kabul edilebilecektir. Bu kapsamda;

a- Silahlı terör örgütü yöneticisi veya üyesi olmayıp, örgütün faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla ve örgütün amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silah temin eden, nakleden veya depolayanların eylemleri TCK'nın 315. maddesindeki suçu oluşturacaktır.

b- Silahlı terör örgütü yöneticisi veya üyesi olmayıp terör örgütlerine veya mensuplarına para veya değeri para ile temsil

edilebilen taşınır veya taşınmaz, maddi veya gayri maddi her türlü mal, hak, alacak ile bunları temsil eden her türlü belgeyi sağlama veya toplama eylemleri 6415 sayılı Kanunun 4. maddesine temas eder.

c- Örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmamakla birlikte, örgüte veya örgüt üyelerine bilerek ve isteyerek yukarıda sayılanlar dışında barındırma, nakletme, istihbari bilgi sağlama, örgüt mensuplarının araştırılmasını, yakalanmasını engellemeye yönelik imkan sağlama gibi her türlü yardım ise TCK'nın 314/3, 220/7. maddeleri yollamasıyla 314/2. maddesi kapsamında kabul edilecektir.

Özellikle terör örgütlerinin bir yöntem olarak kullandığı finans kaynaklarından olan kişilerden yardım ya da başka ad altında para veya para ile ölçülebilecek değer temini halinde terör örgütüne bu fonu sağlayan veya örgüte aktarılacak üzere fon toplayan faillerin eylemi örgüt hiyerarşisinde olduklarına dair organik bağı gösteren başkaca kanıtlar bulunmadığı takdirde 6415 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında terörizmin finansmanı suçunu oluşturacaktır.

“PKK silahlı terör örgütünün varlığını koruması, 6415 sayılı Kanun'un 3. maddesinde fon sağlanması veya toplanması yasaklanan fiilleri gerçekleştirebilmesi ve bu husustaki örgütsel faaliyetlerini sürdürebilmesi amaçlarına uygun olarak, sanık'ın örgütün kırsalda faaliyet gösteren mensuplarınca verilen 330 TL karşılığında satın almasını istedikleri 5 kg peynir, 10 kg zeytin, 4 çift mekap ayakkabı, 5 kg makarna, 5 kg şeker, 10 kg un ve bir miktar çay, tütün, tuz, bant ve çoraptan ibaret malzemelerinin satış bedelinin verilen parayla karşılanmaması üzerine kendi cebinden ilave ettiği 50 TL'nin niteliği itibarıyla 6415 sayılı Kanun'un c bendinde tanımlanan “fon” kapsamında kaldığı anlaşıldığından, eyleminin bir bütün halinde, aynı Kanun'un 4. maddesinde düzenlenen terörizmin finansmanı suçunu oluşturduğunun kabulü gerekmektedir. “ (Yargıtay CGK'nın 26.02.2019 tarihli, 2017/16-1104 Esas, 2019/137 Karar sayılı ilamı)

Örneğin ihtiyaç sahibi ülkelerde eğitim ve sağlık ihtiyaçları için kullanılacağı vaadi ile toplanan paraların terörist organizasyonun içerisinde yer alan terör örgütü ile iltisaklı, irtibatlı kurumlara aktarılması da terörizmin finansmanı kapsamında kabul edilmelidir (Prof. Dr. İzzet Özgenç, Suç Örgütleri 10. Bası s. 213 Seçkin Yayınevi).

Terörizmin finansmanı, örgüte veya örgüt üyelerine bilerek ve isteyerek yardım etme ile silah sağlama suçlarının ortak yönü failin örgüt hiyerarşisine dahil olmamasıdır.

Silahlı terör örgütlerine yardım suçunda yardım fiili, örgütün bizzat kendisi veya mensupları lehine gerçekleştirilebilir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 31.10.2012 tarih ve 2012/1234 Esas, 2012/1825 sayılı kararında da belirtildiği gibi, yardımın mutlaka örgüte ulaşması, sonuç vermesi gerekmez ve her bir fail, örgütçe verilen veya kendiliğinden üstlenilen görev kapsamında kendi fiilinin gerçekleştirilmesinden sorumlu olacaktır.

5. Terörizmin Finansmanı Suçu ile Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçunun Mukayesesi

Terörizmin finansmanı suçunda örgüte aktarılan fon yasal ya da illegal yollardan elde edilebilir. TCK'nın 282. maddesinde düzenlenen suç tipinde ise finansın mutlaka öncül bir suç işlenerek (Dolandırıcılık vb.) illegal yoldan temin edilmesi ve meşru bir görünüm kazandırmak amacı ile çeşitli işlemlere tabi tutulması aranmaktadır.

Terörizmin finansmanı suçunda paranın gönderildiği kişi, yer araştırılırken, aklama suçunda paranın kimden, nereden temin edildiği araştırılmaktadır.

Her iki suç tipinde amaç bakımından da fark bulunmaktadır. Ekseriyetle meşru bir yolda elde edilmiş olan para ve sair mal varlığı değerleri terörün finansmanı amacı ile gayri meşru ve hukuk dışı bir takım faaliyetlerin desteklenmesi amacı ile kullanılmaktadır. Buna karşılık suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama suçunda gayrimeşru ve hukuk dışı yollarla elde edilmiş olan para ve sair mal varlığı değerleri meşru bir yolla elde edilmiş izlenimi uyandırmak amacı ile çeşitli işlemlere tabi tutulmaktadır. Terörizmin finansmanı ve aklama suçunun benzerlik izlenimi vermesinin nedeni her iki suç tipinin de özellikle uluslararası finans sistemlerinin kullanılarak da işlenmesine dair örneklerin varlığıdır (Prof. Dr. İzzet Özgenç, Suç Örgütleri

10. Bası s. 211 Seçkin Yayınevi). Terör örgütleri farklı unsurları olan her iki suç tipini de varlıklarını sürdürebilmek için bir yöntem olarak kullanabilmektedir.

6. 3713 Sayılı TMK'nın 5. Maddesi Gereği Artırım Uygulanıp Uygulanamayacağı Sorunu

Terörizmin finansmanı suçu, 6415 Sayılı Kanun'un 4/6. maddesindeki atıf maddi ceza hukukuna ilişkin kabul edilemeyeceğinden ve 3713 Sayılı TMK'nın 3. ve 4. maddeleri kapsamında olmadığından terörizmin finansmanı suçundan hükmolunan temel ceza 3713 Sayılı TMK'nın 5. maddesi gereği artırılmayacaktır.

"6415 sayılı Kanun'un 4/6. maddesi uyarınca terörizmin finansmanı suçu bakımından 3713 sayılı Kanunun soruşturmaya, kovuşturmaya ve infaza ilişkin hükümlerinin uygulanacağı, ceza artırımına dair hükmünün ise uygulanamayacağı, yine atılı suçun 3713 sayılı Kanun'un 3. ve 4. maddelerinde belirtilen suçlardan olmadığı gözetilmeden, sanıklar hakkında ceza hükmü tesis edilirken 6415 sayılı Kanun'un 4. maddesi uyarınca tayin olunan cezada 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesi gereğince artırıma gidilmesi suretiyle yazılı şekilde fazla ceza tayini," (Yargıtay 16. Ceza Dairesi Esas No: 2017/1731, Karar No: 2017/4952, 12. 09. 2017 tarihli kararı)

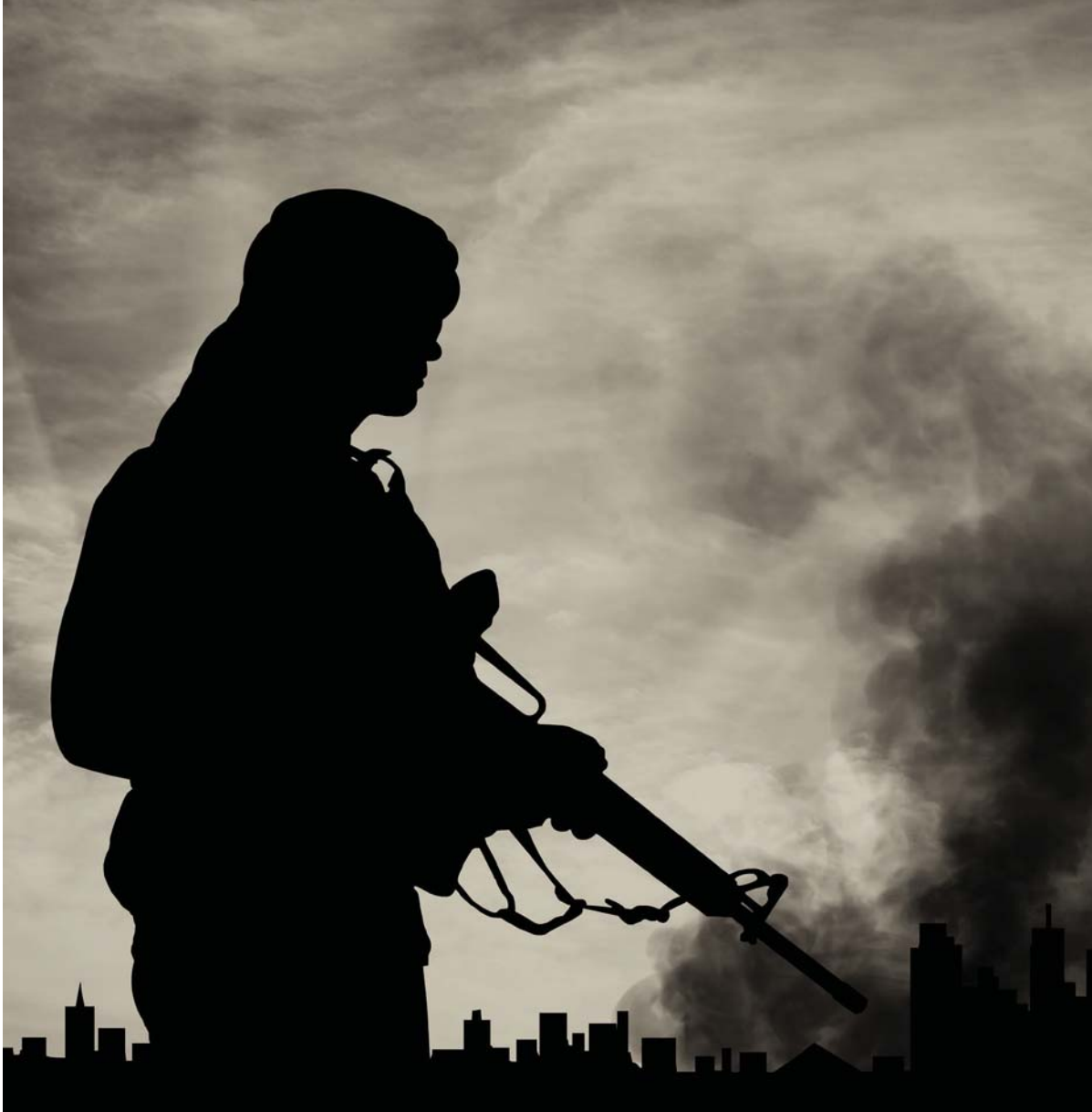
7. Terör Suçları İçin Düzenlenen Tekerrür ve İnfaz Hükümlerinin Terörizmin Finansmanı Suçunda Uygulanıp Uygulanamayacağı Sorunu

Terörizmin finansmanı suçunda TCK'nın 58/9. maddesi de uygulanamayacaktır.

"5237 sayılı TCK'nın 6/1-j maddesinde 'bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi' olarak tanımlanan örgüt mensubu suçlular hakkında uygulanması gereken TCK'nın 58/9. maddesinin, örgüte yardım suçunun özel bir şekli olan terörizmin finansmanı suçunun faili hakkında da uygulanması, bu sebeplerden dolayı Bozulmasına..." (Yargıtay 16. Ceza Dairesi Esas No: 2016/4762, Karar No: 2017/4768, 17.05.2017)

Terör örgütüne yardım eden sıfatındaki faillerin eylemine de benzer olarak TCK'nın 58/9. maddesi uygulanamayacaktır.

"...Ancak örgüt mensubu suçlu hakkında uygulanabilen ve 5237 sayılı TCK'nın 6/1-j

maddesinde tanımlanıp tahdidi olarak sayılan; suç örgütü kuran, yöneten, örgüte katılan/üye olan veya örgüt adına suç işleyenlerden olmadığı için örgüt mensubu sayılmayan, hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden sanık hakkında verilen cezanın 3713 sayılı Kanun'un 17/1. maddesi delaleti ile 5275 sayılı Kanun'un 107/4 ve 108. maddeleri gereğince infaz edilmesi gerekmekte ise de şartları oluşmadığı halde TCK'nın 58/9. maddesinin tatbik edilmesi, "...Bozulmasına" (Yargıtay 16. Ceza Dairesi, Esas No:2016/4479 Karar No: 2017/1161, 20.03.2017 tarihli kararı)

Terörizmin finansmanı suçunda özellikle infaza ilişkin dikkat edilmesi gereken hususun infaz normlarına 6415 Sayılı Kanun'un 4/6. maddesi ile yapılan atıf nedeni ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesinin dördün-

cü fıkrası ile 108. maddesi hükümlerinin uygulanması olduğu belirtilmelidir.

8. Teşebbüs

Terörizmin finansmanı suçuna teşebbüs mümkündür. Bu anlamda terör örgütüne ulaştırılmak için yaşam malzemesi, kış için canlı hayvan, para vs. toplayan sevk eden failin teslim etmeden önce örneğin yol kontrolünde yakalanması teşebbüs uygulamasını gerektirecektir (Derda Gökmen, Cumhuriyet Savcısı, Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar s. 225 2. baskı Adalet Yayınevi).

"Yakalama ve araç arama tutanakları, sanığın ikrarını içerir savunması sanıklar E..., E... ve A..., R...'nin beyanları ile tüm dosya kapsamına göre sanığın kırsalda faaliyet gösteren silahlı terör örgütü mensubuna değeri

para ile temsil edilebilen yaşam malzemesi temin etmeye çalışmak biçimindeki eyleminin terörizmin finansmanına teşebbüs suçunu oluşturacağı..." (Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin 2014/4131E., 2014/6257 K. sayılı ilamı)

9. Zincirleme Suç

Aynı suç işleme iradesi kapsamında kabul edildiği ve iddianame ile hukuki kesinti olmadığı takdirde birden fazla defa finans toplama veya sağlama terör örgütüne üyelik veya yöneticilik suçunu değil yine zincirleme terörizmin finansmanı suçunu oluşturabileceği kanaatindeyiz. Sürekli yenilenen suç kastı ile ve terör örgütü yöneticileri ile organik bağıni gösterebilecek irtibatlarının varlığı çeşitlilik ve süreklilik arz edecek halde örgütsel etkinliklere, toplantılara katılması, eleman temin etmeye çalışma, silahlı eğitim alma vs. halinde ise failin örgüt hiyerarşisi altında hareket ettiği kabul edileceğinden yukarıda açıklandığı üzere terörizmin finansmanı suçu örgüt üyeliği veya yöneticiliği suçu içerisinde eriyecek münhasıran TCK'nın 314. maddesi gündeme gelecektir.

10. İçtima

6415 Sayılı Kanun'un 4. maddesinde fikri içtimaya ilişkin, failin eylemi daha ağır ceza-yı gerektiren bir suç teşkil etmediği takdirde terörizmin finansmanı suçunun oluşacağı belirtilmekle örneğin terör örgütüne finans sağlamak amacı ile yağma suçunun işlenmesi halinde TCK'nın 44. maddesi gereği sadece TCK'nın 149/1-g maddesine münas yağma suçuna ilişkin hükümler uygulanabilecektir.

Ancak fon toplama ve sağlama sırasında işlenen suç 6415 Sayılı Kanun'un 4. maddesi düzenlemesinden daha az cezayı gerektiriyorsa yine terörizmin finansmanı suçundan hüküm kurulmalı özel bir içtima düzenlemesi yapıldığı dikkate alınmalıdır (Nurullah Bodur, Es-hat Özkul Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları 1. bası 183. sayfa Seçkin Yayınevi). Ayrıca TCK'nın 212. maddesi gereği sahtecilik suçu ile birlikte işlenmesi halinde gerçek içtima kuralı gözetilerek terörizmin finansmanı suçu ile sahtecilik suçu da ayrıca oluşacaktır.

11. Terörizmin Finansmanı Suçu Bakımından Etkin Pışmanlık Sorunu

Terörizmin finansmanı suçunda failin finanse ettiği örgüt hakkında üyeleri ve irtibatları bakımından vereceği bilgiler örgütün üye ve eylemlerinin, hiyerarşi içeren yapısının çözülebilmesi için faydalı olsa dahi TCK'nın 221. maddesindeki etkin pışmanlık hükmünün uygulanamayacağı, örgüt üyeliği ve yöneticiliği için düzenlenen etkin pışmanlık hükmünün terörizmin finansmanı suçunu kapsamadığı belirtilmelidir.

III. SORUŞTURMA VE DELİL TOPLAMA YÖNTEMLERİ

Uygulamada terörizmin finansmanı suçu bakımından özellikle nitelikli ve kapsamlı eylemlerde mali araştırmanın aynı zamanda uzmanlık bilgisi de gerektiren bir delillendirme çalışması olduğu gözetildiğinde Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı'nın adli makamlardan gelen inceleme taleplerini karşılama

görevi nazara alınmakta ve MASAK bünyesinde mali inceleme yoluna başvurulmaktadır.

Terörizmin finansmanı suçu bakımından genel kolluk ile birlikte MASAK'ın da adeta bir uzman adli kolluk olarak kabul edilebileceği belirtilmektedir (Dr. Soner Hamza Çetin, Terörizmin Finansmanı Suçu, s. 71 Bilge Yayınevi 2017).

MASAK'ın şüpheli işlem bildirimleri ve ihbarlarla re'sen incelemeler de yaparak suç duyurusunda bulunabildiği bilinmektedir.

26.04.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6704 Sayılı Kanun ile 6415 Sayılı Kanun'un Terörizmin Finansmanı Suçunu düzenleyen 4. maddesine eklenen son fıkra ile bu suç bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;

- a) 133'üncü maddesinde yer alan şirket yönetimi için kayyım tayini,
- b) 135'inci maddesinde yer alan iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması,
- c) 139'uncu maddesinde yer alan gizli soruşturmacı görevlendirilmesi,
- ç) 140'ıncı maddesinde yer alan teknik araçlarla izleme,

tedbirlerine ilişkin hükümler uygulanabileceği hükmünün kabul edilmesi suçun niteliği gereği delillendirme çalışmalarında etkinlik sağlamaktadır. 3713 sayılı TMK'nın soruşturmaya dair hükümleri bu suç bakımından da uygulanır. Ancak suçun, yabancı bir devlet veya uluslararası bir kuruluş aleyhine işlenmesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturma yapılması Adalet Bakanının talebine bağlıdır.

IV. MALVARLIĞININ DONDURULMASI

6415 Sayılı Kanun'un 7262 sayılı Kanun ile değişik 5. ve devamı maddeleri, 26 Şubat 2021 tarihli ve 31407 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik hükümlerinde terörizmin finansmanı suçuna iştirak eden faillerin malvarlığının dondurulması usulü düzenlenmiştir.

Terörizmin finansmanı kapsamına giren fiilleri gerçekleştirdikleri hususunda makul sebepler bulunan kişi, kuruluş veya organizasyonların Türkiye'de bulunan malvarlığının dondurulması yönünde yapılan talepler Mali

Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı tarafından Malvarlığının Dondurulmasının Değerlendirilmesi Komisyonu'na iletilir. Komisyon; Türkiye'de bulunan malvarlığının dondurulmasının önerilmesine karar vermesi halinde hazırlanan araştırma raporu ve karar tutanağını Hazine ve Maliye Bakanı ile İçişleri Bakanına iletir. Hazine ve Maliye Bakanı ile İçişleri Bakanının, kendilerine iletilen bilgiler doğrultusunda ilgili kişilerin malvarlıklarının dondurulması kararı vermesi halinde, bu karar Resmî Gazete'de yayımlanır ve kırk sekiz saat içinde Başkanlıkça HSK tarafından belirlenen Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin onayına sunulur. Ayrıca Başkanlık, malvarlığı dondurulması kararı verilen kişiler ile ilgili olarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca soruşturma açılması talebiyle ilgili Cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunur.

V. SONUÇ

Terör örgütlerinin amaç ve stratejileri farklılık gösterse de genel olarak faaliyetlerini geniş bir alanda sürdürdükleri ve eylemlerinin finansmanı için de organizasyonun büyüklüğü ve faaliyet alanının genişliği ile doğru orantılı girişimlerde bulundukları bilinmektedir. Terör örgütlerinin nihai amacı geleneksel suç örgütlerinden farklı olarak gelir elde etmek değil, elde ettikleri gelirle ideolojilerini gerçekleştirmek ve eylemlerinin devamını sağlamaktır. Bu nedenlerle terör örgütlerinin varlığını sürdürmesinin ve olası eylemlerinin önlenebilmesi için terörizmin finansmanı ile mücadele büyük önem arz etmektedir.

Kaynakça

Prof. Dr. A. Caner YENİDÜNYA - Arşt. Görv. Zafer İÇER, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma, 1. Baskı, 2014/05 Legal Kitabevi

Derda Gökmen, Cumhuriyet Savcısı, Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar 2. baskı Adalet Yayınevi

Dr. Soner Hamza Çetin, Terörizmin Finansmanı Suçu, Bilge Yayınevi 2017, Ceza Hukuku Dergisi (CHD)'nin Yıl 11, Ağustos 2016 tarihli sayısı Seçkin Yayınevi

Hakim Nurullah Bodur, Hakim Eshat Özkul Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları 1. bası Seçkin Yayınevi

Prof. Dr. İzzet Özgenç, Suç Örgütleri 10. Bası Seçkin Yayınevi Prof. Dr. İzzet Özgenç, TCK Genel Hükümler, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi Toroslu-Feyzioğlu, Türk Ceza Kanunu ve ilgili mevzuat, Savaş Yayınevi 2017 2016 yılı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı faaliyet raporu

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 23.02.2021 tarih ve 155/1 nolu Genelgesi

www.masak.gov.tr
www.mevzuat.gov.tr

YÛNUS EMRE

HÜSAMETTİN DURAN

Mevzuat Genel Müdürlüğü Hakimi

Yûnus Çağında Anadolu

*“Ol dost bizi viribidi
Var dünyayı bir gör didi
Geldüm gördüm bir ârâyış
Seni seven kalmaz ana”*

Büyük Selçuklu sultanı Melikşah'ın ölümünden sonra Anadolu'da ortaya çıkan Anadolu Selçukluları, kitleler halinde gelen Oğuz boylarına ev sahipliği yapmış, geniş kitle göçleri nedeniyle lisanlarını, dinlerini ve kültürlerini Bizans, Haçlı ve Ermeni saldırılarına rağmen korumuşlardır. Ziyafetler ve avlar gibi eski müesseseleri, yirmi dört Oğuz boyu teşkilatını ve boy beylerini, hatta kurultayı muhafaza etmişlerdir. İşte bunun sebebi, öyle görünüyor ki Türklerin Anadolu'ya kalabalık kitleler halinde gelmeleri ve bu kalabalık kitlelerin an'anelerini, müesseselerini de kendileriyle beraber getirmeleridir ¹.

Birinci Alaaddin Keykubad zamanında, Doğu'dan çok dehşetli bir kasırga gibi gelen Moğol kuvveti karşısında hükümdar, şeklen

Moğollara tabi olduktan sonra, iç karışıklıkları ve Celaledin Harezmsah'ın birtakım hücumlarıyla uğraşmıştır. Anadolu saltanatının küçük kardeşine verileceğini anlayarak ondan evvel babasını öldüren Gıyaseddin Keyhüsrev tahta geçince, Anadolu'nun eski refah ve saadeti birdenbire kaybolmuş, veraset kavgası, Baba İshak'ın isyanı, Mısır hükümdarlarının fesatları, beylik mücadeleleri, Bizans ve Ermeni tahrikleri yanında, Moğol istilacılarının Gıyaseddin'in ordularını sürekli yenmesi, memurların başı boş gaddarlığı, idareyi tümüyle inkıza uğratmıştır. Osmanlı Beyliği, siyasi bir merkez oluncaya kadar, Anadolu'da kesin bir sükun sağlanamamıştır ².

Anadolu sahasında yerleşen Oğuz Türkleri, Arap ve İslami İran medeniyeti ile temas-tan sonra, yerleşik Bizans ve Ermeni, sanat ve mimarisiyle de karşılaşmış ancak gayrimüslim muhatabın şehirli Türkler arasında bir takım kanaatkar alışkanlıkların değişmesinden başka özellikle İran etkisi kadar bir etkisi olmamıştır³.

Abbasi halifelerinin zaafa uğraması, yerli emirler, siyasi merkeziyetin yokluğu,

1/ KÖPRÜLÜ M. Fuat, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, İstanbul, 1976, s.186-187.

2/ *Ibid*, 189.

3/ *Ibid*, 191.

memleketteki anarşi, Haclı savaşları ve Moğol istilası ruhi ve manevi sükunu te'min ihtiyacı doğurmuş, bunu vaad eden de tasavvuf olmuştur⁴. Bu tasavvuf cereyanı XII. ve XIII. yüzyıllarda İran'da, Orta Asya'da, Suriye'de, Mısır'da, Anadolu'da, hulasa bütün İslam sahalarında birçok tekkeler vücuda getirmiştir.

Cengiz istilasından sonra, Türkistan ve İran'dan, Harizm'den birçok mutasavvıf, alim Anadolu'ya gelip yerleşmiştir. XIII. yüzyılda Konya'da Evhadüddin Kirmani, Tokat'ta Fahreddin Iraki, Kayseri ve Sivas'ta Necmeddin Daye, ayrıca Sadreddin Konevi ve Hacı Bektaş Veli gibi şahsiyetleri ve fütüvvet ehli Ahilik mesleki/tasavvufi zümresini zikredebiliriz⁵. Konya'da uzun bir müddet yaşayan Muhyiddin Arabî'nin ve Konevi gibi takipçilerinin tesirleri altında serbest Anadolu muhiti Vahdet-i Vücut felsefesiyle dolmuş, Türkistan'dan ve Harizm'den gelen Yesevi dervişlerinin zahidane görüşleri orada genişlemiş, daha serbest ve felsefi bir şekil almış, bunun yanında bâtını akideler İslam alemi ve Anadolu'da yerleşmiş, tasavvuf perdesi altında

birtakım siyasi emeller, ihtiraslarla Babai ve benzeri taifeler peyda olmuştur.

Yûnus Kime Derlerdi

*"Topragıla suyu bünyad eyledi
Ana Adem dimegi ad eyledi"*

Yûnus'un hayatı hakkında doğrudan ve kendi çağına ait kaynaklardan mahrumuz. Sonradan derlenen Bektaşî menakıbı ve velayetnamelerinde tarihî kişiliği menkıbelerle iç içe giren Yûnus Emre'nin destanî hayatına dair ilk ve en geniş mâlûmat Uzun Firdevsî'nin yazdığı sanılan Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Velî'de yer almaktadır. Buna göre Yûnus Sarıköy'de yaşayan, çiftçilikle geçinen fakir bir kişidir. Eskişehir'e bağlı Sarıköy'de doğmuştur. Herhangi bir öğrenimden geçip geçmediği belli değildir. Tasavvuf öğrenimi için önce Hacı Bektaş-ı Velî'ye gitmiş, Onun yönlendirmesiyle Tapduk Emre'nin müridi olmuştur. Menakıba göre Tapduk Emre'ye kırk yıl hizmet ettikten sonra seyr ü sülûkunu tamamlamıştır⁶. Azerbaycan, Şam ve Irak bölgesini gezdiği, Porsuk çayının Sakarya'ya karıştığı yerde medfun olduğu rivayet edil-

4/ *İbid*, 196.

5/ *İbid*, 203 v.d.

6/ *Tatçı, Divan*, s.2

miştir. Buna göre de Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinin Sarıköyü mezar yeri olarak genel kabul görmektedir. Yûnus Emre'nin tarihi şahsiyeti hakkında çok farklı görüşler ileri sürülmüştür. Onun Yıldırım Bayezid (1389-1402), Kanûnî Sultan Süleyman(1520- 1566) devrinde olduğu iddiaları varsa da; Adnan Erzi'nin yayınladığı belgede Yûnus Emre'nin 638 (1240-41) yılında doğduğu, seksen iki yıl yaşadığı ve 720'de (1320-1) vefat ettiği kaydedilmektedir.

Gölpınarlı, divanındaki bazı beyitlerden hareketle onun Konya'da eğitim almış olabileceğini ileri sürer. Hint, İran ve Roma mitolojisinden, Kur'andan ayetlerin tefsirinden, Sadi'i Şirazi'den ve Mesnevi'den tercümelere yer verdiği nazara alındığında eğitilmiş olduğu pek tabii söylenebilir⁷. Bizzat Yûnus'un kendi tahsili hakkında *"Ne elif okudum ne cim, Varlıktandır kelecim"* veya *"Bîcâre Yûnus ne bile, / Ne kara okudu ne ak."* demektedir. Kendisi hakkında kullandığı ümmî sıfatı "gelenekten gelen saf bilgiye sahip olan" anlamında yorumlansa da kanaatimiz odur ki; ümmiden kasıt, batını ilimlerin cahili, aşk yolunun yabancı, seyr-i süluku nâtamam, ham manasınadır. Burada tahfif zahiri ilimlerin kendisinedir. Fuzulinin ifadesiyle: *"İlm kesbiyle pâye-i rif'at Ârzû-yı muhal imiş ancak / Aşk imiş her ne var âlemde İlm kıl u kâl imiş ancak."*

Bilindiği gibi Yûnus, 20. yüzyılın başlarında keşfedilmiştir. Onu ilmin aydınlığına kavuşturma şerefi, bilindiği üzere, merhum Fuad Köprülü'ye aittir⁸. Köprülü'ye göre Yûnus Emre, Arap ve Acem edebiyatına, medrese ilimlerine derin bir surette nüfuz etmiş değildir. Onda ne Mevlana'nın belagati, ne de Aşık Paşa'nın derin vukufu vardır; lakin, Mevlana'nın şiirlerinden zevk bulacak kadar İran edebiyatına aşinadır. Zamanın tasavvuf felsefesini Mevlana kadar kabiliyetle kavrayan, basit ve sade şekiller altında ifade edebilen Yûnus, her halde "huruf-i tehecciyi edadan kasır" değildir⁹.

Gölpınarlı'ya göre Yûnus; Tapduk Emre, Barak Baba, Sarı Saltuk ve Seyyid Mahmud Hayrani tarihiyle Mevlana'ya bağlanmaktadır¹⁰. Nitekim bir beytinde, "Yûnus'a Tapduk'tan oldu hem Barak'tan Saltuğ'a/Bû nasib cün cûş kıldı ben nice pinhân olam" derken, bir başka beytinde "Mevlânâ Huda-vendigâr bize nazar kılalı/Anın görklü naza-

rı gönlümüz aynasıdır." demektedir. Bunun yanında her ne kadar esatire dayanan Hacı Bektaş velayetnamesinde Yûnus'un Hacı Bektaş'a müntesip olduğu rivayet ediliyorsa da Yûnus'un Risale ve divanında buna ilişkin herhangi bir ima dahi yoktur.

Yûnus'un Asıl Derdi

*"Dört kitabun ma'nisin
Okıdum tahsil kıldım
İşka gelicek gördüm
Bir ulu heceyimiş"*

Yahya Kemal, Yûnus gibi Mevlana gibi şairleri büyük yapanın kuru bir edebiyat meziyeti olmadığını, bunun ancak ızdırabın sesi olduğunda anlamlı olduğunu *"...ıstırapların sesi kısık. Ne o kuru lisandan bir edebiyat vücuda gelebiliyor, ne de bu lisansız ıstıraplardan."* diyerek ifade etmiştir¹¹.

Haçlı ve Moğol saldırıları yalnız bir tarih yarısı değil aynı zamanda metafizik bir yara (ıstırap) da açmıştı. Bu metafizik yarılmayı Selçuk ideali karşılamaz olmuştur. Anadolu kendini ancak, büyük bir metafizik hamleyle koruyabilir ve büyük bir tarihi oluşla yeniden kurabilirdi¹². Horasan erenlerinin onaracağı bu metafizik yarılmada Horasan'dan geliş, Doğu'nun sembolüdür. Atina ve Roma siteleri nasıl Batı'yı özetliyorsa, Horasan sitesi de, o günün Anadolulularının gözünde Doğu'nun özetiydi. Horasan ellerindeki siteler, Abbasiler ve Selçuklular zamanında birer büyük İslam sitesi, ilim yuvasıydı. Selçuklular baktarken, tohumların saçılması gibi, Doğu'dan Batı'ya, Anadolu'ya doğru olan akın ve akım böylece bir anlam almaktadır. Anadolu, değerlerini Horasan'a bağlarken, bir yandan hem olağanüstüye egzotik ve masalsı bir çıkış noktası sağlamış oluyordu¹³.

Topçu'nun pek veciz ifade ettiği üzere, *"Yûnus daima bizden uzaklardadır. Ancak bir hilkat kırıntısı olan varlıklarından utanarak sahibine sığınmak cesaretini gösterenler onu anlarlar... bugün onun teneffüs ettiği hakikat havasının tam zıddı var olan bir kutupta yaşıyoruz... onun çirkeflere attığı cesedi hükümdar yaptık. Bizim varlığımıza sultan olan hırslarla iştahları o, tam altıyüz sene evvel sefillere sadaka olsun diye dağıtmıştır."*¹⁴

Bir sanat eserinin sureti yani somut varlığı kelimelerden meydana gelir. Sanat özne

7/ GÖLPINARLI Abdülbaki, Yûnus Emre Divanı, İstanbul, s.55 v.d.

8/ OCAK, A. Yaşar, Türk Sufiliğine Bakışlar, İstanbul, 1996, s. 100.

9/ Köprülü, 274.

10/ Gölpınarlı, s. 35.

11/ KEMAL Yahya, Edebiyata dair, İstanbul Fetih Cemiyeti Y. s. 2015

12/ KARAKOÇ Sezai, Yûnus Emre, İstanbul, s. 10

13/ Ibid, 26.

14/ TOPÇU Nurettin, İslam ve İnsan, Mevlana ve Tasavvuf, Dergah Y. 1998, s.153.

ile nesne arasındaki ilgiye karşılık gelir. Sanatçı yöneldiği tabiat parçasını veya nesneyi kavrar ve yorumlar ve bu yorum da sanat eserini meydana getirir¹⁵. Sanat eserini meydana getiren sanatçı, bu eylemi esnasında fiziki ve sosyal çevreden, bilim ve felsefeden beslenir. Sanatçının bilgi objelerinin karşılığı olan kelime ve kelime birliklerine yüklediği anlamlar da varlık alanını, manayı meydana getirir¹⁶. Nitekim Fuzûlî'nin de ifade ettiği üzere "İlimsiz şiir esası yok dîvar olur/Esassız dîvar gâyetle bî-i'tibâr olur."

Bu çerçevede Yûnus'un şiirlerinde döneminin tasavvuf telakkileri, Türk, Arap ve İran esatiri(mitoloji), tarih ve tarihi şahsiyetler, dini kavram, usul ve akaid bilgisi ile kozmolojik görüşlerin yer aldığını görmekteyiz. Tüm bu kişi, konu, kavram ve görüşler dünyanın geçiciliği, insanın acizliği, kişinin kendine, topluma ve yaratana karşı mesuliyeti çerçevesinde işlenmiştir.

Bu bağlamda Yûnus "Dağlar ile taşlar ile/ Çağırayım mevlam seni" derken "Yedi kat gökler, yer ve onlardakiler onu tespih eder. Onu hamd ile tespih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ancak onların tespihlerini anlamazsınız..." (İsra 17/44) ayetine, "Yirde vü gökde ışıla/ Işıktan gelür her söz dile /Bîcâre Yûnus ne bile/ Ne kara okıdı ne ak" derken ve yine "Senündür Arş u Kürsî Levh ü Kalem/Döner çarh yer tutur hoş hikmetün var" derken "Onlar ki Allah'ı ayakta, oturarak ve yanları üstü zikrederler. Göğlerin ve yerin yaratılışını düşünür-

ler. Rabbimiz, bunları boş yere yaratmadın..." (Âl-i İmrân 3/191) ayetine "Senün emrün ile döner felekler / Hem ayun güneşün devrânı sensin" derken "O Allah ki gece ile gündüzü ve güneşle ayı yarattı. Her biri bir mihverde (yörüngede) yüzüyorlar." (Enbiya 21/33) ayetine gönderme yapmaktadır¹⁷.

Yûnus'a göre dünyaya beslenen muhabbet, "bal" gibi yenilen "ağulu bir aş"tan farksızdır. İnsan, dünya ve ondaki şeylerin geçiciliğini idrak edip onlardan uzaklaşmayı tercih ettiğinde Hz. İsa gibi gökselleşirken dünya malına tamah etmesi hâlinde, Karun gibi yer ile yeksan olur: "Tiz çıkarurlar fevka'l-'ulâya / Bil İsâ gibi dünya koyanı" // "Tiz indürürler tahte's-serâya /Şol Kârûn gibi dünyâ kovanı" Aslında "...bir oyun ve eğlenceden başka bir şey [olamayan dünya]" (En'am/6: 32)¹⁸.

O, Ömer Hayyam, Hafız, Fuzuli, veya Karacaoğlan gibi sırf şiir yazmak için şiir yazar bir şair değil; Mevlana gibi pek çok İslam Sufisinde olduğu üzere, geleneğe uyarak düşüncelerini halka aktarabilmek için şiiri bir form olarak kullanmıştır¹⁹. Şiir onların hayatına tasavvufa intisap etmeden önce değil, ettikten sonra girmiştir²⁰.

Hallac-ı Mansur, Baba Tahir-i Uryan, Ebü Said-i Ebu'l-Hayr gibi Mevlana ve özellikle Yûnus Emre'deki cezbe ve aşka dayalı sufi

17/ İbid, 510.

18/ DOĞAN Ahmet, Yûnus Emre Divanı'nda İdeal İnsan, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/13 Fall 2013, s.834.

19/ OCAK, A. Yaşar, 1996, s. 115.

20/ İbid, 124.

15/ ÖZDEMİR, Mehmet, Yûnus Emre'de Kozmolojinin Estetik Sunumu Journal of Turkish Language and Literature Volume:6 Issue:3, Yaz 2020 s. 497.

16/ İbid, 515.

hümanizmi Melameti-Kalenderi Sufiliğinin temelini oluşturmaktadır²¹. Nitekim Barak Baba ve Sarı Saltık'ın birer Haydari Kalenderi şeyhi olduklarını tarih kaynaklarından yeterince bildiğimiz gibi, Baba Tapduk'un da onların müridi ve Yûnus Emre'nin şeyhi olarak aynı meşrebe ve tarikata mensuptur²². Basra ve Küfe sufi mekteplerinin kuru zühde dayalı klasik tasavvuf anlayışına bir tepki olarak orta tabaka ve özellikle esnaf tabakası içinde doğup gelişen Melametilik mektebi, temel özelliği, azabından korkuya dayalı taat ve ibadet yerine insanı "eşref-i mahlukat" olarak yaratan Tanrı'yı aşkla severek saadete ulaşmayı hedefler²³.

21/ *Ibid*, 116.

22/ *Ibid*, 121.

23/ *Ibid*, 117.

Yûnus Nasıl Derdi

*"Bu bizden önce gelenler
Ma'nâyı pinhân dediler
Ben anadan doğmuş gibi
Geldim ki uryân eyleyem"*

Oğuz Türklerinin kontrolü altındaki alanların ve bilhassa Anadolu'nun yerli lisanı Oğuz lehçesi, Seyhun sahasında teşekkül etmiş bazı değişmelere uğramakla beraber, asıl seciyesini korudu²⁴. Oğuz Türkçesi, Anadolu'dan önce de yazışmada kullanılmış ve Doğu Türkçesi gibi, konuşma lisanı kalmaktan kurtulmuştu; Selçukluların ilk zamanlarında iptidai risaleler ve *Battal Gâzî Menkabeleri*'nden ibaretti. İlim ve edebiyat dilinde Arap/Fars etkisi aksine taşrada destan ve menkıbeler Oğuz Türkçesini yaşattı.

Türk edebiyatında Ahmet Yesevi etkisi inkar edilemez. Hoca Ahmed Yesevi'den başlayarak devam eden hece vezni ile yazılmış tasavvuf şiirleri, Acem aruzunun nüfuz ve te'sirine rağmen, Şeyyad Hamza, Sultan Veled, Gulşehri, Aşık Paşa, Tursun Fakih, Nakıboğlu gibi şairler eliyle Yûnus çağına erişmiş ve kuvvetle yaşayarak nihayet Yûnus Emre'de en büyük temsilcisini bulmuştur²⁵.

Yûnus'un kullandığı kelimeler ve ifade kalıpları, bunlara yüklediği anlamlar ve mecazlar Türkçe'nin edebî bir dil haline gelmesi yolunda büyük bir merhaledir. Esasen Yûnus'u diğer mutasavvıf şairlerden ayıran özelliği de budur²⁶.

Yûnus'un şiirleri Risalet'ün Nushiyye ve Divanında toplanmış olup; Yûnus'u farklı kılan şiir/ilahileri Divanında yer almaktadır. Divanı mukaddime, mesneviyat, münacaat ve ilahilerden oluşan bölümlerinde ruh ve nefis ahvalinden, kanaat, sabr ve sehavet gibi ahlaki mes'elelerden, mutasavvıflar arasında yaygın kinayeli, sembollerle dolu bir ifade ile akıl ve imanın tasniflerinden, anasır-ı erba'anın mahiyetinden, gönül cihanında hüküm süren rahmani ve şeytani kuvvetlerden, nefsin iğvalarından, kanaat ve sabrın ehemmiyetinden bahseder. Bu bölümlerde 'Attar, Sena'i ve Mevlana te'sirleri görülür. Mesnevi bölümünün Acem Arûzu'na göre yazılması devrin adetindendir. Yûnus'un asırlardan beri en yaygın olan eserleri bu ilâhiler, nutuklar veya nefeslerdir. Nutuklardan, en çok da Vahdet-i Vücûd felsefesine ait coşkun parça-

24/ Köprülü, 231.

25/ *Ibid*, 237.

26/ TATÇI Mustafa, Yûnus Emre, islamansiklopedisi.org.tr/yûnus-emre

lardan mürekkep olan bu eserlerde, eski tarihin bütün hikaye ve rivayetlerini, an'aneleri, zamanının ilmi ve felsefi telakkilerini, sistemlerini buluruz²⁷.

Yûnus Emre san'at ve san'atkarlık endişeleriyle zerre kadar meşgul olmamış, ilhamlarını terennüm ederken onu teşvik eden halkın irşadıdır. San'at endişesi taşısaydı, klasik edebiyatın kaidelerinden kurtulamayacak ve ruhunu bu kadar samimiyetle dökemeyecekti. San'atta esas şahsiyettir, en kuvvetli şahsiyetler ise, en samimi olanlardır. Yûnus'a tasavvufi ve ahlaki esaslarını veren "İslami-Neo-Platoniste" unsur ki, Yûnus'un eserlerinde "esas"ı teşkil eder; diğeri, lisanını, edasını, veznini, şeklini veren "milli" unsur ki, "şekli" teşkil eder. Yûnus bu iki ayrı unsuru eriterek ortaya yepyeni bir madde çıkarmıştır²⁸.

Köprülünün de ifade ettiği üzere Yûnus'ta hayranlık uyandıran şey *"en derin ve en müşkil metafizik mes'elelerinden, hayret verici bir vuzuh ile söz eder; İslam tasavvufunun inceliklerini, Neo-Platoniste mektebinin akidelerini hiç bilmeyenler bile, o mes'elelere tanıdık çıkarlar; çünkü ümmicesine safveti ve sadeliği ile, o muammaları en basit hal suretleriyle beraber halka duyurabilecek bir telkin kuvvetine maliktir."* Yûnus'un Mevlana'dan sonra gelmesi onun Türkçe söyleyen versiyonu gibi algılansa da, bu benzerlik taklit benzerliği değil, aynı meşrebe mensup bulunmalarının tabii bir sonucudur²⁹.

Yûnus tasavvuf anlayışı da temellerini, iki büyük süfi mektebin, Melameti-Kalenderi ve Vahdet-i Vücut sisteminin içinde bulur. Mevlanadan farkı, Melameti-Kalenderi tasavvuf anlayışına Şems-i Tebrizi gibi, İranlı, yerleşik ve yüksek bir kültürden gelen bir süfi aracılığıyla değil, Ahmed-i Yesevi'nin (öl. 1167) yolunu takip eden, yarı göçebe kültüre mensup Baba Tapduk gibi popüler bir süfi vasıtasıyla girmiş olmasıdır. Böylece Arap/Fars sanat ve dili yerine Türk tasavvufunun Ahmed-i Yesevi'den beri geleneksel dili olan Türkçeyi yaşadığı ortamın bir gereği olarak kullanıyordu³⁰. Böylece "Yûnus'un Söyleyişinde" yoğun bir şekilde simgesel kavramların kullanıldığı ve Fars ve Arap asıllı şairlerce oluşturulan dinî ve tasavvufî şiirlerde, kelime, kavram ve deyimler arı duru bir Türkçe'ye bürünmektedir. İlâhîlerinin o tılsımlı ve gizemli sözlerini, Türk insanının dilinden derlemiş, bulamadıklarını çekinmeden Arapça ve Farsçadan almış, süzmüş ve kendi dilinin söyleyiş incelikleri-

ne uydurmuş, Türkçe sözler hâline getirmiş, böylece kendine has estetik hüviyete sahip mecaza, istiareye ve teşbihe dayalı mücerret bir irfan dili oluşturmuştur³¹.

Yûnus Neyi Derledi

*"Benem ol 'ışk bahrîsi
Denizler hayrân bana
Deryâ benüm katremdür
Zerreler 'ummân bana"*

Yûnus'un da tasavvufi müktesebatını belirleyen Mağrib, Orta-Doğu ve Orta Asya gibi klasik İslam kültürünün ve İslami bilimlerin gelenekselleşmiş biçimde kökleştiği bölgelerden gelen Sührevilik, Kadirilik ve Rifailik gibi tasavvuf akımlarının ahlakçı ve zühdü karakterlerine karşılık, Maverâünnehir ve Horasan menşe'li Melamilik, Kalenderilik gibi akımlar, daha çok cezbe ve estetik faktörüne dayanıyorlardı. 13. yüzyılda bütün bunları da etkileyen çok daha güçlü bir başka mektep ortaya çıktı. Bu, daha önce de Bayezid-i Bistami (öl. 874), Cüneyd-i Bağdadi (öl. 910) ve bilhassa Hallac-ı Mansur (öl. 950) gibi büyük süfilerde belirlemekle beraber, Endülüslü Muhyiddin Arabî'nin (öl. 1241) harika bir metafizik sistem haline getirdiği Vahdet-i Vücut mektebiydi.

Mevlana'nın şiirlerine bakıldığında, üç mektebin bağdaştırmacı bir bileşimi olduğunu söyleyebiliriz:

- a) Necmeddin-i Kübra'nın (öl. 1221) Sünni-zühdü tasavvufu,
- b) Kaynağını Horasandan alan aşk ve cezbeğe dayalı, Melami-Kalenderi tasavvuf,
- c) Muhyiddin Arabî'nin mistik ve metafizik Vahdet-i Vücut mektebi³².

Müslüman bilgeler İslam kozmolojisini çeşitli risalelerde işlediler, bu özellikle Pisagorculuk, Platonculuk ve Hermetizm ırmaklarının kendisine aktığı ve içinde saf İslam Batiniliğiyle bu imakların tamamen birbirine karıştığı bir deniz mesabesinde olan İbn Arabî'nin yazılarında görülür. Sembolizm, astrolojik işaretler ve Esmâ-i Hüsnâ ilmi onun yazılarında bir tevhit modeli haline dönüşerek birleşmiştir³³. Yûnus'un şiirlerinde bu felsefi/tasavvufi birikimin izlerini kavram, söyleyiş ve yaşayışıyla görmektediriz. Nitekim şiirlerinde söz konusu tasavvufi düşüncenin devriyye, teferrüc, anasır-ı erbaa, alem-i sagir, alem-i kebir, kamil insan, kesret, vahdet ve hiçlik gibi kozmolojik birikimini bulmaktayız.

27/ Köprülü, 297.

28/ Ibid, 332.

29/ Ocak, 136.

30/ Ocak, 132.

31/ KARTAL Ahmet, *Türk Dilinin İnkişâfında Önemli Bir Yeri Olan Şâir: Yûnus Emre, Yûnus Emre Kitabı*, s.245.

32/ Ocak, 128.

33/ NASR Seyyid Hüseyin, *İslam ve Bilim, İstanbul*, s.35

KRİPTO PARALAR KONUSUNA GENEL BİR BAKIŞ VE HUKUKİ DEĞERLENDİRME

KAAN KILIÇ

Ankara Batı Cumhuriyet Savcısı

I. GİRİŞ

Finansal piyasaların son yıllarda teknoloji ile iç içe geçmesi ve özellikle bankaların da finans dünyasında kişilerin para mülkiyetlerine ilişkin olarak dijital ortama taşınması bir çok yenilik ve değişimi beraberinde getirmiştir.

Bununla ilişkili olarak günden güne ileri seviyeye taşınan teknolojik ilerlemeler finans dünyasında da karşılık bulmuş ve ilk olarak 2008 yılında Bitcoin öncülüğünde sayısı binlerle ifade edilen dijital paralar ekonomi dünyasında yerini almıştır.

Kripto para nedir?

Kelime kökeni olarak “crypto” ve “currency” kelimelerinden türeyen kripto paralar işlemleri güvenceye almak için kriptografi yani şifreleme kullanan, çalışma şekli nakite alternatif bir değişim aracı olarak tasarlanmış bir dijital varlık, bir sanal unsurdur¹.

Dijital paraların çıkışı 2008’de patlak veren küresel finans krizi ile ilgilidir. Yaşanan finans krizi merkez bankaları ve finans kurumlarına olan güveni azaltmış finans sisteminde pek çok değişime sebep olmuştur. Kripto paralar finans sisteminin çöküşü sonrası ABD

1/ Andy Greenberg (20 Nisan 2011). “Crypto Currency”. Forbes.com. 31 Ağustos 2014

doları ve Euro gibi güçlü rezerv para birimlerine alternatif bir model olarak ortaya çıkmıştır².

II. KRİPTO PARA DÜNYASINDA ÖNE ÇIKAN KAVRAMLAR VE TANIMLAR

Genel olarak en çok göze çarpan kavram Coin; yukarıda ifade edildiği gibi temel olarak blockchain (blok zincir)’e sahip dijital paraların temelidir.

Kısaca blok zincirin tanımlaması yapılacak olursa blok zincir; bloklardan oluşan zincir yapıdaki blockchain (blok zinciri), şifrelenmiş işlem takibini sağlayan dağınık yapıdaki bir veritabanı sistemidir.

Bunlar arasında en popülerleri bilindiği üzere Bitcoin’dir.

Altcoinler ise Bitcoin haricinde yer alan ve coin olarak tanımlaması yapılan diğer kripto paraları ifade eder.

Son zamanlarda sıkça duyulan ve gündemde yer alan Token ise ödeme aracı olarak kullanılamayan ve blok zincire sahip olmayan bir varlıktır.

Özellikle geçtiğimiz aylarda gündemi meşgul eden ve halen ciddi faaliyet gösteren taraftar tokeni (fan token) kavramı da spor kulüplerinin sahip olduğu ve dijital para

2/ <http://setav.org/assets/uploads/2018/02/231.-Bitcoin.pdf>

dünyasında kullanıcıların alım-satımına konu olan varlıkları ifade eder. Başka bir anlatımla spor kulüpleri ile taraftarları arasında etkileşimi arttırmak, taraftarlara söz hakkı vermek ve onlara çeşitli avantajlar sunmak amacıyla çıkarılmış olan tokenlerdir.

E-spor ve oyun kitle fonlaması için en büyük ve meşhur blok zincirlerden birisi olan Chiliz'e (CHZ) de değinmek gerekirse; bahsi geçen Chiliz isimli coin resmi olarak 2019 yılında faaliyete geçmiş olup, hayranların ev sevdikleri spor takımlarını blockchain tabanlı etkileşimler yoluyla desteklemelerine olanak sağlamak için tasarlanmıştır. Aynı zamanda yukarıda ifade edilen fan tokenlerin de altyapısını sağlamakta olup şu anki market değeri 3.28 milyar ABD Doları, piyasa değeri ise 1.38 milyar ABD Dolarıdır.

Bitcoin'den sonra hacim ve yaygınlık açısından en önde gelen diğer kripto paralardan bahsetmek gerekirse;

Bitcoin'den sonra kripto para dünyasında en yaygın coin Ethereum (ETH)'dur. Bu kripto paranın kendisine ait blok zinciri vardır ve maliyet bakımından Bitcoin'den daha düşüktür.

Ripple (XRP): Toplamda 3 saniye süren işlemler ile dünyanın her yerine para transferi sağlamakta olup kripto paralar içerisinde en hızlılarından biridir. Platform, SWIFT veya Western Union gibi eski model uluslararası para gönderme sistemlerine rakip olmak için tasarlanmıştır. Ripple, dünya çapında gerçek zamanlı ödeme yapmak için daha verimli ve

uygun maliyetli bir yol sunacak şekilde onlarca banka ile birlikte çalışmaktadır.

EOS (EOS): Blok zincir teknolojisinin kritik sorunlu noktalarına odaklanan bir kripto paradır ve blok zincir tabanlı sistemler için genellikle bir darboğaz haline gelen hız, ölçeklenebilirlik ve esneklik sorunlarını çözme-ye çalışmaktadır.

Litecoin (LTC): Bitcoin, kripto paraların "altını" ve uzun vadeli amaçlar için bir değer olarak, Litecoin ise kripto paraların "gümüşü" ve daha ucuz ve günlük amaçlar için bir işlem aracı olarak görülmektedir.

Binance Coin (BNB): Binance Coin Malta merkezli en bilinen kripto para borsalarından biri olan Binance'nin kendi ürettiği kripto parasıdır. Ticaret hacmi bakımından dünyanın en büyük kripto para borsası olan Binance'in arkasında olduğu Binance Coin son zamanlarda hızlı bir yükseliş gerçekleştirmiş olup bu yükselişin Binance'in ileride yapacağı atılımlarla daha da hızlanarak devam edeceği tahmin edilmektedir.

Cardano (ADA): Cardano mevcut blok zincir sistemlerinin bilinen tüm problemlerini çözme niyetiyle oluşturulmuştur. Bilimsel bir yaklaşımla geliştirilen ve hakemli akademik araştırmaya dayanan zeminde inşa edilmiş olan kripto para biriminin odaklandığı nokta ölçeklenebilirlik, birlikte çalışabilirlik ve esnekliktir.

IOTA: IOTA nesnelerin interneti (IoT) sektörüne yönelik faaliyet gösteren, ölçek-

lenebilir, merkezsiz, modüler ve işlem ücreti olmayan bir kripto paradır. Bu kripto paranın sahip olduğu özellikler arasında, Tangle adı verilen teknoloji dikkat çekmektedir. Tangle teknolojisinin getirdiği hız, güvenlik ve ücretsiz işlem gibi özellikler IOTA'yı diğer kripto paralardan ayırmaktadır.

TRON (TRX): Birçok kripto para gibi merkezi olmayan bir ödeme aracı olan TRON; temeli blok zincir teknolojisine dayanan, eğlence sektörüne yönelik olarak kurulmuş ve insanların istediği içerikleri dilediği insanlarla dilediği haliyle paylaşmasını amaçlamayan bir kripto para birimidir. TRON'un asıl amacı kişilerin TRON sisteminin alt yapısını kullanarak ürettikleri eğlence içeriklerini sanal ortam üzerinden satışa sunabilmesi ve bu içeriklerin diğer kişiler tarafından satın alınabilmesidir³.

Kripto paralar ve oluşturduğu piyasalar spekülatif bir yatırım aracı olmamakla birlikte buradaki temel araç alım-satım (trading) yapmaktır.

Dijital para ve borsaları tüm dünyada gündemde kalmaya ve etki alanını büyütme-ye devam etmektedir. Dünya üzerinde yalnızca Nijerya ve Hindistan, dijital paraları ve borsalarını yasaklama yoluna gitmiştir. Mevcut durumda ülkelerin ekseriyetinin bu sektörde gelişme kaydetmek için üzerinde çalıştıkları, sempozyumlar yaptığı, komisyonlar kurduğu ve ar-ge çalışmalarına önem verdikleri görülmektedir. Orta Amerika ülkelerinden El Salvador Devlet Başkanı Nayib Bukele ise Bitcoin'i ulusal para olarak kabul etmek için bir yasa tasarısı sunacaklarını duyurdu. Tasarının kabul edilmesi halinde El Salvador, Bitcoin'i resmen ulusal para olarak kabul

eden ilk ülke olarak tarihe geçeceği gibi El Salvador Merkez Bankası da Bitcoin rezervi tutmaya başlayacaktır.

2021 yılının dijital paralar açısından regülasyon yılı olması öngörülmektedir. Bunun nedeni de Bitcoin'in yükselen fiyatı ve devletlerin hak verilebileceği üzere bu kazançlar üzerinden vergi alma niyetleridir.

Bitcoin'in yakın gelecekteki durumuna dair öngörüler ve değerlendirmeler;

2020 yılının sonlarına doğru ciddi bir ivme yakalayan Bitcoin, 2021 yılı Nisan itibarıyla bir ara 65.000 ABD Doları bandında seyrettikten sonra sert bir düşüşle karşı karşıya kalmıştı. Buradaki bu düşüşün normal olduğunu kabul etmek gerekir. Şöyle ki diğer coinler karşısında amiral gemisi konumunda bulunan Bitcoin, grafiklere göre yaklaşık %1000'in üzerinde yükselmiştir. Altcoinlerde ise önde gelen altcoinlerin bazılarında %3500-4000'lere varan yükselişler meydana gelmiştir. Yapılan kar satışları sonrasında düzeltme gelmesi bu piyasada anormal olmayan bir durum olarak karşılanmaktadır.

Bununla birlikte verilere göre 24 adet oluşum, 460.500'den fazla (yaklaşık 22 milyar ABD Doları) Bitcoin'i elinde toplamıştır. Bu 24 oluşum arasında 141.690 BTC'ye (6,6 milyar ABD Doları) sahip MtGox K K, 140 bin BTC'ye (6,5 milyar ABD Doları) sahip Block.one, 71 bin BTC'ye (3,3 milyar ABD Doları) sahip MicroStrategy ve 38.500 BTC'ye (1,8 milyar ABD Doları) sahip Tesla yer alıyor. İlk olarak Bitcoin, dolaşımda olan sınırlı bir arza sahip ve bu bakımdan altının değer saklama aracı olmasını taklit ediyor. Dahası, Bitcoin

^{3/} <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/kripto-para-raporu-5f11dfe709c25.pdf>

arzını madencilik (mining) yoluyla artırmanın herhangi bir yolu bulunmuyor⁴.

III. TÜRKİYE'DE KRIPTO PARANIN DURUMU ve HUKUKİ NİTELİĞİ

Mevcut küresel finans sistemi ve ülkelerin ekonomik sektörlerinde gittikçe güçlenmeye başlayan ve hatırı sayılır bir potansiyel barındıran dijital paralar, ülkemizde de özellikle son zamanlarda kendisine ciddi bir yatırımcı kitlesi bulmaktadır. Ülkemiz, yatırımcı sayısı sıralamasında Avrupa'da birinci, dünyada ise dördüncü sırada yer almaktadır. Bunun en temel sebeplerinden birisi ise yukarıda değinilen Bitcoin isimli para da gerçekleşen kıymet artışıdır. Şöyle ki 1 Bitcoin 2013 yılında 100 ABD Doları iken 2017 yılı sonunda 10.000 ABD Doları, 2021 Nisan ayı itibari ile ise yaklaşık 55.000 ABD Doları olarak işlem görmektedir. Ayrıca piyasada bahse konu paranın kıymetinin dalgalı bir şekilde seyretmesi de yatırımcıyı cezbeden unsurlardan birisidir. Şöyle ki 2020 yılı başlarında 9.000 ABD Doları civarında seyreden Bitcoin şu an itibariyle değinildiği gibi 55.000 ABD Doları seviyesine erişmiş, Nisan ayı başlarında ise bir süre 60.000 ABD Doları bandını aşmıştır. Türkiye'de Nisan ayı itibariyle 2.400.000'in üzerinde insan kripto paraya sahiptir⁵.

Kripto paralara dünyada karşılaştırmalı hukukta, bir takım ülkelerde menkul, kıymetli varlık, kıymetli eşya, dijital para ve sanal para gibi terminolojik olarak farklı tanımlamalar yapılmıştır.

Türkiye'de kripto paraların hukuki niteliği itibarıyla para olup olmadıkları yönünden yapılan değerlendirmelerde, para niteliği taşımadığı konusunda fikir birliği olduğu söylenebilir. Kripto paraların para olarak kabul edilmemesinin altında yatan başlıca nedenler ise kripto paraların bir devletin resmi para birimi olarak bir devlet tarafından ihraç edilmemesi ve değişim aracı olarak tüm toplumda kabul görmemesi, halen oldukça sınırlı şekilde kabul görmesidir. Bunun yanında en başta ödeme aracı niteliğinden yoksun olduğu kabul edilen bir varlığın, parasal değeri olsa dahi hukuken para niteliği taşıması mümkün olmayacaktır.

Kripto paraların elektronik para niteliği taşıyıp taşımadıklarına ilişkin olarak doktrinde

4/ <https://tr.cointelegraph.com/news/bitcoin-goes-mainstream-as-institutions-hold-3-of-btc-s-circulating-supply>

5/ <https://uzmancoin.com/bitcoin-turkiye-sayisi/>

hâkim görüş, elektronik paranın mevzuattaki tanımından yola çıkarak bunların elektronik para niteliği taşımadığı yönündedir⁶. Elektronik para; 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanunun 3/ç maddesinde; "Elektronik para ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değer" olarak tanımlanmış olup, bu tanıma göre elektronik paraların yasal unsuru olan ihraçatçı kuruluşun mevcudiyeti ve para alacağı karşılığı elektronik para ihracatı hususlarının kripto paralarda mevcut olmaması nedeniyle kripto paraların elektronik para olarak değerlendirilemeyecekleri kabul edilmektedir.

Bununla birlikte kripto paraların TMK kapsamında eşya niteliği de taşımadığı kabul edilmektedir. Kripto paraların eşya olmadığını kabul eden hâkim görüş, kripto paraların cismani olmaması, cismani olmayan böyle bir varlığın doğal güçler (enerji gibi) eşya olarak nitelendirilmesinin ancak açık bir düzenlemeyle mümkün olabileceği, eşyada fiili hakimiyeti ortaya koyan zilyetlik kavramının kripto paralar için söz konusu olmadığı gerekçelerine dayanmaktadır⁷.

Kripto paralar, fiziki bir varlık taşıması gereken senet unsurundan da yoksun olduklarından ötürü kıymetli varlık olarak da kabul edilmemektedir.

16 Nisan 2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın "Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik" ile "kripto varlık" Türk mevzuatında ilk kez yer bulmuş ve tanımlaması yapılmıştır. Ülkemizdeki söz konusu düzenlemede kripto para yerine kripto varlık şeklinde sui generis bir tanımlama yapılmıştır. Bu düzenleme ile Türkiye'de kripto varlıkların bir ödeme yöntemi olarak kullanılamayacağı hükme bağlanmıştır. Anılan düzenlemedeki asıl amacın kripto paralar değil ödeme sistemlerine ve elektronik para kuruluşlarına ilişkin olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bilahare, Merkez Bankası kripto paraların ödeme maksatlı kullanılması

6/ <https://law.khas.edu.tr/son-gelistmeler-isigin-da-kripto-paralarin-hukuki-niteligi-ve-kripto-para-borsalarina-dair-tespit-ve-oneriler>

7/ Kapancı, Kadir Berk: "Özel Hukuk Penceresinden Blokzincir: "Sanal Para" Değerleri ve "Akıllı Sözleşmeler" Üzerine Değerlendirmeler", in: *Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir*, İstanbul 2020, s. 119;

nı engelleyerek zaten aşırı oynaklık gösteren piyasa hareketleri ve spekülâtif hareketler nedeniyle oluşabilecek mağduriyetlerin de önüne geçmek istemekle birlikte bu alanda mevcutta kullanılan yöntem ve ödeme araçlarına karşı güven zafiyeti meydana getirebilecek unsurları da bertaraf etme niyetini ortaya koymuştur.

Yine 01/05/2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kripto para piyasasına yönelik yeni bir düzenleme getirilmiştir. *"Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik"*te yapılan değişiklikle, kripto varlık hizmet sağlayıcıları ve tasarruf finansman şirketleri, bu düzenleme sonrasında belirli bir işlem tutarı üstünde yapılan işlemlerde kimlik tespiti yapacaktır. Buradaki kimlik tespiti bankaların bu konudaki mükellefiyetine benzetilmektedir. Özellikle Thodex soruşturması sonrasında tartışma konusu olan kripto para borsalarının faaliyetlerinin denetimi ile kara para aklama yanında terör finansmanında araç olarak kullanılmaya müsait bu borsaların, açıklanan düzenleme ile Devlet denetiminin daha etkin yapılması ve olası suç faaliyetleri durumunda daha kısa zamanda müdahale edilmeye müsait hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Ülkemiz ile birlikte tüm dünyada dijital para borsası açma noktasında mevzuat eksiklikleri baş göstermektedir. Bu noktada dijital para borsası açabilme hususunun ilk etapta lisansa bağlanması ve yasal düzenleme yapılması önem arz etmektedir. Yakın zamanda ülke gündemini meşgul eden Thodex ve Vebitcoin soruşturmaları sonrasında yukarıda açıklanan tedbirlerin hayata geçirilmesi gerektiği gibi bu borsalarda çok büyük meblağlar söz konusu olmasına rağmen herhangi bir teminat veya sigorta olmaması yatırımcılar için büyük handikap teşkil etmektedir.

Kripto para yatırımlarının ulaştığı hacim, kayıt dışı bir piyasa oluşması ve kripto para borsalarından elde edilen gelirlerin kara para aklamada kullanılması gibi makro ekonomik endişelerin yanı sıra yaşanan gelişmeler ile toplumda oluşan infial karşısında, TCMB tarafından düzenlenen yönetmeliğin dışında; Hazine ve Maliye Bakanlığı, MASAK, SPK ve TCMB gibi konuyla ilgili tüm kamu kurumları ve bağımsız idari otoritelerin temsilcilerinden oluşan bir kurulun kripto paralar ve kripto para borsalarıyla ilgili bir düzenleme yapmak üzere çalıştığı ve kısa sürede bir düzenleme yapılacağı açıklanmıştır⁸.

8/ Dünya Gazetesi İnternet Sitesi, "Ertem: Kripto para düzenlemeleri yolda", <https://www.dunya.com/finans/>

Türkiye'de kripto paralar üzerinden elde edilen kazancın vergiye tabi olup olmaması sorunsalı yönünden ise;

Ülkemizde kripto paralar henüz tam olarak yasal zemine oturtulmamış olduğundan bu aşamada uygulanmakta olan bir vergilendirme bulunmamaktadır. Bunların istisnası; aracılık hizmeti vererek komisyon alan şirketler ile kripto para madenciliği (mining) yapanlardır. Bunun dışında kripto paranın devlet tarafından ne olarak kabul edilip hangi kategoriye konulacağının ortaya konulmasından sonra vergilendirme konusu gündeme gelecektir (Para, menkul kıymet, emtia vs.). Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkililerinin yapmış olduğu açıklamada, vergilendirme yönünde çalışma yürütüldüğünü, bu konunun SPK, BDDK ve Gelir İdaresi Başkanlığı gibi kurumları ilgilendiren boyutları olduğunu, öncelikle kripto varlık çeşitlerinin tanımlanmasının bu yasal düzenleme içerisinde ilk önce yapılması gereken şey olduğuna işaret edilmiştir.

Vergilendirme yönünden dünyada farklı usuller hayata geçirilmektedir. Örnekleme yapılacak olursa Amerika Birleşik Devletleri'nde kripto para sahiplerinden gelir vergisi alınmaktadır. Almanya'da ise 600 Euro'dan fazla varlıklar vergilendirmeye tabidir. Güney Kore'de ise elde edilen kazançtan yüzde 20 vergi alınmasına yönelik çalışmalar mevcuttur.

Bununla birlikte kripto paraların yasal karşılığının tam netleşmemiş olması ile birlikte sosyal hayatta ihtilafa konu olması karşısında hukuk boşluğunun olduğunu kabulü gerekir. Nitekim, Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi, 13.11.2020 tarihli kararında vefat eden eşinin aktif pasif malvarlığının tespit edilmesi için açılan tereke tespit davası kapsamında, *"Murisin e-posta hesabı ve buna bağlı olarak kullanılan sosyal medya hesapları, dijital cüzdan hesapları vb. maddi değer ifade eden ve TMK'nın 599. maddesi kapsamında terekesine dahil olup mirasçılara intikali gereken dijital mal varlığının da tespitinin gerekeceği kanaatine varılmıştır."* şeklindeki yorumu ile hüküm tesis etmiştir. Görüleceği üzere, kripto paraların hukuk alanları ile kesişmesi kaçınılmazdır ve gelinen aşamada miras konusu edilecek unsurlara kripto paralar ve dijital cüzdanlar da eklenmiştir⁹.

haberler/ertem-kripto-para-duzenlemeleri-yolda-haber-618886
9/ <https://www.mondaq.com/turkey/fin-te-ch/1048084/kripto-paralar-ve-vergilendirilmesi-304li351kin-de287erlendirmeler>

15 YILDIR TAŞIDIĞIMIZ ENERJİ *Bu Ülkenin Enerjisi*

Bu ülkede yaşayan her bir insanın ürettiği güçle enerjimize enerji kattık. Dünyanın sayılı projelerinden biri olan **Bakü - Tiflis - Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı** üzerinden, 15 yıldır Türkiye'nin enerjisini taşımaktan gurur duyuyoruz.

Ülkemize teşekkür ederiz.

BOTAS
INTERNATIONAL

UÇMA TUTKUSU VE BİR MACERA SPORU OLARAK YAMAÇ PARAŞÜTÜ

MUHAMMET URAZ YILDIZ*

Ankara Batı Cumhuriyet Savcısı

Çağlardan beri insanoğlunun hayal gücünün çekirdeğini oluşturan bir şey varsa, o da kesinlikle uçmak kabiliyetine sahip olabilmektir. Çünkü âdemoğlu kanatsız olarak yaratılmıştır. Dolayısı ile uçmak hep bir tutku ile gönlünde yer edinmiştir. Örneğin, Evliya Çelebi'nin Seyahatname adlı eserinde yer alan, 17. yüzyılda Osmanlı'da yaşamış olduğuna inanılan efsanevi Müslüman Türk bilgini olan Hezârfen Ahmed Çelebi, 1632 yılında Iodoslu bir havada Beyoğlu'ndaki Galata Kulesi'nden kuş kanatlarına benzer bir ekipman ile kendini boşluğa bırakması ve İstanbul Boğazı'nda 3358 metre süzülerek Üsküdar'da yer alan Doğancılar Meydanı'na inmesi ile tanınır. Öte yandan, Balkan Savaşlarında ve I. Cihan Harbi'nde başarılı bir şekilde görev yapan ve şahsi kabiliyetleri nedeni ile uluslararası alanda da tanınan pilot Vecihi Hürkuş'un uçma tutkusuna ilişkin bitmez tükenmez çabaları da yürek burkan türden olsa da umut doludur.

Uçak gibi gökyüzünde, fakat gökyüzünden izole bir şekilde hareket ederek giden motorlu bir taşıt ile havada yolculuk yapmak yerine; kuşun kanadına benzer mahiyette bir ekipman ile özgürce gökyüzünde süzülmenin, hareket kabiliyetine sahip olmanın, doğayı keşfetmenin ayrıcalığını sağlayan, modern olduğu kadar yalnızca tabiatın temel kurallarını varsayarak ona tabi olan bir mekanizma ile âdemoğlunun dünya macerasında yer alan, tarihsel tutkusunu gerçeğe dö-

nüştüren havacılık sporuna yamaç paraşütü sporu (*paragliding*) denir. Yamaç paraşütü sporu niteliği itibarı ile bir ekstrem (*macera, aksiyon*) spor dalıdır (*extremesport*). Doğa sporları arasında yer alır.

Yamaç paraşütünün tarihçesi çok eskiye dayanmamaktadır. İlk denemesi 1940'lı yıllara uzanır. Wright kardeşler tarafından geliştirilen uçaktaki irtifa tecrübesi tadıldıktan sonra, bunun ileri seviyeye taşınması ve bir kuşun uçuşuna benzer şekilde uçmak istenmesiyle yamaç paraşütünün tarihi başlar. İşte o zaman çılgın bir hayalperest, ucsuz bucaksız doğanın altında uçmanıza izin veren heyecan verici bir macera sporu olan yamaç paraşütünü icat eder ve yamaç paraşütü tutkusu, gelişmiş paraşütler tasarlayan Garvit Sharma tarafından başlatılır. Daha sonra, 1961'de teknik olarak yapısı değiştirilir ve kısa süre sonra askeri alanda kullanımı yaygınlaşır. Aynı doğrultuda, NASA uzay kapsüllerini kurtarmak için kullanılan yelken kanadı David Barish tarafından modifiye edilir. Buna paralel olarak 1980'lerden sonra ekipman modernleşmeye başlar ve yeni nesil mühendislik tasarımları ile yeni anatomisine kavuşur. Bu sayede yamaç paraşütü sporu yeni bir boyut kazanır. Yamaç paraşütü kolay havalanan, iyi bir süzülme performansı ve yavaş çöküş oranı için en uygun tasarıma ulaşır. Akabinde, bu spor dalı hızla yayılmaya başladığından ve maceraperestler tarafından öğrenildiğinden dünyanın ilk yamaç paraşütü şampiyonası 1987 yılında İsviçre'de gayri resmi olarak düzenlenir. Bu görkemli ve geniş katılımlı etkinlikten kısa bir süre sonra Uluslararası Havacılık Federasyo-

*Türkiye Hava Sporları Federasyonu Lisanslı Sporcu, Türk Hava Kurumu Lisanslı Yamaç Paraşütü Pilotu

nu (FAI) yamaç paraşütüne yeşil ışık yakar ve 1989'da Avusturya'nın Kossen kentinde ilk resmi dünya şampiyonasını düzenler. Bu gelişmeden sonra yamaç paraşütü sporu hem pilot olarak uçanlara, hem de tandem ile yolculuk deneyimi yaşayanlara gökyüzünün enginliğinde yer bulma şansı vermeye devam etmektedir. "Fırtınadaki Mucize" isimli belgesel bu tutkuyu anlatan en iyi yapıım niteliğindedir (*Miracle in the Storm*, 2010).

Ülkemizde ise yamaç paraşütü sporu 1990 yılından itibaren Fethiye Ölüdeniz bölgesindeki Baba Dağı'nın yabancı pilotlar tarafından keşfedilmesi ile tanınmış ve ülkemizde gönül verenler tarafından da öğrenilmeye ve profesyonel anlamda çeşitli eğitimlerin verilmeye başlanması sayesinde yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde yamaç paraşütü tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de en yaygın ve hızlı gelişen havacılık sporudur.

Yamaç paraşütü sporu havada seyahat imkânı tanıyan en keyifli spor dalıdır. Bu nedenle yamaç paraşütünün dünyada ve ülkemizde hızla yayılan bir spor dalı haline gelmesi şaşırtıcı bir durum değildir.

Yamaç paraşütünde meşakkatli bir eğitim sürecini başarılı bir şekilde tamamlayan adaylara pilot unvanı verilir. Bu sporda uçuşlar genellikle single (*tek kişilik*) olarak gerçekleştirilir. Tek kişilik uçuşlar pilot lisansı olan kişiler ve uçuş eğitimi alan pilot adayları tarafından yapılmaktadır. Uzun eğitim aşamalarını tamamlamak ve pilot lisansı almak yerine, yalnızca bir kez uçmak isteyenler için çift ki-

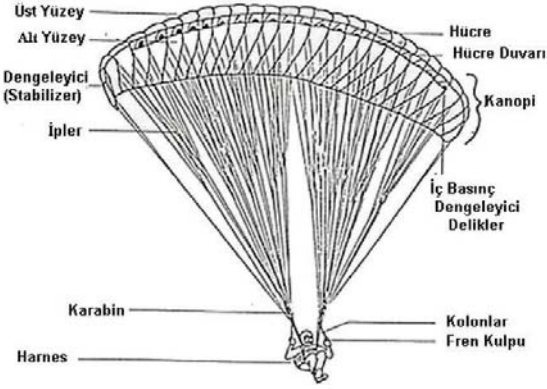
şilik yamaç paraşütüyle bir pilot eşliğinde de uçuş yapılabilmektedir. Bu tür gerçekleştirilen uçuşlara tandem (*ikili*) uçuşlar denmektedir. Bu neviden uçuşlar, yamaç paraşütü sporunu hiç bilmeyen bir kişi ve bir tandem pilotunun birbirlerine bağlanarak yaptıkları uçuşlardır. Turistik, ticari ya da sportif olarak yapılabilmektedir.

Yamaç paraşütünün en büyük avantajlarından biri çok temel ve sade yapıda tasarlanmış olmasıdır. Uçmak için bir motor gerekmez; bunun yerine aerodinamik kapasitesini en iyi şekilde kullanır, kanatlarının tasarımıyla birlikte ağırlığın gücüyle hareket eder ve herhangi bir dürtüye ihtiyaç duymadan yüksek kaldırma gücüne sahip aerofil (*damla kesiti*) yapısı sayesinde uçuşun planlamasına fırsat tanır. Bu aynı zamanda yamaç paraşütü uçuşunun süresinin doğrudan hava koşulları ile ilgili olduğu anlamına gelir. Bu nedenle uçuşa başlamadan önce anlık güncel meteorolojik koşulların dikkate alınması gerekir.

Diğer bir önemli avantajı ise; kanadın esnek formudur. Büyük rijit bir yapıya sahip olmayan malzemelerden ve kumaşlardan yapılan kanat, esnek yapısı sayesinde bir sırt çantası içinde bile çok kolay taşınabilir ve saklanabilir niteliktedir.

Önemli avantajlarından bir diğeri ise; kanadın hafifliğidir. Yamaç paraşütü çok hafif hava araçları (*ÇHHA*) arasında en hafif olanıdır. Dolayısı ile hafifliği ile kolay taşınabilir olması sayesinde, yolu olmayan tepelerden kalkış yapılabilir ve özel kalkış-iniş pisti ge-

rektirmez. Bu sayede doğal kaldırıcı kuvvetleri kullanarak saatlerce havada kalabilir, bulutlara kadar yükselebilir ve kilometrelerce mesafeler kat edebilir. Ayrıca, kanadın sırt çantasına sığacak kadar esneyerek küçülebilmesi ve ağırlığının az olması nedeniyle bazı dağcılar tarafından dağların zirvelerinden uçarak inmek için de kullanılır.

Yamaç Paraşütünün Temel Yapısı: Görsel No.1

Yamaç paraşütü ekipmanını kısaca özetlemek gerekirse; malzeme takımı kanat (*kubbe*) başta olmak üzere, askı ipleri, harness, taşıyıcı kolonlar, yedek paraşüt, kask, telsiz, rüzgâr ölçer, pilot kuşamı, gözlük, varyometre ve GPS'den oluşur.

Askı İpleri: Kanada bağlı olan 100'den fazla askı ipi bulunur. Bu ipler 2 mm ölçüsünde olup çok ince gibi gözüksün de 150 kilogra- ma yakın ağırlığı taşıyabilir.

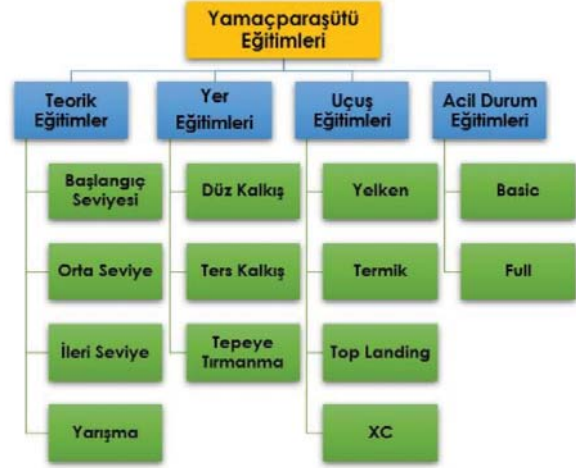
Harness: Pilotun uçarken karabinalarla kanada bağlı olduğu sert plastikten yapılan oturma yeridir. Bacak ve göğüsten bağlanan bu kuşam pilotun ve varsa yanındaki kişinin vücuduna göre ayarlanır. Bazı kuşamlarda hava yastığı, sırt koruyucu, cepler, yedek paraşüt koyma yeri bulunur.

Taşıyıcı Kolonlar: Kolonlar, askı iplerini kuşama bağlar ve ağırlığı ipler yoluyla taşır. Kalkış esnasında kanatları başa getirilmesi için kullanılan taşıyıcı kolonlar, frenlerin de bulunduğu yerdir.

Varyometre veya Dikey Hız Göstergesi: Hava taşıtlarının gökyüzünde tırmanma ve alçalma oranlarını birim zamandaki yükseklik farkı cinsinden gösteren bir uçuş gösterge ve uyarı cihazıdır.

Yamaç paraşütü hakkında doğru bilinen yanlışlıkların sayısı oldukça fazladır. Bunlardan en yaygın olanı ise yamaç paraşütü ile yüksek bir noktadan atlama yapılarak uçuş gerçekleştirildiği fikridir. Halbuki; yamaç paraşütü kalkış ve iniş yapılarak uçuş sağlanan

bir hava taşıtıdır. Bu nedenle yamaç paraşütü ile yüksekten atlama yapılmaz ve bu durum yamaç paraşütünü statik paraşütten kati surette ayıran farktır. Ayrıca, hava taşıtı olması nedeni ile yamaç paraşütünü kontrol eden ve kanada pilotaj uygulayan kişiye pilotluk unvanı verilmektedir.

Yamaç Paraşütü Eğitimi: Görsel No.2

Yamaç paraşütü tehlikeli bir spor dalı olarak kategorize edilmektedir. Yamaç paraşütü ekstrem spor dalları arasında yer alır ve ciddi yaralanmalara, hatta hayat kaybına varacak kadar riskli bir spordur. Uçuş öncesi - sonrası güvenlik endişesi ön plandadır. Her zaman güvenlik önce gelir. Uçuş öncesi takım arkadaşı tüm uçuş ekipmanını yeniden kontrol eder. En uygun hava koşulunda kalkış ve iniş sağlanır. Bu nedenle profesyonel ekip ile birlikte hareket etmek oldukça önemlidir. İstenmeyen kazaların önüne bu şekilde geçilmiş olur. Bu nedenle, her ne kadar bireysel uçuluyor olsa da, ekip ruhu ve birlikteliği, iş bölümü en önemli noktadır.

Güvenlik önlemlerinin başında hava koşulu güvenliği gelmektedir. Eğer hava koşulu uçuşa uygun değil yahut pilotun seviyesine göre risk barındırıyor ise kalkışa izin verilmemesi gerekmektedir. Örneğin, sıcak hava koşullarında meydana gelen termikli havada yeterince uçuş tecrübesi olmayan pilotların termiğin güçlü olduğu zaman diliminde kalkış ve uçuş yapmamaları gerekmektedir. Bir başka örnek ise; 25km/saat hızdan sert esen rüzgârlar kalkış için güvenli olmayacağından, eğer kalkış yapılırsa sert esen karşı rüzgâr nedeni ile kalkış esnasında pilotun sürüklenmesine, hatta kalkış pozisyonunun aksi istikametinde bulunan çevre koşulları ile çarpışmaya neden olabilecektir.

Diğer temel güvenlik kontrollerinden biri ise donanım güvenliğidir. Kanat dâhil tüm ekipmanın belli aralıklarla uzman kişilerce denetimi ve kontrolünün sağlanması gerekir.

Kimler yamaç paraşütü sporu için uygun değildir?

- 110 kg üstü ağırlığa sahip kimseler,
- 110 kg altında olsa dahi koşamayacak olan kimseler,
- Spor yapmasında tıbbi yönden sakınca olan kimseler,
- Hamile olanlar,
- Psikiyatrik yönden sağlık sorunu olan kimseler,
- Alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı olanlar yahut bağımlı olmasa dahi uçuş gününde bu maddelerden birinin etkisi altında olanlar,
- Makine ve araç kullanılmasına engel mahiyette ilaç kullananlar, güvenli uçuş yapmak için uygun koşulları sağlamamaktadırlar. Diğer yandan, gözlük kullanıyor olmak uçuşa engel bir durum değildir. Hatta uçuş sırasında göze sinek, kanatlı böcek gibi yabancı madde kaçmasını, güneş parlamasını engellediğinden; numaralı gözlük, güneş gözlüğü veya aynalı spor gözlüğü uçuş donanımı olarak tavsiye edilmektedir.

Yamaç paraşütü sporunun uluslararası alanda yaygınlaşması ve popülerliğinin artması sporcular arasında heyecanlı bir rekabeti de beraberinde getirmiştir.

Yamaç paraşütünde dünya rekoru Marcelo Prieto, Rafael Saladini ve Rafael de Moraes Barros tarafından aynı anda aynı takım olarak 588,27 km'lik mesafeyi olağanüstü bir uçuşla 10 Ekim 2019 tarihinde kırmaları ile elde edilmiştir. Rekortmen ekip Tacima'dan (*Kuzey-Doğu Brezilya*) sabah 6:30 civarında havalanarak ve ortalama 53,5 km/saat hızla 11 saatten fazla uçuş gerçekleştirerek bu rekoru kırmıştır. Brezilyalı sporcular bu hedefi elde etmek için gün batımına kadar uçuş gerçekleştirmişlerdir. Kırdıkları rekor ise 3 yıl öncesine ait olan 564 km'lik kayıtlı başka bir sporcunun uçuş rekorudur.

Ülkemizde de yamaç paraşütü alanında rekorlar elde edilmektedir. Yamaç paraşütü sporcusu Gülşah Hoş Denizli'nin Çameli ilçesindeki Yaylacık Yamaç Paraşütü Pisti'nden kalkış yapıp, 7 saat 42 dakikada 239,2 km'lik uçuş mesafesi ile Afyonkarahisar'ın Çobanlar ilçesine iniş gerçekleştirerek Türkiye kadınlar mesafe rekorunu kırmıştır. Sporcunun kırdığı rekor Ankara-Ayaş'tan kalkış yapan ve 201 km mesafe kat eden milli yamaç paraşütçüsü Merve Gülşah Arslan'a aittir. Öte yandan, milli sporcu Merve Gülşah Arslan, Yamaç Paraşütü Dünya Kupası Brezilya Şampiyonası'nda dünya 2.'liği elde etmiştir.

Ayrıca, erkeklerde milli sporcu Dora Göksal, Denizli Çameli'nden gerçekleştirdiği 9 saat 4 dakikalık uçuşla Eskişehir Sivrihisar'a inerek yeni Türkiye açık mesafe rekorunun sahibi olmuştur. Milli sporcu 356,4 km uçarak Avrupa'da en uzun uçuş gerçekleştiren yamaç paraşütü sporcularından biri olmuştur. Bu alandaki eski Türkiye rekoru, 2014'te Kahramanmaraş'tan Mardin'e paraşütle 343 km mesafe uçan Hakan Akçalar'a aitti.

Ülkemizdeki en popüler yamaç paraşüt pistleri dendiğinde akla Babadağ-Ölüdeniz-Muğla, Pamukkale-Denizli, Çivril-Denizli, Boztepe-Ordu, Uçmakedere-Tekirdağ, Ayaş-Ankara, Ali Dağı-Kayseri, Alanya-Antalya, Abant-Bolu, Eğirdir-Isparta, Üreğil-Beyazırmazı-Ankara, Uludağ-Bursa gelmektedir. Tüm bu pistler doğa sporları tutkunlarına heyecanlı ve kaliteli vakit geçirme imkânı tanımaktadır.

Siz de akvaryumdaki suyun içerisinde süzülen balıklar gibi havada süzülen paraşütleri gördüğünüzde heyecanlanıyor iseniz, yamaç paraşütü sporuna daha yakından bakmayı deneyebilirsiniz. Güvenle uçmak ve her daim doğanın bir parçası olarak özgür kalmak temennisi ile...

SPOR TAHKİM KURULLARI

MUSTAFA ARTUÇ¹

Yargıtay Üyesi

I. GENEL OLARAK

Spor dalı ile ilgili faaliyetleri ulusal ve uluslararası kurallara göre yürütmek, gelişmesini sağlamak, sporcu sağlığı ile ilgili konularda gerekli önlemleri almak, teşkilatlandırmak, federasyonu uluslararası faaliyetlerde temsil etmekle görevli ve yetkili, özel hukuk hükümlerine tabi bağımsız spor federasyonları kurulmuştur.

Bu federasyonlar, hak ihlali sonucunu doğuran bazı kararlar alırlar, bu kararlarla hakkı ihlal edilen kimselerin bu kararları federasyon dışında başka bir merciinin önüne götürerek, hukukilik denetimi yaptırması zamanla zorunlu hale gelmiştir.

^{1/} Gençlik ve Spor Bakanlığı Tahkim Kurulu Başkanvekili, Yargıtay 14. Ceza Dairesi Üyesi

İşte bu nedenlerle spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı başvuru mercii olarak Tahkim Kurulları öngörülmüştür.

Ülkemizde spor hukuku alanında iki tahkim kurulundan söz etmek mümkündür. Bunlar 3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun'un Ek 9, Ek-9/A ve Geçici 11'inci maddelerine göre kurulan Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu, diğeri ise 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun'un 6. maddesine göre kurulan Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'dur.

II. TAHKİM KURULLARININ OLUŞUMU

3289 sayılı Yasanın Ek 9. maddesinin 7. fıkrasına göre Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu, yedi asıl ve yedi yedek üyeden oluşur. Üyelerin beşinin hukukçu, ikisinin ise spor alanında bilimsel çalışmalar yapmış veya sporda idareci, teknik adam ve benzeri görevlerde bulunmuş kariyer sahibi kişiler

olmaları şarttır. Hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar hâkimlik teminatı esasları gözetilerek ve yetkili kurulların onayı alınmak suretiyle tahkim kurulunda görev alabilirler. Görüldüğü gibi, tahkim kuruluna atanacak hukukçu üyelerin, yaşı, kamu görevinde belli bir süre görev yapması, spor alanında bilimsel çalışma yapması gibi herhangi bir özelliğe olması aranmamıştır, önemli olan hukukçu olmasıdır. Burada özellikle vurgulamak gerekir ki, hukuk bir meslek dalı değil, bilim dalı olduğundan, yalnızca hukuk alanında bir kimsenin öğrenim görmüş olması hukukçu sayılması için yeterlidir, ayrıca avukatlık, hâkim veya savcılık mesleğini bizzat yapıyor olması gerekmez.

Ancak hukukçu olmayan kimselerin Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'nda üye olabilmeleri için spor alanında bilimsel çalışmalar yapmış veya sporda idareci, teknik adam ve benzeri görevlerde bulunmuş kariyer sahibi kişiler olmaları gerekir.

Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu ise Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Talimatının 3. maddesine göre, Federa-

yon Başkanının teklifi ve Yönetim Kurulunun kararı ile en az beş yıllık meslekî tecrübeye sahip hukuk fakültesi mezunları arasından seçilecek bir Başkan ile altı asıl, altı yedek üyeden oluşur. Buradan da anlaşılabacağı gibi Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu üyesi olabilmek için hukuk fakültesi mezunu olmak ve 5 yıllık meslekî tecrübeye sahip olmak yeterlidir. Doğal olarak bu 5 yıllık meslekî tecrübenin avukatlık, hâkimlik, Cumhuriyet savcılığı, öğretim görevliği gibi hukukla ilgili konularda olması gerekir.

Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Talimatı'nın 3/2. maddesine göre üyelerin belirlenmesinde FIFA ve UEFA kriterleri esas alınır. Özerk federasyonların veya spor kulüplerinin kurullarında görev alanlar ile ceza veya disiplin kurullarınca altı aydan fazla cezaya çarptırılmış olanlar tahkim kurulu üyesi olamazlar.

Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu üyeleri, Türkiye Futbol Federasyonu Başkanının teklif etmesi üzerine, Türkiye Futbol Federasyonu Yönetim Kurulu belirler. Hatta tahkim kurulu başkanı da aynı yöntem-

le belirlenir, ancak başkan vekili ve bir rapor-törü, kurul, ilk toplantısında asıl üyeler arasın-dan kendisi seçer.

Tahkim kurulunun görev süresi, federas-yon başkanının görev süresi ile sınırlıdır. Fe-derasyon başkanının görevi, sürenin dolması ile veya istifa, ölüm gibi nedenlerle sona erer ise, tahkim kurulunun süresi de sona erer, an-cak yeni tahkim kurulu göreve başlayıncaya kadar eski kurul görevini yapmaya devam eder.

Hem Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Ku-rulu üyeleri, hem de Türkiye Futbol Federas-yonu Tahkim Kurulu üyeleri, bir defa usulüne uygun olarak seçildikten sonra istifa etme-dikçe veya çekilmiş sayılmadıkça, yerlerine yeni üye görevlendirilemez, bu durum tah-kim kurulu üyelerinin idareden ve federasyon yönetim kurulundan bağımsız olarak görev yapmasını sağlayan önemli bir husustur.

Tahkim kurulu üyelerinden birisi veya bir kısmı istifa, ölüm, nitelikleri yitirme gibi nedenlerle görevlerinden devamlı olarak ay-rılırlar ise, yedek üyeler sırasıyla asil üyeliğe geçerler, bu üyeler yerine geldiği üye veya üyelerin görev süresi kadar görev yaparlar. Asıl üyelerin görevlerine geçici olarak devam edemediği durumlarda, onların yerine yedek üyeler toplantılara katılmazlar.

Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu Yönetmeliğinin 6/2. maddesine göre özür beyan etmeksizin, aralıksız üç oturuma veya bir yıl içinde toplam beş oturuma katılmayan asıl üyeler çekilmiş sayılır ve yerlerine yedek-ler göreve devam ederler.

Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Talimatının 4. maddesine göre, özür beyan etmeksizin, aralıksız 3 olağan oturuma veya bir sene içinde toplam 15 olağan oturu-ma katılmamış asıl üyeler üyelikten çekilmiş sayılırlar. Ancak, bir sene içinde yapılan ola-ğan toplantıların yarısından bir fazlasına ka-tılmamış herhangi bir üye, mazeret bildirmiş ve izin almış olsa dahi çekilmiş sayılır. Çekil-miş sayılan üye, müteakip toplantıya iştirak ettirilmaz. Durum Kurul Başkanı tarafından Türkiye Futbol Federasyonu Başkanlığı'na yazılı olarak bildirilir ve yerine yedek üye-ler yedeklik sırasına göre, eski üyenin yerine kendiliğinden göreve gelir.

III. TAHKİM KURULLARININ GÖREVLERİ

Öncelikle tahkim kurulları tarafından bir konuda karar verilebilmesi için, hatta fede-

rasyonların bir kimse hakkında bir işlem tesis edebilmesi için, o kimsenin spor adamı olma-sının yanında eylemin de sportif bir faaliye-te ilişkin olması gerekir. Örneğin sporcunun mahallede, bir kimse ile kavga etmesi duru-munda veya antrenörün çalıştığı kurumda zimmetine para geçirmesi halinde ortada sportif bir faaliyet bulunmadığından, bu kim-selere sportif bir ceza verilemeyecektir.

Tahkim kurullarının görevlerinin genel çerçevesi, Anayasanın 59. maddesine 6214 sa-yılı yasa ile eklenen üçüncü fıkrada çizilmiştir. Anılan hükme göre *“Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir.”* Buna göre tahkim ku-rullarının görevleri *“spor faaliyetlerinin yö-ne-timine ve disiplinine ilişkin”* işlemlere bakma ile sınırlıdır. Anayasaya 6214 sayılı Yasa ile yapılan eklemenin Anayasa Komisyonu Ge-rekçesinde bu husus *“spor federasyonlarının organ ve kurullarının, sporun yönetilmesi ve disiplinine ilişkin olarak ihtar, kınama, para cezası, küme düşürme, hak mahrumiyeti, lig-den ihraç, tescil iptali, üyeliğin askıya alınması ve üyelikten ihraç gibi bunun yanı sıra sporun yönetilmesine yönelik statü, talimat ve ben-zeri hukuki düzenlemeleri, müsabakaların ic-rasına, tatiline, ertelenmesine”* ilişkin kararlar biçiminde açıklanmıştır.

Aynı gerekçede *“kulüp, sporcu, teknik adam, sağlık personeli, menajer ve maç or-ganizatörü gibi sporla ilgili kişilerin kendi ara-larında imzaladıkları transfer, geçici transfer, menajerlik, hizmet, vekalet ve maç organiza-törlüğü gibi tüm sözleşmelerden kaynaklanan alacak iddia ve talepleri ile mali haklar, spo-run yönetilmesi ve disiplinine ilişkin olmadı-ğından bu kapsam dışındadır. Bu çerçevede-ki uyuşmazlıklar ya yargı mercileri nezdinde dava yoluyla ya da tarafların tercihine göre, karşılıklı yazılı mutabakatları ile yargı deneti-mine tabi olmak üzere spor federasyonlarının kurulları önünde de çözülebilecektir.”* hükmü de yer almaktadır. Spor Genel Müdürlüğü Tahkim kurulu gerekçedeki bu açıklamayı, kulüp, sporcu, teknik adam, sağlık persone-li, menajer ve maçorganizatörü gibi sporla ilgili kişilerin kendi aralarında imzaladıkları transfer, geçici transfer, menajerlik, hizmet, vekalet ve maç organizatörlüğü gibi tüm sözleşmelerden kaynaklanan alacak iddia ve talepleri ile mali haklarla ilgili uyuşmazlıkları gerekirse taraflarca anlaşarak önce spor fe-derasyonlarının önüne götürebileceği, böyle bir anlaşma olur ise doğal olarak federasyon yetkili kurullarınca verilen kararlara, Tahkim kurulları tarafından bakılabileceği şeklinde anlamaktadır.

Şunu ifade etmekte fayda vardır ki, Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu, 3289 sayılı Kanunun Ek-9 uncu maddesi hükümlerine göre kurulan bağımsız spor federasyonları ile ilgili hususlarda görevlidir, bu kurulun Futbol Federasyonu tarafından verilen kararlarla ilgili herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Yine bu kurul, bağımsız olmayan spor federasyonları ile ilgili konuda görevli değildir, bu hususta Merkez Ceza Kurulu görevlidir.

Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'nun hangi uyuşmazlıklara bakacağı 3289 sayılı Kanunun Ek-9 uncu maddesi'nin8, ve 9. fıkralarında belirlenmiştir.

Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'nun görevleri şu şekilde formüle edilebilir:

- Federasyonlar ile kulüpler, sporcular, hakemler, teknik direktör ve antrenörler arasındaki; kulüpler ile teknik direktörler, antrenörler ve sporcular arasındaki, kulüplerle kulüpler arasındaki çıkacak uyuşmazlıkları çözmek,

- Federasyonlar tarafından verilen kararlar ile federasyonların ceza kurulu ve disiplin kurulunun kararlarına karşı yapılan itirazı incelemek,

- Federasyonlarla federasyonlar veya Genel Müdürlükle federasyonlar arasında çıkacak ihtilafla ilgili kendi üyeleri arasından bir başkan belirlemek, Genel Müdürlük ve federasyon temsilcisinden oluşan bir komisyon kurmak ve bu komisyonun kararlarını denetlemek,

- Federasyon başkanı, federasyon (Yedekler de dahil) yönetim kurulu, federasyon disiplin kurulu başkan ve üyelerinin spor ahlakına ve spor disiplinine aykırı davranışları nedeniyle Bakan tarafından Spor Genel Müdürlüğü Merkez Ceza Kurulu'na sevkedilmeleri üzerine, bu kurul tarafından verilen kararları itirazın incelemek,

- Gençlik ve Spor Bakanının istemi üzerine toplanacak Federasyon Olağanüstü Genel Kurulu'nu yapacak 3 kişilik komisyonu belirlemek ve bu komisyonca verilen kararları denetlemek,

- Genel Kurulunu süresinde yapmayan federasyonların genel kurulunu 60 gün içerisinde yapacak 3 kişilik komisyonu oluşturmak ve bu komisyonca verilen kararları denetlemek...

Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Talimatının 2. maddesinde Tahkim Kurulunun görevleri ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Buna Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu;

- Federasyon ile kulüpler, federasyon ve kulüpler ile hakemler, futbolcular, teknik direktörler, antrenörler, oyuncu temsilcileri, masörler ile diğer görevliler arasında çıkan ihtilaflar hakkında TFF Yönetim Kurulu tarafından verilen kararları inceler,

- Disiplin Kurulu kararlarına karşı itirazları değerlendirir,

- Uyuşmazlık çözüm kurulu kararlarını inceler,

- TFF tarafından hazırlanan talimatların, üst normlara aykırı olup olmadığı konusunda başvuru kararı bağlar.

IV. TAHKİM KURULLARINA BAŞVURU

Tahkim kurullarına, ilgililer, kararın kendilerine bildirilmesinden itibaren Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu için 7 gün, Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu için ise 10 gün içinde başvuru yapılarak karar verilmesi istenir.

1. Tahkim Kurullarına başvurablecekler

Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'na kimlerin başvuracağı, Tahkim Kurulu Yönetmeliğinin 8/1. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre başvurular, ilgili kişiler ile klüp başkanları veya yetkili kılınan idareciler tarafından yapılır.

İlgili kişiler ibaresinden anlaşılması gereken, Federasyon'un yetkili kurulları tarafından yapılan işlem, karar veya eylem sonucu

hakkı ihlal olan, yapılan işlemin kendisini ilgilendirdiği kimseler ile bu kimsenin eylemi sonucu mağdur olan kişilerdir. Örneğin bir basketbol maçında bir oyuncu diğerine hakaret etmiş ve hakaret eden oyuncuya ceza verilmiş ise hem ceza verilen kimsenin hem de kendisine hakaret edilen kimsenin Tahkim Kuruluna başvurma hakkı vardır.

2. Tahkim Kurullarına başvuru harcı

Hem Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'na hem de Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'na başvuru harca tabidir. Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'na başvuru ücreti Yönetmeliğin 9/2. maddesine göre sporcular için (2000) gösterge, diğer başvurularda ise (4000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunan tutardır.

Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'na başvuru ücreti, uyuşmazlığın parasal bir değerinin olup olmamasına göre farklılık arzeder. Talimatın 21. maddesine göre, parasal uyuşmazlıklarda dava konusunun değeri üzerinden % 2 oranında nispi başvuru ücreti ile birlikte maktu başvuru ücreti, uyuşmazlığın parasal bir değerinin bulunmaması halinde ise sadece maktu başvuru ücreti makbuzu ibraz etmesi beklenmelidir, çünkü bu durumda başvuru süresi henüz bitmeden makbuzu ibraz eder ise, başvurusu işleme konulacaktır.

3. Tahkim Kurullarına başvurunun etkisi

Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'na başvurulması, verilen kararın icra ve infazını durdurmaz. Ancak; Kurul ivedi ve gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda ve itiraz konusu kararda hukuka açıkça aykırılık bulunması halinde ilgilinin talepte bulunması koşuluyla, başvuru veya yargılamanın seyrini dikkate alarak, icra veya infazın durdurulmasına karar verebilir. Kurul, haklı ve zorunlu nedenlerin bulunması halinde ihtilafla doğrudan ilgili konularda herhangi bir başvuru olmadan da, kendiliğinden icra ve infazın durdurulması kararı verebilir.

Aksine düzenleme bulunmayan durumlarda, Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'na başvuru yapılması icra ve infazı durdurmaz. Bununla birlikte Kurul, ilgilinin talepte bulunması koşuluyla, başvuru veya itiraz konusu kararın açıkça hukuka aykırı olması ve telafisi imkânsız zararlar doğurmasının kuvvetle muhtemel bulunması hallerinde yargılamanın seyrini dikkate alarak kararın yerine getirilmesinin durdurulmasına karar verebilir.

V. TAHKİM KURULLARININ KARAR VERMESİ

3289 sayılı Yasanın Ek 9/A maddesinin sekizinci fıkrasına göre Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu kararlarını; kanun, ulusal ve uluslararası federasyonların kuralları, kanunların usule ilişkin hükümleri ile dosya, münderecatı, tanık beyanları, bilirkişi incelemesi ve her türlü delile göre adalet ve nasafet esasları dairesinde tesis eder.

Burada üzerinde durulması gereken ilk husus, kanunların usule ilişkin hükümlerinden ne anlaşılması gerektiğidir. 3289 sayılı Yasanın Ek 9. maddesinin onuncu fıkrasına göre, "Taraflar, kararın tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde verilen karara karşı karar düzeltme yoluna başvurabilirler. 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun kararların açıklanması, maddî hataların düzeltilmesi veya yargılamanın yenilenmesi halleri dışında Kurul aynı konuda tekrar karar veremez." hükmü yer almaktadır. Bu durumda Tahkim Kurulu işlemlerinde 3289 sayılı Yasada ve Yönetmelikte hüküm bulunmadığı hallerde kıyas yoluyla sanki 6100 sayılı HMK uygulanacaktır. Kanun'un bir üst fıkrasında "kanunların usule ilişkin hükümleri" ibarelerinden de bunu çıkarmak ve hükmü böyle anlamak mümkündür. Bu konuda Tali-

matnamenin 18. Maddesinde "*Tahkim Kurulu, işbu talimatta zikredilen usul kurallarının yanı sıra yargılamaya ilişkin diğer mevzuatın bu talimata aykırı olmayan hükümlerini de uygular*" biçimindeki hüküm, yargılamanın özelliğine göre, önce 6100 sayılı HMK'nın orada hüküm bulunmadığı hallerde ise 5271 sayılı CMK'nın uygulanmasına olanak verecek şekilde kaleme alınmıştır.

Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu zorunlu haller dışında sportif faaliyetlere ilişkin iş ve işlemlerde en geç on iş günü, diğer hususlarda ise en geç üç ay içerisinde kararını verir. Her iki Kurul için de görüşmeleri Başkan yönetir, inceleme ve değerlendirmelerin sonrasında Kurul üyeleri arasında soyadı sırasına göre oylama yapılır. Başkan, oyunu en son verir. Kararlar, toplantıda hazır bulunan üyelerin oy çokluğu ile alınır. Oyların eşitliği halinde başkanın oyu belirleyicidir.

Oy kullanmak zorunlu olup çekimser kâlinamaz. Oy kullanmayan üye toplantıya mazzeretsiz olarak katılmamış sayılır.

Kurul; itirazın reddine, kabulüne veya itiraz konusu kararın değiştirilerek karara bağlanmasına (düzelterek onanmasına) hükmedebilir.

Kararlar tıpkı mahkeme kararları gibi mutlaka gerekçeli olur. Varsa muhalefet şerhleri de karara eklenir.

Ancak gerekçenin hemen yazılmadığı durumlarda, kısa karar, ilgiliye ve federasyon başkanlığına faks ve internet üzerinden derhal bildirilir ve federasyon ile ilgililer tarafından uygulanmaya başlanır. Bu durumda gerekçeli karar daha sonra tebliğ olunur.

Taraflar, kararın tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde verilen karara karşı karar düzeltme yoluna başvurabilirler. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun kararların açıklanması, maddî hataların düzeltilmesi veya yargılamanın yenilenmesi halleri dışında Kurul aynı konuda tekrar karar veremez.

Tahkim Kurulları tarafından verilen, bu kararlar kesindir, bu kararlara karşı adli veya idari yargıda istinaf, temyiz, karar düzeltme gibi kanun yollarına başvurulamaz, bu kararların hukuka aykırı olduğu iddiasıyla tespit, iptal ve tazminat davası açılmaz.

3289 sayılı Yasanın Ek 9/A maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre Tahkim Kurulu kararları, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesi hükmü uyarınca ilam mahiyetinde sayılır.

TİCARET ŞİRKETLERİNDE YÖNETİM VE TEMSİL KAVRAMLARININ ANLAMI VE KAPSAMI

PROF. DR. İSMET SAYHAN

Avukat

I. GİRİŞ VE KONUNUN SUNUMU

Türk Ticaret Kanunu'nda şirketler esas itibarıyla "Ticaret Şirketleri" olarak düzenlenmiştir. (TTK m. 124 vd.) Böylece, Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olan şirketler, bu şekilde kategorize edilerek, diğer ortaklık türlerinden ayrılmış olmaktadır. Ticaret şirketleri; kolektif, komandit, anonim, limitet ve kooperatif şirketlerden ibarettir. (TTK m. 124/1)¹.

Ticaret kanunumuzun sistematüğinde, ticaret şirketleri; her şirket türü için uygulanacak genel hükümler ve her şirket türüne ilişkin özel hükümlerle düzenlenmiştir. Ayrıca, ticaret şirketleri tüzel kişiliğı haiz olmakla, Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş tüzel kişi kavramına da dahildir. Böyle olunca, ticaret şirketleri hakkında, Türk Medeni Kanunu'nun tüzel kişilerle ilgili hükümlerinin de uygulanması gerekmektedir. Nitekim, Türk Ticaret Kanunu'nun 126/1 inci maddesine göre de her şirket türüne özgü hükümler saklı kalmak şartıyla, Türk Medeni Kanunu'nun tüzel kişilere ilişkin genel hükümleri ile bu kısımda hüküm bulunmayan hususlarda Türk Borçlar Kanunu'nun adi şirkete dair

^{1/} Ticaret Şirketleri, kolektif ve komandit şirketler şahıs şirketleri; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler de sermaye şirketi olarak kategorize edilmiştir (TTK m. 124/2).

hükümleri her şirket türünün niteliğine uygun olduğu oranda, ticaret şirketleri hakkında da uygulanır.

Ticaret şirketlerinin yönetim ve temsili konusu; tüzel kişilere özgü kavramlar olup, Türk Ticaret Kanunu'nun sistematüğinde, her şirket türüne özgü hükümler şeklinde düzenlenmiştir. Böyle olunca, yönetim ve temsil konusu ile ilgili olarak, Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu hükümleri genel hüküm; Türk Ticaret Kanunu hükümleri ise özel hüküm niteliğinde uygulanacaktır.

Ticaret şirketlerinin yönetim ve temsili, şirketler hukukunun birçok konusu bakımından belirleyici kavramlardır. Hal böyle olmakla birlikte, Türk Ticaret Kanunu'nda; yönetim ve temsil kavramlarının anlamı ve kapsamı düzenlenmiş değildir. Türk Medeni Kanunu'nda da benzer şekilde, yönetim ve temsil konusu her bir tüzel kişi türüne özgü hükümler şeklinde düzenlenmiş, bu kavramların

anlamı ve kapsamı düzenlenmemiştir. Böyle olunca, tüzel kişiler ve dolayısıyla tüzel kişiliği haiz ticaret şirketleri bakımından, yönetim ve temsil kavramlarının anlam ve kapsamlarının kanunla belirlenmiş olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, yönetim ve temsil kavramları, her bir şirket türüne özgü hükümlerde de birlikte kullanılmış, kavramsal bir ayırım yapılmamıştır.

Kanuni düzenlemelerde kavramsal bir belirleme olmadığından, uygulamada da yönetim ve temsil kavramları birlikte kullanılmaktadır. Böyle olunca, esas itibarıyla birbirinden çok farklı iki kavramın anlamı ve kapsamı tam olarak ayrılamamış olmaktadır.

Bütün bu açıklamalar karşısında, esasen birbirinden ayrı kavramlar olan ve ticaret şirketleri bakımından birçok konuda belirleyici nitelikte olan yönetim ve temsil kavramlarının anlam ve kapsamının belirlenmesi; hangi hususların yönetim kavramına, hangi hususların temsil kavramına dahil olduğunun belirlenmesi büyük önem arz etmektedir.

II. YÖNETİM VE TEMSİL KAVRAMLARININ EHLİYET KAVRAMI İLE İLİŞKİSİ

Medeni Hukuk'un evrensel düzenlemelerine göre, kişi olmanın en temel sonuçların-

dan birisi ehliyettir. Medeni Hukuk'ta ehliyet kavramı, hak ehliyeti ve fiil ehliyeti olarak ayrılmaktadır. Hak ehliyeti, "haklara ve borçlara ehil olma" (TMK m. 8); fiil ehliyeti ise, "kendi fiilleriyle hak edinebilme ve borç altına girme" (TMK m. 9) olarak kabul edilmektedir. Bu itibarla hak ehliyeti, "medeni hakların sahibi olma yeteneği" olarak; fiil ehliyeti ise, "medeni hakları kullanabilme yetkisi" olarak tanımlanabilir. Medeni haklara sahip olabilme yeteneği kişi olmanın hukuki bir sonucu olup, herhangi bir eylem veya işlem gerektirmez. Aksine, hukuken gerçek veya tüzel kişi sıfatına sahip olanlar; hukuki bir sonuç olarak kendiliğinden hak ehliyetine sahip olurlar. Buna karşılık fiil ehliyeti, esas itibarıyla eylem ve işlem yapma yetkisidir. Bu yönüyle fiil ehliyeti, bir eylem veya işlem yapma iradesinin oluşması ve bu eylem veya işlem yapma iradesinin kullanılması yetkisine sahip olmaktır.

Hak ehliyeti bakımından, tüzel kişilerle gerçek kişiler arasında, insan olmaya has haklar dışında bir fark bulunmamaktadır. Nitekim, TMK m. 48 gereğince, tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler. Buna karşılık fiil ehliyeti bakımından, gerçek kişilerle tüzel kişiler arasında, ehliyetin kullanılması bakımından önemli bir farklılık oluşmaktadır. Zira yukarıda da açıklandığı üzere fiil ehliyeti esasen iradenin oluşumu ve iradenin beyanı ile ilgilidir.

İrade ise, insana has bir zihinsel faaliyettir. Bu sebeple, tüzel kişilerin fiil ehliyeti olmakla birlikte, fiil ehliyetinin kullanılması bakımından, insana mahsus zihinsel davranışa ihtiyaç vardır. O halde, tüzel kişilerin fiil ehliyetinin kullanılabilmesi için, insanların irade ve beyanları gereklidir. İşte bu ihtiyacın sonucu olarak, tüzel kişilerde organ kavramı mevcuttur. Bu cümleden olmak üzere, tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla fiil ehliyetini kazanırlar (TMK m. 49) ve tüzelkişinin iradesi, organları aracılığıyla açıklanır (TMK m. 50). İşte ticaret şirketleri de dahil olmak üzere, bütün tüzel kişilerde fiil ehliyeti, bizzat veya bir tüzel kişinin temsilcisi olarak insanlardan oluşan organlar aracılığı ile kullanılır.

Tüzel kişilerde ve dolayısıyla ticaret şirketlerinde yönetim ve temsil kavramları, tüzel kişilerin fiil ehliyetinin organlar yoluyla kullanılması ihtiyacından doğan kavramlardır. Zira, tüzel kişilerin iradesi, tüzel kişiden ayrı bir hukuki varlığı olan kişiler nezdinde oluşacak ve onlar tarafından kullanılacak olması sebebiyle, bu kişilerin tüzel kişinin iradesinin oluşmasında ve kullanılmasındaki yetkilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Böyle olunca, yönetim ve temsil kavramları, tüzel kişilerin ve dolayısıyla ticaret şirketlerinin iradesinin oluşması ve oluşan iradenin kullanılmasına ilişkin yetkililerdir. Bu yetkiler yönetim yetkisi ve temsil yetkisi olarak ifade edilebilir. Bu cümleden olmak üzere; yönetim yetkisi iradenin oluşması, temsil yetkisi ise iradenin kullanılması yetkileridir denilebilir. Gerçek kişilerde, iradenin oluşumu ve iradenin kullanılmasının ayrılması, ancak fiil ehliyetinin kısıtlanması hallerinde ve istisnai olarak söz konusu olurken; tüzel kişilerde iradenin

oluşumu ve kullanılması kural olarak ayrılmış olmaktadır.

III. TİCARET ŞİRKETLERİNDE YÖNETİM YETKİSİ VE TEMSİL YETKİSİ

Tüzel kişiliği haiz ticaret şirketlerinde, diğer tüzel kişilerde olduğu gibi, fiil ehliyetini kazanılması organlarının oluşmasına bağlıdır. (TMK m. 49) Ayrıca, fiil ehliyeti de organlar yoluyla kullanılır. (TMK m. 50) Fiil ehliyetinin kullanılmasına ilişkin kavramlar olan yönetim ve temsil yetkisi de organ yetkileri olarak düzenlenmiştir. Bu cümleden olarak, Türk Ticaret Kanunu'nda her bir şirket türünde organlar ve organların yetkileri ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenleme içinde, yönetim yetkisi, "karar alma yetkisi" olarak; temsil yetkisi ise, "şirketin üçüncü kişilere karşı temsili" şeklinde ayrılmıştır. Bu yetkiler şirket türlerine göre tek bir organda birleşebileceği gibi, ayrı ayrı organlara da ait olabilmektedir.

IV. TİCARET KANUNU SİSTEMATİĞİNDE TİCARET ŞİRKETLERİNİN ORGAN YAPILANMASI

Türk Ticaret Kanunu'nda ticaret şirketleri için kategorik olarak iki tür organ yapılanması öngörüldüğü gözlenmektedir. Bunlardan birincisi, ortaklık sıfatına bağlı ve kural olarak her bir ortağın şirkette karar alma yetkisine sahip olduğu "Basit Organ Yapılanması"; ikincisi ise, ortak sıfatına bağlı olmayan ve yetkilerin kurullara ait olduğu; "Kurul Organ

Yapılanması"dır. Kolektif şirket ve komandit şirkette, basit organ yapılanması; anonim şirket, limitet şirket ve kooperatiflerde ise, kurul organ yapılanması öngörülmüştür.

Türk Medeni Kanunu'ndaki genel hüküm sebebiyle, ticaret şirketlerinde de fiil ehliyetinin kazanılması organların oluşmasına bağlı olmasına rağmen; Türk Ticaret Kanunu sistematüğinde basit organ yapılanması olarak nitelendirdiğimiz şirketlerde; ayrı bir organ oluşumu öngörülmemiştir. Aksine, yönetim ve temsil yetkisi, ortaklar arası ilişki kapsamında ortak yetkisi olarak düzenlenmiştir. Aynı şekilde, temsil yetkisi de şirketin üçüncü kişilerle ilişkisi kapsamında, yine ortak yetkisi olarak düzenlenmiştir. Türk Medeni Kanunu'na göre organ oluşumu zorunlu olup, Türk Ticaret Kanunu'nda ayrı bir organ nitelendirmesi bulunmadığından; basit organ yapılanmasında, her bir ortağın şirket organı olarak kabulü gerekmektedir.

1. Ticaret Şirketlerinde Yönetim Yetkisi

Türk Ticaret Kanunu sistematüğinde karar alma yetkisi olarak düzenlenen yönetim yetkisi, tüzel kişinin iradesinin oluşması ile ilgilidir. Başka bir ifade ile tüzel kişinin iradesi, yetkili organın karar alması ile oluşmaktadır. Bu yönüyle, yönetim yetkisi, şirketin iç işleyişi ile ilgili olmaktadır. Dolayısıyla yönetim yetkisi kapsamındaki karar ve işlemler, üçüncü kişilerle olan ilişkiler bakımından değil, şirketin iç işleyişindeki yetki ve sorumluluklar bakımından belirleyicidir. Bu durum, tüzel kişilere özgü, iradenin oluşması ve kullanılması aşamalarının ayrılmasının bir sonucudur.

A- Basit Organ Yapılanmalı Ticaret Şirketlerinde Yönetim Yetkisi

Basit organ yapılanmalı ticaret şirketi niteliğindeki kolektif şirkette yönetim yetkisi, ortaklar arası ilişki kapsamında bir ortak yetkisi olarak düzenlenmiştir. Gerçekten, Türk Ticaret Kanunu'nda kolektif şirketlerde yönetim yetkisi; "Ortaklar Arası İlişkiler" bölüm başlığı altında; "Şirketin Yönetimi" üst başlığı ve "Yönetimin Kime Ait Olduğu" madde başlığı ile 218 inci maddede düzenlenmiştir. Buna göre; ortaklardan her biri, ayrı ayrı şirketi yönetme hakkını ve görevini haizdir. Ancak, şirket sözleşmesiyle veya ortakların çoğunluğunun kararıyla yönetim işleri ortaklardan birine, birkaçına veya tümüne verilebilir. (TTK m. 218/1) Komandit şirket bakımından ise, komandit şirkette ortakların birbirleriyle olan ilişkileri şirket sözleşmesi ile düzenlenir. Şirket sözleşmesinde hüküm bulunmayan durumlarda, bu bölümde yazılı

hükümler saklı kalmak şartıyla, kolektif şirketlere ilişkin 217 ilâ 231 inci maddeler uygulanır. Dolayısıyla, komandit şirkette yönetim yetkileri bakımından da kolektif şirketlerle ilgili hükümler uygulanacaktır. Şu kadar ki, komandit şirket, komanditeler tarafından yönetilir. Komanditerler, şirket işlerini görmeye görevli ve yetkili olmadıkları gibi, yönetim hakkını haiz kişilerin yetkileri içinde yaptıkları işlere itiraz da edemezler. Ancak, olağanüstü iş ve işlemlerde, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi, tür değiştirme, birleşme ve bölünme gibi yapısal değişikliklerde; şirkete ortak alınması, çıkarılması ve payın devri türünden temel işlemlerde komanditerler de oy hakkını haizdirler. (TTK m. 309/2-3)

Kolektif ve komandit şirkette yönetim yetkisinin kullanılmasının, ortakların alacağı kararla olacağı öngörülmüştür. Şöyle ki, şirket işlerinin yönetimi, ortakların tümüne veya birkaçına verilmiş ise, bunların her biri yalnız başına yönetim hak ve görevini haizdir. Bununla beraber, şirketi yönetmekle yükümlü olan ortaklardan bazısı, yapılacak bir işin, şirketin menfaatlerine uygun olmadığını ileri sürerlerse, yönetim hak ve görevini haiz diğer ortaklar, çoğunluk kararıyla o işi yapabilirler. Şirket sözleşmesinde şirket işlerinin yönetimi kendilerine verilmiş ortakların birlikte hareket etmeleri yazılı ise, ortakların, gecikmesinde tehlike görülen haller istisna olmak üzere, her işte anlaşmaları gerekir. Anlaşamadıkları takdirde durum ortaklar kuruluna götürülür ve bu kurulca verilecek karara göre hareket edilir. (TTK m. 221) Yönetim yetkisi, şirket sözleşmesiyle bir ortağa verilmişse, bu ortak, diğer ortaklar itiraz etseler ve karşı çıksalar bile, hileye dayalı olmamak şartıyla, şirketin yönetimi için gereken işlemleri yapabilir. (TTK M. 222) Böyle olunca, yönetim yetkisine sahip olmayan ortakların itiraz yetkisi, hile dışında kısıtlanmış olmaktadır.

Kolektif ve komandit şirkette yönetim yetkisinin kapsamı ayrıca belirlenmiştir. Buna göre; şirketin yönetimi kapsamındaki hususlar, şirketin amacını ve konusunu elde etmek için yapılması gereken olağan işlem ve işler ile sınırlıdır. Şirketi yönetenler, şirket menfaatine uygun gördükleri işlerde, olağan işlem ve işlerle sınırlı olmak şartıyla; sulh, feragat ve kabul ile tahkime de yetkilidirler. Şu kadar ki, bağışta bulunmak, kefil olmak, üçüncü kişi lehine garanti vermek, ticari mümessil tayin etmek ve şirket konusuna girmiyorsa taşınmazları satmak, satın almak, teminat göstermek, şirketin özüne ilişkin üretim araçlarını elden çıkarmak, rehin etmek veya ticari işletme rehini kurmak gibi olağan iş ve işlemler dışında kalan hususlarda ortakların oybirliği şarttır.

B- Kurul Organ Yapılanmalı Ticaret Şirketlerinde Yönetim Yetkisi

Kurul organ yapılanmalı anonim şirket, limitet şirket ve kooperatiflerde, genel kurul ve yönetim organı niteliğinde iki organ öngörülmüştür. Yönetim organı, anonim şirket ve kooperatifte, yönetim kurulu; limitet şirkette ise, müdür veya müdürler kurulu olarak öngörülmüştür.

Kurul organ yapılanmalı ticaret şirketlerinde, yönetim yetkisi, genel kurul ve yönetim kurulu arasında paylaştırılmıştır. Bu cümleden olmak üzere, hangi konularda genel kurulun, hangi konularda yönetim kurulu veya müdürün yetkili olduğu ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Şu kadar ki, genel kurulun bir kısım yetkileri yönetim kurulu veya müdüre devredilebilir yetki; bir kısmı ise, devredilemez yetki niteliğindedir.

2. Ticaret Şirketlerinde Temsil Yetkisi

Türk Ticaret Kanunu sistematüğinde “şirketin üçüncü kişilere karşı temsil” yetkisi olarak düzenlenen yönetim yetkisi, tüzel kişinin iradesinin kullanılması veya iradenin beyanı ile ilgilidir.

Temsil yetkisi bakımından da yönetim yetkisinde olduğu gibi bir düzenleme yapılmıştır. Bu bakımdan, basit organ yapılanmalı şirketlerde temsil yetkisi, ortak yetkisi olarak düzenlenmiştir. Kurul organ yapılanmalı şirketlerde ise temsil yetkisi, yönetim kurulu veya müdür yetkisi olarak belirlenmiştir.

Tüzel kişiler bakımından temsil kavramı, Borçlar Hukuku sistematüğindeki iradi temsilden farklıdır. Zira, Borçlar Kanunu’nda yer alan temsil, temsil olunanın talimatı ile hareket etmeyi gerektiren ikincil bir yetki iken; tüzel kişilerde temsil, asli bir yetkidir.

A- Basit Organ Yapılanmalı Ticaret Şirketlerinde Temsil Yetkisi

Basit organ yapılanmalı ticaret şirketi niteliğindeki kolektif şirkette temsil yetkisi, şirketin üçüncü kişilerle ilişkileri kapsamında bir ortak yetkisi olarak düzenlenmiştir. Şirketi temsile yetkili olan kimse, şirketin işletme konusuna giren her türlü işi ve hukuki işlemleri şirket adına yapmak ve şirketin unvanı-

nı kullanmak yetkisine sahiptir. Bu yetkiyi sınırlayan her şart, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Ancak, şirket sözleşmesinin tescil ve ilanı gerekli hükümlerine göre şirketin bağlanabilmesi için birlikte imza şart kılınmışsa, bu şart, üçüncü kişilere karşı da geçerlidir. (TTK m. 233) Komandit şirket bakımından ise, şirket ve ortakların üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde, bu bölümdeki özel hükümler saklı kalmak şartıyla, kolektif şirkette ilişkin 232 ilâ 242’nci maddeler uygulanır. (TTK m. 317) Şu kadar ki; komandit şirketler, kural olarak, komandite ortaklar tarafından temsil edilir. Kolektif şirketin temsil yetkisinin kapsamı ve sınırlandırılmasına ilişkin hükümleri komandit şirkete de uygulanır. Komanditer ortaklar, ortak sıfatıyla şirketi temsile yetkili olamazlar. Ancak, şirket sözleşmesinde aksine hüküm bulunmamak şartıyla, komanditer ortak ticari mümessil, ticari vekil veya seyyar tacir memuru olarak atanabilir. (TTK m. 318)

Kolektif ve komandit şirkette; şirketi temsil yetkisini haiz olan kimseler tarafından, açık veya zımni olarak şirket adına yapılan işlemlerden dolayı, şirket alacaklı ve borçlu olur. Bir ortağın şirkete ait görevlerini yerine getirirken islediği haksız fiillerden şirket de doğrudan doğruya sorumludur. (TTK m. 234) Haklı sebeplerin varlığı halinde temsil yetkisi, bir ortağın başvurusu üzerine, mahkemece kaldırılabilir. Gecikmesinde tehlike bulunan hallerde mahkeme temsil yetkisini ihtiyati tedbir olarak kaldırıp bu yetkiyi bir kayyımına verebilir. Kayyımın atanmasını, görevlerini, mahkemece verilen temsil yetkisini ve bunların sınırlarını, mahkeme resen tescil ve ilan ettirir. Ticari mümessil, temsil yetkisini haiz ortakların tümü tarafından üçüncü kişilere karşı geçerli olacak şekilde görevden alınabilir. (TTK m. 235)

B- Kurul Organ Yapılanmalı Ticaret Şirketlerinde Temsil Yetkisi

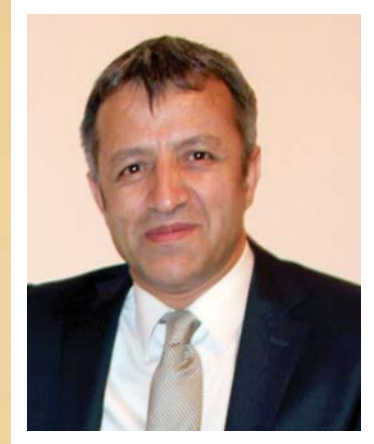
Kurul organ yapılanmalı şirketlerden, yönetim kurulu bulunan anonim şirket ve kooperatiflerde, temsil yetkisi yönetim kurulu-na ait bir yetkidir. (TTK m. 370; Koop. K. m. 55) Limitet şirketlerde ise, temsil yetkisi, müdür veya müdürler kuruluna ait yetki olarak düzenlenmiştir. (TTK m. 623)

Kurul organ yapılanmalı şirketlerden anonim şirkette, şirketin temsili bakımından kural olarak çift imza prensibi geçerlidir. Buna göre, esas sözleşmede aksi öngörülmemişse; şirket çift imza ile temsil edilir. (TTK m. 370; Koop. K.)

GÖZLERİNDE ÇAĞ YANAR

MEHMET TAŞTAN

Ankara Cumhuriyet Savcısı

Sen geçersin içinden yıllar susar, çağ yanar
Gözlerinde tutuşan mavi bir çerağ yanar.

Düştüğü kuyulardan çıkar gider sefaya
İz bırakır çöllerde ardından çağlar geçer.
Kölenin çılgılığıyla yankılanır kolezyum
Sessiz bir seyircinin kalbini dağlar geçer
Unutulur mezarı Zeus'un bir adada
Efsane yatağına görünmez ağlar geçer.

Boynu bükülür gülün; bahçe yanar, bağ yanar
Bu şehrin ebruvanı o koskoca dağ yanar.

Kusva düşer yollara tarihi görmek için
Hicrandan güvercinin saçlarına ak düşer
Kanat çırpır ayrılık Leyla'nın vahasına
Çölün orta yerinde mecnuna firak düşer
Başını taştan taş vuruşu giden nehir,
Bembeyaz gelinlikle denize berrak düşer

Dinamit patlar suda; avcı yanar, ağ yanar
Bir yüzüğün kaşıyla efsane otağ yanar.

Kız Tibet'in suyuyla doldurur kadehini
Avcının sadağında intikam oku kalır
Sular çekilir elbet her tufanın sonunda
Zeytin dalı o kuştan yadigâr doku kalır.
Şirin'in sevdasıyla erir gider koca dağ,
Küllerinin içinde yanık bir koku kalır

Nasıl ateştir böyle; hasta yanar, sağ yanar
Zemheri ayazında kalan Karabağ yanar.

Viralarla denize açılan düşler gibi
Yürüyünce zamana yıllar susar, çağ yanar
Bülbülün bir kanadı düşünce ark içine
Boynu bükülür gülün; bahçe ağlar, bağ yanar
Nil mi akıyor yoksa gözlerinde müjgânın?
Nasıl ateştir böyle; hasta kalkar, sağ yanar?

Bakma öyle ne olur taht yıkılır, tuğ yanar;
Gülme, öyle gülersen gözlerinde çağ yanar!

ŞAHSİYETTE MEHMET AKİF ERSOY, MEZİYETTE İSTİKLAL MARŞI

FATMA ADANALI

Ankara Batı Hakim Adayı

Mehmet yerde ve gökte övülen... Mehmetlerden biri Mehmet Akif Ersoy, insanın devlet dediği ilk yeri evi, yuva dediği anne babasıdır. Önce yuvasından şahsına büyük erdemler katan, kendisine kerem olan babasını, sonra bir yangında anılarını saklı tuttuğu evini kaybederek küçük yaşta hayat dediğimiz ömürle erken yüzleşti. Acı dediğimiz sancılı geçen süreçte inci gibi değerli bir adam karşımıza çıkacaktı. Her insan kederle karşı karşıya kalınca ateşte harmanlanan cam gibi berraklaşır. Sahip olduklarının kıymetini en derinden hisseder. Akif için asıl yuva olan devletin kıymeti bu yaşadıklarından sonra katmerlendi. Küçük yaşta olgunlaştı, yaşadıklarına rağmen gönlünü kurutmadı, toprak bile uyurken seher vakti kalkıp güzide şiirlerini yazarak teselli buldu. Yazdıkları okunduğunda Akif'in doğuşu sanki devlet içindi. Vatan derdi, Akif'in yoksulluğunu düşünmesine fırsat vermeden en büyük derdi oldu, ciğeri dağlanarak, şükrü eda ederek, metanet içinde kalemin mürekkebinin kağıda değdiriyordu. Vakur duruşu kaleme bile çekidüzen veriyordu. Hz. Mevlânâ da "Odun yanınca kül olur; insan yanınca kul olur." diyerek sanki Akif'in insan-ı kamil sürecini resmediyordu.

Akif'in yaşadığı dönem devletin en buhranlı zamanı, Akif'in yüreğinin de en pare pare olduğu zaman... Şehitleri isim isim duyuyor, içinde fırtınalar kopuyordu. Şefka-

ti gözünden akarken, öfkesi nâralanıyordu. Devletine düşkün milletin şairi, dizelerinde toprağını işgal edenleri kurşuna diziyordu. En amansız zamanda asker sonuna kadar savaşıırken, sofrada hoşaf varken ama umudunu hiç kaybetmeden cehdine devam ediyorlardı. Çabaları kadem kadem ilerleyip kadim devleti sürdürmektir. Mehmet Akif Ersoy da askere "Millet arkanızda, Allah yanınızda, kuvvet sizde" demesiyle güç veriyordu. En ufak umuda tutunularak yaşanan zamanda insan acziyeti içinde sinisini soldurmadan sedasını yükselten gencecik Mehmetler, yerde yatan cesetler, toz duman içinde cephe-ler olsa da dayanmaya çalışıyordu. Düşmanın cesedi parya, Mehmetçiğin cesedi yektâ idi. Şehidin mertebesi tan ağarmasında görülen kızılılıkta miraca doğru yükselip cennet kuşu misali huzura kavuşuyordu. Ardında kalan asker imreniyor, yerde akan oluk oluk kanlar, kiminin kolu, kiminin bacağı, asker davudi sesiyle ağlıyor, kavi koluyla silahına sarılıyordu. Bir dayanak arıyor, peygamberin dayandığı hurma kütüğü gibi her yer, her karış toprak... Akif: "Şüheda fışkıracak toprağı sıksan şüheda" mısrasıyla yüreği hulûskar duygularla söylüyor. Mehmetçik mektup gönderemiyor yüzü ahsen-i yâre; gökte soğuk, cızırtılı sesle uçar mahşer midillisi tayyare... Ama Akif vatan konusunda tavizsiz, bütün milleti kendine getirircesine mert ve metin durarak "Sahipsiz olan vatanın batması haktır, sen sahip

“Çıkarsan bu vatan batmayacaktır.” dizesiyle barbar düşmana karşı Mehmetçiğe mahir olmasını, direnmesini, her düşüşün bir kalkışı olacağını sabır ve şükür içinde söylemiştir. Dili lâl olmaz, her seferinde nakış nakış işleyerek işçiliğini dizelerinde cehalete, ahlaksızlığa, inançsızlığa, bağımsızlığa ve en kötü öksüzlük olan köksüzlüğe ödün vermediğini gösterircesine yazdığını *“Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim, inan ki her ne demişsem görüp de söylemişim.”* dizelerinde en realist haliyle anlatmıştır. Ancak Kurtuluş Savaşı zamanının her anına şahit olması, iç musibete katlanmayı ama aynı zamanda toprağa kök salan ardıc ağacı gibi kudretli, vatan aşkını içinde haksızlığa karşı gelecek şekilde, milli hislerini en berceste haliyle;

*“Yumuşak başlı isem,
kim dedi uysal koyunum?”*

*Kesilir belki, fakat çekmeye
gelmez boyunum!”*

*Kanayan bir yara gördüm mü
yanar ta ciğerim,*

*Onu dindirmek için kamçı yerim,
çifte yerim!”*

dörtlüğünde tekmil ediyordu. Milletin bağımsızlığına olan teslimiyetini ve o gün-

leri yemin ettirircesine hiç unutturmayacak anlama ihtiyaç duyduğu zamanda İstiklal Marşı’nı, 724 şiirin beğenilmemesi ve Maarif vekilince iletilen talep üzerine ve istememesine rağmen muhasebeden çıkışı yapıldığı için ödül olarak verilen 500 lirayı, fakir Müslüman kadın ve çocuklarına meslek öğretmek için fakirliklerine son verme gayesi ile faaliyet gösteren *“Daru’l Mesai”* adlı hayır kuruluşuna bağışlamak şartıyla Mehmet Akif Tâceddin Dergâhı’ndaki evine çekilip mürekkebinin her damlasını şehidin kanı gibi hissedip uykusuz geçen gecelerde her damlasında sadâkat, her kalem vuruşunda şefkat gösterip yazdı. Yazdı ama her harfini yazarken bizde asker demek evlat demek evlatsa anne sütü kokusu olduğundan boğazı düğümlendi.

*“Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen
al sancak; Sönmeden yurdumun üstünde tü-
ten en son ocak.”* Kendi öz yurdunda; taşın-
da toprağında sözü kalmamış hale geldiği en
amansız zamanda *“korkma”* diye başladı, bu
aziz milletin ilk sözcüğü, tarihte hep cesareti
kendisine siper ederek tek bir evin lambasının
yanması için direnmesine değerdi. Düşmanın
silahları, havada bizde teçhizatın az olmasına
karşılık bolca ateş alırken ama ne beyhüde
kaç silaha denk gelecek şahlanan Seyit On-
başılar, çocuğunun battaniyesini üzerinden
alıp cepheye götüren kalbi efsunkâr anne-
ler, kağının hızını kamyonu geçirecek nice

yiğitler vardı. İstiklal Marşı, şiirden öte ismi konulamayan, anlamı ve yaşanmışlığı anlatan en yüce afitâb değerlerdendi. "Ruhumun senden, ilâhî, şudur ancak emeli: Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!" mısrası geride kalan şehit annesinin yüreğine merhem olan, geride kalan şehit babasının ise gözünde akmayı bekleyen gözyaşına hemdem olan, dik duruşuna kuvvet verendi. Bir milletin kendisini bilmesini anlatan, ayna tutandı.

*Çünkü geçmişini bilmeyen
ne bugününü ne de yarınını
bilebilirdi. Zira marşın yazıldığı
zamanda ya esaret olacaktı; ya
da cesaret gösterip bağımsızlık
olacaktı. Tarihte hiçbir zaman
sefalet çekmeden sefası; külfet
olmadan nimeti olmuyordu.
Akif'in de içi içine sığmıyor;
sobasına atacak odunu, giyecek
paltosu yokken yüreği yangın
yeriyken bir gece ansızın
uyanıp:*

*"Ben ezelden beridir
hür yaşadım, hür yaşarım.*

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış?

Şaşarım!

*Kükremiş sel gibiyim;
bendimi çiğner, aşarım;*

Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım."

kıtasını duvara kazıyarak yazarken de bütün milletin gönlüne kazıyarak bugünlere getirecek ve sonsuza dek al bayrağımız dalgalanırken sürecekti. Akif cepheden gelen felek bedenli kalelerin ölüm haberleri devam ettikçe mısralar da birbiri ardına sıralanıyordu. Asker Akif'in iman aşkından, yazdığı dizelerinden cesaret alırken Akif de hür yaşamış; Allah'tan başka ilah tanımamış bir milletin bağımsızlığının sonuna kadar hakkı olduğuna inandığı için mücadelesinde hürriyetinden ödün vermeyen Mehmetçikten cesaret alıyordu. Her satırında bir ahenk, okuyanın içine işleyen akıcılığına rağmen Akif zor yazan bir şairdi.

Aruz ölçüsüyle şiirler yazarken gencinden yaşlısına herkese seslendiği için dilini sadeleştirerek ama en derin anlamlı kelimelerini ibretlik tarihi savaşta, izzetlik İstiklal Zaferi'ni İstiklal Marşı'nda ortaya çıkarıyordu. Bazen bayrağa sesleniyor: "Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl! Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?", bazen de "Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın; siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın." diyerek Türk milletinin her ferdine mert olmasını tembih ederek sesleniyordu. Her mısrada dökülen kanları unutmadan sahip çıkmamız gerektiğini, vefa göstermemiz gerektiğini, medeniyetimizin ne denli kutsal olduğunu, kahramanlığımızın ne kadar şanlı olduğunu, bağımsızlığına dokunulursa öfkesinden ödün vermeyeceğini, sabır içinde umudun en yüce duygularda sürdürülmesi gerektiğini ve bayrağın bu milletin en şerefli varlığı olduğunu ve payidar olacağını dile getirdi. Akif, İstiklal Marşı'nda kaleminde kelamı birleştirdi. Kurtuluş Savaşı'nda yurdu bağımsızlık ruhunda yaşatmak için öldürmekten çekinmeyeceğimizi, veren el alan elden üstündür misali geçici dünyanın süslü kumaşına aldırmandan bir gün zaten alınacak olan canını şehitlik derecesinde müteşekkir biçimde verebilmek için "Onun için dökülen kanların hepsi helal!"

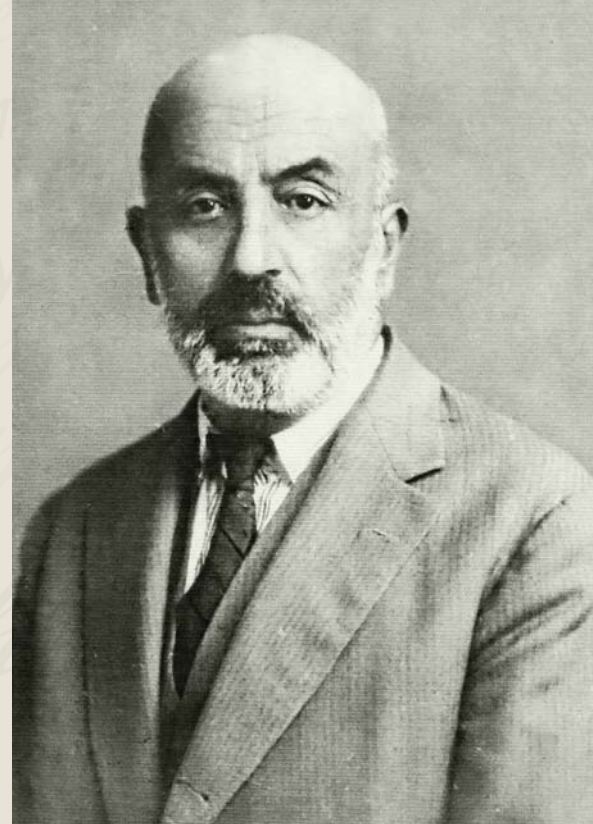

diyerek canını ortaya koymaya hazır olduğunu, yoksa bu kadirşinas milletin hiçbir canlıya zarar vermeyecek kadar şefkatli olduğunu, İstiklal Marşı'mızı yazarken kelimeleri elekten geçirircesine anlatmaya çalıştı. İstiklal Marşı, vuslatın içinde hüsn-ü haslet devletti. Mehmet Akif Ersoy, on günlük bir zaman diliminde zeyrek zekası sayesinde manevi liderimiz olarak yazdı. 17 Şubat 1921'de Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yayımlanan İstiklal Marşı, 1 Mart 1921'de Hamdullah Suphi Bey tarafından mecliste okundu. Finale kalan diğer altı şiir, İstiklal Marşı'nın gözleri dolduran safderûn manevi havasından sonra okunmak istenmedi. 12 Mart 1921'de "İstiklal Marşı" milli marş olarak ekseriyetle alkışlar eşliğinde kabul edildi. Akif, Türk şiirinin onuru ve gururu olurken bile mütevazı duruşuyla karşılık verdi. Yüz yıl geçtikten sonra da 2021 yılı "Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı" yılı kabul edildiğine göre alkışlar milletin nezdinde hiç bitmedi, bitmeyecek de... Mithat Cemal'in tanımıyla "İstiklal Marşı" şairini de aşmıştı. İstiklal Marşı herkes tarafından çok beğenildiği söylenirken Akif'in aklına Çanakkale'de metrekareye altı bin mermi düşerken yaşı on beşli gençlerin ebabil kuşları ordusu gibi cepheye yetiştiği ve Kınalı Ali'nin evine dönemediği geldiği için Akif "Bu, ümitle yazılır. O zaman düşünün, imanım olmasaydı yazabilirdim miydi? Zaten ben, başka türlü düşünüp, başka türlü yazanlardan değilim. Bu elimden gelmez. İçimde ne varsa, bütün duygularım yazılarımdadır. Şu var ki; İstiklal Marşı'nın şiir olmak üzere bir kıymeti yoktur. Ancak tarihi bir değeri vardır." dedi. Destanlaşan bağımsızlık savaşı ilelebet İstiklal Marşıyla ay yıldız bayrağın her zerresinde vücut buldu. Şehitlerimizin şahadetinde şahadet etti...

Mehmet Akif, bir devlete bırakılabilecek en güzel mirası bırakarak herkesin gönlünde abideleşen milletin şairi oldu. Safahat adlı eserinin son kısmında; asim, bir insanda olması gereken tüm erdemlere bürünmüş olan, akli yetisi, duruşu ve ahlakıyla örnek bir genç olmayı, fazilet ve marifeti tek vücutta birleştirmeyi yani "Asım'ın Nesli" olabilmeyi emanet bıraktı. Akif, eğitim ve öğretime çok önem verdi, vatan toprağı kadar üstünde yetişen letafet sahibi gencinin de bilgili ve ahlak sahibi olunca devletin bakî kalacağını "Hadî tahsilini ikmale tez elden, hadî sen! Çünkü milletlerin ikbâli için evlâdım, marifet bir fazilet, iki kudret lazım." sözleriyle anlattı. Savaşa çağrılma şartı eli silah tutan, yaşı on

beş olan cevval gençlerin vatani için toprağımızda ecdadımız olarak yataarken daima yeise düşmeden umutlu olunmalı, ruh-u revan sağlanmalıydı. Tevekkeli işlerle uğraşılacağına Akif ikâzıyla söze katıldı: "Atiye karanlık görerek azmi bırakmak, alçak bir ölüm varsa eminim budur ancak!" Akif, umudun peşine çalışan ve azimli olmayı ecdadı Fatih'in İstanbul'u fethetmesine tekabül edecek kararlılıkla davranmayı, doğru bildiğini ilim içinde yoğurup gençlerin "Hepsi beş on maskara ferdin hüneri, bu cihetten, hani hiç yılmasın oğlum gözünüz, sade garbın yalnız ilmine dönsün yüzünüz, o çocuklarla beraber gece gündüz didinin, giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin" sözünü aklına ilke edinip vaveyla atarak söylemesini, doğruluk içinde hak ve adalet üzere olmayı kişiliğinde emin sıfatıyla birleştirip yaşamayı, namütenahi vatan sevgisini gönülde âsûde biçimde istikrarlı sürdürmeyi yani şahsiyette meziyeti istedi:

"Sen ki! Asımın neslisin, çiğnetme namusunu,
At üstünden korkunun ve gafletin kabusunu,
Ateşler yakıp Nemrut misali atsalar seni,
Sakın ha! Terk etmeyesin imanını, dinini."

ORADAYDIM

MUHAMMED ÖZKAYA

HSK Eski Üyesi / Danıştay 8. Daire Üyesi

O gün akşam evimde televizyon izliyordum... İlerleyen saatlerde Boğaziçi Köprüsü'nün tek yönlü olarak trafiğe kapandığı ve Ankara üzerinde yüksek sesle savaş uçaklarının uçtuğu haberlerini görmeye başladım. Televizyonda, Boğaziçi Köprüsü'ne yönelik büyük bir terör saldırısı olabileceği yönünde haberler vardı. Aynı dakikalarda Ankara'nın üzerinde yakından ve yüksek ses çıkarak uçan savaş uçaklarını da ilk aşamada 30 Ağustos'a hazırlık gibi düşünmüş isem de daha 45 günlük süre olması bu durumları açıklamıyordu. Saat 22.45 civarında Afyonkarahisar milletvekili olan kardeşim Ali Özkaya'yı arayarak sorduğumda, FETÖ'cülerin ağırlıklı olarak Jandarma ve Hava Kuvvetleri'nde bir darbeye kalkıştığını, durumun son derece ciddi olduğunu, halkın sokağa çıkması gerektiğini söyledi.

Hemen sonrasında kendime "HSK üyesi olarak ben neler yapabilirim?" diye sordum. Malumunuz olduğu üzere HSK'nın idari bir organ olması nedeniyle yargısal yetkisi bulunmamaktadır. Bu sebeple Ankara yargı camiasındaki kişiler ile irtibata geçerek "Anayasal Düzene Karşı Silahlı Kalkışma" yani "Darbeye Teşebbüs" suçundan soruşturma başlatılması ve darbeci askerler hakkında yakalama ve gözaltı kararları çıkartılarak basına "FETÖ'cü bir grubun kalkışması..." olarak paylaşılması gerektiği gibi birtakım önerilerde bulundum. Ankara Cumhuriyet Başsavcısı Harun KODALAK ve diğer Cumhuriyet başsavcıları hiç tereddüt etmeden kalkışmaya dahil olanlar hakkında soruşturma başlatarak saat 23:00 sularında yakalama ve göz altı kararları çıkarılıp basınla paylaşıldı..

İlerleyen dakikalarda bu kalkışmaya dahil olanlar hakkında alınan yakalama ve gözaltı kararlarının Ankara Emniyet Müdürlüğü'nce telsizlerden anons edilerek kolluk kuvvetlerine iletilmesi, hükümetin, siyasilerin,

medyanın karşı duruşu tüm bunların televizyonlarda ve sosyal medyada yer alması, devletin kalkışmaya karşı olduğu yönündeki verilen mesajlar, halkımıza ve kalkışmaya dahil olanlara güçlü bir şekilde iletilmiş oldu.

Bunlarla birlikte yurdumuzun tüm noktalarında Başsavcılarımızın daha darbenin ilk saatlerinde harekete geçmiş olması, kalkışmanın suç olduğunu ve bununla mücadele edileceği şeklindeki bu karşı duruşun, Türk Milletinin de Devletin yanında yer alması ile yüksek bir moral motivasyonu sağladı.

Muharrem Özkaya olarak ben de, darbe girişimini öğrenir öğrenmez, eşimle ve 3 yaşındaki kızım ile vedalaşarak saat 23.00'ten itibaren sokağa çıktım. Saat 24.00 gibi Genelkurmay Kavşağı'nda, basın mensuplarına, "Yargı, darbeci FETÖ'cülere bu sefer teslim olmayacak, hesap soracak, gün demokrasiye sahip çıkma günüdür" açıklamasında bulundum. Bu görüntülerim ulusal medyada birkaç gün ekranlarda yer aldı. Saat 24.00'de Kızılay Meydanı'nda henüz darbeciler yoktu, 30 saniyelik bir video çekerek üyesi olduğum tüm whatsapp gruplarına "darbeye karşı duracak, tankların üzerine çıkacak halkımız Kızılay'da olmalı, sokaklarda olmalı" diyerek kaydettiğim videoyu paylaştım. Saat 02.30'da Alpaslan Türkeş Bulvarı'ndan araçlarla konvoy halinde, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ne doğru giderken, Jandarma Genel Komutanlığı'na 150-200 metre kala aracım kurşunlandı. "Önümdeki kişinin vurulduğunu ve yerde yattığını gördüm. Onu hastaneye götürmek için arabamdan inmeye çalıştığım da arabama 4 kurşun isabet etti. Yanımızdaki arkadaşlardan biri beyaz bayrak salladı ve yaralıyı başka bir arabaya aldık, ağır yaralıydı. Ondan sonra ben arabama binmedim. Özellikle 3-4 genç arkadaşımızın ileri doğru atıldıklarında karargahın içinden yapılan atışlarla vurulduğunu gördüm. Atışlar Jandarma Genel Komutan-

liğinden yapıldı ancak kimlerin ateş ettiğini görmedim. Bölgedeki zırhlı araçlardan bize atış yapılmadı. Jandarma Genel Komutanlığı önündeki kavşak ve Millet Camii önü darbeye pilotlar tarafından uçaklar bombalandığında da, oradaydım. Külliye civarında bulunan kardeşlerimden birisi şarapnel parçasıyla hafif yaralanırken, avukat olan amcaoğlum bacağından uzun namlulu silahla, Ankara Emniyet Müdürlüğü binası önünde vuruldu.

16 Temmuz sabahı erken saatlerde Olağanüstü toplanan HSK Genel Kurulu günün sonunda 2 bin 742 hâkim ve savcı hakkında uzaklaştırma kararı vermiştir.

Darbe girişiminin yaşandığı 15 Temmuz'da alanlarda verdiğimiz demokrasi mücadelesini sonuna kadar devam ettirmek için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikayetçi olduğum, Ankara 23. Ağır Ceza Mahkemesi'nde şahsımda mağdurlar arasında yer aldığından davaya katılma talebinde bulundum.

Dosyada Jandarma Genel Komutanlığı Karargahı Beştepe davasında müşteki müdahil olarak ifadem alındı. Ondan sonra da sanık ve vekillerinin sorularını cevapladım. Çapraz sorguda ısrarla ve inatla halkı 15 Temmuz gecesi neden sokağa çağırdınız silahlı insanların karşısında sivil insanları çıkartarak suç işlediğimiz tekrarlandı duruldu.

Özellikle sanık avukatlarından birinin, "Çektiğiniz bir videoda 'Kızılay meydanı boş, halk buraya gelmeli' diyorsunuz. Siz böyle ya-

parak halkı galeyana getirmiyor musunuz?" sorusuna, "Yaşamım boyunca onurla ve şerefle sahip çıkacağım bir video olacaktır. O dönem milletin namusu, ülkenin demokrasisi için tankların önüne çıktığımızın bir vesikası olacak o video." şeklinde cevap verdim.

Bu darbe girişiminin mağdurunun halk olduğunu, dolayısıyla halkın, demokrasiye, kendisine yapılan bu saldırıya karşı, meşru müdafaa hakkının dayanağının Anayasada bulunduğunu ayrıca Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 90'ncı maddesinin de suçüstü halinde suç işleyen kişinin halk tarafından da yakalanıp kolluğa teslim edilebileceğini ifade ettim.

Yargılama sonunda Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi sırasında yapılan eylemler ile ilgili sanıklardan bir kısmı hakkında ağırlaştırılmış müebbet, bir kısmı hakkında müebbet ve yıl bazında hapis cezaları verilmiş olup bazı sanıklar hakkında da beraat kararı verilmiştir.

Şahsımı öldürmeye teşebbüsten bir kısım sanıklar hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedilmiş, teşebbüs aşamasında kaldığından sonuç ceza olarak ayrı ayrı 13'er yıl hapis cezası verilmiştir.

Darbe sonrası Sincan'da devam eden davalarda bir kez daha gördüm ki; ellerine fırsat geçse 250 kişiyi şehit eden katillerin, darbecilerin yerine, o darbeye karşı çıkan halkı, yargılamaktan asla çekinmeyeceklerdir.

O gece vatani için sokağa çıkan herkes kahramandır, gazidir. Bu vesileyle tüm aziz şehitlerimize Allah'tan rahmet, hayatta bulunan gazilerimize sağlık ve afiyet diliyorum.

TÜRK CEZA KANUNU'NDA DOĞRUDAN BİLİŞİM SUÇLARI

MAHMUT KAAAN YÜKSEL

Ankara Cumhuriyet Savcısı

1. GİRİŞ

Akşam çıkışında bir gün servisin kalkmasını beklerken sohbet ediyoruz. Konu, pandemi döneminde bilişim sistemleri üzerinden işlenen suçların artması. Konuştuğum savcı arkadaş sürekli “savcım, sanalda şöyle... sanalda böyle...” şeklinde cümleler kurmakta. Dayanamadım, sordum;

-Savcım, “sanalda” derken, “sanal kredi kartı ile” mi demek istiyorsunuz?

-Yok savcım. İnternet hakkında sanal dünya diyorlar ya, o anlamda...

Sanal, bir dünya olmuş... Bir de “Siber Uzak” var... Koskoca bir uzakla bizim büro nasıl başa çıkabilir?

2. GENEL

Yargıtay uygulamalarındaki yol göstermelerin ışığında;

Bilişim sistemlerine karşı veya bilişim sistemleri araç olarak kullanılarak işlenen suçlara uygulamada bilişim suçları demektir. Türk Ceza Kanunu sistematığında bilişim suçları/bilişim sistemleri aracılığıyla işlenen suçlar ikiye ayrılabilir;

A- Doğrudan bilişim suçları, ki bunlar 2. Kitap, 3. Kısım, 10. Bölüm altında yer alan 243- 246. maddeler arasındaki suçlardır. Kanun, “Bilişim Alanında Suçlar” başlığı ile bu ayrımı yapmıştır.

B- Dolaylı bilişim suçları; bunlar da iki alt başlığa ayrılabilir;

a- Kanunda bilişim sistemlerinin kullanılması ile işlenmiş olması, suçun ağırlaştırılmış hali olarak düzenlenmiş olan suçlar. Yani bilişim sistemleri aracılığıyla hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarıdır.

b- Kanunda bilişim sistemleri ile işlenebileceği ayrımı yapılmadan yer almasına rağmen, günümüzde genellikle bilişim sistemleri kullanılarak işlenen suçlar, ki bunlar da özel hayata ve hayatın gizli alanına ilişkin 132-136. maddelerdeki suçlar ile 123 ve 125. maddelerde yer alan huzur bozma ve hakaret suçları ile 226. maddede bulunan müstehcenlik, 7258 Sayılı kanunun 5. maddesinde tanımlı yasadışı bahis oynatma gibi suçlardır.

Kanun koyucu, gerek doğrudan bilişim suçlarında, gerekse de özel hayata ve hayatın gizli alanına ilişkin suçların düzenlendiği fıkralarda özel bir kast aramıştır. Bunu da yasal düzenlemede ısrarla vurgulanan “hukuka aykırı olarak” kelimeleri ile göstermiştir. Bu-

nun sonucu olarak, failin suç işlemek için özel bir kastının bulunup ortaya çıkarılması gereklidir. Yargıtay da uygulamada özel kast bulunmayan, sadece kişinin kendi hakkını ispat için bu suçları işlemesi durumunda “hukuka aykırılık bilinci ile hareket etmediği” kavramını vurgulamaktadır.

Hangi suç türü olursa olsun, bilişim suçlarında geçişkenlik çok fazladır. Fail tek bir hareketle aynı anda farklı suçları işleyebilir. Bir kişinin sosyal medya hesabına girilerek o kişiye ait daha önceden fail tarafından ele geçirilmiş özel görüntülerin eklenmesi hem 134. maddede tanımlı mağdurun belirli bazı kişilerle paylaştığı özel hayata ilişkin görüntülerin ifşası, hem de 244. maddede yer alan bilişim sistemindeki verilerin değiştirilmesi suçlarına vücut verebilecektir. Hatta eylemin amacına göre 125. maddede tanımlı olan kü- çük düşürme, rencide etme ya da 123. maddede tanımlı olan mağdurun huzur ve sükununu bozma suçları da tartışma konusu olabilecektir.

Bilişim suçlarında karşılaşılan en büyük sorun ise yetkiyi de içine alan, mekan sorunudur. Suç bilişim sistemleri üzerinden

işlendiği ve çok büyük oranda internet kullanıldığı için, mağdurlarla failer başka yerlerde bulunmakta, hatta çoğu suçta taraflar başka ülkelerde çıkabilmektedir.

3. BİLİŞİM SİSTEMİNE GİRME SUÇU

TCK 243. maddede bilişim sistemine girme ve sistemde kalma ile ilgili suçlar düzenlenmiştir. Sisteme hukuka aykırı olarak girmek veya orada kalmak bu suça vücut verecektir. Failin en baştan sisteme girmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı halde, gelişen olaylar neticesinde sistemde bulunması hukuka aykırı hale gelmişse, bu suç oluşacaktır.

Günümüzde sosyal medya platformlarında paylaşılan bir linke tıklanarak başkasına ait bir bilişim sistemine girmek çok kolaydır. Bu fıkrada vurgulanan hukuka aykırılığı internette gezinen “meraklı kullanıcılardan” ayırmak gerektiğini düşünüyoruz. Kişinin bilişim sistemine girmedeki amacını tespit edebildiğimiz takdirde hukuka aykırılık kastı da ortaya konulmuş olacaktır.

Ayrıca, failin kastı sistemdeki verilere veya sistemi bozmak olmadığı halde, sırf sisteme girmesi ile veriler bozulmuş ise, bu fıkradaki düzenleme uygulanır. Kast, sistemi veya içerdiği verileri bozmak ise TCK 244. maddeye bakılmalıdır.

4. SİSTEMİ ENGELLEME, BOZMA, VERİ YOK ETME VE DEĞİŞTİRME

TCK 244. maddede bilişim sisteminin işleyişinin korunması ve sistemdeki veriler ile ilgili düzenleme yapılmıştır. Sistemin işleyişinin kasten engellenmesi veya sistemdeki verilerin değiştirilmesi, ele geçirilmesi suç olarak düzenlenmiştir.

Üçüncü fıkra suçun banka veya kredi kurumları ile kamu kurum ve kuruluşlarına karşı işlenmesi özel artırım nedeni sayılmıştır.

4. fıkra failin bu suçu işledikten sonra haksız bir çıkar sağlaması durumu düzenlenmiştir. Failin eylemi çıkar sağlamayla neticelenen başka bir suç olmamalıdır. Banka bilişim sisteminden hırsızlık durumunda bu fıkra değil, 142/2-e fıkra tanımlanan, bilişim sistemleri aracılığıyla hırsızlık suçu oluşacaktır. Dolandırıcılık, zimmet, güveni kötüye kullanma suçları açısından da bu karşılaştırma yapılmalıdır. Ancak bilişim sistemleri aracılığıyla hırsızlık suçunda suçun bizatihi unsuru bilişim sisteminin kullanılması olup, diğer suç türlerinde sistemin kullanılması suçun unsuru olmadığından, iki farklı suç işlendiğinin tartışılması gerekebilecektir.

Aynı kişiye ait birden fazla bilişim sistemine girmek ayrı ayrı suç oluşturacağı gibi, zincirleme suç hükümleri de dikkate alınmalıdır. Ayrıca sistemdeki verilere yönelik gerçekleştirilen suçun her zaman sisteme girilerek işlenemeyeceğini değerlendiren bir görüş, sisteme girilerek verilere müdahale edilmişse, hem TCK 243, hem de TCK 244. maddelerin uygulanacağını tartışılması gerektiği, geçit suçunun oluşmayacağını belirtmektedir.

Kanaatimizce, bu suç tipi konut dokunulmazlığı gibi fiziken bir yere girmeyi gerektirmeyen suçlardan olduğu için, sisteme giriş yapılmaksızın verilere müdahale yapılamayacak ise, fikri içtima kurallarının uygulanması doğru olacaktır.

5. BANKA VE KREDİ KARTLARINI KÖTÜYE KULLANMA SUÇU

TCK 245. maddede banka ve kredi kartlarına yönelik suçlar tanımlanmıştır. Kartların mülkiyeti bankalara aittir. Kart kullanıcıları bu kartların zilyetidirler. Bu sebeple banka, kötüye kullanım tespit ettiği zaman kullanıcıya bilgi dahi vermeden hesapla kart arasındaki ilişkiyi kesebilmekte, kartı iptal edip üzerinde yeni bazı bilgiler bulunan başka bir kart ile değiştirebilmektedir.

TCK 245/1. fıkra, başkalarına ait olan kartları ele geçirerek yarar sağlama suçu düzenlenmiştir.

TCK 245/1. fıkra uygulamasında dikkat edilmesi gereken noktalar;

- 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun 3. maddesinde banka kartı ile kredi kartının tanımları yapılmıştır;

Banka kartı: Mevduat hesabı veya özel cari hesapların kullanımı dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kartı, kredi kartı: nakit kullanımı gereksiz mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kartı veya fiziki varlığı bulunmayan kart numarasını ifade eder.

İlk dikkati çeken husus, banka kartı ile kredi kartlarının ayrı tanımlanmış olmalarıdır. Neticede basit bir ifade ile banka kartı kişinin hesabına ulaşması ve hesabında bulunan nakit veya kredili mevduat (açık hesap) olarak tanımlı parayla ilgili işlem yapmasına yarar iken; kredi kartı, içinde önceden sahibine ait nakit bulunmayan ancak banka tarafından belirlenen limitte kredi bulunan hesaba ulaşmayı sağlayan kartlardır.

İkinci husus, kredi kartı tanımında kartın fiziki varlığı olmasa da üzerindeki kart numaralarının tek başına kredi kartı anlamına geldiğidir. TCK 245/1 fıkra yer alan "...

ele geçiren veya elinde bulunduran kimse...” unsurundan, başkasının kart bilgileri ile internetten işlem yapılması veya mail order yöntemiyle kartsız alışveriş yapılması halinde de kredi kartı kullanılmış sayılacaktır.

Uygulamada kafa karışıklığı yaratan en önemli unsur, yasada yer alan “...her ne suretle olursa olsun...” unsurudur. Fail, kart sahibi tarafından kendisine sınırlı bir amaçla verilmiş kartı kötüye kullanarak menfaat elde ederse, suç oluşacaktır. Ceza Genel Kurulu 10/04/2018 tarih ve 2014/412 esas, 2018/160 karar sayılı kararında, kartın hukuka aykırı olarak ele geçiriliş yöntemlerini ayrı suçlar olarak tanımlamış ve gerçek içtima kuralları uygulanacağını belirtmiştir.

Bunu basitçe açarsak, kartın hırsızlık veya yağma suçları işlenerek ele geçirilmesi halinde iki ayrı suçtan da işlem yapılması gerekecektir.

En çok karıştırılan suç tipi ise güveni kötüye kullanma suçu ile kartı kötüye kullanma suçu arasındaki ilişkidir. Örneğin hafta sonu birliğinde nöbetçi olan asker, arkadaşına kartını vererek 500 lira çekmesini ister, arkadaşı ise bankamatikten 500+500 lira çekip, yarısını kendi ihtiyaçları için kullanır. Güveni kötüye kullanma suçu, kartın ATM de kullanılması ile 500 lira üstündeki paranın çekilmesi anında işlenmiştir. Kartı kötüye kullanma suçu da aynı anda işlenmiştir. İki suçun da işleniş anı, tarafları, elde edilen menfaat, delilleri aynıdır.

Burada kritik husus, eylemlerin ayrılabilir olması ile ilgilidir. Şöyle ki; kartın çalınmasından sonra ancak kart kullanılmadan önce fail yakalanmış olduğunda, ortada tamamlanmış bir suç vardır, hırsızlık. Güveni kötüye kullanma suçu ile birlikte işlendiği takdirde ise; eş zamanlı tek bir fiil ile kanunun birden çok ve farklı hükümlerinin ihlal edilmesi durumu ortaya çıkmaktadır.

TCK 245/1. fıkra tartışmaların hiç bitmediği nokta yetki konusundadır. Yetkide uygulama iki kriter çevresinde toplanmaktadır; mağdur kuralı, menfaat kuralı.

Kanun suçun tanımını yaparken “...kendisine veya başkasına yarar sağlarsa...” diyerek suçun, yarar elde edilmesi ile tamamlanacağını öngörmüştür. Yani esas alınması gereken, menfaat kuralıdır. Oysa mağdur bir ilde, fail başka bir ilde ve kart hesabının bulunduğu şube başka ilde olabilir. İşin doğası gereği mağdurun bulunduğu yerde adli birimlere başvuracağı açık olup, bu sebeple uygulamada ayrıca mağdur kuralı ortaya çıkmıştır. Genellikle mağdur ile kartın bağlı olduğu he-

sabın aynı yargı çerçevesinde bulunmaları sebebiyle bu kriter uygulanabilmektedir.

Menfaat kuralının en büyük dezavantajı ise, ele geçirilen kartın birden fazla kullanımı ile yarar sağlandığı zaman failin iller arasında seyahat ettiği örneklerde ortaya çıkacaktır. Suç temadi eden suçlardan olmadığı ve kısa aralıklarla bir mağdurun aynı kartından birden fazla menfaat elde edilmesi halinde yetki ve içtima tartışmaları ortaya çıkmaktadır.

Yetkide mağdur kuralı; banka kartı mağdurun bankasındaki hesabı ile işlem yapılmasını sağladığı için, hesaptaki paranın alınması durumunda suçun o hesap üzerinden işlendiği kabul edilir. Ancak kredi kartlarında durum tamamen farklıdır. Kredi kartlarında ayrı bir hesap numarası bulunmayıp, hesap işlemleri kartın üzerindeki numara ile yapılır. Belirli bir şubeye de bağlı olmaksızın genelde bankaların genel müdürlükleri nezdinde yer alan Plastik Kart Merkezi benzeri isimlerle tanımlanan birimlerinde hesap bilgileri bulunur. Uygulamada bu karışıklığı önlemek için kredi kartı bir hesap ile ilişkilendirilmiş ise, yani bir hesaptan otomatik ödeme yapılması talimatı verilmiş ise, o hesabın bulunduğu şube yetkiyi belirlemede esas alınmaktadır. Buna rağmen, mağdur hiç hesabı olmayan bir bankadan kredi kartı hizmeti alıyorsa, bu durumda muhatap, mağdurun kart başvurusu yaptığı şube olmaktadır. Bunların dışında, mağdur adına internet üzerinden bir bankaya başvuru yapılarak sanal kredi kartı tanımlanır ve kart kullanılarak bir yarar sağlanırsa, menfaat kuralının uygulandığını görmekteyiz.

TCK 245/1. fıkra suçun mağduru kartın hamili olup, Yargıtay eğer bir kredi kartı kargo yoluyla vs hiç hamilin eline geçmeden failin eline geçmesi durumunda mağduru banka olarak kabul etmektedir.

Yargıtay uygulamada başkasına ait kartı bularak kullanan kişinin ayrıca kartın kime ait olduğu, hangi banka kartı olduğu üzerinde yazılı olduğundan hareketle hırsızlık hükümlerinin de uygulanması gerektiğini kabul etmektedir.

TCK 245/2. fıkrasında başkalarına ait banka hesaplarıyla ilişkilendirilen kart oluşturma, bulundurma veya bu kartların ticaretini yapma fiilleri cezai yaptırıma bağlanmıştır. Her ne kadar kanun koyucu “sahte banka kartı üreten” demekte ise de, sahte belgeler-

le veya sahte başvurular ile banka tarafından kartın üretilmiş olması halinde bunun da sahte kart üretme suçunu oluşturacağı uygulamada yerleşmiştir.

TCK 245/3. fıkra da sahte üretilen bir kartı kullanarak yarar sağlama suçu tanımlanmıştır.

Yetki konusu ikinci ve üçüncü fıkralardaki sahte kart üretmek ve kullanarak yarar sağlama suçlarında da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Ankara'da ATM'ye düzenek yerleştirilerek çok sayıda kart bilgisi ele geçirilmiş ve fakat sahte üretilmiş kartlar İstanbul'da ATM'de kullanılarak para çekilmişse yetki kimde olacaktır. Kanaatimizce burada cevap fıkra metninde yer almaktadır. ATM'ye yerleştirilen düzenek ile sadece kart bilgileri ve şifre ele geçirilmektedir. Sahte kart üretilmemiştir. Sahte kartların nerede üretildiği tespit edilemese de sahte kartın nerede kullanıldığı bellidir. Sahte olarak üretilen kartlar İstanbul ilinde ATM'de kullanılarak menfaat elde edildiği için soruşturma ve kovuşturma da yetkili mercii İstanbul adli makamlarıdır.

TCK 245/2-3 fıkralarında suçun mağduru banka olduğu için içtima hükümlerine

de dikkat etmek lazımdır. Ortak nokta olarak kullanılan ATM'lerden başka bankalara ait kartlara ait bilgiler de ele geçirilebileceğinden, kartlar üretildiğinde banka sayısınca suç oluşacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, eylemin banka şubesine karşı değil, bankanın tüzel kişiliğine karşı işlendiği konusudur. Şöyle ki, uygulamada sahte üretilen kartlar farklı şubelere ait ise, dosyaların tefrik edilerek şubelerin bulunduğu illere gönderildiği görülmüştür. Yargıtay, sahte banka kartı üretilmesi durumunda aynı tarihte aynı bankanın farklı şubelerindeki hesaplara ait kartlar da olsa, eylemi tek bir eylem olarak kabul etmekte, bu hususun araştırılarak, dosyaların birleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Dördüncü fıkra, birinci fıkra da tanımlanan başkasına ait gerçek bir kartı ele geçirerek kullanan failin mağdur ile aralarındaki hısımlık ilişkisi nedeniyle şahsi cezasızlık hükmünü düzenlemiştir. Sahte üretilen kartlar ve bunları kullanarak menfaat elde etme durumunda fail ile mağdur arasında hısımlık ilişkisinin bulunması halinde cezasızlık uygulanamayacaktır. Bunun nedeni ise, 1. fıkra da adına kart düzenlenmiş kişinin mağdur kabul edilmesi, ancak 2. ve 3. fıkralarda adına sahte

kart çıkarılan kişinin suçun mağduru olamayacağı, bu eylemlerin mağdurunun banka olması sebebiyledir.

Son fıkrada etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmiş olup, failin hem pişmanlık duyması, hem de bunu etkin olarak göstermesi gerekecektir. Bu indirim sebebi de sadece 1. fıkrada tanımlı suçlar için geçerlidir. Sahte üretilen kartlarla gerçekleştirilen eylemlerde bu fıkra kapsamında indirim uygulanamayacaktır. Uygulamada en çok karşılaşılan tereddüt, zararın banka veya alışveriş yapılan işyeri tarafından giderilmesi halinde yaşanmaktadır.

E-ticaret sırasında başkasına ait kart kullanılarak fail yarar sağlamış ise, mağdurun itirazı sonucu bankanın e-ticaret şirketi ile aralarındaki sanal POS sözleşmesine dayanarak chargeback/geri alım ile parayı şirket hesabından alarak mağdurun kart hesabına iade etmesi halinde zarara e-ticaret şirketi katlanmaktadır. Yargıtay, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için tüm mağdurların zararının giderilmiş olması şartını aramaktadır.

Başkasının kredi kartını kullanarak yarar sağlanması suçunda en çok karşılaşılan hatalardan bir tanesi, chargeback ile zarar kendisine yüklenen işyerinin dolandırıldığı yönündeki şikâyetidir. Oysa burada eylem TCK 245/1 fıkra kapsamında olup, kart hamilinin suçun mağduru olduğunu, kullanımı kendisi fark edip itiraz etmesi, banka tarafından da usulsüz bir kullanım olduğu onaylanarak paranın iade edilmesine kadar zarara hamilin katlandığını unutmamak gerekmektedir.

6. YASAK CİHAZ VE PROGRAMLAR

TCK 245/A maddede, yazılım veya donanımların bilişim suçlarının işlenmesinde kullanılması halinde bu yazılım ve donanımları imal eden, ithal eden, sevk eden, nakleden, depolayan, kabul eden, satan, satışa arz eden, satın alan, başkalarına veren veya bulunduran failin cezalandırılacağına dair düzenleme yapılmıştır.

Burada dikkat edilecek husus, yazılım ve donanımların suçta kullanılmak üzere hazırlanması gerektiğidir. Bilişim alanında bazı yazılım ve donanımlar tek başlarına suç oluşturmayacakları gibi, bilişim suçu işlenmesinde kullanıldıkları takdirde bu suç da oluşacaktır. Şöyle ki, akaryakıt istasyonlarında puan toplamada kullanılan kart okuyucuyu bulundurmak suç değildir. Ancak bunu

kötüye kullanarak, müşterinin kredi kartını okuyucudan geçirip, bilgilerin ele geçirilmesi ve sonrasında bu bilgilerin sahte kart üretiminde kullanılması halinde bu suç da işlenmiş olacaktır.

Cep telefonlarına yerleştirilen bir program ile kişinin kendi telefonunun yerini takip etmesi halinde suç oluşmayacağı halde, bir başkasının telefonuna bu yazılımı indirerek hareketlerini takip eden failin ayrıca bu fıkradan da soruşturulacağı açıktır.

Hackerlık (siber saldırganlık) özellikle gençler arasında kendini ispat yolu olarak görülebilmektedir. Failler 243, 244 ve 245/A maddelerindeki suçları işlediklerini bilmeden de suç işleyebilmektedirler. Ülkemizde başkasının bilişim sistemlerine yetkisiz erişim ile ilgili hukuka uygunluk konusunda yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.

Uluslararası literatürde hackerlar üçe ayrılmaktadır;

- Beyaz şapkalı hackerlar; kişi ve kurumların bilgisi ile bilişim sistemlerine saldıran ve sistem güvenliğini test edenler,
- Gri şapkalı hackerlar; bilişim sistemlerinin açığını izin almaksızın araştıran, sisteme giriş yaptıktan sonra sistem sahibine hangi güvenlik açığı olduğu bilgisini verenler,
- Siyah şapkalı hackerler; bilişim sistemlerini bozmak veya verileri ele geçirmek amacıyla saldıranlar.

Mevzuatta gri şapkalı hackerlar ile ilgili ayrı bir düzenleme bulunmamakta olup, sisteme veya verilere zarar verilmese, hatta sistemin açıkları sistem yöneticisine bildirilerek iyilik yapılmak istenmesi halinde dahi en basit haliyle 243. maddede tanımlı suçun oluşacağına kuşku bulunmamaktadır. Ancak bazı ülkelerdeki yasal mevzuatın izin vermesi sebebiyle medyada yer alan, bir hackerın uluslararası bir kuruluşa ait sistem açığını bulup, açığı bildirince o kurumdan ödül alması şeklindeki haberler, failin bu eylemin yasal olduğunu düşünmesine sebep olabilmektedir.

8. Ceza Dairesi geleneksel uygulamada ATM'ye düzenek yerleştirilerek kullanıcıların kartlarındaki manyetik şeritlerin kopyalanması ve şifre bilgisinin ele geçirilmesi durumunda, henüz ortada sahte üretilmiş bir kart bulunmadığından, "işlem yapmaya ge-

len kişilere ait kartların manyetik şerit bilgilerini kopyalamak ve şifrelerini elde etmeye çalışmaktan ibaret eyleminin TCK'nın 136, 35. maddede düzenlenen kişisel verileri hukuka aykırı olarak ele geçirmeye teşebbüs suçunu oluşturduğu" yönünde karar vermektedir. (Ör; Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 03.02.2021 tarih ve 2019/29098 esas, 2021/1594 karar sayılı kararı)

Ancak bu uygulamaya çok sayıda eleştiri yöneltilmektedir. TCK 136. maddede de kişisel verileri ele geçirme suçunun mağduru, verisi ele geçirilen gerçek kişidir. Henüz kopyalama yapılmadan, düzenek yerleştirmekten ibaret eylemde mağdur kim olacaktır? Banka bir tüzel kişi olduğundan, TCK 136. maddenin mağduru olamayacaktır. Kaldı ki daire kart şeridinin kopyalanması halinde hangi kişisel verinin ele geçirildiğine dair bir açıklama da getirmemektedir. Bu uygulama, teşebbüs halindeki suçun mağduru ile tamamlanmış suçun mağdurunun farklı kişiler olması çelişmesine de sebep vermektedir. Kaldı ki, kopyalanan bu dijital verilerin yalnızca sahte banka ve kredi kartı üretilmesi suçunda kullanılabileceği unutulmamalıdır. Daire TCK 245/2 fıkrasının uygulandığı kararlarında mağdurun banka olduğunu kabul ettiği gibi, teşebbüs aşamasındaki eylemde bankanın mağdur olamayacağını kabul etmektedir.

Kanaatimizce burada TCK 245/A maddesi tartışılmalıdır. Ancak maddenin 24/3/2016 tarihli 6698 sayılı Kanunun 30. madde ile yürürlüğe girdiği ve bu tarihten önce işlenmiş suçlarda yerleşik uygulamanın 136/1 fıkra yönünde olduğu unutulmamalıdır. Öte yandan, sonradan yürürlüğe giren TCK 245/A maddesinin ceza bakımından lehe olduğu da dikkate alınmalıdır.

TCK 244 ve 245 maddeleri suçları incelenirken, kanunda doğrudan doğruya bilişim suçları başlığı altında belirtilmemiş olan bilişim sistemleri aracılığıyla hırsızlık suçunu düzenleyen TCK 142/2-e fıkra ve bilişim sistemlerini araç olarak kullanarak dolandırıcılık ve son zamanlarda giderek artmakta olan, kişinin kendisini banka veya kamu görevlisi olarak tanıtarak dolandırıcılığı düzenleyen TCK 158/1-f ve TCK 158/1-l fıkralarının da birlikte ele alınmasında fayda vardır.

Ceza Genel Kurulu 17.11.2009 tarihli 2009/11-193 esas ve 2009/268 sayılı kararında banka hesabının şifresi kırılarak hesapta bulunan paranın ele geçirilmesi eyleminde var olan veriyi bir yere göndermekten ziyade bu verinin temsil ettiği parayı mal edinmeye yönelik eylemde TCK 244/2-3-4 fıkraları ye-

rine TCK 142/2-e fıkrasının uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Kanaatimizce eylemin kredi kart ve hesabına yönelik olması halinde aynı değerlendirme ile TCK 245/1 fıkrasının tartışılması gerekecektir. Ki sahte banka internet sitesi ile mağdurun kredi kartı ve hesap bilgilerinin ele geçirilmesinde uygulama bu yöndedir.

Öte yandan, failin mağdura banka veya sigorta kurumundan arayarak bonus/aidat iadesi, hesaptaki şüpheli işlemin iptali gibi bahanelerle telefonuna gelen şifreyi istemesi ve daha sonra bu şifre ile mağdurun internet bankacılığı hesabına girerek var olan parayı ele geçirmesi, kredi kartından nakit avans çekmesi veya mağdura anında taksitli kredi tanımlatarak kendi hesabına aktarması eylemlerini de önceleri bilişim araçları aracılığıyla hırsızlık veya kredi kartından yarar sağlanması sayarken, bir süre mağdurun şifresinin hile ile ele geçirilmesi ve şifrenin fail tarafından bankanın bilişim sisteminde kullanılması düşüncesiyle TCK 158/1-f fıkrasının tartışılması gerektiği, son kararlarda ise failin kendisini banka görevlisi olarak tanıttığı iddiasından hareketle TCK 158/1-l saymasındaki karmaşanın henüz bir çözüme ulaşmamış olduğu görülmektedir. Kaldı ki kart, hesap ve şifre bilgilerinin ele geçirilmesi eylemi sahte banka internet sitesi aracılığıyla gerçekleştiğinde, bu veriyi ele geçiren failin dolandırıcılıktan değil de gerçekleştirdiği eyleme göre TCK 142 veya TCK 244. maddeden sorumlu tutulduğu ayrı bir çelişkidir. Suçun ismi değiştiğinde tanımı, unsurları ve hatta araştırılacak delillerin değiştiği de göz önünde tutulmalıdır.

7. YETKİ KONUSUNDA YENİ BİR DÜZENLEME

Haziran 2021 tarihinde meclise sunulan ve komisyonda da kabul edilen 4. yargı paketinde yetkili mahkemenin belirlenmesini düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanununun 12. maddesine bir fıkra eklenerek, uygulamada bilişim suçlarında yetki konusunun çözümü yönünde bir adım atılmış oldu. "Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının ya da banka veya kredi kartlarının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda mağdurun yerleşim yeri mahkemeleri de yetkilidir." Şeklindeki düzenleme ile hem savcılık hem de mahkeme aşamasında mağdurun başvurduğu yargı merciinin kendisinin yetkili olup/olmadığını ön sorun yapmaksızın, bir an önce delillerin toplanmasına başlaması için önemli bir adım atılmıştır.

8. BANKA VE KREDİ KARTLARININ KÖTÜYE KULLANILMASI SUÇLARINDA EN ÇOK KARŞILAŞILAN BOZMA ÖRNEKLERİ

Suçun mağdurunun kart sahibi olduğu ve birden fazla banka ve kredi kartının kullanılmasında zincirleme suç hükümlerinin uygulanacağı; Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 08.03.2021 tarih ve 2020/7087 esas, 2021/3546 karar sayılı kararında; "banka veya kredi kartının kötüye kullanılması suçunun mağduru kart sahibi olup aynı mağdura ait farklı bankalardan verilmiş kredi kartlarının kullanılması halinde eylemin TCK'nın 245/1 ve 43 maddelerine uyan suç oluşturacağı..." (Not; Yargıtay burada mağdurun cüzdanından rızası dışında alınan kartlarla ilgili hırsızlık hükümlerine temas etmemiştir.)

Katılanın kredi kartından farklı zamanlarda birden fazla menfaat elde edilmesi halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanacağı; Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 22.03.2021 tarih ve 2021/274 esas, 2021/4357 karar sayılı kararında; "Katılanın kredi kartının değişik zamanlarda birden fazla kullanıldığına anlaşıldığı karşısında; TCK'nın 245/1. fıkrası gereği tayin olunan cezadan TCK'nın 43. maddesi uyarınca artırım yapılması" gerektiği...

5237 sayılı TCK'nın 245/1. fıkrasında "her ne surette olursa olsun" ifadesinin içtima kuralı; Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 01.03.2021 tarih ve 2019/22742 esas, 2021/3078 karar sayılı kararında; "...banka veya kredi kartının hukuka aykırı olarak ele geçirilmesi durumunda oluşabilecek hırsızlık, yağma, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık gibi suçlar ile banka veya kredi kartlarını kötüye kullanma suçu arasında gerçek içtima kuralının uygulanarak failin her bir suçtan ayrı ayrı cezalandırılması gerektiği..." (Not; Yargıtay burada para çekerken yardımcı olma bahanesiyle katılanın yanına gelen ve kart sıkıştı diyerek, kartı ele geçiren ve şifreyi öğrendikten sonra kartı kullanıp para çeken şüphelinin ayrıca hırsızlık suçunu da işlediğini kabul etmiştir. Dairenin örnekseme için verdiği güveni kötüye kullanma suçu ile ilgili aksi yönde yerleşik içtihatları olduğu unutulmamalıdır.)

Kart üzerinde sanığın fiili hakimiyeti ve zilyetliğinin olması gerektiği kuralı; Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 11.02.2020 tarih, 2017/8-349 Esas, 2020/69 Karar sayılı ilamı; "ATM'ye kartı mağdurun yerleştirmesi ve sanığa söylemeden, şifreyi de kendisi girdikten sonra sanığın yardım bahanesiyle müdahale

ederek fazla para çekip, çektiği fazla parayı kendine alması eyleminin, kart üzerinde hiçbir tasarrufu olmadığından, hırsızlık suçunu oluşturduğu",

Kartı hırsızlık yoluyla almak ayrı bir suç oluşturur; Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 15.02.2021 tarih ve 2019/24437 esas, 2021/2230 karar sayılı kararında; "Sanıkların, ATM'ye kurdukları düzenekle katılanın kredi kartının sıkışmasını sağladıkları, ele geçirdikleri kredi kartı ile işlemler yaptıkları kabul olunan olayda; sanıkların hırsızlık suçundan da mahkumiyetlerine karar verilmesi gerektiği" gerekçesiyle bozmuştur.

Teslim edilmemiş kartın kullanılmasında mağdur bankadır; Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 15.02.2021 tarih ve 2019/4860 esas, 2021/4189 karar sayılı kararında; "başkasına ait banka veya kredi kartının izinsiz kullanılması suretiyle yarar sağlama suçunun mağduru kart sahibi olup banka tarafından üretilmiş kredi kartlarının henüz sahibine teslim edilmeden kullanılması halinde suçun mağdurunun banka olduğu",

TCK 245/2 ve TCK 245/3 fıkralarında zincirleme suça ilişkin 43. madde uygulanması; Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 15.02.2021 tarih ve 2020/9453 esas, 2021/2209 karar sayılı kararında; "aynı bankanın birden fazla kartının değişik kişiler adlarına farklı zamanlarda basılması halinde TCK 245/2 fıkra ve aynı yasanın 43. maddesinin, bu şekilde üretilmiş aynı bankaya ait birden fazla kartın veya bir kartın değişik zamanlarda birden fazla kullanılması halinde ise, TCK'nın 245/3, 43. maddelerinin uygulanması gerektiği"

TCK 245/2 ve 3 fıkralar arasında fikri içtimanın uygulanmayacağı; Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 28.01.2021 tarih ve 2019/29185 esas, 2021/1262 karar sayılı kararında; "suçtan zarar görenin aynı banka olsa dahi sahte banka veya kredi kartı oluşturma suçu ile sahte oluşturulan banka veya kredi kartının kullanılması suretiyle yarar sağlama suçunun unsurlarını oluşturan fiillerin farklı olduğu, bu nedenle (işlenen bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşması)' gerçekleşemeyeceğinden, farklı nev'iden fikri içtimayı düzenleyen 44. maddenin uygulanması da mümkün olmadığı, sahte banka veya kredi kartı üretme ve kullanmanın birbirinden bağımsız ayrı suç olması nedeniyle sanık hakkında TCK'nın 245/2. ve TCK'nın 245/3. fıkralarından ayrı ayrı hüküm kurulması gerektiği", sebebiyle bozulmasına karar verilmiştir.

MEKANİK AŞK

MURAT MÜFTÜOĞLU

Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı

Yaşam ile ölüm arasındaki o ince çizgide geçiyor ömrümüz. İlerlerken, o ince çizgide tutunacak sebepler ararız hayata. Sanırım bunun olması gerektiğini hepimiz biliriz. Fakat herkesin elinde aynı güzellikte ve güçte sebepler yoktur. Kimimiz sahip olduğumuz en değerli şey olan hayatın varlığını bizlere hatırlatan heyecan ve tutku ile karşılaşacak kadar şanslıyken, bazılarımız ise hayattaki güzelliklerin farkında olmadan, temas etmeden, hissetmeden, görmeden yalnızca yanından geçip gidecek kadar bahtsızdır.

Bizim tutkumuz çocuk yaşlarda başlayan, zamanla olgunlaşan ve ne istediğini bildikten sonra hayatımızın merkezine yerleştirdiğimiz bir sevdadır. Hayattaki tüm

olumsuzluklara, karşımıza çıkan her bir engelle karşı nasıl sağlam ve dik durmaya inançlıysak; motosiklet tutkumuza da aynı inançla bağlıyız. Hayat bir rüzgârsa, biz de ona direnenleriz. Belki de direnmiyoruz da, yaşadığımızı, diri olduğumuzu hissediyoruz.

Bir düşünelim; yaşadığımız zaman diliminde kendimizle ne kadar baş başa kalabiliyoruz? Bilgisayardan, telefondan, internetten, özetle dijital hayattan ne kadar uzak durabiliyoruz? Oysa ekipmanlarınızı kuşanıp, kaskınızı takıp yola çıkmak üzere motosiklete binince, kendinizle baş başa kalıyor, ardından siz ve motorunuz aynı dili konuşmaya başlıyorsunuz. Bir bakıyorsunuz bir yayla yolunda ilerlerken keyiften şarkı söyleyerek gidiyorsunuz, bir bakıyorsunuz yeşilliklerin arasından geçerken tüm nadide kokuları içinize çekiyorsunuz. Her biri zihninizi açık tutuyor. Görüyor, kokluyor, duyuyor, hissediyorsunuz. Bazen gece yarısı bir dağ geçidine yolunuz düştüğünde, rüzgârı takip eden şimşekler geceyi aydınlatırken yağan yağmurdan hem korkuyor, hem de o eşsiz adrenalini her zaman yaşayamayacak olmanın verdiği heyecan ile kıvançla dolup taşıyorsunuz. Öte yandan ise, size kendinizi özel hissettiren doğaya saygınızı bir kez daha tazeliyorsunuz.

Bizim için bir yerden bir yere gitmek değildir aslında mesele. Bunun adı ne kaçmak, ne de kestirmeden gitmektir. Bunun adı; cesaret, tutku ve özgürlüktür. O an yüreğinin sesi duyulmaya başlar bir anda. Başkalarına gürültü olarak gelen ses adeta dışı vurumun olur. Öylesine bir ahenk yakalarsın ki, motorun sesiyle birlikte gider kötü olan ne varsa tüm avazıyla. Motosikletinin seni anladığını görür, motoruna bir kez daha bağlanırsın. Bunlar boş iş, delilik, serserilik, öleceksiniz diyenler aslında bu sevdâyı anlayamayanlardır. Aslında biz onlardan çok daha fazla seviyoruz yaşamayı. Onlara inat, hepsinden daha yürekli, daha inançlı, daha tutkuluyuz!

Altta yatan duygunun ne yaş, ne para, ne makam, ne coğrafya, ne de zamanla ilgisi vardır. Karşı şeritten gelen bir motosikletli sizi hiç tanımadığı halde size selam verir. Veya yolun kenarında herhangi bir sebeple durduğunuzda muhakkak yanınızda bir motosikletli beliriverir. Kimse kimseyi tanımaz, ama herkes birbirine gizemli bir şekilde yakındır sanki. Zaten bununla ilgili söylenen söz, *“otomobil sürücüsü yolda kaldığında çekici bekler, motosiklet sürücüsü ise bir sonraki motosikletliyi”* şeklindedir. Hele bir de o an

başlayan arkadaşlıklar var ki, bir, üç, beş derken arkadaşlıklar almış yürümüştür. Ortak paydan sağlam ise başka bir materyale ihtiyacın mı var!

Eski Türk filmlerinden midir, yeni dönem Amerikan dizilerinden midir bilmem, ama maalesef motosikletliye karşı olumsuz bir bakış açısı var Ülkemizde. Sanki bizler amacı olmayan çılgınlarız. Oysaki motosikletli çevresine duyarlıdır, algıları açıktır, gözlem gücü yüksektir, doğayı ve insanı sevendir, saygı duyardır. Hayattan beklentisi mutluluk olduğu için yaşar hobisini. Başkalarının sözlerine aldırılmaz. Bazı şeyleri kafasında yaşayıp, duyup, özümseyip bitirmiştir. Belki de söylenenler o söz sahiplerinin cesaretsizliğindenidir, bunu bilir. Bilir ki; zamanla bu bakış açısı değiştiğinde herkes daha mutlu olacaktır.

Artık bu tutkunun ne olduğunu herkesin anlamasını diliyorum. Motosiklet keyifli bir uğraştır. Motosiklet tutkusu; kendine yolculuktur, zamanda gezinmedir, iç muhasebedir, genç kalmaktır. Sözlerimi klasikleşen bir cümleyle bitirmek isterim: *“Dört teker bedeni, iki teker ruhu taşır”*.

MEVSİMLİK İŞ SÖZLEŞMESİ

İLHAN GÜLEL

Ankara Batı Hakimi

I. TANIMI

Mevsimlik işler, faaliyetin sadece yılın belirli bir döneminde sürdürüldüğü veya tüm yıl boyunca çalışılmakla birlikte faaliyetin yılın belirli dönemlerinde yoğunlaştığı işyerlerinde yapılan işler olarak tanımlanabilir. Söz konusu dönemler, işin niteliğine göre uzun veya kısa olabilir. Mevsimlik işlerin özelliğini yılın belirli bir döneminde düzenli olarak tekrarlanması oluşturur. Genellikle oteller, plajlar ve eğlence yerlerinde, gıda, inşaat, tarım ve ormancılık iş kollarında mevsimlik iş sözleşmeleri yapılmaktadır.

II. MEVZUATTAKİ YERİ

İş mevzuatımızda mevsim ve kampanya işleri özel olarak düzenlenmemiş, sadece İş Kanunu'nun 29. maddesinin 7. fıkrasıyla 53. maddesinin 3. fıkrasında mevsimlik işlere ilişkin bazı kurallara yer verilmiştir.

Geçici iş ilişkisini düzenleyen İş Kanunu'nun 7. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendinde "Mevsimlik tarım işleri" terimi geçmektedir. Aynı fıkranın (g) bendinde ise mevsimlik işler hariç dönemsellik arz eden iş artışları hâlinde, özel istihdam bürosu aracılığıyla geçici iş ilişkisi kurulabileceği kuralına yer ve-

rilmiştir. Görüldüğü üzere İş Kanunu'nun 7. maddesinde mevsimlik işe ilişkin doğrudan bir tanımlama veya kural bulunmamaktadır.

Mevsimlik iş ilişkisine yönelik doğrudan hüküm niteliğinde olan İş Kanunu'nun "Toplu işçi çıkarma" yan başlıklı 29. maddesinin 7. fıkrasında mevsim ve kampanya işlerinde çalışan işçilerin işten çıkarılmaları hakkında, işten çıkarma bu işlerin niteliğine bağlı olarak yapılıyorsa, toplu işçi çıkarmaya ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Benzer şekilde "Yıllık ücretli izin hakkı ve izin sürelerine" ilişkin İş Kanunu'nun 53. maddesinin 3. fıkrasında; niteliklerinden ötürü bir yıldan az süren mevsimlik veya kampanya işlerinde çalışan işçilerin yıllık izin hakkının bulunmadığı kabul edilmiştir. Mevsimlik işçilerin yıllık izin haklarından yararlanamayacaklarına ilişkin bu düzenleme mülga 1475 sayılı İş Kanunu'nun 50. maddesinin 5. fıkrası ile aynı yöndedir.

III. ÖZELLİĞİ VE SÜRESİ

Mevsimlik iş sözleşmelerinin yılın yalnızca bir döneminde gerçekleştirilecek hizmetleri kapsamı nedeniyle mutlaka belirli süreli olarak yapılması zorunluluğu yoktur. Mevsimlik iş sözleşmesi başlangıçtan itibaren belirsiz süreli olarak da kurulabilir. Tek bir mevsim için yapılan iş sözleşmesi, mevsimin niteliği gereği belirli süreli yapılabilir. Bu durumda iş sözleşmesi mevsimin bitimi ile kendiliğinden sona erer. Bu şekilde bir mevsimlik iş sözleşmesi ile çalışan işçi ihbar ve kıdem tazminatına hak kazanamaz.

Yargıtay'a göre "...Çalışmanın sadece yılın belirli bir döneminde yoğunlaştığı işyerlerinde yapılan işler mevsimlik iş olarak tanımlanabilir. Söz konusu dönemler işin niteliğine göre uzun veya kısa olabilir. Her zaman aynı

miktarda işçi çalıştırmaya elverişli olmayan ve işyerinde yürütülen faaliyetin niteliğine göre işçilerin her yıl belirli sürelerde yoğun olarak çalıştıkları ve fakat yılın diğer döneminde işçilerin iş sözleşmelerinin ertesi yılın faaliyet dönemi başına kadar ara vermeyi gerektiren işler mevsimlik iş olarak değerlendirilebilir...” (Yargıtay 9. HD. 2017/16197 Esas 2020/8906 Karar sayılı ilamı)

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin yerleşik içtihatlarında; mevsimlik bir işte aynı işçi ile her yıl mevsimlik iş sözleşmeleri yapılması halinde taraflar arasında tek bir belirsiz süreli sözleşme bulunduğu, mevsim sonunda sözleşmenin sona ermeyip gelecek mevsime kadar askıda kaldığı kabul edilmektedir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'ne göre işçi ile işveren arasında mevsimlik bir işte belirli süreli iş sözleşmesi yapılmış ve izleyen yıllarda da zincirleme mevsimlik iş sözleşmeleri ile çalışılmışsa iş sözleşmesi, İş Kanunu'nun 11. maddesinin son fıkrası uyarınca belirsiz süreli iş sözleşmesi niteliği kazanacaktır. (Yargıtay 9. HD. 11.12.2006 tarih ve 2006/25610-32373 E-K sayılı ve 10.10.2008 tarihli 2007/27615 Esas ve 2008/26209 sayılı ilamları)

Süzek'e göre de işçi ile işveren arasında mevsimlik bir işte belirli süreli iş sözleşmesi yapılmış ve izleyen yıllarda işçi aynı şekilde mevsimlik sözleşmelerle çalışmışsa bu durumda birbirini izleyen belirli süreli iş sözleşmelerinin varlığını değil, tek bir belirsiz süreli iş sözleşmesinin bulunduğunu kabul etmek gerekir. Her ne kadar bir mevsim için yapılan iş sözleşmesi niteliği gereği belirli ise de her yıl yenilenmek suretiyle yıllar içinde devam edip giden bir sözleşme belirli süreli değildir. Örneğin; her yıl turizm mevsiminde çalışan bir otelin faaliyeti İş Kanunu'nun 11. maddesinin 1. fıkrası anlamında belirli süreli bir iş olmayıp, zaman içinde sürüp giden, faaliyetinin

sürekliliği esas olan bir iştir. Eğer aksi kabul edilecek olursa her yıl mevsimlik işte çalıştırılan işçi ucu açık bir biçimde ne zaman sona ereceği belli olmayan bir işte çalıştırılmış olmaktadır. (Sarper Süzek, İş Hukuku, Beta, 19. Baskı, 2020, s. 282)

IV. YILLIK ÜCRETLİ İZİN HAKKINA İLİŞKİN HÜKÜMLERİ

İş Kanunu'nun 53. maddesine göre işyerinde işe başladığı günden itibaren, deneme süresi de içinde olmak üzere, en az bir yıl çalışmış olan işçilere yıllık ücretli izin verilir. İş Kanunu'nun 53. maddesinin 3. fıkrası uyarınca mevsimlik işlerde yıllık ücretli izinlere ilişkin hükümler uygulanmaz. Bir başka anlatımla, mevsimlik işçi, 4857 sayılı İş Kanunu'nun yıllık ücretli izin hükümlerine dayanarak, yıllık ücretli izin kullanma veya buna dayanarak izin ücreti isteminde bulunamaz. Hemen belirtmek gerekir ki İş Kanunu'nun 53/3. maddesindeki kural nispi emredici kural niteliğinde olup, işçi lehine bireysel iş sözleşmesi ya da toplu iş sözleşmesi ile yıllık ücretli izne ilişkin hükümler düzenlenebilir ve mevsimlik işçiler için yıllık izin hakkı tanınabilir. (Yargıtay 9. HD. 2017/16197 Esas 2020/8906 Karar sayılı ilamı)

İş Kanunu'nun 53/3. maddesi uyarınca mevsimlik işlerde yıllık ücretli izinlere ilişkin hükümler uygulanmayacağından mevsimlik işçi, İş Kanunu'nun yıllık ücretli izin hükümlerine dayanarak yıllık ücretli izin kullanma veya buna dayanarak ücret alacağı isteminde bulunamaz. Kanun koyucunun mevsimlik işte yıllık izin öngörmemiş olmasının ve işçinin yıllık izin hakkından yararlanamamasının temel gerekçesi, çalışılan süre itibarıyla dinlenme ihtiyacının ortaya çıkmamış oluşudur.

V. ARALIKLI ÇALIŞMA NEDENİYLE YILLIK ÜCRETLİ İZİNE HAK KAZANMA

Mevsimlik iş sözleşmesi adıyla kurulmuş olsa bile iş sözleşmesinin zincirleme olarak yenilenmesi halinde mevsimlik iş değil, aralıklı çalışma söz konusudur. Yargıtay'a göre özellikle işçinin her yıl on bir ay civarında çalıştırılması ve kısa bir askı süresinden sonra yeniden çalışmaya devam etmesi, diğer bir ifade ile yılın tamamına yakın bir bölümünde çalışılma hâlinde, işçiye anayasal temeli olan dinlenme hakkının tanınması gerekmektedir. On bir ayı aşan çalışmalarda ise, yılın kalan bölümünde dinlenme hakkının gereğinin yerine getirilmesi için gereken süre bulunmadığından, çalışma şeklinin mevsimlik iş olarak değerlendirilmesi olanaklı değildir. Bu çeşit bir çalışmanın mevsimlik olarak değil, aralıklı çalışma olması nedeniyle ve mevsimlik işten söz edilemeyeceğinden, bu sürede de bir yılı doldurmak koşulu ile işçinin izne hak kazandığı kabul edilmelidir. (Yargıtay HGK'nın, T. 04.07.2018, E. 2015/(7)22-905, K. 2018/1325 sayılı kararı) Bu durumda da işçi on bir ayı aşan çalışması için yasal ücretli izin hakkına kavuşur. Yargıtay'ın istikrar kazanan kararlarında da çalışmanın on bir ayın üzerine çıktığı hallerde mevsimlik iş ilişkisinin dışına çıkıldığı kabul edilmiş ve daha sonraki çalışmalar için yıllık izin hakkının doğduğu sonucuna varılmıştır. (Yargıtay 9. HD. 2017/16197 Esas 2020/8906 Karar sayılı ilamı)

Görüldüğü üzere yerleşik içtihatlara göre, mevsimlik işçi, ancak bir yıl içindeki çalışmasının on bir ayı aşması durumunda yıllık ücretli izin alacağına hak kazanabilir. İşçi mevsimlik olarak çalıştığı dönemde yıllık izne hak kazandığı sürelerin tespiti bakımından giriş çıkış yaptığı tarihler dikkate alınarak bu tarihler arasında on bir ayın üzerinde çalışması olan tarihlerde yıllık izne hak kazanacaktır. (Yargıtay 22. HD 10.6.2020 tarihli

2017/29407 Esas ve 2020/6371 Karar sayılı ilamı)

İşçinin aralıklı olarak aynı işverene ait iş yerinde çalışması halinde, önceki dönemin kıdem tazminatı ödenerek feshedilmiş olması, izin yönünden sürelerin birleştirilmesine engel oluşturmaz. Yine, önceki çalışılan sürede bir yılı doldurmadığı için izne hak kazanılmayan süreler de, işçinin aynı işverene ait işyeri ya da işyerlerindeki sonraki çalışmalarına eklenerek yıllık izin hakkı belirlenmelidir. Yıllık izin, özde bir dinlenme hakkı olup, aralıklı çalışmalarda önceki dönem zamanaşımına uğramaz.

İşçinin mevsimlik dönemde geçen kıdeminin, daha sonra izne hak kazandığı dönemde izin süresinin belirlenmesine esas kıdeminin tespitinde dikkate alınıp alınmayacağı konusunda da ikili bir ayırım yapılmalıdır. Bir işyerinde başlangıçta mevsimlik olarak çalıştırılan ve daha sonra devamlılık arz eden işte çalıştırılan işçinin, mevsimlik dönemdeki çalışması kıdeminde dikkate alınmasına rağmen, yıllık ücretli iznin hesabında dikkate alınmaz. Ancak bu olgu için işçinin mevsimlik çalıştığı belirtilen dönemde yapılan işin gerçekten mevsime bağlı olarak yapılması gerekir. Yapılan iş mevsimlik olmayıp, işçi aralıklı olarak çalıştırılmış ise, mevsimlik işten söz edilemeyeceğinden, bu sürenin de kıdeme göre belirlenecek izin hesabında dikkate alınması gerekecektir. (Yargıtay 22. HD. 4.3.2020 tarihli 2017/28410 Esas ve 2020/4155 Karar sayılı ilamı)

VI. ARALIKLI ÇALIŞMANIN MEVSİMLİK İŞ SÖZLEŞMESİNDEN AYRILMASI

Uygulamada tam yıl çalışılması gereken ve devamlılığı olan bir işte, işçilerin işlerine

1-2 ay ara vererek mevsimlik olarak çalıştıkları birçok olayda gözlemlenmektedir. Tam bir yıldan daha az sürmüş olan bu tür çalışmalarda, mevsimlik iş kıstaslarının bulunup bulunmadığı araştırılmadan, sırf bir yıldan az çalışma olduğu gerekçesiyle çalışmanın mevsimlik olduğunu kabul etmek doğru değildir. Bir işyerinde iş kolundaki faaliyeti yılın her dönemi yapıyor, ancak bazı işçiler yılın belirli bir zamanında çalıştırılmakta ise, bu işçilerin aralıklı çalışmaları kabul edilmelidir. Zira bu durumda yapılan işin mevsimlik iş olarak kabulü mümkün değildir.

İş Kanunu'nda iş sözleşmesinin işveren- ce tek taraflı olarak askıya alınabileceğini öngören bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle işverenin sözleşmeyi tek taraflı olarak askıya alması fesih olarak kabul edilmektedir. Ancak, iş akdi işverence askıya alınmış, işçi bu askı süresince işe çağrılmayı beklemiş ise askıya alma konusunda tarafların iradelerinin birleştiği Yargıtay'ca kabul edilmektedir. (Yargıtay 22. HD. 29.6.2020 tarih 2017/32123 Esas ve 2020/8099 Karar sayılı ilamı) Mevsimlik iş sözleşmesi adıyla kurulmasına rağmen aslında aralıklı çalışma olan durumların da bir sonraki mevsime kadar askıya alma niteliğinde olduğu öğreti ve uygulamada hâkim görüş olarak kabul edilmektedir.

VII. BAŞLANGIÇTA MEVSİMLİK KURULAN İŞ SÖZLEŞMESİNİN BELİRSİZ SÜRELİ HALE GELMESİ

Mevsimlik iş sözleşmeleri İş Kanunu'nun 11. maddesindeki hükümlere uygun olarak, belirli süreli olarak yapılabileceği gibi belirsiz süreli olarak da kurulabilir. Tek bir mevsim için yapılmış belirli süreli iş sözleşmesi, mevsimin bitimi ile kendiliğinden sona erer ve bu durumda işçi ihbar ve kıdem tazminatına hak kazanamaz. Buna karşılık, işçi ile işveren arasında mevsimlik bir işte belirli süreli iş sözleşmesi yapılmış ve izleyen yıllarda da zincirleme mevsimlik iş sözleşmeleriyle çalışılmışsa, değinilen maddenin son fıkrası uyarınca iş sözleşmesi belirsiz süreli iş sözleşmesi niteliğini kazanacaktır.

Yargıtay bir kararında bu hususa şöyle işaret etmiştir: "...Başlangıçta taraflar arasındaki işin mevsimlik nitelik taşıdığı gerekçesiyle; her yıl değişen tarih ve sürelerde davacının sigorta primlerinin yatırılmış olduğu, davacının yaptığı iş değişmeksizin kadroya alınması suretiyle tüm yılı kapsar şekilde sigorta primlerinin yatırılmaya devam edildiği anlaşılmaktadır. Yukarıdaki mevsimlik işe

dair açıklamalar ile söz konusu tespit birlikte değerlendirildiğinde; davalı idare tarafından davacı ve arkadaşlarının kadroya alınması suretiyle tüm yıl benzer işlerde çalıştırılıyor olması daha önceki mevsimlik çalışmalarının niteliğini değiştirmez ise de, hukuken yok sayılması adaletsiz sonuçlar doğurur. Keza zincirleme olarak yenilenen bu sözleşmeler belirsiz süreli hal almıştır ki; kadroya alınmadan önceki çalışma ile kadroya alınmadan sonraki çalışma arasında niteliksel bir fark yaratılması ya da kadroya alınmadan evvelki çalışma yok sayılarak davacı ve arkadaşları hakkında yeni işe girmiş gibi işlem yapılmasının kanuni bir dayanağı da bulunmamaktadır..." (Yargıtay 9. HD. 10.6.2020 tarihli 2020/1298 Esas ve 2020/5240 Karar sayılı ilamı)

VIII. SONA ERMESİ

Mevsimlik iş sözleşmesi, tarafların karşılıklı anlaşmaları (ikale), ölüm, fesih, kararlaştırılan sürenin sona ermesi veya mevsimin bitmesiyle sona erer. Sözleşmenin belirlenen süre veya mevsim sonu itibarıyla sona ermesinde her hangi bir feshi ihbara gerek bulunmamaktadır. Ancak yukarıda da anlatıldığı üzere, başlangıçta mevsimlik olarak kurulan iş sözleşmesinin zincirleme şekilde yinelenmesi halinde mevsimlik işten değil aralıklı çalışmadan bahsedilir. Bu durumda sözleşme belirsiz süreli hale geleceğinden, belirsiz süreli iş sözleşmesinin sona ermesine ilişkin hükümlere göre iş sözleşmesi sona erdirilebilecektir.

IX. SONA ERME NEDENİYLE KIDEM VE İHBAR TAZMİNATI

Mevsimlik iş sözleşmesinin sona ermesi ile gerek işçi gerekse işveren yönünden ihbar tazminatı hakkı doğmaz. Aynı şekilde mevsimlik iş sözleşmesi ile çalışan işçinin kıdem tazminatı hakkı da olmayacaktır. Ancak yukarıda da anlatıldığı üzere, başlangıçta mevsimlik olarak kurulan iş sözleşmesinin zincirleme şekilde yinelenmesi halinde, aralıklı çalışma söz konusu olup sözleşme belirsiz süreli hale geleceğinden, ihbar ve kıdem tazminatı hakkı İş Kanunu'ndaki diğer şartların da varlığı halinde doğabilecektir. Bu nedenle buna ilişkin istemlerde her ne kadar sözleşmelerin süresi bir yıldan kısa ve adı "mevsimlik iş sözleşmesi" olsa da, yıldan yıla sürekli yenilenen sözleşmelerde işçi ve işveren arasındaki iş ilişkisinin ve sözleşmenin gerçek niteliğinin tespiti büyük önem taşımaktadır.

MAYIS 1915: ERMENİLERİN SEVK VE İSKÂN KARARI

PROF. DR. UĞUR ÜNAL

Devlet Arşivleri Başkanı

19. yüzyılın başından itibaren Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durum sebebiyle Balkanlar'daki gayrimüslim tebaa başta Rusya olmak üzere büyük devletler tarafından kendi politikaları doğrultusunda istismar edilmekte, bunların kendi devletlerini kurma yolundaki mücadeleleri desteklenmekteydi. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rusların İstanbul önlerine kadar gelmesinden sonra imzalanan Ayastefanos Antlaşması ve ardından bu antlaşmayı yeniden düzenleyen Berlin Antlaşması'yla Ermeni meselesi ilk defa uluslararası bir sorun halinde ortaya çıkmıştı. Berlin Antlaşması gereğince İngilizlerin girişimleriyle Ermenilere bağımsızlık yolunu açmayı planlayan ıslahat projeleri uzun süre gündemde kalmıştır. Bu durum, Doğu Anadolu vilâyetlerinde bir Ermenistan kurmayı amaçlayan Ermeni örgütlerinin ortaya çıkmasına ve her türlü kanlı eylemlerle mücadeleye girişmelerine yol açmıştır.

Ermeni örgütleri, daha önceleri Balkanlar'da olduğu gibi neticede büyük devletlerin müdahalesini sağlamak üzere 1890'dan itibaren Anadolu'da isyanlar düzenlemişlerdir. Bu arada İstanbul'da da aynı amaçla olay-

lar çıkarılmıştır. Osmanlı Bankası'na yapılan baskın (1896) ve II. Abdülhamid'in bombalı bir suikastla öldürülmek istenmesi (1905) Ermeni ihtilâl ve terör örgütlerinin bu şehirdeki önemli faaliyetleri arasındadır.

Meselenin nihaî çözümü anlamında Avrupa müdahalesi I. Dünya Savaşı öncesinde Ermenilerin yaşadığı altı vilâyette (Erzurum, Sivas, Elazığ, Bitlis, Van, Diyarbakır) ıslahat meselesiyle tekrar gündeme gelmiştir. Başlayan müzakerelerde Batılı devletlerin onayını alan Rusya, merkezleri Van ve Erzurum olmak üzere iki özerk vilâyet teşkilinde ısrarcı olmuştur. Bu konuda hazırlanan anlaşma Rusya ile Osmanlı Devleti arasında 8 Şubat 1914'te imzalanmıştır. Kurulan özerk vilâyetlerin başına iki yabancı genel valinin tayinine karar verildiğinden bunların isimleri belirlenmiş (Hollandalı Westenenk ve Norveçli Hoff), tayinleri gerçekleşmiş (25 Mayıs) ve 14 Temmuz'da iradeleri çıkmıştır. Fakat Osmanlı Devleti savaşa dâhil olduktan hemen sonra 31 Aralık 1914 tarihli iradeyle müfettişlik teşkilatı feshedilmiş, ıslahat konusu da bu şekilde kapanmıştır.

Van İsyanı'nda müsâdemâta iştirâk eden Van Taşnak ve Sütyun çetelerinden bir grup.

Ermeniler için bu anlaşma, savaşın ardından Anadolu'nun paylaşımından hisse almaya yönelik emellerin, dolayısıyla peşinde koşulan Büyük Ermenistan hayalinin itici gücünü teşkil etmiştir. Bu amaç, Ermenilerin savaş içinde Rusya yanında yer almasının ve bölgedeki Müslüman nüfusun tamamen ortadan kaldırılmak istenmesinin gerekçesini oluşturmuştur.

26 Nisan 1915 tarihi, Osmanlı Ermenilerinin sevkleri sürecinde önemli dönüm noktalarından biridir. Doğu Akdeniz bölgesinde Zeytun, Dört Yol gibi yerlerdeki Ermenilerin düşmanla stratejik işbirliği yapmaları nedeniyle oralardan çıkarılmaları söz konusu olduğunda Konya'ya gönderilmeleri kararlaştırılmış ve o yolda uygulamada bulunulmuştu. Dâhiliye Nazırı Talat Paşa'nın Dördüncü Ordu

Kumandanı Cemal Paşa'ya yazdığı telgrafta Zeytun, Maraş, İskenderun, Dört Yol ve Haçin gibi yerlerden çıkarılacak Ermenilerin tamamen Konya'ya sevk edilmelerinin o bölgede toplanmalarına ve eylem birliği yapmalarına sebep olacağından bundan böyle sevk edileceklerin Halep'in güneydoğusu ile Zor ve Urfa yöresine gönderilmeleri istendi¹. Bu karar daha sonra genişleyecek Ermenilerin sevk uygulamasının ilk adımını teşkil edecekti.

2 Mayıs 1915 tarihinde Zeytun ve Dört Yol Ermenilerinden sonra Doğu Anadolu'daki Ermenilerin de sevkleri ilk defa gündeme gelmiştir. Van ve çevresindeki isyanın bastırılmayıp genişleme istidadı göstermesi ve orduyu hayli meşgul eder duruma gelmesi Ermenilerin buralardan çıkarılmalarını gündeme getirdi. Enver Paşa; Rusya sınırları içerisindeki Müslüman ahalinin çıplak bir halde Anadolu tarafına sürülmelerine karşılık olmak hem de Van Gölü etrafındaki Ermenilerin sürekli isyan ve ihtilal ocağı halinde bulunmaları nedeniyle oradan kaldırılarak ya Rusya sınırları içerisine gönderilmeleri ya da Anadolu'nun değişik yerlerine dağıtılmaları gerekti-

¹/ BOA. DH.ŞFR, 52/93.

افقاسیه ده عیانلیرله فارشی حرب ایدن و کیردکری محلرده اهالی* اسلامیه حقهده تصورک فوئده مقام و شایع ارتکاب ایلین خنجاق کوکلی جتلریدن برغروپ [ازق غزنهسی، ۲ مارت ۱۹۱۵]
Eine Gruppe revolutionärer Banden, bestehend aus armenischen Freiwilligen, die im Kaukasus gegen die Türken kämpfen und allerlei Verbrechen und unerhörte Greueltaten auf die mohammedanischen Bevölkerungen der von ihnen besetzten Lokalitäten verübt haben.
(entnommen aus der armenischen Zeitung „Azk“ vom 2. März 1915.)

Un groupe de bandes révolutionnaires formé par des volontaires combattant contre nous au Caucase et commettant toutes sortes de crimes et d'atrocités inouïs sur les populations musulmanes dans les localités qu'ils occupèrent
(Du journal „Azk“ du 2 Mars 1915.)
A group of the Hintchak volunteer bandsmen who took part in the fightings at Caucasus against the Ottomans and who committed horrible crimes and atrocities amongst the Mohamedan population of devastated villages and towns

Kafkasya'da Osmanlılara karşı harbeden ve girdikleri mahallerde ahâlî-i İslâmiyye hakkında tasavvurun fevkinde mezâlîm ve şenâ'î irtikâp eyleyen Hınçak gönüllü çetelerinden bir grup (Azk Gazetesi, 2 Mart 1915).

lis'e bağlı kazalar, bilhassa Muş ve Sason ile Talori civarındaki Ermenilerin de sevke dâhil edileceği bildirilmişti¹⁰. Savaş ortamında acil bir önlem olarak gündeme gelen ve uygulama esnasında bile nereye yapılacağı henüz kararlaştırılmamış olmasından dolayı değişik fikirlerin ortaya atıldığı sevk ve nakil olayı iddia edildiği gibi çok önceden düşünülmüş bir planın uygulamaya konulması şeklinde olmuş olsaydı bütün bu tartışmaların elbette yaşanmaması gerekecekti.

14 Mayıs tarihli bir bilgiye göre Muradiye'yi zabt eden düşman kuvvetleri kaçış yolu kesilen Haydaranlı aşireti köylerinden bir kısmının halkını katletmişlerdi¹¹. 16 Mayıs'ta Van şehri Ermeni ihtilalcilerle işbirliği yapan düşman kuvvetlerinin eline geçti.

17 Mayıs tarihli Erzurum Valiliği telgrafinda: Erzurum vilayeti ve bağlı kazalardaki 30.000 Ermeni'nin Erzincan yolu ile Sivas'a gönderilmeye başlandığı haber verildi. Sivas'a gidecek Erzurum vilâyeti Ermenilerinin Kastamonu'ya ve diğer bir vilayete nakli için icap edenlere emir verilmesi istendi. Sevk üç

günde bitirilerek Ermenilerin boşalttığı köylere Müslüman göçmenler iskân edilecekti. Van'ın düşmesinin 200.000 Müslümanın ezilmesine sebep olduğu, Erciş'ten firar eden bazılarının çocuklarını kurtaramayarak suya attıkları anlatılmaktaydı¹².

Harbiye Nezareti 21 Mayıs 1915 tarihinde; ülkenin savunmasını zora düşürecek bir şekilde ortaya çıkan durum ve asayiş bozucu hareketlerde bulunanlara karşı askeriyece alınacak tedbirlere dair hazırladığı kanun tasarısını sunmuştu¹³.

Erzurum, Van ve Bitlis vilayetlerinden çıkarılan Ermenilerin Musul vilayetinin güney kısmı ile Zor ve Urfa sancaklarında tayin edilen yerlere yerleştirilmeleri, nakil sırasında can ve mallarının her bakımdan korunması görevinin mahallî idarecilere ait olduğu, taşınır mal ve eşyalarını yanlarında götürebilecekleri gibi maddeleri içeren talimat 23 Mayıs tarihinde ilgili vilayet ve mutasarrıflıklara tebliğ edildi¹⁴.

10/ BOA. DH.ŞFR, 52/281, DH.ŞFR, 52/282.

11/ BOA. DH.ŞFR, 471/2.

12/ BOA. MV, 240/24.

13/ BOA. MV, 240/24.

14/ BOA. DH.ŞFR, 53/91.

وانك روس اردوسى طرفندن اشغالنى تمثيل ايچون عصيان ايدن ارمنيلىك عثماني عسكرلرینه قارشى سېرلرده مصادمه لرى
 Aufständische Armenier kämpfen in den Schützengräben gegen die türkischen Truppen,
 um die Einnahme von Wan durch die Russen zu erleichtern.

COPYRIGHT BY UNDERWOOD & UNDERWOOD
 ONE OF THE FEW TRIUMPHS OF THE ARMENIANS
 The picture shows a successful defense by the Armenians of the city of Van against Turkish besiegers; in a later attack the city fell; it is now occupied by the Russians

Arméniens révoltés, luttant dans les tranchées contre l'armée turque pour faciliter l'occupation de la ville de Van par l'armée russe.
 Revolted Armenians fighting in the trenches against Turks for the purpose of facilitating the task of occupation of the city of Van by the Russians.

54 — 01

Muş ve Bitlis civârında teşekkül edip Bayezid ve Van hudûdunda Rus ordusuna pîşdârlık eden ve ahâlî-i İslâmîye'ye karşı irtikâp etdikleri mezâlim ve şenâyî' ile şöhret olan Ermeni gönüllü çetelerinden bir grup.

Dâhiliye Nazırı Talat Paşa da 26 Mayıs 1915 tarihinde Sadarete sunduğu tezkirede: savaş mîntikaları civarındaki yerlerde sakin Ermenilerden bir kısmının ordunun harekâtını zorlaştırarak erzak ve mühimmat nakliyatını engelledikleri ve bilhassa düşman tarafına iltihak ederek askeri kuvvetlere ve masum ahaliye silahlı saldırıda bulundukları, katliam ve yağmalara giriştiklerini belirtmektedir.

Bunun üzerine ihtilalci unsurların harekât bölgesinden uzaklaştırılmaya ve is-

yancılara sığınak olan köylerin tahliyesine başlandığı ifade edilmektedir. Dâhiliye Nazırı mevcut durumun düzenli ve kontrollü olarak sürdürülebilmesi için Meclis-i Vükelaca karar alınmasını istemektedir¹⁵.

I. Dünya Savaşı başlarında yaşanan bu Ermeni isyanları devleti sonunda bazı tedbirler aldı. Önce 27 Mayıs 1915 tarihinde Harbiye Nezaretinin talebi Meclis-i Vükela'da görüşülerek "Vakt-i seferde icraât-ı Hükûmete karşı gelenler için cihet-i askeriyece de ittihaz olunacak tedâbir hakkında kanun-ı muvakkat" adıyla literatüre «tehcir kanunu» olarak geçen kanun-ı muvakkat çıkarıldı.

Bu kanunla; sefer vaktinde ordu, kolları ve fırka kumandanları, bunların vekilleri ve müstakil mevki kumandanları ahali tarafından herhangi bir suretle hükûmetin emirlerine, memleket savunmasına ve asayişin

15/ BOA. BEO, 4357/326758-2.

korunması ile ilgili icraat ve önlemlere karşı muhalefet ve silahlı direniş görürlerse hemen askeri kuvvetler ile en şiddetli surette bastırmaya, saldırı ve direnişi kökünden kazımaya yetkili ve mecbur tutuldular. Ordu, müstakil kolordu ve fırka kumandanları askeri gereklilik dolayısıyla veya casusluk ve hıyanetlerini hissettikleri köy ve kasabaların ahalisini tek tek veya topluca diğer mahallere sevk ve iskân ettirebileceklerdi¹⁶.

30 Mayıs 1915 tarihinde Meclis-i Vükela bu defa da Dâhiliye Nazırı Talat Paşa'nın talebini inceleyerek uygun buldu. Meclis-i Vükela kararında; bu gibi muzır hareketlerin etkili icraat ile yok edilmesi kesinlikle gerekli görülmüş ve Dâhiliye Nezaretince bu hususta başlanılan icraat isabetli bulunmuştur.

Ayrıca; gerekli görülen köy ve kasabalarda sakin Ermenilerden nakli gerekenlerin belirlenen iskân yerlerine sıkıntısızca sevkleri, vardıkları yerlerde kesin iskânlarına kadar muhacirin tahsisatından iâşeleri, geçmiş mali ve iktisadi durumları nispetinde kendilerine emlak ve arazi verilmesi, muhtaç olanlara hükümet tarafından mesken inşası, çiftçilere tohumluk ve sanat erbabına alet ve edevat verilmesi, terk ettikleri yerlerde kalan mal ve eşyalarının veya kıymetlerinin kendilerine iâdesi kararlaştırılmıştır.

Karara göre; boşaltılan köylere muhacir ve aşiretlerin iskânı sağlanacak, emlak ve araziler kıymetleri belirlenerek dağıtılacaktı. Şehir ve kasabalarda bulunan, nakledilen ahaliye ait taşınmazlar da tespit edilip muhacirlere dağıtılacaktı.

Muhacirlerin meşguliyet ve ihtisasları dışında kalacak zeytinlik, dutluk, bağ ve portakallıklarla dükkân, han, fabrika ve depo gibi geliri olan taşınmazlar müzayede ile satılarak veya kirası ile bedeli kendilerine verilmek üzere sahipleri adına emaneten mal sandıklarına konulması, iskân işlerinin hızlandırılarak düzenlenmesi, tetkik ve teftişi için komisyonlar teşkil edilerek mahallerine gönderilmesi de Meclis-i Vükela kararları arasında yer alır.

Bu kararla: Düşmanla işbirliği yapan, masum halkı katleden ve isyan çıkaran Ermenilerin, savaş harekât alanlarından uzaklaştırılarak Musul, Zor, Halep ve Suriye'nin bazı bölgelerine sevkleri Meclis-i Vükela da uygun bulunularak uygulama hukuki bir çerçeveye oturtulmuş oldu. "Harp mintikalarına civar mahallerde sakin Ermenilerden bir kısmının Van, Bitlis, Erzurum vilayetleriyle Adana, Sis ve Mersin merkezleri istisna olmak

üzere Adana, Mersin, Kozan, Cebel-i Bereket livaları ve Maraş merkezi istisna olmak üzere Maraş sancağı ve Halep vilayetinin merkez kazaları istisna olmak üzere İskenderun, Belen, Cısr-i Şugur ve Antakya kazaları köy ve kasabalarında sakin Ermenilerin güney vilayetlerine sevkine ..." şeklinde devam eden Meclis-i Vükela kararında¹⁷ dikkat edileceği üzere sadece savaş mintikası yakınlarındaki Ermenilerin sevklerinden bahsedilmektedir. O sırada ülkenin diğer taraflarındaki Ermenilerin sevk edilmeleri gündemde değildir. Sevk işleminin genişletilmesi Ermeni isyanlarının yayılması ile doğrudan bağlantılıdır.

İşgale uğrayan bölgelerde Rus-Ermeni karışımı kuvvetlerin Müslümanların tamamen ortadan kaldırılmasını, dolayısıyla bir etnik temizliği öngören, içlerinde Erzurum mebusu sıfatıyla Osmanlı meclisine girmiş olan Karakin Pastırmacıyan (çeteci adıyla Armen Gora) gibilerin de yer aldığı Ermeni çetelerinin sürdürdüğü katliamlar bölgedeki Müslüman ahalinin yollara dökülmesine ve büyük kayıplar verilmesine yol açmış, cephe ilerisi ve gerisindeki çarpışmalar bir sivil savaş haline dönmüştür. Müslümanlarla Ermeniler arasında cereyan eden bu mücadelenin, zayıf olan ve günümüze kadar propaganda malzemesi olarak kullanılan abartılı Ermeni nüfusundan çok daha fazla oranda bir Müslüman nüfusun katline ve kaybına sebebiyet verdiği dikkatlerden kaçırılmıştır¹⁸.

17/ BOA. MV, 198/24.

18/ Kemal Beydilli, "Tehcir", TDV İslam Ansiklopedisi (DİA).

16/ BOA. MV, 240/24.

COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE VİTAMİN VE GIDA TAKVİYESİ KULLANIMI

DR. NURGÜL ÖZCAN

Dr. Abdurrahman Yurtaslan
Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Başhekim Yardımcısı

Vitamin ve mineraller, viral enfeksiyonlara yönelik sağlıklı bağışıklık yanıtının oluşturulmasında kritik öneme sahiptir. Sağlıklı bağışıklık yanıtı için yeterli ve dengeli beslenme ile birlikte günlük önerilen miktarlarda vitamin ve mineral alımı sağlanmalıdır (Tablo). Yeterli beslenmenin sağlanamadığı veya artan ihtiyacın karşılanamadığı durumlarda bazı vitamin ve minerallerin gereksinimlerinin karşılanması için gıda takviyesi kullanımının viral enfeksiyonlara karşı korunmada etkili olduğu gösterilmiştir. Ayrıca enfeksiyon durumlarında vitamin ve mineral ihtiyacının arttığı bildirilmiş olup Covid-19'da da ihtiyacın arttığı düşünülmektedir. Artan ihtiyacı karşılamak için C vitamini, D vitamini ve çinko gibi bazı vitamin ve mineral takviyelerinin farmakolojik dozlarda kullanımı gündeme gelmiştir. Ancak konu ile ilgili çalışmalar yeni yürütülmeye başlanmış olup Covid-19 üzerindeki etkinlikleri ve yüksek dozda kullanımlarına bağlı olası yan etkileri henüz bilinmemektedir. Ayrıca selenyum, demir ve bakır gibi minerallerin uygun dozda bağışıklık sistemi üzerinde destekleyici etkileri bulunurken, aşırı alımlarının bağışıklık yanıtını olumsuz etkileyebileceği bildirilmiştir. Bu nedenle, vitamin ve minerallerin yetersizliklerinin önlenmesi ancak toksisiteye neden olmayacak dozlarda alımı vurgulanmalıdır. Bu derlemede en çok merak edilen vitamin ve mineraller incelenerek, gıda takviyelerinin kullanımının Covid-19'u önlemede ve tedavisinde kullanılabilirliği tartışılmıştır.

Vitamin ve mineral takviyeleri sağlıklı bireylerde Covid-19'u önleyebilir mi? Covid-19'u tedavi edebilir mi?

Vitamin ve mineral takviyesi sağlıklı bireylerde Covid-19'u önleyemediği gibi şu anda Covid-19'un önlenmesi veya tedavisi için gıda takviyesi konusunda da bir rehber bulunmamaktadır. Ancak vitamin ve mineraller pek çok biyolojik ve biyokimyasal süreçte görev alarak bağışıklık sisteminin güçlendirilmesini sağlamaktadır. Özellikle gıda takviyeleri günlük ihtiyacın karşılanmadığı hassas gruplarda (hamileler, bebekler ve küçük çocuklar, yaşlılar, düşük sosyoekonomik gruplar, mülteciler) vitamin ve minerallerin farmakolojik preparatları (kapsül, tablet veya ampul) ile periyodik olarak uygulanabilmektedir. Ayrıca yaşlılarda ve kronik hastalık gibi bazı risk gruplarında bağışıklık sisteminin zayıfladığı bildirilmiştir. Bu durumlarda da bağışıklık sistemini güçlendirici gıda ve vitamin takviyeleri kullanılabilir. Ancak dengeli ve yeterli beslenmenin çeşitli hastalıkları önleyebilmek için bireysel gıda takviyesi alımından daha önemli olduğu akılda tutulmalıdır.

Bağışıklık sistemini güçlendirmede akla ilk gelen vitaminlerden biri olan C vitamini vücutta antioksidan sistemin ana bileşimidir. Sağlıklı beslenme C vitamini düzeyini normal aralıkta tutmak için yeterlidir. Ancak hastalık durumunda oksidatif stres nedeniyle artan tüketim, eksikliğe sebep olabilir ve C vitamini eksikliği hastalığın şiddetinin artmasına neden olabilir. Bu nedenle aşırı oksidatif stres durumunda C vitamini alımı bir tedavi yaklaşımı olabilir. Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda C vitamini tedavisinin, hastaların yoğun bakım ünitesinde kalış süresini kısalttığı bildirilmiştir. Bağışıklık sistemindeki düzenleyici işlevlerinden dolayı, Covid-19'un önlenmesinde veya hastalığa yakalandıktan sonraki sü-

reçte vücut direncinin artırılması bakımından C vitamini kullanımının önerildiği çalışmalar da mevcuttur.

Covid-19 tedavisinde dikkat çeken vitaminlerden bir diğeri ise antioksidan etkisi olan E vitamindir. C ve E vitamini birlikte kullanımının organ yetmezliği, akut solunum sıkıntısı sendromu, pnömoni insidansı ve mortaliteyi azaltma eğiliminde olduğu gösterilmiştir.

Covid-19'da antioksidan etkileri nedeniyle faydalı olabilecek bir diğer vitamin D vitamindir. D vitamininin yaşlılarda ve kronik hastalarda sentezinin azaldığı ve bu grupta bağışıklık sisteminin de zayıfladığı bildirilmiştir. Burada gıda ve vitamin takviyeleri üzerinde düşünölmelidir. Bazı rehberlerde yaşlı ve kronik hastalığı olanlar için D vitamini takviyesi önermektedir. D vitamininin antioksidan etkilerine ek olarak virüs partiküllerinin hücreye girişini de engelleyebileceği iddia edilmiştir. Ayrıca antienflamatuvar özelliği bulunan D vitamininin bu etkisi ile akut solunum sıkıntısı sendromunu önleyebileceği bildirilmiştir. Kapsamlı bir çalışmada D vitamini düzeyleri ile Covid-19 vakaları arasında negatif ilişki olduğu bildirilmesine rağmen D vitamini düzeylerinin Covid-19 şiddeti ve mortalite üzerine etkisi konusunda yeterli kanıt bulunmamaktadır.

A vitamini, folik asit, B6 ve B12 vitaminlerinin kullanımının Covid-19 hastalığıyla mücadelede önemli katkılar sağlayabileceği varsayılmaktadır. Demir, antimikrobiyal etkisinin yanı sıra bağışıklık sisteminde görevli enzimler için önemli bir mineraldir. Eksikliğinde bağışıklık hücrelerinin öldürücü etkinliklerinin

azaldığı bildirilmiştir. Ancak gereğinden fazla demir yüklenmesi hücrelerde toksisiteye neden olabileceğinden dolayı serum seviyelerinin iyi düzenlenmesi gerekmektedir.

Çinko, bağışıklık sisteminin sağlıklı çalışmasında görev alan antioksidan, antienflamatuvar etkisi olan bir mineraldir. Enfeksiyon riskini azaltmasının yanı sıra, bazı RNA virüslerinin çoğalmasını engellediğini bildiren raporlar da bulunmaktadır. Ancak Covid-19 tedavisindeki en uygun çinko dozu henüz bilinmemektedir. Ayrıca uzun süreli çinko alımının yan etkilerinin olduğu, bakır eksikliğine de sebep olabileceği bildirilmiştir. Bakır, bağışıklık hücrelerinin uygun çalışması için gerekli bir bileşendir. Aşırı alımında bağışıklık sistemi üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilir. Selenyum minerali de antioksidan etkilere sahiptir. Literatürde selenyum seviyesi ile hastaların iyileşme oranı arasında pozitif ilişki olduğu, selenyum düzeyinin mortaliteyi azalttığı gösterilmiştir.

Sonuç olarak vitamin ve minerallerin Covid-19 tedavisindeki etkinliği ümit verici olsa da bu ilişkiyi doğrulamak için daha fazla, daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Omega-3 içeren balık yağı ve yağ asitleri, Covid-19'u önleyebilir mi? Covid-19 hastalığı olanları tedavi edebilir mi?

Omega-3'ün antienflamatuvar etkisi ve üst solunum yolu enfeksiyonlarına karşı direnç artışıyla ilişkili olması nedeniyle Covid-19 hastalığının şiddetini azalttığı ve iyileşmeye katkı sunduğu öne sürölmüştür. Buna ek olarak trombosit aktivasyonunu engelle-

yerek Covid-19 hastalığıyla ilişkili pıhtılaşma bozukluklarını azaltabilecekleri bildirilmiştir. Ayrıca sağlığa yararlı bakterileri artırmalarının yanı sıra, bakteri çeşitliliğini de artırarak yeterli bağırsak mikrobiyotasının sağlanmasında önemli rol oynayabilecekleri öne sürülmüştür. Ancak Omega-3 içeren balık yağı ve yağ asitleri ile ilgili daha ileri araştırmalara ihtiyaç vardır.

Bağıışıklık sistemini desteklemek için hangi yiyecekler tüketilmelidir?

Bağıışıklık sistemi birçok besinin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Sağlıklı ve dengeli bir beslenme için tahıllar, baklagiller, sebzeler, meyveler, kuruyemişler ve hayvansal kaynaklı gıdaların tüketilmesi önerilir. Şeker, rafine karbonhidrat, işlenmiş gıda, doymuş yağ alımı sınırlandırılmalıdır. Sağlıklı beslenme, yeterli sayıda bağıışıklık hücresi ve antikör üretimi için gerekli olan vitamin ve mineralleri sağlayarak vücudu enfeksiyonlarla savaşmaya hazırlar. Ancak Covid-19'a yakalanmanızı engelleyecek tek bir yiyecek yoktur.

Covid-19'u önlemeye veya iyileştirmeye yardımcı olabilecek bitki çayları veya bitkisel takviyeler var mı?

Covid-19'u önlemek veya iyileştirmek için bitki çayları veya bitkisel takviyelerin kullanımını destekleyen kanıt yoktur. Ancak bitkisel besinler içerdikleri antioksidan etkili polifenoller ile bağıışıklık fonksiyonlarını düzenleyip inflamasyonu önleyebilirler. Polifenollerin anti-bakteriyel, anti-fungal ve anti-viral etkileri bilinmektedir. Ülkemizde doğal olarak yetişen kekik bitkisi ve kekik yağında bulunan fenolik maddelerin antioksidan ve antiviral etkileri raporlanmıştır. Siyah ve yeşil çayda bulunan bazı biyoaktif maddelerin virüsün aktivitesini düşürdüğü, ekinezyanın, tekrarlayan solunum yolları enfeksiyonlarını önemli düzeyde azalttığı, kırmızı üzümde bulunan bir bileşiğin MERS-CoV virüsü ile enfekte hücrelerin direncini arttırdığı ve enfeksiyonu baskıladığı saptanmış olup dolayısı ile bu bileşiğin olumlu etkilerinin Covid-19 enfeksiyonuna karşı da gösterebileceği düşünülmektedir. Ancak ekinezyanın Covid-19'un ilerlemesine sebep olan bazı proinflamatuvar maddelerin üretimini uyarabildiğini gösteren çalışmalardan dolayı kullanılmaması ile ilgili de çalışmalar mevcuttur. Benzer olarak, olumlu etkileri olan antioksidan özellikli karamürver bitkisinin de inflamatuvar madde miktarını arttırması nedeni ile kullanılmaması ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Meyan kökünde

bulunan bazı bileşenlerin, virüslere karşı ko-nağın bağıışıklık sistemini güçlendirerek bağıışıklık yanıtın geliştirmesinde etkili olduğu bu nedenle koruyucu ve tamamlayıcı tedavi seçeneği olarak düşünülebileceği bildirilmiştir.

Probiyotikler Covid-19'u önlemeye yardımcı olabilir mi?

Probiyotikler, genellikle gıdalara eklenen veya sağlık açısından fayda sağlamak için di-yete destek olarak kullanılan canlı mikroor-ganizmalardır. Probiyotik kullanımının soğuk algınlığına karşı azaltıcı ektiğinin olması, bağıışıklık sistemini olumlu yönde etkilemeleri nedeni ile pandemi döneminde kullanımları önem kazanmıştır. Bununla birlikte, şu anda Covid-19'u önlemeye veya iyileştirmeye yardımcı olmak için probiyotik kullanımını destekleyen kanıt yoktur.

Zencefil yemek Covid-19'u önlemeye yardımcı olabilir mi?

Zencefil, antimikrobiyal ve antiinflamatuar özelliklere sahip olan bir besindir. Covid-19 tedavisi için üzerinde çalışılan seçeneklerden biri olmakla beraber insanları Covid-19'dan koruduğuna dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Ancak grip ve diğer koronavirüs enfeksiyonlarındaki kanıta dayalı veriler, Covid-19'da da bir tedavi yaklaşımı olarak kullanılabileceğini düşündürmektedir.

Covid-19 gıda paketlerinden bulaşabilir mi?

Dünya sağlık örgütü "Covid-19 ve Gıda Güvenliği" rehberinde koronavirüsün çoğalmak için insan ve hayvan gibi konakçıya ihtiyaç duyduğunu, bu yüzden gıdalar üzerinde çoğalamayacağını, gıda ve gıda paketlerinden Covid-19 hastalığının insanlara bulaşmadığını belirtmiştir. Ancak hastalara ait solunum damlacıklarının ağır olmasından dolayı, hastaların yakınındaki yüzeylerde virüsün bulunabileceği ve yüzey yapısına göre 24 ile 72 saat arasında bu yüzeylerde canlı kalabileceği bilgisi paylaşılmıştır.

Covid-19'a yönelik çeşitli antiviral ilaç çalışmaları yapılmasına rağmen, şu anda spesifik bir tedavi yöntemi mevcut değildir. Dolayısı ile insanlar kendilerini enfeksiyondan korumak veya hastalığı hafif atlatmak için bağıışıklık sistemini güçlendirici gıdalara yönelmektedir. Sağlıklı bir bağıışıklık sistemi için dengeli ve yeterli beslenme en önemli husus olmasına rağmen birçok kişi vücudun günlük vitamin ve mineral ihtiyacını gıda takviye-

si kullanarak sağlamaya çalışmaktadır. Gıda takviyelerinin riskli gruplarda faydalı olduğu ancak yüksek dozlarının toksisiteye sebep olabileceği bu tür ürünlerin hekim tavsiyesi ile önerilen doz ve sürede kullanılması gerektiği unutulmamalıdır.

Tıp biliminin kurucusu Hipokrat'ın "Besinler ilacınız, ilacınız besinler olsun", modern toksikolojinin kurucusu Paracelsus'un "Her şey zehir olabilir. Zehir ile ilacı ayıran dozudur." sözleri akıldan çıkarılmamalıdır.

Kaynaklar

1. World Health Organization. Vitamin and mineral requirements in human nutrition. World Health Organization, 2004.
2. <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-food-safety-and-nutrition>
3. Coşkun C, Çam E, Altuntaş Aydın Ö. Covid-19 pandemisinde beslenme ve gıda hijyeni. Yücel D, editör. Covid-19 Pandemisinde Tıbbi Biyokimyanın Artan Rolü. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2021. p.75- 87.
4. Sönmez D, Özcan O. Covid-19 patogeneğinde oksida-

tif stresin rolü. Yücel D, editör. Covid-19 Pandemisinde Tıbbi Biyokimyanın Artan Rolü. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2021. p.68-74.

5. Soni VK, Mehta A, Ratre YK, Tiwari AK, Amit A, Singh RP. Curcumin, a traditional spice component, can hold the promise against Covid-19 Eur J Pharmacol. 2020;886: 173551.

6. Calder, Philip C., et al. "Reply to "Overstated Claims of Efficacy and Safety. Comment On: Optimal Nutritional Status for a Well-Functioning Immune System Is an Important Factor to Protect against Viral Infections. Nutrients 2020, 12, 1181". Nutrients 12.9 (2020): 2696.

7. Junaid, Kashaf, et al. "Effective immune functions of micronutrients against Sars-Cov-2." Nutrients 12.10 (2020): 2992.

8. Şekeroğlu Nazım, and Gezici Sevgi. "Koronavirüs Pandemisi ve Türkiye'nin Bazı Şifalı Bitkileri." Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi 25.Special Issue on COVID 19 (2020): 163-182.

9. Ağırbaşı, Zeynep, et al. "COVID 19 pandemi döneminde potansiyel besin önerileri." (2020).

10. Muscogiuri, Giovanna, et al. "Nutritional recommendations for Covid-19 quarantine." European Journal of Clinical Nutrition 74.6 (2020): 850-851.

11. De Faria Coelho-Ravagnani, Christianne, et al. "Dietary recommendations during the Covid-19pandemic." Nutrition Reviews (2020).

Tablo Günlük önerilen vitamin ve mineral alımı

	Kadın			Erkek	
Bileşen	19-50 yaş ^a	51-65 yaş ^b	65+ yaş	19-65 yaş	65 + yaş
A vitamini (µg RE/gün)	500	500	600	600	600
B1 vitamini (Tiyamin) (mg/gün)	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2
B2 vitamini (Riboflavin) (mg/gün)	1,1	1,1	1,1	1,3	1,3
B3 vitamini (Niasin) (mg NE/gün)	14	14	14	16	16
B5 vitamini (Pantotenat) (mg/gün)	5	5	5	5	5
B6 vitamini (Piridoksin) (mg/gün)	1,3	1,5	1,5	1,3(19-50 yaş) 1,7(50+ yaş)	1,7
B7 vitamini (Biotin) (µg/gün)	30	30	-	30	-
B9 vitamini (Folat) (µg DFE/gün)	400	400	400	400	400
B12 vitamini (kobalamin) (µg/gün)	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
C Vitamini (mg/gün)	45	45	45	45	45
D Vitamini (µg/gün)	5	10	15	5 (19-50 yaş) 10 (51-65 yaş)	15
E Vitamini (mg α-TE/gün)	7,5	7,5	7,5	10	10
K vitamini (µg/gün)	55	55	55	65	65
Demir (mg/gün)	24,5	9,4	9,4	11,4	11,4
Çinko (mg/gün)	4,9	4,9	4,9	7	7
Magnezyum (mg/gün)	220	220	190	260	224
Selenyum (µg/gün)	26	26	25	34	33
Kalsiyum (mg/gün)	1000	1300	1300	1000	1300
İyot (µg/gün)	150	150	150	150	150

Önerilen miktardaki günlük besin maddesi alımı sağlıklı bireylerin neredeyse tüm gereksinimlerini (%97,5) karşılamaktadır.

Tablodaki veriler Dünya Sağlık Örgütü'nün insan beslenmesinde vitamin ve mineral gereksinimleri isimli kitabı referans alınarak hazırlanmıştır.

^a Menapoz öncesi, ^b menopoz sonrası

NE: Niasin eşdeğerleri

DFE: Diyetteki folat eşdeğerleri

RE: Retinol eşdeğeri

α-TE: α-tokoferol

UZLAŞTIRMA USULÜNDE SORUŞTURMA EVRESİNDE CUMHURİYET SAVCISI TARAFINDAN VERİLEBİLECEK KARARLAR (CMK m. 253)

PROF. DR. OLGUN DEĞİRMENCİ*

I. GENEL OLARAK

Geleneksel ceza muhakemesi sisteminin dışında cezai uyuşmazlıkların çözümünü gerektiren iki yaklaşım/neden bulunmaktadır¹. Bunlardan ilki uyuşmazlığın çözülmesinde ortaya çıkan niceliksel sorunların aşılması, dava sayılarının azaltılması ve bu suretle yargı mekanizmasının iş yükünün hafifletilmesini amaçlayan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir². İkinci neden ise meseleye birincisinde olduğu gibi niceliksel sorunların aşılmasından farklı olarak, geleneksel ceza muhakemesi sisteminin uyuşmazlığın, tüm tarafları tatmin edecek nitelikte çözüme kavuşturamamasından hareket ederek niteliksel sorunların aşılmasını gerektirecek tarzda yaklaşmaktadır. İkinci yaklaşım uzlaştırmaya, bir onarıcı adalet uygulaması olarak bakmaktadır.

Uzlaştırma kurumunun öncelikle hukuki

*TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Öğretim Üyesi, odegirmenci@etu.edu.tr

1/ Detaylı bilgi için bkz. Olgun Değirmenci, *Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 23 vd.

2/ Yargının iş yükünün hafifletilmesi, niceliksel bir sorunun aşılmasıdır ancak iş yükünün hafifletilmesi bunun yanı sıra yargının, dosya başına düşen inceleme süresini artıracığından niteliksel bir artışa da yol açacaktır.

niteliğinin tespit edilmesi önem arz etmektedir. Hukuki niteliğinin tespiti bakımından da kanun koyucunun kuruma bakış açısını tespit etmek, sorunun çözümü açısından ilk adım olacaktır. Uzlaştırma kurumunun ilk kez rahmetli hocamız Sulhi Dönmezer'in adı ile anılan 2001 TCK Tasarısı'nın 39'uncu maddesinde "uzlaşma" başlığı altında "etkin pişmanlık" ile birlikte yer aldığını görüyoruz. Bu noktadan hareketle Tasarı sahiplerinin uzlaştırma kurumuna, suç sonrası girilen pişmanlığa dayalı olarak cezanın ortadan kaldırılması yönünde bir nitelik atfettiklerini söyleyebiliriz. 2003 TCK Tasarısı'nda da benzer bir düzenleme göze çarpmaktadır.

Uzlaştırma kurumu, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK), Beşinci Kitabında, Özel Yargılama Usulleri arasında düzenlenmektedir. Düzenlendiği yer itibarıyla bakıldığında uzlaştırma kurumunun alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğu sonucuna varmamız gerekli olacaktır. Bununla birlikte uzlaştırmayı, sadece alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak değerlendirmek, kurumun onarıcı adalet ile olan ilişkisini göz ardı etmek meseleyi hatalı bir çözüme kavuşturma anlamına gelecektir. Uzlaştırma kurumunun düzenlendiği CMK'nın 253'üncü maddesinde köktenci değişikliğe giden 6763 sayılı Kanun'un 25'nci maddesinin gerekçesine ba-

kıldığında, uzlaştırmayı onarıcı adalet uygulaması olarak kabul ettiğini görmekteyiz.

Ara özet olarak şunu söylemek mümkündür; uzlaştırma kurumu bir yönüyle alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi, diğer yönüyle de onarıcı adalet uygulaması olarak görülmektedir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile onarıcı adalet arasındaki ilişki, içlem – kaplam ilişkisi değil, kesişen kümeler ilişkisidir. Bazı onarıcı adalet uygulamalarının alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak görülmesi mümkün olmakla birlikte, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olmayan onarıcı adalet uygulamaları da söz konusudur.

Kanun koyucunun uzlaştırma kurumuna, “*alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi*” ve “*onarıcı adalet*” arasındaki sarkaçtan yaklaşımı, mahkeme içtihatlarına da yansımıştır. Örneğin Anayasa Mahkemesi, somut norm denetimi yoluyla önüne gelen bir dosyada “*Yakın zamanda ceza hukukumuzda giren uzlaşma da alternatif çözüm yollarından birisidir.*” demek suretiyle alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olduğuna işaret etmiştir³. Yargıtay CGK ise artık emsal niteliğinde olan ve ceza dairelerinin de kararlarında sürekli gönderme yaptığı bir kararında; “*Uzlaştırma ku-*

^{3/} Anayasa Mahkemesi, 05.03.2009, 2006/77, 2009/39.

rumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir.” şeklinde kurumu tanımlamaktadır⁴. Yargıtay ceza daireleri ise birçok kararında uzlaştırma ile onarıcı adaleti birlikte zikretmekte ve onarıcı adalet uygulaması olduğu hususuna dikkat çekmektedir⁵.

Bir yönüyle alternatif uyuşmazlık çözme yöntemi olsa da, uzlaştırma kurumuna niteliğini veren onarıcı adalet uygulaması olmasıdır.

II. DOSYANIN UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİ ÖNCESİNDE VERİLEBİLECEK KARARLAR

Bilindiği üzere uzlaştırma usulüne tabi suçlar Kanun tarafından üç farklı ölçütten

^{4/} YCGK, 10.07.2018, 2018/4-25, 2018/337
^{5/} “Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi”nde, onarıcı adalet ulaştırılması gereken önemli hedeflerden birisidir. Bu sebeple kabul edilen yeni müesseselerden en önemlisi uzlaş(tır)ma olup, 5271 sayılı CMK’nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenmiştir.” Y13CD, 16.06.2020, 2200/5596

hareketle düzenlenmiştir. Bunlardan ilki uzlaştırmaya tabi suçun genel niteliğini belirtmedir (şikâyeteye tabi olması gibi). İkinci ölçüt CMK m. 253/1-b/1-11 bentleri arasında TCK'da yer alan bazı suçların madde ve fıkra belirtmek suretiyle sayılmasıdır. Son ölçüt ise çocuklar bakımından isnat edilen suçun kanunda gösterilen cezasının üst sınırı esas alınmak suretiyle belirlenmesidir. Hangi ölçüt kullanılırsa kullanılsın, uzlaştırmaya tabi suçun mağduru veya suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gereklidir. Düzenlemeyi tersten okursak, kamu tüzel kişilerine karşı işlenen suçlar bakımından uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır. Son olarak belirtmemiz gereken husus, yukarıda belirtilen ölçütler kapsamında uzlaştırmaya tabi olan suçlar açısından, Kanunda gösterilen iki istisna grubun kapsamına girmemesi gereklidir⁶.

Uzlaştırmaya tabi suçlarda soruşturma evresinin başlangıcı açısından özel bir düzenleme bulunmamaktadır. İnceleme konumuz suçlar bakımından da, CMK m. 160 gereğince Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği izlenimi veren bir hâli öğrenir öğrenmez veya öğretideki isimlendirmesiyle başlangıç şüphesine sahipse işin gerçeğini araştırmaya başlayacaktır. Yine uzlaştırmaya tabi suçlar bakımından, CMK m. 158/6'da gösterilen şartların varlığı halinde soruşturma evresine hiç geçilmeyecek, soruşturmaya yer olmadığı kararı (SYOK) verilebilecektir.

Soruşturma savcısı, uzlaştırmaya tabi suçun varlığı halinde, yeterli şüpheye ulaştığı durumda dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir (CMK m. 253/4). Buradan çıkan ilk sonuç yeterli şüpheye ulaştıracak delilin bulunmaması durumunda, soruşturma savcısı tarafından CMK m. 172/1 kapsamında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı (KYOK) verilecektir. Burada şu soru akla gelebilir; Cumhuriyet savcısı uzlaştırmaya tabi suçlarda, CMK m. 171/1'de yer alan KYOK verme yetkisini kullanabilir mi? Cumhuriyet savcısının, uzlaştırmaya tabi suçlar da bile CMK m. 171/1'de yer alan ve “cezaı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren” durumlarda ve şahsî cezasızlık sebeplerinin varlığı halinde, KYOK verebileceği savunulmaktadır⁷. Bilindiği üzere kanun koyucu, 7188 sayılı Kanun'la CMK m. 171/2'de

değişiklik yaparak, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun uygulanmasını uzlaştırma kapsamındaki suçlar bakımından engellemiştir. Ancak CMK m. 171/1'de herhangi bir değişiklik yapmamasından hareketle, yukarıda yer alan sonuca ulaşılabilecektir. Başka bir anlatımla, uzlaştırmaya tabi suçları CMK m. 171/1 kapsamında çıkarmak isteyen kanun koyucu, CMK m. 171/1'de de istisna hükme yer verir, uzlaştırmaya tabi suçlarda uygulanmayacağını belirtebilirdi. Burada bir itiraz olarak şu ileri sürülebilir; kanun koyucu 6763 sayılı Kanun ile “etkin pişmanlığa yer verilen suçları” istisna kapsamından çıkarmıştır, o hâlde bunlarda uzlaştırma usulünün uygulanmasını istemektedir. Bu itiraza karşı denilebilir ki, etkin pişmanlık, cezayı tamamen kaldırabildiği gibi azaltabilir de. Dolayısıyla istisnanın kaldırılması her iki sonuca da yöneliktir. CMK m. 171/1'de ise sadece cezayı kaldıran etkin pişmanlık durumunda Cumhuriyet savcısı, soruşturmayı sonlandırma yetkisini kullanabilir.

İkinci sonuç ise soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının, yeterli şüpheye ulaştığı ilk anda değil, soruşturma evresinin sonunda yeterli şüpheye ulaşması durumunda dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermesinin gerekli olduğudur. Nitekim CMK m. 253/4'te bu durum yer almasa bile, soruşturma evresi devam ederken elde edilen diğer delillerin, ulaşılan yeterli şüpheyi ortadan kaldırma olanağının bulunması, bizi bu sonuca götürmektedir.

CMK'da düzenlenen diğer alternatif uyuşmazlık çözme yöntemleri ile uzlaştırma arasında, soruşturma evresinde meydana gelebilecek ilişkilere de değinmek gereklidir. TCK m. 75 gereğince, uzlaştırma kapsamındaki suçlar ön ödeme dışında olduğu için ön ödeme ile uzlaştırma kurumu, aynı anda uygulanma olanağı olmayan kurumlardır. Benzer bir şekilde CMK m. 171/2 gereğince, kamu davasının açılmasının ertelenmesinin koşulları düzenlenirken, uzlaştırma kapsamındaki suçlar kapsam dışı tutulduğu için şartları oluşsa bile soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcısı, kamu davasının açılmasının ertelenmesini, uzlaştırma bürosuna göndermeden önce değerlendiremeyecektir. Seri muhakeme usulüne tabi suçlar ise Kanunda ismen sayılmışlardır. Bu sayıma bakılırsa, uzlaştırmaya tabi suçlar ile seri muhakeme usulüne tabi suçların kesişmediği görülmektedir. Ancak fail ile mağdur arasındaki akrabalık ilişkilerinin suçu şikâyeteye tabi kıldığı durumlarda (TCK m. 167/2), TCK m. 154/3 bakımından gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisine karşı işlenmesi durumunda

6/ Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar (TCK m. 102 - 105), şikâyeteye tabi olsalar bile uzlaşma kapsamında değildir. İkinci olarak ise uzlaştırmaya tabi olan bir suç ile tabi olmayan bir suç, aynı mağdura karşı birlikte işlenirse uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır.
7/ Çetin Arslan, “Uzlaştırma Süreci”, in: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı, Editörler: Orhan Cuni - Merve Özcan - Çetin Arslan - Olgun Değirmenci, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara 2021, s. 71.

hem uzlaştırmaya hem de seri muhakeme usulüne tabi bir suç olacaktır⁸. Bu durumda, seri muhakeme usulünün bir mahkûmiyet hükmü olduğu ve onarıcı adalet uygulaması olan uzlaştırmamanın hem fail hem de mağdur bakımından daha lehe sonuçlar doğurması olanağı yüksek olduğu dikkate alınarak önce uzlaştırma bürosuna dosya sevk edilmeli, uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda ise seri muhakeme usulü uygulanmalıdır.

III. UZLAŞTIRMA CUMHURİYET SAVCISI TARAFINDAN VERİLEBİLECEK KARARLAR

Uzlaştırma kural olarak soruşturma evresinde başvurulabilecek bir usuldür. Uzlaştırmaya tabi olan bir suçta, uzlaştırma usulü uygulanmaksızın hazırlanan iddianame iade edilecektir (CMK m. 174/1-c).

Uzlaştırma süreci farklı şekillerde sonlanabilmektedir. Sonlanma şekline göre soruşturma evresinde verilecek kararlar da değişecektir. Dosyada uzlaştırmacı görevlendirilmesinden sonra uzlaştırma sürecini inkitaya uğratacak ilk neden CMK m. 253/6'da yer alan ve taraflara ulaşılamaması durumudur. CMK m. 253/6 kapsamında taraflara ulaşılamaması durumunda, CMK m. 255 hükmü saklı kalmak şartıyla⁹ uzlaştırma süreci sonlandırılacaktır¹⁰. Bu durumda uzlaştırma bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenecek, yetkili ve görevli mahkemeye sunulacaktır.

Uzlaşma teklifinde bulunulmasına rağmen tarafların uzlaşma teklifini reddetmeleri veya teklifin kabul edilmesi için gereken süreyi sükûtle geçirmeleri durumunda, uzlaştırma süreci teklif aşamasında olumsuz

sonuçlanmış olacaktır. Bu durumda uzlaştırmaya bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenecek, yetkili ve görevli mahkemeye sunulacaktır. Yukarıdaki paragrafla birlikte ele alırsak, son iki durumda taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebileceklerdir (CMK m. 253/16). Bu ihtimalin gerçekleşmesi hâlinde, Cumhuriyet savcısı tarafından, uzlaşma durumunun tarafların özgür iradeleriyle gerçekleştiğine, edimin hukuka ve ahlâka uygun olduğuna kanaat getirilirse uzlaşma başarılı olacak ve Cumhuriyet savcısı tarafından KYOK verilecektir.

Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleri durumunda uzlaştırma müzakereleri başlayacaktır. Münhasıran uzlaştırmacı tarafından yürütülecek müzakereler esnasında da farklı ihtimaller ortaya çıkabilecektir. Bunlardan ilki tarafların uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan kaçınmaları durumudur. Taraflardan biri uzlaştırma müzakerelerine katılmaz ve kendini de temsil ettirmezse, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır (CMK m. 253/13). Bu durumda uzlaşmayı kabul etmemiş taraf CMK m. 255 kapsamında değerlendirilemeyecekse, uzlaştırma müzakereleri olumsuz sonuçlanmış olacaktır. Bu sonucun gerçekleşmesi durumunda, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame hazırlanacaktır.

Müzakereler esnasında ortaya çıkabilecek diğer bir durum ise tarafların müzakerelere katılmalarına rağmen, aralarındaki cezai uyuşmazlığı sona erdirememeleri, uzlaştırmamanın sonuçsuz kalması durumudur. Bu ihtimalde, özellikle birden fazla fail/şerik veya mağdur/suçtan zarar görenin varlığı durumunda, mağdurların tamamının cezai uyuşmazlığı sona erdirmeyi kabul etmeleri halinde bu durumu kabul eden fail/şerik ile uzlaşma sağlanacaktır¹¹. Böyle bir ihtimalin bulunmaması halinde, uzlaştırma sonuçsuz kaldığı için Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenecektir.

Müzakerelerin başarılı olması ve tarafların edimle veya edimsiz olarak aralarındaki cezai uyuşmazlığı sona erdirmeyi kabul etmeleri halinde ise uzlaştırma müzakerelerinin

8/ Ayrıca bkz. M. Emre Tulay, "Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)", İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2020, s. 122; Soner Demirtaş, "Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m. 154)", Ceza Hukuku Dergisi, C. 13, S. 36, Nisan 2018, s. 96.

9/ Aralarında iştirak ilişkisi olup olmadığına bakılmaksızın birden fazla kişi tarafından işlenen suçlarda, uzlaştırmaya ancak uzlaşan kişi bakımından sonuç doğuracaktır. Bu hükümden dolayı uzlaştırmamanın tüm taraflarına ulaşılmasına veya uzlaşma teklifini kabul etmese bile uzlaştırma müzakerelerine geçilebilecek, ilgili kişi hariç uzlaşma süreci olumlu sonuçlanabilecektir.

10/ Konumuzla ilgili olmadığı için taraflara ulaşılamaması durumunun ne şekilde gerçekleşeceği, bir tarafa ulaşılamaması durumunda sürecin hemen sonlandırılıp sonlandırılmayacağı hususlarında bir açıklama yapılmamıştır.

11/ Bu duruma uygulamada "kısmi uzlaşma" denmektedir. İfade etmeliyiz ki, uzlaştırmaya sevk edilen dosyadaki cezai uyuşmazlık sayısı kadar uzlaşma ilişkisi mevcuttur. Örneğin bir dosyada A tarafından işlenen 2 suç olsa ve bu iki suçun toplam 3 mağduru olsa, toplam da 6 uzlaşma ilişkisi olacaktır. Her bir uzlaşma ilişkisi bağımsız değerlendirilmesi gereklidir. Dolayısıyla böyle bir dosyada birinci suç bakımından uzlaşılması, ikincisi bakımından ulaşılamaması kısmi uzlaşma olarak değerlendirilemez.

başarılı olduğundan bahsedilebilecektir¹². Bu ihtimalde uzlaştırmacı, suça ilişkin açıklamalara yer vermeksizin ancak ne suretle uzlaştırdığını da açıklayan ayrıntılı bir uzlaştırma raporu hazırlayacak, taraflara imzalatacak ve taraf sayısından bir fazla hazırlanan raporu uzlaştırma bürosuna teslim edecektir. Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığı, edimin hukuka ve ahlâka¹³ uygun olduğu belirlenirse, hazırlanan rapor imzalanacak ve soruşturma dosyasında muhafaza edilecektir (CMK m. 253/17).

Cumhuriyet savcısı tarafından verilecek kararlar, imzalanan ve soruşturma dosyasına konulan uzlaştırma raporunda yer alan edimin niteliğine göre belirlenecektir. Uzlaştırma raporunda taraflar edimsiz veya tek seferde yerine getirilecek bir edim (def'aten) ile uzlaşmışlar ve edim yerine getirilmişse Cumhuriyet savcısı tarafından KYOK verilecektir. Uzlaştırma raporunda taraflar, edimin yerine getirilmesini ileri tarihte bırakmış, taksite bağlamış ve sürekli bir edim üzerinde anlaşmışlarsa Cumhuriyet savcısı tarafından CMK m. 171/2'de yer alan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı (KDAEK)¹⁴ verilecektir.

KDAEK bakımından CMK m. 253/19'da şartlar aranmaksızın verileceği belirtilmiştir.

12/ Onarıcı adalet açısından bakıldığında başarı, tarafların bir edim üzerinde uzlaşmaları değildir. Onarıcı adaletin başarısı tarafların iyileştirilmesi, mağdur ve failin birbirini anlaması, failin eyleminin sorumluluğunu üstlenmesi, mağdurun eylemin kendi üzerindeki etkilerini faille anlatabilme olanağı bulmasıdır. Burada meseleye şekli açıdan bakılmıştır.

13/ Kanunda yer almayan "ahlâka uygunluk" ölçütü, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin m. 18/4'ncü maddesi gereğince eklenmiştir.

14/ Kanunda kamu davasının açılmasının ertelenmesinden bahsedilmektedir. Kamu davasının açılması CMK m. 175 gereğince iddianamenin kabulü ile mümkündür. Dolayısıyla 5 yıl süre ile ertelenen iddianamenin kabulü kararı değil, iddianamenin hazırlanmasıdır. Dolayısıyla doğru ifade 5 yıl süre ile iddianamenin hazırlanmasının ertelenmesi olmalıdır. Bununla birlikte yanlış anlaşılma-ya sebebiyet verilmemesi için Kanunda yer alan ifadenin kullanılması tercih edilmiştir.

Dolayısıyla CMK m. 171/3'te yer alan ve dört bent halinde düzenlenen şartlar, bu ihtimalde aranmayacaktır. İlk önce kanun koyucunun burada niçin KDAEK verilmesini düzenlediğini açıklamak gereklidir. Uzlaştırma süreci devam ederken aynı zamanda dava zamanaşımı süreleri de işlemektedir. Dava zamanaşımını durduran bir nedene CMK m. 253/21'de yer verilmiştir. Buna göre; "Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez". Dikkat edilirse, uzlaştırma raporunun tesliminden sonra dava zamanaşımı işlemeye devam edecektir. İşte kanun koyucu, edimin ifasının zaman alacağı durumlarda, dava zamanaşımının dolmasını önlemek için KDAEK verilmesi suretiyle dava zamanaşımını durdurmayı düşünmüştür.

KDAEK verilmesi durumunda, CMK m. 171/2 gereğince iddianamenin düzenlenmesi 5 yıl süre ile ertelenecektir. CMK m. 253/19 şartlara gönderme yapmış ancak sonuçların aranmayacağına ilişkin açık bir hüküm sevk etmemiştir. Bu durumda iddianamenin düzenlenmesi, CMK m. 171/2 gereğince 5 yıl süre ile mi ertelenecektir yoksa edimin ifa süresi ile mi sınırlı olacaktır? Burada, her ne kadar CMK m. 253/19'daki şartlar dikkate alınmayacağı ifade edilse de, uzlaştırma kurumunun mahiyeti göz önüne alındığında CMK m. 253/19'daki sonuçların da dikkate alınmaması gereklidir. Örneğin ertelemenin 5 yıl değil, edimin ifası süresiyle sınırlı olması veya erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlense dahi, KDAEK'in kaldırılmaması gereklidir. Bu durum başka bir soruyu da gündeme getirecektir. Uzlaştırma raporunda edimin ifası için gerekli sürenin 5 yıldan fazla olması mümkün olabilecek midir? Eğer CMK m. 253/19'u sonuçların da dikkate alınmayacağı şeklinde yorumlarsak, sorunun cevabı "evet" olacaktır. İfası 5 yıldan fazla süren edimler bakımından, 5 yılın bitimini müteakip dava zamanaşımı süresinin işlemeye başlamaya-acağı kanaatindeyiz. Bu konudaki gerekçemiz de, CMK m. 253/19'da, CMK m. 171/4'te "Ertelene süresince zamanaşımı işlemez" ifadesi yer almasına rağmen, aynı hükme ayrıca yer vermesidir.

Edimin uzlaştırma raporunda belirtildiği şekilde ifa edilmesi durumunda, KDAEK kaldırılacak ve KYOK verilecektir. Edimin uzlaştırma raporunda belirtildiği şekilde ifa edilmemesi durumunda KDAEK kaldırılacak ve iddianame düzenlenecektir. Uzlaştırma raporunda belirtilen şekilde edimin ifa edilmeme-

si durumunda, KDAEK kaldırıldıktan ancak iddianame hazırlanmadan önce taraflar yeni bir uzlaşma belgesi ile Cumhuriyet savcısına başvursalar bile, CMK m. 253/16 hükmünden istifade edemeyeceklerdir. CMK m. 253/16 sadece teklifin reddedilmesi durumuna ilişkindir (kanaatimizce müzakerelerin başarısız sonuçlanması durumunda da uygulanabilecektir ancak bu ihtimalde müzakereler başarılı sonuçlanmış, edim üzerinde anlaşıldığı şekilde yerine getirilmemiştir), uzlaştırma raporundaki edimin usulüne uygun yerine getirilmemesi durumunda uygulanamayacaktır.

Uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanması durumunda CMK m. 171/2'deki açık hüküm gereğince KDAEK verilemeyecek, doğrudan iddianame düzenlenecektir.

Uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanmış olması durumunda uzlaştırma bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının KYOK verip veremeyeceği hususu da tartışılmalıdır. Kural olarak uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanması durumunda Cumhuriyet savcısı, iddianame düzenleyecektir. CMK m. 170/2 gereğince iddianame düzenleyebilmek için “yeterli şüphe”nin varlığı gereklidir. Uzlaştırma bürosuna dosya gönderildiği zaman, söz konusu yeterli şüphe zaten bulunmalıdır. Bununla birlikte CMK m. 253/8 gereğince uzlaştırma bürosunun süreci yürütmesi esnasında da suça ilişkin deliller toplanabilecektir. Bu durumda sonradan toplanan deliller, yeterli şüpheyi ortadan kaldırıyorsa, başka bir anlamla yeterli şüpheyi oluşturan diğer delillerin

geçerliliğini etkiliyorsa, istisnai bir durum da olsa KYOK verilebilecektir.

IV. SORUŞTURMA EVRESİNDE VERİLECEK KARARLARA KARŞI KANUN YOLU

Soruşturma evresinde verilecek kararlara karşı, CMK'da öngörülen kanun yollarına başvurulabileceği CMK m. 253'te gösterilmiştir. Düzenleme CMK m. 253'te yer aldığından dolayı, bu hükümden anlaşılan soruşturma evresinde verilecek olan KYOK ve KDAEK'tir.

KYOK'a karşı, suçtan zarar gören, CMK m. 173 gereğince itiraz edebilecektir. Bu itiraz kanaatimizce uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanmış olmasından dolayı iddianamenin hazırlanması gerekirken KYOK verilmesine olacaktır.

KDAEK kararına karşı da, CMK m. 171/2'nin göndermesi ile CMK m. 173 gereğince itiraz edilebilecektir. Bu itiraz da, örneğin edimin yerine getirilmiş olmasına rağmen KDAEK verilmesi örneğinde olduğu gibi şüpheli tarafından veya şartları oluşmamasına, edimin yerine getirilmemiş olmasına rağmen KDAEK verilmesi örneğinde olduğu gibi mağdur / suçtan zarar gören tarafından yapılabilir.

İddianamenin hazırlanması işlemine karşı CMK'da bir hukuksal çare öngörülmediğinden, itiraz mümkün değildir.

İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI VE KOLLUK YETKİLERİ HAKKINDA KISA DEĞERLENDİRME

ABDULLAH KÖŞSEKOĞLU

Manisa Cumhuriyet Başsavcısı Vekili

Zor kullanma, kolluğa yasalarla verilmiş istisnai ve kendi içinde riskler barındıran bir yetkidir. İstisnailik karakteri yetkinin temel insan hakkı olan yaşam hakkına doğrudan müdahale sonucunu doğurabilecek nitelikte olmasından dolayı ancak yasada belirtilen hallerde uygulanabilmesindendir. Müdahale ihtimali aynı zamanda riski beraberinde getirmekte, en ufak bir hata kolluk görevlilerinin sorumluluğunu doğurabilmektedir. Öte yandan insan hakları anlayışının zaman içinde gelişmesi devletlerin yönetim politikalarında bu haklara daha çok önem verilmesine neden olmuştur. Dolayısıyla bu durum haklara müdahale sonucunu doğuran yetkilerin kullanımında dikkatli olunması gerektiği anlayışını günden güne pekiştirmiştir. Bu sebeple kolluk makamlarının yetkinin kullanımında riski en aza indireyecek mekanizmaları geliştirmesi gerekmektedir. Devletler bu amaçla çalışmalar yapmakta ancak hataların tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmamaktadır.

Terör olaylarının dünya genelinde artması ve ciddi bir hal alması temelde yatan en önemli sebeptir. Bu durum devletleri kamu güvenliği ile insan haklarının mutlak korunması anlayışı arasında çıkmaza sokmakta, devletler insan haklarını koruyarak kamu gü-

venliğini sağlayacak mekanizmalar geliştirmeye çaba göstermektedir. İnsan haklarına yapılan orantısız müdahale devletleri tüm dünya düzeyinde zor durumda bırakabilmekte, toplumsal olaylara yol açabilmektedir. ABD’de meydana gelen George Floyd olayı bu noktada önemli bir örnek olup, meydana gelen elim olay halen dünya genelinde spor karşılaşmalarında dahi anılmaya ve protesto edilmeye devam edilmektedir.

Bu örnekte de görüldüğü gibi devlet görevlilerinin insan haklarına müdahale sonucunu doğurabilecek yetkileri çok dikkatli kullanılmalı, temel insan haklarına asgari düzeyde tehlike riskini barındırmalıdır. Şüphesiz kolluk görevlilerinin haklarını ve yetkilerinin kapsam ve sınırlarını bilmesi bu noktada çok önemlidir. Yeterli bilgiye sahip uygulayıcının her alanda olduğu gibi bu alanda da hata olasılığı en aza inecektir. Ülkemiz özelinde yetkinin tek bir kanunda genel bir hüküm olarak değil de farklı kolluk türleri için farklı kanunlarda düzenlenmiş olması ve uygulamanın ne şekilde olacağına dair bir kanuni düzenleme olmaması bir eksiklik olarak dile getirilmektedir. Farklı kolluk türleri için farklı düzenlemeler olması özellikle özel kolluk türlerinin yetki kapsamlarında tereddüt oluşturabilmektedir.

Bu tereddütlerin giderilmesine yönelik düzenlemelerin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kolluk görevlilerinin hak ve yetkilerini bilmesi bunları kullanırken kendisini güvende hissetmesine yol açacak ve bu güven karşılaşılan ani ve riskli olaylarda dahi rahat hareket ederek yetkilerini hukuka uygun bir şekilde kullanmasını sağlayacaktır. Bilginin kazanımı eğitimden geçmektedir. Yetkileri konusunda verilecek eğitimler kolluk görevlilerinin bu alandaki bilgi birikimini arttırıp hataları en aza indirgeyecektir. Nitekim dünyada ve ülkemizde kolluk görevlilerine mesleğe başlamadan ve meslek içerisinde sürekli olarak eğitim verilmekte, bilgi ve birikimler arttırılmaya çalışılmaktadır. Yukarıda bahsedilen Floyd olayının meydana geldiği Minneapolis şehrinde her yıl kolluk görevlileri zor kullanma eğitiminden geçmekte, bu konuda bilgileri tazelenmektedir. Ancak buna rağmen bu şehir ve ABD genelinde olumsuz zor kullanma örneklerine sık sık rastlanmaktadır.

Bu alanda eğitime verilen önem bu yıl açıklanan insan hakları eylem planına da yansımış, kolluk ile ilgili eğitim faaliyetlerine önem verileceği farklı başlıklarda hedef ola-

rak ortaya konulmuştur. Bu çerçevede kolluk görevlilerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarında temel insan hakları konularına geniş bir şekilde yer verilecektir. Benzer şekilde ülkemizde zaman zaman sorunlara yol açan bazı kolluk yetkileri ile ilgili de eğitim çalışmaları yapılacağı bu belgede kendisine yer bulmuştur. Üst araması, beden araması, yakalama ve gözaltı uygulamalarının insan onurunu zedelemeyecek şekilde yerine getirilmesini temin etmek için kolluk görevlilerinin farkındalıklarını arttırıcı düzenli eğitimler verilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının yasaklanması ve müdahale uygulamalarına ilişkin mülki idare amirleri ve kolluk görevlilerine yönelik uluslararası standartlar dikkate alınarak farkındalık arttırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi eylem planında belirtilen amaçlardandır.

Kolluk görevlilerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarında temel insan hakları konularına geniş bir şekilde yer vermeyi hedef olarak belirleyen eylem planındaki en önemli başlıklardan birisi de kolluk görevlileri ile çarşı ve mahalle bekçilerine zor ve silah kullanımı ile kötü muamele teşkil edebilecek durum ve eylemler hakkında dü-

zenli olarak eğitim verilmesinin gaye edinmiş olmasıdır. Şüphesiz bu durum yukarıda belirttiğimiz gibi kolluğun hak ve yetkilerine dair bilgi düzeyini arttıracak, kullanım sırasında da hatasız, güvenli ve kendisinden emin bir davranış biçimi ortaya çıkaracaktır. Eylem planında belirtildiği şekilde her yıl düzenli yapılan eğitimler mevzuatta yapılan değişikliklerin de kolluk tarafından takip edilmesini sağlayacağı gibi, mevzuata ve dolayısıyla hukuka uygun hak ve yetki kullanımını da sağlayacaktır.

Tüm bu eğitim ve çalışmalara rağmen hataları sıfıra indirmek, ABD örneğinde görüldüğü üzere, mümkün olmayacaktır. Ülkemize Avrupa Birliği tarafından üyelik şartı olarak bazı düzenlemeler yapılması tavsiyesinde bulunulmuş, bu çerçevede 03/05/2016 tarihli 6713 sayılı Kolluk Gözetimi Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun ile Kolluk Gözetim Komisyonları kurulmuştur. Kanuna göre komisyonların amacı kolluk şikâyet sisteminin daha etkili ve hızlı işlenmesini sağlamak, saydamlığını ve güvenilirliğini geliştirmek üzere, kolluk görevlilerinin işledikleri iddia edilen suçlardan veya disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum veya davranışlarından dolayı idarî merciler tarafından yapılan ya da yapılması gereken iş ve işlemlerin merkezî bir sistemde kayıt altına alınması ve izlenmesidir. Bu sayede kolluk hakkındaki soruşturmalar daha objektif yürütülecek, yargılamalardaki tereddütler ortadan kaldırılacaktır. Bu amaçlarla kurulan kolluk gözetim komisyonlarının kolluk görevlilerinin eylemlerine ilişkin şikâyet sistemlerinin etkili, hızlı ve şeffaf bir şekilde işlemesi amacıyla etkinliğinin artırılması da yine eylem planında yer alan amaçlardandır.

Mesleki eğitim ve denetim mekanizmasının etkinliğinin artırılması şüphesiz önemlidir. Ancak bu tek başına yeterli olmadığından kolluk kurumunun mesleki kültürü hususunda da çalışmalar yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Meslek gruplarında zamanla olaylara karşı benzer bakış açıları ve benzer reaksiyonlar oluşur. Sosyalleşme olarak adlandırılan bu dönemde birey o grubun normlarını, değerlerini ve çıkarlarını benimser. Mesleğe giren kişi etrafını taklit ederek o grubun bir parçası haline gelir. Kolluk da benzer bir sosyalleşme sürecinden geçer, kendisine özgü bir tepki ve kavrama biçimi ortaya çıkararak mesleğe dair bakış açısını benimser. Yürüttüğü görev itibarıyla toplumun mal ve canını koruyan kolluk görevlileri sürekli şiddet ve tehlike ile uğraşır ve bunu kendisine tanınan otorite ile yerine getirir. Otoriteye karşı gelinmesi ise görevin hukuken tanıdığı zor kullanma yetkisinin kullanıl-

masını sonuçlar. Yetkinin amacı ve kaynağı hukuk düzenidir. Bu durum hukukun otorite yanının da mesleğin otoritesine eklenmesi sonucunu ortaya çıkaracağından kolluk, özel görevliler haline gelir ve mesleğini yürütmek için zor kullanmanın zaruri olduğuna inanmaya başlar. Sonuç olarak bu tehlike ve otorite ortamı kollukta mesleki dayanışmayı yükseltir ve kolluğun meslek kültürünün oluşumunda etkilidir.

Meslek kültürü aynı işi yapmanın ortaya çıkardığı zaruri bir sonuçtur ve tüm mesleklerde ortaya çıkmaktadır. Ancak kolluk açısından dikkat edilmesi gereken noktalar mevcuttur. Yukarıda bahsedilen tehlike ve otorite faktörlerinin etkisi ile kolluk görevlilerinde dayanışma derecesinin yüksek olması meslek mensuplarını etkileyebilir ve mesleğe kendisinde olmayan bazı özellikler katabilir. Sürekli tehlike ile iç içe olunması hukukiliği azaltıcı bir etki ortaya çıkarabilir ve zor kullanma yetkisinin ölçüsü korunamayabilir. Mesleki kültürün de etkisi ile zaman içerisinde hukuki olmayan bazı eylemler bu dayanışma içerisinde olması gereken haline gelebilir. ABD polisinin yaşadığı sorunlar ve orantısız güç kullanımları bu durumun bir sonucudur. Bu nedenle benzer sorunlarla karşılaşmamak adına özellikle mesleğe yeni kazandırılan kolluk görevlileri için gerçek olması gerekenin ne olduğu hususunda çalışmalar yapılması ve eğitim çalışmalarının bu çerçevede yerine getirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Ülkemiz açısından son yıllarda kolluk kuvvetlerinin sayılarının arttırıldığı ve bekçilik uygulamasına tekrar dönülmesi ile çok sayıda gencin mesleğe başlaması dikkate alındığında insan hakları eylem planındaki kolluk kuvvetlerine yönelik eğitim hedeflerinin ne kadar yerinde olduğu görülecektir. Bu eğitim çalışmalarında kolluğun mesleki kültürünün aksayan noktalarını düzeltici bir yöntem izlenmesi hatalı bir kültürün yerleşmesine engel olacak, kamu güvenliği ve toplum huzuru gerçek anlamda sağlanabilecektir.

ANKARA BATI ADLİYESİ'NDE ZABIT KATİBİ OLMAK

CENGİZ ÖZTÜRK

Ankara Batı Zabıt Kâtibi

Sevdiğiniz işi yaparsanız bir gün bile çalışmış sayılmazsınız. Bu sözü ancak işi seven ve aşkla yapan insanlar anlayabilir. Zabıt katipliği görevime 2013 yılında başladım. Mesleğe başlarken herkeste olduğu gibi bende de bazı kaygılar vardı. “Bu mesleği layıkıyla yapabilecek miyim?” düşüncesi beni tedirgin ediyordu. Ancak, Ankara Batı Adliyesindeki anlayışlı ve yardımsever çalışma arkadaşlarım ve amirlerim bu konuda bana çok yardımcı oldular. Bu kaygılarımdan kısa sürede kurtuldum. Bu güzel çalışma ortamı işimi daha iyi yapıp, her yönüyle daha faydalı bir çalışan olmam konusunda beni motive etti. Ankara Batı Adliyesi’ndeki yöneticilerimizin ve mesai arkadaşlarımızın her daim bana karşı güler yüzlü, içten ve samimi olması burayı benim için özel bir yer kıldı.

Uzun yıllardır severek çalıştığım Ankara Batı Adliyesi’nden kısaca bahsetmem gerekirse; fiziki olarak büyük ve görkemli bir yapı olan adliyemiz 2011 yılında faaliyete başlamıştır. Konumu ve koşulları itibarıyla hem çalışanların hem de hizmet alan vatandaşların konforu düşünülerek sistematik bir şekilde dizayn edilerek, dönemin şartları ve teknolojisine uygun olarak inşa edilmiştir. Adliyemizdeki duruşma salonları, hakim - savcı odaları, kalem personeline tahsis edilen odalar geniş ve ferah bir biçimde tasarlanmıştır. Yoğun iş temposunun çalışanların üzerinde yarattığı iş stresinden biraz da olsa uzaklaşılabilmeleri amacıyla içerisinde tavla, satranç, masa tenisi ve bardo gibi sosyal aktiviteler bulunan sosyal tesis imkânı sunulmuştur.

Adliyemiz; Cumhuriyet Başsavcılığı, mahkemeler ve diğer birimlerden oluşmaktadır. İşleyiş olarak bütün birimlerin birbiriyle

bağlantılı olması, gün içerisinde yeni insanlarla diyalog kurarak, kendimizi geliştirmeye ve yeni arkadaşlıklar kurmamıza olanak sağlamaktadır. Ayrıca bütün birimlerin sürekli koordinasyon/iletişim halinde olması adaletin daha kısa sürede ve daha verimli şekilde sağlanmasına hizmet etmektedir. Bu durumdan oldukça memnun olduğumu belirtmek isterim.

Adliyemizin fiziki yapısından biraz uzaklaşarak çalışanlarından bahsedecek olursak, genel itibarıyla genç, çalışkan, düzgün diksiyona ve iş bilgisine sahip kimselerdir. Başkentimiz Ankara’nın nüfusu itibarıyla adliyemizdeki iş yoğunluğu tartışmasızdır. İş yükümüz ne kadar yoğun olursa olsun adliyemizde saygı ve sevgi her zaman ön plandadır. Çalışma arkadaşları arasındaki ilişkilerde herkes pozitif olmaya çalışmaktadır. Gerek amirlerimizle gerekse çalışma arkadaşlarımızla aile ortamını aratmayacak bir ortamda çalışmaktayız.

Adalet bütün ahlaki görevlerin toplamıdır. Bir adliye çalışanı olarak benim ve diğer çalışma arkadaşlarımda tek amacı işimizi iyi yaparak adliyemizi hizmet alan kişiler açısından daha verimli hale getirmektir. Özveri ile çalışarak, titiz davranarak verilen görevi layıkıyla yerine getirmeye çalışmaktayız. Bir zabıt katibi olarak “uçamıyorsan koş, koşamıyorsan yürü, yürüyemiyorsan sürün, ne yaparsan yap yeter ki ilerlemek için elinden geleni yap” felsefesiyle çalışmamız halinde işimizi ülkemize faydalı olacak şekilde yapabileceğimizi düşünüyorum. Ankara Batı Adliyesi’nde değerli çalışma arkadaşlarım ve amirlerimle beraber aynı amaca hizmet etmekten mutluluk ve gurur duyuyorum.

ASKERİ CEZA KANUNUNDA TANIMLANAN FİRAR SUÇUNUN KESİNTİSİZ (MÜTEMADİ) SUÇ OLMA ÖZELLİĞİ

DR. SÜLEYMAN KAYMAKCI

Ankara BAM Üyesi

1. GİRİŞ

Güçlü bir ordunun varlığı, mensuplarının “daima göreve hazır bulunma” ve “mutlak itaat” şeklindeki yükümlülükleri yerine getirmesi ile sağlanabilir. Bu yükümlülükler yerine getirilmeksizin hiçbir ordu kendisinden beklenen görevi yapamaz. Genel olarak ordulardaki disiplini bozan fiiller de bu yükümlülüklerin ihlalini ifade eder. Bu nedenle Askeri Ceza Kanunu’nda birçok suç bulunmakla birlikte, görevde bulunmama hali yani “fırar suçları” ile “emre itaatsizlik suçları” Askeri Ceza Kanunu’nun temelini oluşturlar.

16/04/2016 tarihinde yürürlüğe giren 6771 sayılı Kanunla Anayasa’ya eklenen geçici 21’nci maddesinin E fıkrası ile Askeri Mahkemeler ve Askeri Yargıtay kaldırılarak askeri mevzuatta büyük değişikliklere gidilmiştir. Bu değişiklikler kapsamında ihtisas mahkemesi niteliği taşıyan askeri mahkemeler kapatılarak askeri suçlara ait davalara bakma görevi adli yargı ceza mahkemelerine verilmiştir. Bu aşamada görev alanının değişmesiyle mahkemeler tarafından verilen farklı içtihatlar, geçmişte de değişik görüşlerin bulunduğu bazı konuların yeniden incelenip tartışılması- na araç olmuştur.

Bu konulardan, Askeri Ceza Kanunu’nda tanımlanan fırar suçlarının kesintisiz (mütemadi) suç özelliği taşıyıp taşımadığı ve bu özellikten kaynaklanan sorun alanları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

Her ne kadar kanunumuz kesintisiz (mütemadi) suçu tarif etmese de, kesintisiz suç bir takım sonuçlar bağlamıştır. Dava zamanasının düzenlendiği TCK’nın 66/6’ncı maddesinde; “kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği günden itibaren” dava zamanasının işlemeye başlayacağını, yetkili mahkemenin belirlendiği, CMK’nın 12/2’nci maddesinde; “kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği” yer mahkemesinin yetkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca af ilanında, af tarihinden sonra da devam eden bir netice var ise, aftan önceki neticelerin temadi bakımından dikkate alınıp alınamayacağı, yine lehe kanun değerlendirilmesinde kesintisiz suça başlanırken yürürlükte bulunan kanun ile kesintinin gerçekleştiği (temadinin sona erdiği) tarihte yürürlükte olan kanunun farklı hükümler taşıması halinde, hangi kanunun uygulanacağını tespitinde, fırar suçlarının kesintisiz olup olmadığı önem arz eder.

Bu incelemede, fırar suçlarının temel unsurları kısaca belirtildikten sonra, fırar suçunun kesintisiz suç olup olmadığı, bu konuda verilen yargı kararları, bu kararların ışığında soruşturma aşamasında iddianame düzenlenirken suç başlangıç ve bitim tarihinin tespit edilmesi gerekliliği, suç tarihinin belirlenmesi durumunun, “iddianamenin iadesi” nedeni olup olmadığı, fırar suçlarında yetkili mahkemenin tespiti ve kesintisiz suç olma özelliğinden kaynaklanan diğer konular değerlendirilecektir.

2. GENEL

Firar suçları, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun Birinci Kısım, Üçüncü Bap, "Yoklama kaçağı, bakaya, saklı, firar" başlıklı üçüncü faslında düzenlenmiştir. AsCK'nın 66/1-a maddesinde firar suçu, AsCK'nın 66/1-b maddesinde izin tecavüzü suçu, AsCK'nın 67. maddesinde yabancı memlekete firar suçu, AsCK'nın 68. maddesinde yakalanmakla son bulan mehil içi firar suçu, AsCK'nın 69. maddesinde düşman tarafına, düşman karşısında veya mahsur mevkiden firar suçu, AsCK'nın 70. maddesinde sözleşerek firar suçu tanımlanmıştır.

Firar suçlarını, muntazam bir şekilde kanun veya sözleşme ile orduya katılmış olan bir askeri şahsın¹ askerlik vazifesinden kurtulmak kastı ile haksız surette bu bağı kesmesi, mensup olduğu kitasından veya bulunduğu askeri kurumdan veyahut görevinin kendisini bulunmaya mecbur tuttuğu mahalden izinsiz olarak ayrılıp belli sürede geri dönmemesi (firar)² veya görevinin kendisini bulunmaya

^{1/} Askeri şahıslarının hepsinin firar suçlarının faili olmaları mümkün değildir. Muvazzaf asker kişilerden subay, astsubay, sözleşmeli subay ve astsubay, uzman erbaş, uzman er, uzman jandarma ve erbaş ve erler ile bunların yanı sıra askeri öğrenciler, yedek subay ve er öğretmenler, yedek askerler firar suçunun faili olabildikleri halde sivil personel, askeri işyerlerinde çalışan ve iş kanununa tabi olan işçiler, askeri müstahdemler, rızası ile Türk Silahlı Kuvvetlerine katılanlar, bu suçların faili olamazlar.

^{2/} TAŞKIN Rifat, Askeri Ceza Kanunu Şerhi, 8. Basım, Ankara 1946, s. 135-136.

mecbur tuttuğu mahalden izin, istirahat veya hava değişimi alarak ayrılıp dönmesi gereken süreyi özürsüz olarak geçirmesi (izin tecavüzü) veyahut izinsiz olarak yurt dışına çıkması (yurtdışına firar) şeklinde tarif etmek mümkündür.

Askeri Ceza Kanunu'nda tanımlanan firar suçlarında belirtilen süreler geçmediğinden suç teşkil etmeyen eylemler, askeri hizmete ve askeri disipline olumsuz etkilerinin daha hafif olduğu değerlendirilerek, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda "disiplin suçu" olarak düzenlenmiş ve çeşitli disiplin cezaları öngörülmüştür.

Firar suçu (AsCK'nın 66/1-a maddesi); asker kişinin kıt'asından veya görevi icabı bulunmak zorunda olduğu yerden izinsiz olarak 6 günden fazla uzaklaşmasıyla oluşur.

Gün unsuru tespit edilirken kişinin kıt'asından veya görevi icabı bulunmak zorunda olduğu yerden izinsiz olarak uzaklaştığı saat esas alınır. İzinsiz uzaklaşma saatinden itibaren 24 saatin dolması ile gün unsuru oluşmaktadır. Dolayısıyla firar süresinin he-

sabında 24 saatten daha az süreler dikkate alınmaz.³ Bu nedenle firar suçunun oluşabilmesi için kaçma anından itibaren yedi tam günün geçmesi gerekmektedir.

Kişinin izinsiz olarak uzaklaştığı gün belli ancak uzaklaşma saati belli değilse; süre kıtadan ayrıldığı günün bitmesinden itibaren ertesi günün ilk saatinden başlayarak hesap edilir. Kişinin yakalandığı veya döndüğü gün belli ancak saati belli değilse yakalandığı veya döndüğü günün sıfır saatinde suç tamamlanmış sayılır. Burada gerek uzaklaşmada, gerekse yakalanmada ve dönmede, saat unsuru belli değilse, suç bitim saati sanık lehine uygulanmaktadır.⁴

Asker kişinin birliğinden kaçması, Kabul ve Toplanma Merkezi'nden (KTM) kaçması, çarşı izninden dönmemesi, hastaneye sevk edilip yol süresinin sonunda hastaneye katılmaması, hastanede muayene olduktan sonra yol süresinin bitiminde birliğine katılmaması,

3/ DEMİRAĞ Fahrettin, *Askeri Ceza Kanunu*, 3. Baskı, Ankara 2020, s.235.

4/ Askeri Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı:03.03.1971, 1971/1 E,1971/2 K. "AsCK'nın 66, 67 ve 68'inci maddelerinde yer alan ve suçun kanuni unsuru- nu teşkil eden (gün)ün;

a. Kıt'adan veya vazifesinin ispatı vücut etmeye mecbur ettiği mahalden izinsiz uzaklaşıldığı günün saati belli ise bu saatten itibaren 24 saatin geçmesi ile tahakkuk edeceğine,

b. Kıt'adan veya vazifinin ispatı vücut etmeye mecbur ettiği mahalden izinsiz uzaklaşıldığı günün saati belli değilse bu takdirde sanık lehine hareket edilerek işlendiği günün nihayete ermesinden sonra, ertesi günün sıfır saatinden başlayarak 24 saatin geçmesi ile tevekkün edeceğine,

c. Suçun işlendiği saatin günü belli ve fakat yakalandığı veya geldiği günün saati belli değil ise yakalandığı veya geldiği günün sıfır saatinde suçun nihayete ermiş sayılacağı içtihatların bu şekilde birleştirilmesine karar verildi."

birliği tarafından bir hizmetin ifası için görevlendirildiği yere gitmemesi veya dönmemesi gibi hareketleri yasada belirtilen sürelerin de geçmesi ile firar suçunun oluşmasına örnek olarak gösterilebilir.

İzin tecavüzü suçu (*AsCK'nın 66/1-b maddesi*); asker kişinin kıt'asından veya görevini yapmakta olduğu yerden izin, istirahat veya hava değişimi alarak ayrılanların geri dönmesi gereken gün ve saatin üzerinden altı tam gün geçmesi halinde oluşur.

Kanuni izinlerden farklılık gösteren evci izni, günlük şehir içi izni, görev izni, nöbet izni ve vardiya izni gibi izinlerden zamanında dönmeyenler bakımından, Yerleşik Askeri Yargıtay kararları gözetildiğinde, izin tecavüzü değil kıtasından izinsiz olarak uzaklaşmak suretiyle firar suçu oluşacaktır.⁵

Kitasından izinsiz ayrılmak suretiyle oluşan firar suçu mazeret kabul etmeyen bir suçtur. Ancak, AsCK'nın 66/1-b maddesinde "özürsüz" ibaresine yer verilmekte ve bu fıkra düzenlenmiş izin tecavüzü suretiyle firar suçunda özür kabul edilmektedir. Bu nedenle failin bir özrünün olup olmaması izin tecavüzü suçunun oluşması bakımından etkilidir.

Yabancı memlekete firar suçu (*AsCK'nın 67'nci maddesi*); asker kişinin, "Yabancı ülkeye gitme izni" almadan, yıllık izin süresi içerisinde olsa dahi, yabancı bir memleketin

5/ Kanuni izinlerle farklı özellikleri olan günlük şehir izni evci izni ve vardiya izninden zamanında dönmeyenlerin eylemlerinin izin tecavüzü değil, firar suçunu oluşturur. Askeri Yargıtay Daireler Kurulu 22.02.1990 tarih ve 1990/33-1990/31; Askeri Yargıtay Daireler Kurulu 01.12.1988 tarih ve 1988/201-1988/157; DEĞİRMENÇİ Olgun, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*, s.271.

sınırından geçerek bu ülkede üç tam günün geçirmesi halinde oluşacaktır.

Yabancı memlekete firar edenler, gün unsuru oluştuktan sonra 3 gün içinde yakalanmış ise, AsCK'nın 68'inci maddesindeki suç oluşur. Asker kişi, yabancı memlekete firar ederken beraberinde silah, mühimmat, savaş araç ve gerecini götürmüş ise, 24 saat gün unsuru oluşmasa bile "yakalanmış" ise, yine AsCK'nın 68. maddesindeki suç oluşur.

AsCK'nın 73'üncü maddesinde; Kaçak, kaçtığından altı hafta, seferberlikte bir hafta içinde kendiliğinden geri gelirse yukarıdaki maddelere göre verilecek cezalar yarısına kadar indirecektir. Bu madde ile, AsCK'nın 66, 67, 69, 70'inci maddelerindeki suçları işleyen kaçakların kendiliğinden geri gelmeleri durumunda cezalarda uygulanacak indirimler düzenlenmiştir.

Kendiliğinden geri gelme durumunun kabulü için, firar edenin kendi rıza ve arzusu ile birliğine veya diğer resmi makamlara teslim olması gerekir. Firar eden kişinin bulunduğu yerdeki askerlik şubesine, kolluk makamlarına (polis, jandarma) askeri birliğe veya diğer yetkili makamlara müracaat etmesi teslim olma kastını gösterir. Ancak ailesinden birinin veya başkasının ihbarı ile yakalanması halinde suça son verme iradesi mevcut olmadığından indirimden yararlanamaz.

Yakalanmakla son bulan mehil içi firar (AsCK'nın 68'inci maddesi); suçunun maddi unsuru, kıt'asından veya görevi gereği bulunmak zorunda olduğu yerden izinsiz olarak

uzaklaşan veya herhangi bir nedenle yabancı ülkeye gitme izni bulunmaksızın ülke sınırları dışında veya ülke sınırları dışındaki birliğinden izinsiz olarak uzaklaşan askeri şahsın yakalanması ile oluşmaktadır. Her iki durumda da mehilin, en aşağı 24 saat yani 1 tam gün olması gerekir.

Firari 24 saati geçtikten sonra 6 gün + 24 saat içinde yakalanmış ise; yine izin, istirahat ve hava değişimi süresini geçirenler 24 saat geçtikten sonra 6 gün içinde yakalanmış ise AsCK'nın 68'inci maddesinde tarif edilen "mehil içi" firar, izin, istirahat ve hava değişimi tecavüzü suçu oluşacaktır. Firar, "hizmet esnasında" gerçekleşmiş veya fail firara giderken "silah, mühimmat, savaş araç ve gerecini götürmüş" ise, "24 saat içinde yakalanmış" olsa bile gün unsuru aranmaz ve AsCK'nın 68. maddesi gereğince cezalandırılması gerekir.

3. FİRAR SUÇLARININ KESİNTİSİZ SUÇ ÖZELLİĞİ VE SONA ERMESİ

Kanunumuzun kesintisiz suçlara bir takım sonuçlar bağladığını ancak kesintisiz suçu tarif etmediğini belirtmiştik. Öğretide, neticenin gerçekleşmesi ile biten suçlara ani suç, neticenin meydana gelmesinden sonra bitmeyip bir süre devam eden suçlara ise kesintisiz (mütemadi) suç denilmektedir.⁶ Diğer

6/ KUNTER Nurullah, *Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi*, İstanbul, 1955, s.94.; CENTEL Nur, ZAFER Hamide, ÇAKMUT Özlem, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 4. Bası s.259.; DÖNMEZER Sulhi, ERMAN Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, Cilt 1, 11.B.*, s.385.;

bir tanımla kesintisiz suç tamamlandığı halde bitmeyen suçlardır. Kesintisiz suç icrai ya da ihmali bir hareketle işlenebileceği gibi, icrai bir hareketle başlayıp ihmali bir hareketle de devam edebilir.⁷

Kesintisiz suçta “hareketin” veya “neticenin” ya da “hukuka aykırılığın” devam etmesi gerekliliği hususunda farklı kıstasları dikkate alan görüşler bulunmaktadır.

Kunter'e göre, kesintisiz suçta, hareket ve netice devam etmektedir. Neticenin failin hareketiyle devam etmesi gerekmektedir. Fail hareketini devam ettirme olanağına sahip değilse veya neticenin devam edip gitmesi failin hareketinden kaynaklanmıyorsa, o anda kesintisizlik halinin sona erdiği söylenebilir.⁸

Dönmezer-Erman, kesintisiz suçun varlığı için suçtan doğan hukuka aykırı durumun yani suçun eserinin bir süre devam etmesinin yeterli olmadığı, hukuka aykırı durumun devam etmesi bitmiş olan suça yeni bir şey eklemeyeceğinden, kesintisiz suçta devam eden derhal sona ermeyen şeyin, neticenin kendisi olduğu, bu devam ettikçe de suçun işlenmeye devam ettiği, bu nedenle kesintisiz suçlarda ne neticenin gerçekleştiği anda ne de hareketin bittiği anda değil, temadının başlaması ile bitmesi arasında geçen sürede, yani suçun hukuki konusu teşkil eden hak ve menfaatin ihlaline devam edildiği sürece suçun işlenmiş olduğu görüşündedir.⁹

Önder, bir suçun tamamlandığının saptanması, o suçta belirtilmiş olan neticenin gerçekleşmesi ile mümkün olduğu, her suçta neticenin bir olay olduğu, suç tipinde belirtilen olayın gerçekleşmesi ile suçun tamamlanabileceği görüşündedir.¹⁰

Erem ise, bir suçun mütemadi olup olmadığı hususunda kriterin, suçun kanundaki tanımında devamlılığın esas tutulmuş olup olmadığının önemli olduğunu, suçun kanundaki tanımında devamlılık esas tutulmuş ise, suçun mütemadi olduğunu, ani suçta suçun unsurlarını bir süre devam ettirmek iradesinin failde mevcut olmadığını, bu kap-

samda AsCK'nın 66. maddesinin bendlerinde düzenlenen firar ve izin tecavüzü suçlarının ani suçlardan olmayıp mütemadi suçlardan olduğunu belirtmiştir.¹¹

Firar suçları yasada tanımlanan tipik hareketin yapılmasıyla oluşur, ancak hemen bitmez. Suçun tamamlanması neticenin sona ermesine bağlıdır. Suçun tamamlanması failin askeri hiyerarşi ve disiplin altına girmesine veya asker kişi statüsünün sona ermesine bağlıdır.

Firar suçlarında, suçun olduğu günden sonra da failin haksızlık içeren hareketini devam ettirmesi nedeniyle hukuka aykırı durumun devam etmesi karşısında oluşma ve bitme aynı ana denk gelmemektedir. Suç, hukuka aykırı durumun sona erdiği anda bitmektedir. Dolayısıyla, firar suçları, cezai açıdan kanunun aradığı unsurların gerçekleştiği anda tamamlanan ve biten suç tipi olan ani suç tipinde bir suç olmayıp, failin iradesiyle haksızlığın belli bir süre devam ettiği kesintisiz (mütemadi) bir suçtur. Ayrıca firar suçlarının tanımında devamlılığın esas tutulmuş olması, bu suçlarda korunan hukuki yararın hizmetten izinsiz olarak uzaklaşmaktan çok, hizmet ve görevin devamlılığını sağlama amacını taşıması, bu suçların kesintisiz suç olduğunu pekiştirmektedir.

Askeri Yargıtay da verdiği kararlarında, firar suçlarının kanuni düzenlemesini ve bu suçların mahiyetini dikkate alarak, bu suçları kesintisiz suç olarak değerlendirmiştir.¹² Yargıtay'ın geçmişte verdiği birkaç farklı karar haricinde, Anayasa Mahkemesi'nin 11/04/2012 tarihli, 2011/111 Esas ve 2012/56 sayılı kararı ve Yargıtay'ın güncel içtihatlarında da, firar ve izin tecavüzü suçları, kesintisiz suç olarak kabul edilmektedir.¹³

4. FİRAR SUÇLARININ SONA ERMESİ

Kesintisiz suç olan firar suçlarında tema- di iradi olarak veya irade dışı olarak iki şekilde sona erer. Firar suçları ya failin kendi-

11/ “Şu suçlar genellikle mütemadi suç olarak kabul edilmektedir: Kişi hürriyetinden mahrum etme, çeşitli firar suçları, askerlik hizmetinden kaçma, kaçırma suçları, enerji, havagazı, elektrik hırsızlıkları, taşınması yasak eşyaları taşımak, uyuşturucu madde bulundurmak, haklı olmaksızın resmi elbise giymek ...” EREM Faruk, Türk Ceza Kanunu, Cilt I, Genel Hükümler, s.662.

12/ DEMİRAĞ, s.242.

13/ Yargıtay 19. Ceza Dairesinin 19.06.2020 tarih ve 2020/1800 E., 2020/7600 K.; 24.10.2018 tarih ve 2018/6433 E., 2018/10791 K.; 11.02.2019 tarih ve 2018/7957 E., 2019/4135 K.; 11.02.2019 tarih ve 2018/7972 E., 2019/4136 K.; 11.02.2019 tarih ve 2018/8071 E., 2019/4137 K. sayılı kararları

ÖNDER Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt II-III, İstanbul 1992 s.69.

7/ CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT s.261; DÖNMEZER- ERMAN s.387.

8/ KUNTER s. 96.

9/ DÖNMEZER- ERMAN, s.385-386.

10/ ÖNDER, s.69.

liğinden birliğine veya birliğine sevk etmeye yetkili makamlara teslim olması ya da failin yakalanma, gözaltına alınma, tutuklanma gibi kendi iradesi dışındaki nedenlerle sona erer. Bu nedenle temadinin kesilmesinden sonra işlenen firar eylemlerinde failin aynı suç işlemeye kararı ile hareket ettiğinden söz edilemeyeceğinden zincirleme suç hükümleri değil, gerçek içtima hükümleri uygulanır.¹⁴

Firar suçlarında temadiyi sona erdiren diğer nedenler arasında failin asker kişi sıfatını kaybetmesi ve bu nedenle suçun işlenemez suç haline dönüşmesi de vardır. Failin hastalık, sözleşmenin feshi veya idari işlemle ya da yargısal bir kararla Silahlı Kuvvetlerle ilişkisinin kesilerek asker kişi sıfatını kaybetmesi halinde de firar suçları sona erer.

5. SUÇ TARİHİNİN TESPİTİ

Mütemadi nitelikteki firar, izin tecavüzü gibi suçlarda suçun başlangıç ve bitiş tarihleri bizzat maddi (öz) vakayı temsil ettiğinden eylemin maddi unsurunu oluşturan suçun başlangıç ve sona eriş tarihlerinin doğru olarak saptanması zorunludur.¹⁵ Bu zorunluluk CMK'nın 225/1'nci maddesinin de gereğidir. Bu nedenle firar suçlarında temadinin başlangıç ve bitiş tarih ve saatinin yukarıda ayrıntısı verilen 03.03.1971 tarih ve 1971/1 E., 1971/2 K. sayılı Askeri Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı doğrultusunda tespit edilmesi gerekir.

6. İDDİANAMENİN İADESİ BAKIMINDAN

Firar suçlarında suç başlangıç ve bitim tarihleri maddi meseleye dahildir. Bu nedenle soruşturma evresinde suç tarihlerinin araştırılıp kesin olarak belirlenmesi ve iddianamede bu tarihlerin gösterilmesi şarttır. Bu konu belirlenmemiş veya suç işlenmeye devam ediyorsa, bu aykırılık aynı kanunun 174/1'nci maddesi uyarınca iddianamesinin iadesi sebebi sayılmalıdır.¹⁶ Bu durumda iddi-

anamenin temadiyi keseceğini kabul etmek, iddianamenin düzenlendiği tarihe göre suçların bittiği kabulüne götürür. Bu ise maddi gerçeğe ve hakkaniyete aykırılık teşkil eder.¹⁷

7. YETKİLİ MAHKEMENİN TESPİTİ BAKIMINDAN

Suçun işlenme tarihi, yetkili mahkemenin tespiti bakımından önemlidir. Firar suçları kesintisiz suç olduğundan, kesintinin gerçekleştiği yani temadinin bittiği yer tespit edildikten sonra yetkili mahkemenin tayini gerçekleştirilebilir.¹⁸

Yargıtay firar suçu ile ilgili bir kararında "...mahkemesince her ne kadar mütemadi suçlarda yetkili mahkemenin temadinin kesildiği yer mahkemesi olacağından bahisle iddianamenin iadesine karar verilmiş ve belirtilen nedenin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174'ncü maddesi gereğince iddianamenin iadesine karar verilmesine esas teşkil etmediği anlaşılmış ise de, şüphelinin henüz yakalanamaması ile temadinin kesilmemesi ve suç tarihinin tespit edilememesi hususları birlikte değerlendirildiğinde, değişik gerekçe ile mahkemenin iade kararının yerinde olduğuna" karar vermiştir.¹⁹

30.06.2021 tarih ve 31527 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 7329 sayılı Kanun ile; 1632 Sayılı Askeri Ceza Kanununa eklenen Ek 19'uncu maddesinde, askeri suçlara ilişkin davaların bakılacağı mahkemelerin görev ve yetki alanları belirlenmiştir.

2019/4136 K.;

17/ DEMİRAĞ, s. 249.

18/ "Firar suçunun kesintisiz suçlardan olduğu ve şüphelinin 09/01/2020 tarihinde Bursa ilinde yakalanması ile kesintinin gerçekleştiği, yetkili yerin Bursa ili yargı çevresinde kaldığı gözetilmeden, yazılı şekilde karar vermesinde isabet görülmediğinden..." Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 21.01.2021, 2020/6035 E.-2021/245 K.; Benzer bir karar için bkz. Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 02.05.2018, 2018/4127 E.-2018/3243 K.

Ancak, Askeri ceza hukukunda, yetki konusu 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluş Ve Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenmişti. AMKYUK'nın 21'inci maddesine göre, askeri mahkemelerin yetkisi, nezdinde askeri mahkeme kurulan kıta komutanı veya askeri kurum amirinin kadro ve kuruluş itibarıyla emirleri altında bulunan kişiler ile adli bakımdan kendisine bağlanmış birlik veya askeri kurum mensupları hakkında uygulandığından suç nerede işlenmiş olursa olsun fail, kadro ve kuruluşuna tabi olduğu yahut adli bakımdan bağlı bulunduğu kıta komutanı veya askeri kurum amirinin nezdinde kurulan askeri mahkemede yargılanmaktaydı.

7329 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle, yetkili mahkemenin belirlenmesi bakımından oluşan karmaşa sona erecek, failin birliğinin bağlı bulunduğu ilin istisnai durumlarda HSK tarafından belirlenen ilçenin adıyla anılan mahkemede dava görülecektir.

19/ Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 11.09.2019 tarih, 2019/28143 E.-2019/11050K.

14/ DEMİRAĞ, s.245.

15/ "Tedavi olmak için İstanbul GATA Hastanesine sevkini yaptırdığını ancak birliğinden ayrıldıktan sonra Hastaneye gitmediğini beyan ettiği anlaşıldığından; sanığın tam olarak hangi tarihte ne şekilde firar ettiği, firar ettikten sonra hangi tarihte yakalandığı veya kendiliğinden teslim olduğu, yakalanmış veya teslim olmuş ise akabinde hakkında hangi işlemlerin yapıldığı, bu tarihten önce yakalanıp yakalanmadığı veya kendiliğinden teslim olup olmadığı hususlarının araştırılarak maddi vakanın hiçbir şüpheye yer vermeyecek bir biçimde ortaya konulmasından sonra bir karar verilmesi gerekirken..." Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 10.06.2020, 2018/8022 E.-2020/6333 K.

16/ Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 11.09.2019, 2019/28143 E.-2019/11050 K. 11.02.2019 tarih ve 2018/7972 E.,

Ek Madde 19: Askerî suçlara ilişkin dava ve işler, suçun işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan asliye ve ağır ceza mahkemelerinde ya da askerî birlik ve personel yoğunluğunun gerektirmesi hâlinde Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenen ilçelerde kurulu bulunan asliye veya ağır ceza mahkemelerinde görülür. İlçede görülmesine karar verildiği takdirde ilçenin yargı çevresi de aynı usulle belirlenir. Bu suçlara ilişkin dava ve işler, acele işlerden sayılır ve bunlarla ilgili davalar adli tatilde de görülür.

Aynı maddenin 4'üncü ve 5'inci fıkralarında; *"Bu Kanunun 65'inci, 66'ncı, 67'nci, 68'inci ve 70'inci maddelerinde düzenlenen suçlara ilişkin dava ve işlerde yetkili mahkeme, şüpheli veya sanığın mensubu olduğu askerî birlik veya askerî kurumun bulunduğu yerde birinci fıkra uyarınca belirlenen il ve ilçe mahkemeleridir.*

Askerî suçlara ilişkin soruşturmalar, suçun işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan Cumhuriyet başsavcılığınca ya da birinci fıkra uyarınca Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenen ilçe Cumhuriyet başsavcılığınca yürütülür. Bu başsavcılıklarda askerî suçlar bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı görevlendirilir. İl veya birinci fıkra uyarınca belirlenen ilçe Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısından soruşturmanın kısmen veya tamamen yapılmasını isteyebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısı zorunlu olan delilleri toplar ve gerekmesi hâlinde alınacak kararlar bakımından bulunduğu yer sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunur." şeklinde düzenlenerek, firar suçlarındaki yetki karmaşasının giderilmesi amaçlanmıştır.

Bu yasanın Geçici 3'üncü maddesi ile; *"Bu Kanun uyarınca askerî suçlara bakmak amacıyla il ve ilçelerde belirlenecek mahkemeler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde belirlenir. Belirleme tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş askerî suçlara ilişkin dava dosyaları, belirlenen bu mahkemelere devredilmez, kesinleşinceye kadar açıldıkları mahkemelerde görülme-ye devam olunur."* askerî suçlarla ilgili açılan davaların, yetki ve görev uyuşmazlıklarıyla gecikmesinin önüne geçilmek istenilmiştir.

8. SONUÇ

Firar suçunu genel olarak, kanun veya sözleşme ile orduya katılmış olan bir askerî şahsın askerlik vazifesinden kurtulmak kastı

ile haksız surette bu bağı kesmesi, mensup olduğu kotasından veya bulunduğu askerî kurumdan veyahut görevinin kendisini bulunmaya mecbur tuttuğu mahalden izinsiz olarak uzaklaşması şeklinde tarif etmek mümkündür.

Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde işlerin en iyi şekilde yapılabilmesi için her bir personelin kadrosu ve görevi belirlenmiştir. Buradaki hizmetler, belirlenen kadro ve görevlerdeki çalışan askerî personel tarafından sağlanmaktadır. Firar suçunun gerçekleşmesi durumunda firar eden askerî personel, hizmet ve görevini yerine getiremeyecektir. Bu nedenle firar suçlarında korunan hukuki yarar, hizmet ve görevin devamlılığı²⁰ ile askerî disiplinin sağlanmasıdır.²¹

Firar suçları, kesintisiz (mütemadi) suçlardandır. Yasada tanımlanan tipik hareketin yapılmasıyla oluşur ancak hemen bitmez. Suçun tamamlanması neticenin sona ermesine bağlıdır.

Başka bir ifadeyle Kıt'asından veya görevi icabı bulunmak zorunda olduğu yerden izinsiz olarak uzaklaşıp yasa da belirtilen sürenin geçmesi üzerine yüklenen suç oluşmasına rağmen henüz bitmemektedir. Suçun tamamlanması failin askerî hiyerarşi ve disiplin altına girmesine veya asker kişi statüsünün sona ermesine bağlıdır. Temadi, iradi olarak kendiliğinden katılma veya teslim olma ile veya gayri iradi olarak yakalanma ile bitebileceği gibi askerlikle ilişkisinin kesilmesi halinde de temadi sona erecektir.

Firar suçlarında temadinin başlangıç ve bitme tarihinin her türlü kuşkudan uzak olarak belirlenmesi maddi vakanın tespit edilmesi, zaman bakımından uygulanması, genel af, zamanaşımı, tekerrür müesseseleri ile AS-CK'nın 73'üncü maddesinin uygulanabilmesi ve lehe kanun değerlendirmesi gibi maddi ceza hukuku, yetkili mahkemenin belirlenmesi gibi ceza muhakemesi hukuku sorunları bakımından önem arz etmektedir.²² Bu nedenle kesintisiz suç özelliği bulunan firar suçunun, yargılama aşamalarında başlangıç ve bitim tarihleri araştırılıp kesin olarak belirlenmelidir.

20/ TAŞKIN, s. 134; DEĞİRMENCI, s.269.

21/ DEMİRAĞ, s.232.

22/ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, 31.03.2021 tarih ve 2021/422 E- 2021/762 K. Bu husus, 24.06.2021 günü TBMM tarafından kabul edilen yasa ile çözüme kavuşacaktır.

Adalet Yayınevi

“Türkiye’nin Hukuk Yayıncısı”

www.adaletyayinevi.com

6 CİTLİK DEV ESER

ÇIKTI

Kampanya Fiyatı

1400 ₺

Merkez Şube:
Strazburg Cd. No: 10/B
Sıhhiye / Ankara
Tel: 0312 231 17 00

Ankara Batı Adliyesi Şubesi
Adliye Sarayı Zemin Kat
Elvankent / Ankara

İstanbul Şube:
Mustafa Kemal Cad. No:60/C
Cevizli Kartal / İstanbul
Tel: 0.216 305 72 81

Bursa Şube:
Adliye Sarayı Zemin Kat
Uluyol - Osmangazi / Bursa

VERGİ CEZA HUKUKUNDAKİ GİZLEME (İBRAZ ETMEME) SUÇUNUN SUSMA HAKKI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

DR. YASİN ÇEVİK

Ankara BAM Üyesi

Ulusal hukukumuzda susma hakkı açısından özellik arz eden bir düzenleme Vergi Usul Kanunu'nun 359/a 2 maddesinde düzenlenen, defter ve belge ibraz etmemek suretiyle işlenen gizleme suçudur. Buna göre "varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde, inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kimselere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi" gizleme suçu olarak düzenlenmiştir.

Gizleme suçunun oluşması için defter ve belgelerin varlığının sabit olması, tutulma, saklanma ve ibraz mecburiyetine tabi bulunması, ibrazın vergi incelemesi çerçevesinde ve muhafaza müddeti içinde istenmesi, ibraz isteyenine buna yetkili olması ve ibraz için mehil vermesi, ibraz etmeyenine hukuken geçerli

bir mazeretinin bulunmaması şartları aranmaktadır. Bu şartlar gerçekleştiği takdirde vergi mükellefi hakkında suç duyurusunda bulunulmaktadır.

Türk vergi sisteminde beyan usulü geçerli olduğundan burada yapılan inceleme mükellefin vergi beyan etmesinden sonra beyanın doğru olup olmadığını araştırmaya matuftur. Vergi incelemesi esnasında henüz bir ceza soruşturması başlamamıştır. Dolayısıyla mükellefin şüpheli sıfatı söz konusu değildir. Şu kadar ki, ilerleyen safhada Cumhuriyet savcılığınca yapılacak soruşturmada odak noktası vergi incelemesi sırasında gerçekleşen gizleme fiili olacaktır. Hatta delillerin büyük bir kısmı bu inceleme aşamasından toplanacak ve gizleme fiilini işleyen kimsenin aleyhine olan belge ve defteri vermeyerek hürriyeti bağlayıcı bir cezaya çarptırılması söz konusu olacaktır. Sonuç olarak vergi incelemesi esnasındaki gizleme ile ceza muhakemesi arasında sıkı bir irtibatın varlığı inkâr olunamaz seviyededir.

Doktrinde savunulan bir görüşe nazaran, gizleme fiilinin susma hakkının kullanılması değil de işlediği suçtan kaçınma şeklin-

de bir yorum yapıldığı takdirde Anayasa'ya aykırılık ve susma hakkını ihlal söz konusu olmayacağı ifade edilmiştir. Başka bir görüş ise, vergi mükellefinin belge ve defter ibraz etmeyi reddetmesi halinde susma hakkının himayesinde kalacağını zira kimsenin kendi aleyhinde belge ve defter ibraz etmeye zorlanamayacağı yönündedir.

Konu Anayasa Mahkemesi'nin gündemine taşınmış olup Yüksek Mahkeme 31/01/2007 tarih ve 2004/31 E., 2007/11 K. Sayılı kararında "Kamu hizmetlerinin finansmanına, vergiler aracılığıyla katılmak bireylere yüklenen Anayasal bir ödevdir. Yasalar ile yükümlülerin ve onlarla hukuki ilişkide bulunan üçüncü kişilerin vergi ile ilgili kayıtlarının denetlenmesi amacıyla kimi defter, kayıt ve belgeleri tutmak, saklamak ve istenildiğinde yetkililere ibraz etmek zorunluluğuna uyulmamasının suç olarak kabul edilmesi ile suçla itham edilme birbirinden farklı durumlardır. Vergi ile ilgili defter tutma, saklama ve ibraz etme zorunluluğu yasalarla yükümlülere verilen bir görevdir. Bu görevler yerine getirilmediği takdirde suç oluşmaktadır. İtiraz konusu kural ile herkesin geliri oranında vergiye katılımının sağlanması ve ödenmesi gereken

vergi miktarının tespiti için, Vergi Yasası'nda öngörülen defterlerin tutulmasının ve bu defterlerin istendiğinde ibraz edilmesinin zorunlu kılınması, mükellefin Anayasa'nın 38. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen, kendisini suçlama ve bu yolda delil göstermeye zorlanma olarak nitelendirilemez. Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'nın 38. maddesine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir." şeklinde gerekçeyle düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna varmıştır.

Benzer bir konuda AIHM ise "Kendini suçlamama hakkı, aslen sanığın ceza davalarında susma isteğine saygı ve ceza soruşturmalarında zorla alınan bilginin kullanılması ile ilgilidir. Bu hak, kişilerin mali durumu veya şirket faaliyetleri hakkında bilgi vermeye zorlayıcı yetkilerin kullanılmasını kendiliğinden yasaklamaz. Bu nedenle (...) ceza uygulanacak olsa dahi bu, 6/1. madde çerçevesinde ihtilaf yaratmaz. Verginin hesaplanabilmesi ve tarhiyat yapılabilmesi için gelir ve servet hakkında bilgi verme yükümlülüğü Sözleşmecî Devletlerin vergi sistemlerinin ortak noktasıdır ve bu araç olmadan sistemin etkin çalışması zor olur... (Yükümlü), devam eden

ya da başlaması muhtemel olan bir ceza davasında kendini suçlama ihtimali olabilecek bilgiyi vermemekten kaçınabilir; ancak kendini suçlamama imtiyazı hazine yetkililerinin incelemelerinden kaçınma arzusu ile yapılan eylemlere genel bir muafiyet verecek şekilde yorumlanamaz” şeklinde içtihat etmiştir (Allen - Birleşik Krallık Davası, 10/09/2002, Başvuru No: 76574/01).

Funke-Fransa davasında ise, Fransız gümrük memurlarının başvuranın yurtdışındaki varlıklarının ayrıntılarını belirlemek üzere evine giderek arama yapmalarını, aramada aleyhte bir delil bulamadıkları halde, başvuranın banka hesap özetlerini vermeyi reddetmesi üzerine aleyhine açılan davada mahkeme kendisini, işbirliği yapmaya davet eden mahkeme kararına uyuncaya kadar günlük idarî para cezasına çarptırılması sebebiyle AİHM, belge vermeyi reddettiği için para cezasına mahkûm olan başvuranın adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Funke- Fransa Davası, 20/02/1993, Başvuru No: 10828/84).

AİHM, J.B.-İsviçre davasında ise vergi memurlarına belgelerini ibraz etmeyen kişiye uygulanan idarî yaptırım kararı hakkında özetle; bir devletin, sırf verginin doğru tarh edilmesini sağlamak amacıyla, vergi yükümlüsüne bilgi verme yükümlülüğü getirip getiremeyeceği meselesini değerlendirmedini, bir kişinin kendini suçlamama hakkı, bir ceza davasında iddia makamının sanığa karşı iddiasını, sanığın arzusu hilafına baskı veya ceza yöntemleri ile elde edilen kanıtlara başvurmadan ispat etmesi gereğine dayandığını, kamu otoritelerinin başvuranı vergi doğuran gelirene ait belgeleri ibraz etmeye zorladığını, her ne kadar başvuran hakkında İsviçre Federal Mahkemesince verilen kararda, kamyonlara takograf takılması, kan ve idrar örneği verme gibi kişinin kendi mahkûmiyetine yol açacak şekilde zorlanmasına ilişkin ceza hukuku hükümlerine atıf yapılmış ise de mevcut davada böyle bir muhtevanın bulunmadığını belirtmiştir. AİHM, bu uygulamanın kişinin iradesi üzerinde ikrah ve fesada uğratma şeklinde bir müdahale bulunduğunu, zira bu süreçte kişiye sekiz farklı olayda dört defa idarî yaptırım uygulandığını kaydederek Hükümetin vergi soruşturmasıyla ceza soruşturmasını ayırıp ayırmamasının esasa etkili olmadığına, sonuç olarak başvuranın kendini suçlamama hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir (J.B.-İsviçre Davası, 03/08/2001, Başvuru No: 31827/96).

SONUÇ ve ÖNERİ

Türk vergi sisteminin beyan sistemine dayanması karşısında problemin halli gerek Anayasa Mahkemesi'nin sunduğu çerçevede gerekse AİHM çerçevesinde çözümlenecek gibi görünmemektedir. AİHM uygulamasına göre ancak verginin doğru tespitine yönelik bir mecburiyet susma hakkının ihlali mahiyetinde değildir. Zira mükellefe; vergi inceleme sırasında kendi beyanının doğruluğunu araştıran görevlilere defter ve belge ibraz etmeme hakkının tanınması vergi incelemelerini imkânsız kılacak ve vergi sistemini felç edebilecek bir haksızlık alanı oluşturur. Belge ve defterleri ibraz etmemek karşılığında hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmesi ise gerçekten susma hakkının ihlali niteliğindedir. Bu sebeplerle her ne kadar AİHM vergi mahkemeleri ile ceza mahkemeleri arasında mutlak bir ayırım gözetmiyor ise de; konunun çözümü için kanun koyucunun yeni bir düzenleme yaparak vergi hukuku ile ceza hukuku arasındaki bu bağı zayıflatması, defter ve belgelerin gizlenmesini idarî yaptırıma dönüştürmesi, uygulama alt yapısında bilişim teknolojilerinin kullanılması ve uyuşmazlıklarda çözüm mercii olarak vergi mahkemelerini görevlendirmesi iç hukukumuz açısından en makul çözüm tarzı olacaktır.

Kaynakça

DOĞAN ŞENYÜZ, “Susma Hakkı Karşısında Vergi Usul Kanunundaki Defter ve Belgeleri Gizleme (Kaçakçılık) Suçu”, DEÜHFD, Cilt 15, Sayı 1, 2013

FUNDA BAŞARAN YAVAŞLAR, “İdari Nitelikli Vergi Suç ve Cezaları”, Vergi Dünyası, Temmuz, 2006

KAİ AMBOS, “(Alman) Ceza Muhakemesi İçin Avrupa Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülükler”, (Çev. Mustafa R. Erdem), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3: Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Nurullah Kunter’e Armağan, Proje Yöneticisi: Kayıhan İçel, Yayına Hazırlayan: Yener Ünver, Seçkin Y., Ankara, 2014

SÜHEYLA DONAY, Ceza Mahkemelerinde Yargılanan Vergi Suçları, Beta Y., İstanbul, 2008 Billur Yaltı, Vergi Yükümlüsünün Hakları, Beta Y., İstanbul, 2006

ÜMİT SÜLEYMAN ÜSTÜNDAĞ, “Susma Hakkı Çerçevesinde Defter, Kayıt ve Belgeleri Gizleme Suçu”, GÜHFD, C. XV, Yıl 2011

MAHKEME KARARLARI

ANAYASA MAHKEMESİ, 31/01/2007, 2004/31 E., 2007/11 K., (Erişim) www.anayasa.gov.tr

AİHM, Allen - Birleşik Krallık Davası, 10/09/2002, Başvuru No: 76574/01 AİHM, Funke- Fransa Davası, 20/02/1993, Başvuru No: 10828/84

AİHM, J.B.-İsviçre Davası, 03/08/2001, Başvuru No: 31827/96

KUDÜSÜMDEN SELAM VAR

MUHAMMET MURAT ÜLKÜ

Teftiş Kurulu Başkanlığı Adalet Başmüfettişi

Mahsunum bugün yine,
Gözlerimden kan akar,
Ağla Muradım ağla,
Kudüsümden selam var.

Bu zulme can dayanmaz,
Toprak şehit savurur,
Kudüs ortak vatandır,
Hesap elbet sorulur.

Kanı şerbet sanmayın,
Taş olur midenizde,
Suskunluğa kanmayın,
Kalbimiz Filistin'de.

Mahsun olma Kudüsüm,
Bükme boyun etme ah,
Endülüs'ten selam var,
La Galibe illallah.

Hüzün dolma Kudüsüm,
Ecdadını duy dinle,
İstanbul'dan selam var,
Binler Fatih seninle.

Ye'se düşme Kudüsüm,
Görelim Mevlam neyler,
Medine'den selam var,
Neylerse güzel eyler...

HUKUKİ ALACAĞIN TAHSİLİ AMACIYLA YAĞMA SUÇU

MUSTAFA BİLGEHAN KAYIK

Söke Hakimi

Suç; toplumsal ve sosyal olarak kurulmuş olan düzenin herkes için sürdürülebilir bir nitelikte olması açısından muhafazası elzem olan hukuki değerlerin ihlali niteliğini taşıyan ve haksızlık teşkil eden insan davranışlarıdır. Haksızlık unsuru taşımakla birlikte, bütün haksızlık içerdiği düşünülen hareketler ceza normu içeren kanunlarda suç olarak tasnif edilmediğinden; her haksız hareket suç olmamakla beraber, haksız hareketin suç olabilmesi için, kanunların ceza normlarında açıkça tanımlanmış olması gerekir. Haksızlık barındıran bazı hareketler ceza normatifinde kendine yer bulmuyorsa suç değildir. Hukuk düzeni farklı alanlarında bu durumu gidermeye çalışabilir. Zira ceza hukuku müeyyideleri kişi hak ve özgürlüklerine doğrudan müdahale niteliği taşıdığı için “son çare” olarak görülmelidir.

Suçun vuku bulması sonucu, devlet ile düzeni ihlal eden birey arasında bir cezalandırma ilişkisi kurulur. Bu ilişkide cezalandırma yetkisi ancak devletindir. Nitekim çeşitli teorilerde devletin ortaya çıkış amacı sosyal düzeni sağlamakla beraber, kamu düzeninin

ihlalini de önlemektir. Ancak kamu düzeni kişilerce ihlal edildiğinde dahi yine düzenin devamını sağlamak ve toplumsal refahı yeniden tesis etmesi için düzeni bozan kişi veya kişileri ancak devletin kendisi cezalandırmalıdır; aksi bir durumda hakkı ihlal edilen kişilerin kendi huzurunu yeniden tesis etmeye çalışması, devlet düzenin ve otoritesinin sonunu getirir. Bu açıdan bakıldığında yaşayan her organizma gibi devletin de hayatta kalma refleksi vardır. O reflekslerden belki de en önemlisi devletin suç işleyen kişiyi cezalandırıp adaleti tesis etmesidir. Adaletin tesisi her toplumda önemli olmakla beraber Türk milletinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. Bunun tezahürünü Orhun kitabelerindeki “// gider töre kalır” sözü ile görmekteyiz. Töre yani Türk’ün hukuku olarak basitçe nitelendireceğimiz kavram her zaman devletimizin en önemli unsurları içerisinde yer almıştır. Buna modern zamanlardan bir örnek verecek olursak; Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk olarak 1840 yılında iltibas ettiği kanun Fransız Ceza Kanunu’dur. Çünkü toplumun sosyal ve ekonomik fonksiyonlarını yerine getirmesi için devlet tarafından korunan, bozulduğunda da

ancak devlet tarafından onarılacak, bozunu yasalar çerçevesinde cezalandıracak bir hukuk düzeni olması gerekmektedir.

“Suçta ve cezada kanunilik ilkesi” gereği, suç teşkil eden fiillerin ve bunlara uygulanacak yaptırımların mutlaka kanunla belirlenmesi gerekir. Günümüzde Türk ceza hukukunun ana kaynağı; 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK’dır. Ceza hukukunun temel ilkeleri Kıyas Yasağı, Kusur İlkesi, Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi ile Belirlilik İlkesidir. Ceza hukuku bu dört ilkeyi sac ayakları kabul etmiş olup bu ilkelerden birinin eksikliği halinde suçtan bahsedilemez.

İHKAKI HAK KAVRAMI

Yukarı da açıklandığı üzere; cezalandırma yetkisi ancak devletindir. Bu durum Mülga 765 sayılı Kanunun 4. babının 8. faslında 308. maddede düzenlenmiştir.

Buna göre; suçun basit şekli, eşya üzerinde kuvvet kullanmak suretiyle bir kimse- nin kendine ait olduğunu iddia ettiği hakkını

almasıyla oluşmaktadır. (m.308/1) Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında suça ilişkin cezanın ağırlaştırıldığı haller düzenlenmiştir. Maddenin dördüncü fıkrasında suça ilişkin bir hafifletici neden yer almıştır. Son fıkrada ise suçun takibine ilişkin hüküm düzenlenmiştir.

Kendiliğinden hak almaya yönelik fiillerin ayrı ve bağımsız bir suç tipi olarak düzenlenmesi devlet-adalet ilişkisi gereği kaçınılmazdır. Kişi hakkını hukuk düzeni içinde aramalıdır. Yoksa herkes kendisinin devleti olacağından devlet kavramı vasfını yitirir. Bu durumun ceza normu içerisinde yer almaması durumunda, herkesin kendi hakkını devletmişçesine aramasının sosyal kargaşaya yol açacağı da açıktır.

Alman Ceza Kanunu'nda yağma suçu 249. maddesinde temel haliyle düzenlenmiştir. Mevzu kanunumuz ile meri kanunumuzun yağma suçunun temel şeklini belirlemesinde hiç bir farklılık yoktur. Fakat Alman Ceza Kanunu'nun 249/1. maddesinde *"In less serious cases the penalty shall be imprisonment from six months to five years."* yani *"...daha hafif durumlarda hapis cezası 6 aydan 5 yıla kadardır."* şeklindeki düzenleme ile daha hafif durumlar lafzı ile bu hafif durumları sınırlı sayıda saymayarak kanun koyucuları bilinçli olarak Alman Ceza Kanunu'nda bir boşluk bırakarak, hakime olayları yorumlaması açısından takdir yetkisi bırakmıştır. Yani mevzu Alman Ceza Kanunu'nda hukuki alacağın tahsili amacıyla daha az cezayı gerektiren bir durum düzenlenmemiştir. Kaldı ki 5237 sayılı TCK'da mülga 765 sayılı Kanun'un 308. maddesi olan hak alma yasağının tezahürü olarak kanunumuzda hırsızlıkta 144 ve dolandırıcılıkta 159. madde düzenlemeleri de daha az ceza hallerini başka bir suça atıf yapmayarak düzenlemiştir.

5237 sayılı TCK'da ihkak-ı hak yasağı ayrı bir madde olarak düzenlenmemiş, mal varlığına karşı işlenen suçlarda hırsızlık, yağma ve dolandırıcılık suçlarının içerisinde kendine yer bulmuştur. 5237 sayılı TCK'da ihkakı hak yasağı; hırsızlığın daha az cezayı gerektiren hallerinden olan 144/1-b maddesinde *"Hırsızlık suçunun..... b) Bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla, işlenmesi halinde, şikayet üzerine, fail hakkında iki aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur."* şeklinde, dolandırıcılığın daha az cezayı gerektiren hali olan TCK'nın 159. maddesinde *"Dolandırıcılığın, bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi halinde, şikayet üzerine, altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur."* şeklinde, yağmanın daha az cezayı gerektiren hallerinden olan aynı yasanın 150/1. maddesinde ise *"Kişinin bir hukuki ilişkiye dayanan alacağını tahsil amacıyla tehdit veya cebir kullanması halinde, ancak tehdit veya kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır."* şeklinde yansıma alanı bulmuştur. Uygulamada hırsızlıktaki ve dolandırıcılıktaki daha az cezayı gerektiren hallerin uygulamasında bir tartışma yoktur. Ancak ceza hukukunda yağma suçunun daha az cezayı gerektiren TCK 150/1. maddesinde tartışma bulunmaktadır. Şöyle ki TCK'nın 150/1 maddesi kapsamında kalan suçta kişinin eylemi basit tehdit veya basit yaralama düzeyinde kaldığında, bu suçların sadece ceza miktarı yönünden olan hükümleri mi uygulama alanı bulacak, yoksa ilgili suçların geçtiği bütün hükümleri mi uygulanacak? Örneğin kişi, hukuki alacağını tahsil etmek için, hukuki alacağı olan

kişiyi kasten basit şekilde yaraladığında uzlaştırma hükümleri de mi uygulanacak yoksa sadece verilecek ceza miktarında mı bu durum dikkate alınacak? Yazımızda bu ihtilafın üzerinde de durmaya çalışacağız.

Yağma suçu; malın, mal zilyedinin rızasının cebren veya tehdit ile ortadan kaldırılarak, failin zilyetliğine geçmesiyle oluşur. Suçun tamamlanma aşaması ise ya malı suçun mağduru, failin kullanmış olduğu cebir ve/veya tehdit sebebiyle kendisi vermeli ya da yine maruz kalınan cebir ve/veya tehdit sebebiyle malın alınmasına çaresiz olarak sukut ederek veya karşı koyamayarak failin zilyetliğine geçmesi ile tamamlanır. Yağma suçunun objeleri; fail, mağdur, suçun konusu olan mal ve fiildir. Fiil ise cebir ve/veya tehdit ile beraber malın bulunduğu yerden alınması veya teslimini gerektirecek nitelikte olmalıdır.

Yağma suçunun daha az cezayı gerektiren halleri de TCK'nın 150/1. maddesinde "Kişinin bir hukuki ilişkiye dayanan alacağını tahsil amacıyla tehdit veya cebir kullanması halinde, ancak tehdit veya kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır." şeklinde düzenlenmiştir. Burada kanun koyucu mülga 765 sayılı TCK'da olduğu gibi hak alma suçunu bağımsız ve ayrı bir suç tipi olarak düzenlemeyip hakkın cebir ve/veya tehdit kullanılarak alınmasını yağma suçunun daha az cezayı gerektiren hali olarak düzenlemiştir. 5237 sayılı yasanın 150/1 maddesini uygulama alanı bulabilmesi için tehdit veya cebirle tahsil edilmek istenen alacağın hukuki bir ilişkiye müstenit olması gerekir.

Kanunun lafzından; hukuki ilişkiye dayanan alacak; hukuk düzenince korunan veya zamanında korunmuş olan; bir borç ilişkisine dayanan para alacağıdır. Yani fail kural olarak bu borç ilişkisinde alacaklı olmalı; suçun mağdurunun ise bu borç ilişkisinin borçlusu olması gerekir. Örneklendirmek gerekirse; A,

B'den 100 TL borç almıştır. Ancak B, bu alacağını A'nın kardeşi olan C'den cebren almak isterse burada TCK 150/1 den bahsetmemiz mümkün olmayacaktır. Bir diğer olasılık ise B'nin alacağını yanında kendi kardeşi olan D ile birlikte cebir ve/veya tehdit yoluyla alması halinde doğrudan alacaklı olmayan D'nin bu madde kapsamında kalıp kalmayacağı hususudur. Yerleşmiş uygulamalara göre; alacaklı şahsın yanında yakın akrabalık bağı bulunan kişilerle birlikte alacağını cebir veya tehdit yoluyla istemesi halinde yakın akrabasının da bu madde hükmünden faydalanacağı yönünde olduğu, buradaki temel kıstas asıl alacaklı ile birlikte hareket eden kişinin madde bir menfaat karşılığı hareket edip etmediği izleminin aranması gerektiğidir aksi taktirde bir dönem “çek ve senet mafyası” olarak nitelendirilen oluşumlara kapının aralanacağı ve bu yasa dışı oluşumlar aracılığıyla yapılan tahsilatların hafifletici yasa hükümlerinden yararlanacağı anlamına gelir ki bu da hukuk devletinde kabul edilebilir bir durum değildir.

Ayrıca eksik borç niteliği ve ahlaka aykırılık taşıyan kumar, fuhuş, evlenme tellallığı, bahis v.s. kaynaklanan alacakların tahsili için yapılan cebir veya tehdit de TCK'nın 150/1. maddesi kapsamında değerlendirilemez, çünkü alacağın hukuk düzeni sınırları içerisinde kalması gerekir. Bununla birlikte dikkat edilmesi gereken çok önemli bir diğer husus ise, alacaklı olduğunu düşünen failin, cebir veya tehdidine konu alacağının, yasal bir sözleşmeden kaynaklı olmaması halinde yine bu madde hükmünün uygulanıp uygulanamayacağı yönünde oluşan kuşkuvarın giderilmesine yönelik olduğudur. Bu konuda aydınlatıcı ve yerinde bir karar olduğunu düşündüğümüz Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin 2015/3791 esas ve 2015/44130 sayılı kararında “...saniğin, oğlunun tedavisinde kullanılmak için kendisinden alınan ancak oğlunun vefat etmesi nedeniyle kullanılmayan ilacın parasının iadesi için söz konusu tehdit içeren mesajları gönderdiği, ceza kanunun kasta verdiği önem itibariyle saniğin alacağı olduğuna kendince haklı sebeplerle inanmasının yeterli sayılabileceği, bu haliyle eylemin TCK'nın 150/1 maddesinde düzenlenen alacağının tahsil amacıyla tehdit suçunu oluşturduğundan saniğin; TCK'nın 150. maddesi delaletiyle TCK'nın 106/1-1. cümle gereğince cezalandırılması gerekirken yazılı şekilde kabulle hüküm kurulması...” şeklindeki kararında geçen “saniğin alacağı olduğuna kendince haklı sebeplerle inanmasının yeterli sayılabileceği” vurgusuyla yargılama makamlarının her olayı spesifik olarak değerlendirerek failin kastını ortaya çıkarmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

Esas itibariyle hukuki alacağın tahsili amacıyla kullanılan cebir ve/veya tehdit, yağma suçunun haksız tahriki olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle yağma suçlarında TCK'nın 150/1. maddesinin uygulanması halinde aynı yasanın 29. maddesinde düzenlenen haksız tahrik hükümleri beraberinde uygulama alanı bulamayacaktır.

Netice itibari ile yağma suçunun hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi halinde fail yağma suçundan değil yaralama veya tehdit suçundan sorumlu olacaktır. Çalışmamızda, TCK'nın 150/1. maddesinde yer alan yağma suçunun hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi konusu, uygulamada karşılaşılan ihtilaflar ve ihtilaflara bölge adliye mahkemeleri ile Yargıtay'ın bakış açısı da dikkate alınarak uygulamalardaki farklılıklar incelenecektir.

Uygulamadaki farklılıklar;

Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin 09/07/2020 tarihli 2020/463 E. Ve 2020/2648 K. sayılı kararında “02.12.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun’un 34. maddesiyle yapılan değişiklik ile uzlaşma kapsamındaki suçların sayısı artırılmış, TCK'nın 106. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen tehdit suçu uzlaşma kapsamına alınmıştır.

Ancak;

5237 sayılı TCK'nın 148. maddesinin 1. fıkrasında yağma suçunun temel şekli, 2. fıkrasında senet yağması, 3. fıkrasında cebir karnesine yer verilir;

Aynı kanunun 149. maddesinde ise nitelikli halleri düzenlenirken, suçun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla işlenmesi halinde failin daha az ceza ile cezalandırılması için “Daha az cezayı gerektiren hâl” başlığı altında TCK'nın 150. maddesi 1. fıkrasında; “Kişinin bir hukuki ilişkiye dayanan alacağını tahsil amacıyla tehdit veya cebir kullanması halinde, ancak tehdit veya kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır” şeklinde düzenlenmiştir.

Hukuki ilişkiye dayanan bir alacağın tahsili amacıyla tehdit veya cebir kullanılması halinde eylem yağma suçunu oluşturmakla birlikte, bu özel düzenleme nedeni ile fail kasten yaralama ve/veya tehdit suçundan cezalandırılacaktır. Bir başka anlatımla mevcut düzenleme, suçun niteliğini değiştirilmekte, failin eylemi yine yağma suçunu oluşturmaktadır.

Hal böyle olunca;

Hukuki alacağın tahsili amacıyla tehdit veya cebir kullanılmasında, "Daha az cezayı gerektiren" hal kapsamında tehdit suçundan cezalandırılan failin eyleminin, 02.12.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle yapılan değişiklik ile uzlaşma kapsamına alınan TCK'nın 106. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen tehdit suçu olarak nitelendirilmeyip, 5271 sayılı Kanunun 253. maddesi gereğince uzlaşma hükümlerinin uygulanmamasında bir isabetsizlik görülmediğinden..." yönündeki kararı ile yağma suçunda daha az cezayı gerektiren durum olan 5237 sayılı TCK'nın 150/1. maddesinde belirtilen *"kasten yaralama veya tehdide ilişkin hükümler uygulanır"* lafzını sadece ceza miktarı tayin edilirken dikkate alınması gerektiğini, suçun nevinin değişmediğini yani suçun hala yağma suçu olduğunu; yağma suçunun da uzlaşma suçları kapsamında kalmadığını belirterek ve yine uzlaşma kapsamında kalan suçların sınırlı olarak düzenlendiğini, kanun koyucu tarafından TCK'nın 150. maddesinin bu suçlar arasında sayılmadığı düşüncesiyle ilk derece mahkemesince uzlaşmaya gönderilmemesini doğru ve haklı bulmuştur. Ancak bazı bölge adliye mahkemeleri TCK'nın 150/1 maddesiyle ilgili uygulamalarında Yargıtay'ın yukarıdaki görüşü gibi düşünmemektedir. Örneğin İzmir B.A.M. 4. Ceza Dairesi 25.02.2020 tarihli 2020/529E. 2020/572K. tarihli kararında *"saniğin mağdura yönelik eyleminin TCK 150/1. maddesi delaletiyle TCK 86/2. maddesine muhalefet veya TCK 150/1. maddesi delaletiyle TCK 86/1. maddesine muhalefet suçunu oluşturduğu tespit edilip her iki ihtimalde de eylemin 5271 sayılı CMK'nın 253/1-b-1. maddesi uyarınca uzlaştırma kapsamında olduğu bu nedenle taraflar arasında uzlaştırma işleminin 6763 sayılı yasa ile CMK'nın 253 ve devamı maddelerinde yapılan değişiklik nazara alınarak tesisi gerektiğinin gözetilmediği"* diyerek 5237 sayılı TCK'nın 150/1 maddesinin kasten yaralamanın uzlaştırma boyutunda kalan yaralamalarının bu madde kapsamına girdiğinde uzlaşmaya gitmesi gerektiğinden bahisle bir karar ortaya koymuştur. Ancak bilindiği üzere Yargıtay 13. Ceza Dairesi'nin yakın zamanda kapanması sonrası birleştiği Yargıtay 6. Ceza Dairesi, yukarıdaki hakim görüşünü değiştirmiş ve 20/01/2021 tarihli 2019/1967 K. 2021/478 K. Sayılı kararında *"Saniğe yüklenen 5237 sayılı Yasanın 150. maddesi delaletiyle 106/1. maddesindeki alacağın tahsili amacıyla tehdit suçunun, 24.11.2016 tarihinde kabul edilen 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesi gereğince"*

ce uzlaşma kapsamında kaldığı gözetilerek, taraflara usulünce uzlaşma önerisinde bulunulup, sonucuna göre yeniden değerlendirilmesi lüzumu, bozmayı gerektirmiş..." diyerek ilk ortaya koyduğu ve yukarıda örnekle açıkladığımız görüşünü değiştirerek, normal şartlarda uzlaşmaya tabi olan tehdit ve kasten yaralama suçlarının, TCK'nın 150/1. maddesi kapsamında kalması halinde yine uzlaştırma işlemlerine tabi tutulması gerektiği görüşünü benimsemiştir.

Alacağın tahsili amacıyla yağma suçlarında sıklıkla karşılaşılan ve adil bir karar için çözüme muhtaç olan bir diğer husus ise, failin alacağını isterken gerçek alacak miktarından daha fazlasını talep ettiğinin iddia edilmesi durumunda nasıl bir karar verileceği hususudur. Bu konuda Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin uzun süredir benimsemesi nedeniyle istikrar kazanmış olan görüşü; failin talebinin *"açık bir nispetsizlik veya aşkın bir talep olup olmadığının"* saptanması yönündedir. Yine örnek üzerinden anlatmak gerekirse; A'nın B'den olan 100 TL'lik alacağını 150 TL olarak istemesi halinde, bu farkın istenmesinin nedenleri üzerinde değerlendirme yapmak gerektiği kaçınılmazdır. Ödeme süresi üzerinden uzun bir zaman geçmesi nedeniyle aradaki farkın yasal faiz miktarı olarak istenmesi veya alacaklının ödemesini zamanında alamaması nedeniyle uğramış olduğu maddi zararının bu rakama tekabül ettiğini iddia etmesi ve bu iddianın da delillerle doğrulanması halinde aradaki farkın istenmesinin makul olarak kabul edilebileceği, aksi taktirde talep konusunun *"açık nispetsizlik veya aşkın bir talep"* olduğunun kabulü ile failin bu madde hükmünden faydalanamayacağı sonucuna varılmaktadır.

Yine üzerinde durulması gereken ve zaman zaman farklı uygulamalara maruz kaldığını bildiğimiz, alacağın tahsili amacıyla yağma suçlarında yargılamayı yapacak mahkemenin ağır ceza mahkemeleri mi yoksa asliye ceza mahkemeleri mi olduğu noktasındadır. Yukarıda kısaca değinildiği üzere eylemin yağma suçunu mu yoksa alacağın tahsili amacıyla yağma suçunu mu oluşturduğunun tespitinin; delillerin değerlendirilmesiyle mümkün olduğu diğer bir deyişle yargılama makamının bu konudaki en doğru karara delilleri değerlendirip tartışmasından sonra ulaşacağından davaya bakma, delilleri değerlendirme ve takdir etme yetkisinin üst dereceli ağır ceza mahkemesine ait olduğu sonucuna varıldığı, Yüksek Mahkemenin de istikrar kazanmış görüşünün bu yönde olduğu bir çok kararda açıkça görülmektedir.

ENDER COŞKUN

Ankara Cumhuriyet Başsavcı Vekili

BİLİR MİSİN?

Bilir misin?

Sevdiğim zamanlarda bir mahzun bakarım,

Özlediğim zamanlarda yok olurum.

Bilir misin?

Unutulmaya çalışıldığımı anladığım günler ağlarım,

Hatırlayınca sevgini tebessüm ederim,

Kimse bilmez nedenini.

Gitme vakti geldi,

Onu da bilirim.

Varsın vedamız bir anlık bakışta asılı kalsın,

Ben gözlerinde kaybolur giderim...

ATIK SULARIN TEKRAR KULLANIMI

PROF. DR. GÖKHAN EKREM ÜSTÜN

Bursa Uludağ Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi,
Çevre Mühendisliği Bölümü,

1. GİRİŞ

Su, insani gelişme, sağlık ve refah için hayatın en vazgeçilmez bileşenlerindendir. Dünya nüfusunun hızla çoğalması, küresel ısınma ve dünya çapında suyun kontrolsüzce kullanılması nedeniyle, son on yıl içinde birçok ülke, susuzluk ve kuraklıkla yüz yüze gelmiştir. Tatlı su kaynaklarına yönelik talep her geçen gün artmakta ve her 20 yılda bu talep 2 misline çıkmaktadır. 1950 yılında su kıtlığı çeken ülke sayısı 12 ve bu ülkelerde yaşayan toplam nüfus 20 milyon iken, 1990 yılında su kıtlığı çeken ülke sayısının 26'ya ve toplama nüfusun 300 milyona ulaştığı araştırmalar sonucu belirlenmiştir. 2050 yılı için yapılan tahminler ise, su kıtlığı çekecek ülke sayısının 65 ve etkilenecek toplam nüfusun 7 milyar civarında olacağını göstermektedir (Samsunlu ve Üstün, 2018). Dünyada 2025 yıllarında yaklaşık 2,7 milyar insanın ciddi bir su sıkıntısıyla karşı karşıya kalacağını tahmin eden Birleşmiş Milletlerin yaptığı açıklama, yeni su yönetim stratejilerini geliştirmeyi zorlamıştır. Bu çerçevede atık suların yeniden kullanımı önemli hale gelmiş ve bu durum özellikle kurak ve yarı kurak iklim şartlarına

sahip bölgelerde mevcut su kaynaklarına ilave yeni bir su kaynağı elde edilmesini sağlamıştır. Atık suların arıtılarak tekrar kullanımı, kısa vadede su ihtiyaçlarını azalır ve su kaynaklarının sürdürülebilirliği sağlanır, uzun vadede ise su temini güvenilirliği artar böylece ek inşa olmadan depolama yapılır ve çevresel harcamalar azaltılarak ekonomik yönden kazanç sağlanır. Atık suların tekrar kullanımının neden olabileceği riskler ise yerel makamlar veya uluslararası kuruluşlar tarafından verilen ya da önerilen standartlara göre tanımlanmıştır.

2. ATIK SULARIN TEKRAR KULLANIMI ALANLARI

Aritilmiş atık sular için yeniden kullanım uygulamaları arasında en yaygın olarak kullanılan yöntem tarımsal sulamadır. Bunun dışında arıtılmış sular evlerde kullanım suyu olarak, kentlerde ve rekreasyon alanlarında, yer altı suyu zenginleştirilmesinde, su ürünleri yetiştiriciliğinde, endüstride soğutma suyu olarak ve içme suyu üretiminde kullanılabilir.

Bu uygulamalar için dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıda açıklanmıştır.

2.1. Tarımsal Sulama

Suyun dünya ekonomisi içindeki en önemli etkisi tarımsal üretimdeki öneminden kaynaklanmaktadır. Halen dünyada tatlı su kaynaklarının yaklaşık %70'i tarımsal sulama ve gıda üretiminde kullanılmaktadır. Bu oran gelişmekte olan ülkelerde %90'lara ulaşabilmektedir (FAO, 2009). Gelişmekte olan ülkelerde arıtma tesislerinin sınırlı olması nedeniyle atık suların %90 oranında arıtılmadan göllere, nehlere ve okyanuslara deşarj edildiği belirlenmiştir (UN, Water 2008). Bu arıtılmamış atık sular dünyanın pek çok bölgesinde sulama için sıklıkla kullanılmaktadır. Atık suların tarımsal amaçla kullanılabilmesi için su kalitesinin insan sağlığını bozmayacak seviyede olması gerekmektedir. Park, bahçe, spor alanları ve tarımsal ürünler için sulama yapılırken, sulanan saha, insan ve çevre arasındaki temasın neden olabileceği enfeksiyon riski göz önünde bulundurulmalıdır. Atık su, doğrudan sulama veya dolaylı sulanması esnasında havaya karışan aerosol-

ler ile insanlar, hayvanlar, bitkiler ve çevreye ulaşabilmektedir. Ayrıca toprak, bitki, yer altı suyu ve yerel çevre de kirlenmeye karşı korunmalı ve özellikle de atık su içerisindeki bileşikler, sulama ile canlıların bünyesinde birikebiliyorsa bu duruma dikkatlice ele alınıp yönetilmelidir. Bu tür sistemlerde su kalitesi ve insan sağlığı korunarak gerekli ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Arıtılmış atık suların arıtıldıktan sonra geri kazanımı ile hem atık suların güvenli bir şekilde tarımsal amaçlı kullanılabilirliği sağlanacak hem de zaten kısıtlı olan su kaynaklarının ekolojik, estetik ve ekonomik açılardan korunması temin edilebilecektir.

2.2. Evsel Kullanımlar

Evlerde kullanılabilecek arıtılmış atık sular bahçe sulama, tuvalet yıkaması, klima suyu ve araba yıkama gibi birçok alanda kullanılabileceği için su kalitesi yeterli bir seviyede olmalıdır. Arıtılmış suları ileten boruların, muslukların farklı renkte ve uyarı işaretleri ile donatılmış olması gereklidir. Arıtılmış su, aerosoller aracılığıyla kirlenici maddeleri canlıların solunum sistemlerine taşıyabilmekte

(örneğin klimalar) ve enfeksiyon oluşumuna neden olabildiklerinden bu konuda dikkatli olunmalıdır.

2.3. Kentsel ve Rekreatyon Alanlarındaki Kullanımlar

Kentsel kullanım alanları; sokak temizliği, yangın söndürme, süs havuzları, dekoratif çeşmeler, beton üretimi ve toz oluşturan sahalarda tozun önlenmesi için kullanımdır. Süs havuzları ve akarsular gibi rekreasyon amaçlı kullanılan yerler ile meskun bölgelerdeki yangınlarda arıtılmış suların kullanılması, buralarda temas edebilecek canlıların bulunması durumunda sağlık riski oluşturabilir. Bu nedenle bu alanlarda geçerli olan yönetmelikler çerçevesinde atık su kullanım uygulamaları yapılmalıdır.

2.4. Su Ürünleri Yetiştiriciliği

Yetiştiricilik için kullanılan arıtılmış su, su ortamını veya kültür türlerini etkilememelidir. Buna ek olarak, tüketicilerin üretilen balığın olumsuz etkilerinden korunması gerekmektedir. Çeşitli toksik maddelerin balıkların yağ dokusunda birikebilmesi, su kalitesi için uygun limitleri gerektirmektedir.

2.5. Endüstriyel Kullanım

Arıtılmış atık suların sanayide ana kullanım alanı soğutma suyudur. Soğutma suyu kapalı veya açık devrelerde kullanılabilir. İlk aşamada, insan ya da çevre için doğrudan teması söz konusu olmamakla birlikte, zamanla aerosoller aracılığıyla havaya yayılarak taşıyabildiği virüslerin (Legionella) varlığı nedeniyle riskler taşıyabilir. Bu tür sular kullanılırken boru hatlarının zarar görmemesi için korozyonu önleyiciler kullanılmalı, ısıtma işlemi sırasında mineral tuzlar ve silisin çökmesi de önlenmelidir.

2.6. İçme Suyu Üretimi

Atık sulardan arzu edilen içme suyunun üretimi için güvenilir teknolojik yaklaşımlar mevcut olmasına rağmen, içilebilir seviyede su arıtım uygulaması pahalı ve daha fazla kontrol gerektiren bir seçenektir. Arıtılmış su, dünyanın farklı yerlerinde planlanmış projelerle doğrudan ve dolaylı olarak içilebilir özellik kazandırılıp içme suyu olarak tüketilebilir. Örneğin Namibya'nın başkenti Windhoek'te 30 yılı aşkın süredir arıtılan atık sular herhangi bir yan etkisi olmadan, doğrudan içme suyu olarak kullanılmaktadır. Atık sular ardışık birçok arıtma prosesi ile arıtıldıktan sonra en fazla %30'u arıtılmış su olacak şekilde mevcut içme suyu şebekesi suları ile harmanlanarak kullanılmaktadır.

2.7. Yasal Mevzuat

Ülkemizde arıtılmış atık suların yeniden kullanımına dair mevzuat birçok ülkeden önce ilk kez 7 Ocak 1991 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) standartları temel alınarak 20748 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği Teknik Usuller Tebliği"nde yer almıştır. Daha sonra yapılan bazı kapsam değişiklikleri ile birlikte bu standartlar 20 Mart 2010 tarih ve 27527 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Atık su Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği" 7. bölümünde "Arıtılmış Atık suların Geri Kazanımı ve Yeniden Kullanımı" başlığı altında yasal bir zemine oturtulmuştur (Anonim, 2010). Ülkemizde evsel atık suların bir su kaynağı, olduğu yaklaşımı ile planlamalarını yapan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı atık su arıtma tesislerinde arıtılan atık suların geri kazanılarak; tarımsal sulamada, yer altı suyunu beslemede, kentsel amaçla (yeşil alan sulama vb), sulak alanların ve akarsuların beslenerek çevresel/ekolojik amaçlı kullanımı yanında deniz kenarlarında tuzlu su girişimini önleme amaçlı da dahil olmak üzere yeniden kullanımı yolunda 2023 yılı hedefini %5 olarak belirlemiştir (Nas ve Yılmaz, 2019).

Avrupa Birliği (AB) mevzuatında ise atık suların tekrar kullanımına ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir. 2000/60/EC sayılı AB Su Çerçeve Direktifi suyun yeniden kullanımının öneminden bahsedilmekte ancak rehber niteliğinden bir belge içermemektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde ise atık suların yeniden kullanımına ilişkin yönetmelikler eyaletler arası farklılıklar göstermektedir. Amerika Çevre Koruma Ajansı (USEPA) tarafından yayımlanarak birçok ülkede kullanılan yönetmeliğe yol gösterici özelliğindeki

“Guidelines for Water Reuse” isimli rehber 2012 yılında güncellenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından hazırlanan rehber ise arıtılmış atık suların tarımda yeniden kullanılması ile ilgili çevre ve insan sağlığını korumak adına mikrobiyolojik parametreler ön plana çıkmaktadır.

3. SONUÇLAR

Dünya’daki suların %1’den azını oluşturan kullanılabilir tatlı su kaynakları üzerindeki baskı kirlilik, aşırı tüketim ve küresel ısınma ile her geçen gün artmaktadır. Atık suların arıtıldıktan sonra yeniden kullanımı mevcut su kaynaklarına alternatifler sağlayabilir ve su güvenliğini, sürdürülebilirliği ve dayanıklılığı artırmak için kullanılabilir. Tarımsal sulama uygulamaları atık sudaki kirleticilerin yönetmelikler çerçevesinde takip edilmesini, bağlantılı sağlık risklerinin değerlendirilmesini ve ekonomik arıtma seçeneklerinin ortaya konmasını zorunlu kılmaktadır. Atık su tekrar kullanım projelerinin toplumda daha fazla kabul görmesi için başarılı uygulama örnekleri artmalı, yeni araştırmalar ve gelişmeler ile geri kazanılan atık su kullanımının faydaları ve potansiyel riskleri daha iyi belirlemeli ve toplumsal farkındalık çeşitli yollarla artırılmalıdır.

Kaynaklar

Anonim (1991) Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği Teknik Usuller Tebliği, Resmi Gazete Sayısı: 20748.

Anonim, (2010) Atık su Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği, Resmi Gazete Sayısı: 27527.

E. Huertas, M. Salgot, J. Hollender, S. Weber, W. Dott, S. Khan, A. Schäfer, R. Messalem, B. Bis, A. Aharoni, H. Chikurel, (2008), Key objectives for water reuse concepts, Desalination, Volume 218, Issues 1-3, 120-131.

FAO.,(2009),FAOSTAT.<http://faostat.fao.org/default.aspx> (Erişim tarihi 06.04. 2021)

Bilgehan, N. A. S., & YILMAZ, C. (2019). Arıtılmış evsel/kentsel atık suların yeni bir su kaynağı olarak kullanımında faydalar ve riskler. İklim Değişikliği ve Çevre, 4(2), 42-46.

Directive, W. F. (2000). Water Framework Directive. Journal reference OJL, 327, 1-73.

EPA, U. (2004). Guidelines for water reuse. Washington, DC, 450.

Samsunlu, A., Üstün, G. E. (2018). Çevre Kirliliğinin Temelleri ve Kontrol Esasları. İstanbul: Birsan.Yayınevi, 328 S.

UN Water. (2008), Tackling a global crisis: International YEAR of Sanitation 2008.http://www.wsscc.org/fileadmin/files/pdf/publication/IYS_2008_-_tackling_a_global_crisis.pdf

Vigneswaran, S., and M. Sundaravadivel. (2004). Recycle and reuse of domestic wastewater in Wastewater: Recycle, Reuse and Reclamation. In Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS), Developed under the auspices of UNESCO, ed. Saravanamuthu (Vigi) Vigneswaran. Oxford: Eolss.

WHO, 1989. Health guidelines for the use of wastewater in agriculture and aquaculture. WHO Tech. Report Series No. 77, WHO; Geneva, Switzerland.

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN 3. MADDESİ KAPSAMINDA GERİ GÖNDERMEME İLKESİ

MUSTAFA İLHAN ÖZTÜRK

Anayasa Mahkemesi Raportörü

I. GİRİŞ

Geri göndermeme, devletlere bir kişiyi zulümle karşılaşma ihtimali olan herhangi bir bölgeye göndermeme yükümlülüğü getiren bir kuraldır. Bu kural, mülteci ve sığınma hukuku için temel bir prensiptir. Geri göndermeme ilkesi, uluslararası mülteci hukuku ile birlikte gelişmesine rağmen, zaman içinde, insan hakları sözleşmelerine dahil edilmiş ve etkili bir şekilde uygulanmaya devam etmiştir. Mülteci Sözleşmesi'nin 33. maddesi, bir kişinin zulümle karşılaştığı başka bir ülkeye zorla gönderilmesini açıkça yasaklarken, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) kötü muameleye karşı açıkça herhangi bir geri gönderme koruması içermemektedir. Bu prensip Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) içtihatları yoluyla gelişmekte ve zenginleşmektedir. Bu bağlamda, en gelişmiş geri göndermeme içtihatları işkence, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezanın yasaklanması ile ilişkili olarak AİHS'nin 3. maddesine dayanmaktadır. Bu bakımdan, bu çalışma AİHS'nin 3. maddeleri ışığında geri göndermeme prensibine odaklanacak ve geri göndermeme ilkesi AİHM perspektifinden incelenecektir.

Çalışmada öncelikle, AİHS'nin kapsamı tartışılacaktır. Bu bölümde, Sözleşme kapsamında kimin koruma hakkına sahip olduğu analiz edilecektir. İlk olarak, "herkes" ifadesi incelenecek ve bunun, kişinin hukuki statüsüyle ilgili bir sınırlama getirip getirmediğine bakılacaktır. İkinci olarak, "yargı yetkisi" ifadesi incelenecek ve bunun bölgesel bir sınır-

lama getirip getirmediği tartışılacaktır. Daha sonra, AİHS'nin 3. maddesi kapsamındaki geri göndermeden korunma için Sözleşme'nin bölgesel ve bölge dışı kapsamı irdelenecektir. Bu kısım ayrıca, AİHM'ye taraf devletler için geri göndermeme yükümlülüğünün doğabileceği yerleri de incelemektedir.

Daha sonra, AİHS'nin 3. maddesi kapsamında geri göndermeme ilkesinin içeriği ele alınacak ve son olarak, AİHS'nin 3. maddesinin sahip olduğu parametreler incelenecektir. Bu analizin temel unsurları AİHS'nin 3. maddesinin mutlak niteliği ve AİHS'nin 3. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülük yaklaşımı olacaktır.

I. AİHS'DE GERİ GÖNDERMEMENİN KİŞİSEL ÇERÇEVESİ

AİHS'nin hem 1. maddesi ve hem de 3. maddesi, taraf devletler için, kişilerin geri gönderilmelerini önleme sorumluluğunu ortaya koymaktadır. Madde 1'e göre "Yüksek akit taraflar, kendi yetki alanlarındaki herkes için, bu Sözleşmenin birinci bölümünde tanımlanan hak ve özgürlükleri güvence altına alacaktır." AİHS'nin 1. maddesi uyarınca, taraf devletler, bu Sözleşme'nin 3. maddesi de dâhil olmak üzere, AİHS'de öngörülen hak ve özgürlükleri kendi yargı alanlarındaki herkes için güvence altına almak zorundadırlar. Bu maddede yer alan "herkes" kelimesi, AİHS'nin kişisel kapsamının sınırlı olmadığını göstermektedir.

AİHS'nin 3. maddesi ayrıca genel olarak "kimse işkenceye maruz kalmayacaktır" hükmüne yer vermiştir. Böylece bu madde kapsamındaki geri göndermeye karşı koruma, taraf devletlerden herhangi birisinin vatandaşları olmayanlar, vatansız kişiler, milliyeti bilinmeyen kişiler, gönderen devletin kendi vatandaşları veya gönderen devletin vatandaşlıktan çıkarılma riski altında olan vatandaşları da dâhil olmak üzere tüm bireyler için garanti edilir. Bu bağlamda, AİHS kapsamında geri göndermeme ilkesinin korunması, Mülteci Sözleşmesi'nin 33. maddesinde öngörülen korumadan kişisel kapsam bakımından daha geniştir.

II. AİHS'DE GERİ GÖNDERMEMENİN BÖLGESEL ÇERÇEVESİ

Taraf Devletlerin Sözleşme'deki haklarını ve özgürlüklerini güvence altına alma sorumluluğu açısından tek sınırlama, AİHS'nin 1. maddesindeki "yargı alanındaki herkes" ifadesi ile düzenlenmiştir. AİHS'nin 1. maddesindeki "yargı yetkisi" sözcüğü, devletin eyleminin yasal olup olmadığına bakılmaksızın bir bireye karşı bir devletin sorumluluğunu ifade eder. AİHS, ihlallerin ilgili taraf devlete uygun bir şekilde atfedilmesini, böylece sorumluluğun üstlenilmesini ve çözümlerin uygulanmasını sağlar. Bir devlet, nerede olduklarına ve sahip oldukları yasal statüye bakılmaksızın, kendi topraklarında bulunanlar için AİHS'nin hak ve özgürlüklerini güvence altına almakla sorumludur. AİHS'nin 56. maddesi gereğin-

ce, Sözleşme'nin toprak kapsamı, devletin bir parçası olmayan ancak devletin sorumlu olduğu uluslararası ilişkilere kadar ulaşmaktadır.

III. AİHS'NİN 3. MADDESİ İŞİĞINDA GERİ GÖNDERMEME PRENSİBİNİN KAPSAMI

Herhangi bir kişi, AİHS'nin 3. maddesine göre işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalmaktan korunmaktadır. İşkence yasağının metinsel sınırları, madde 3'te basit ve açık bir şekilde tanımlanmıştır: "Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

Sözleşme'de kötü muamele biçimlerinin tanımı olmadığı için AİHM'nin kapsamlı içtihat hukuku çok önemli bir rol oynamaktadır. Madde 3, burada belirtilen tüm kötü muamele türlerini eşit olarak yasaklamaktadır ve ayrıca madde metni işkence ve diğer insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza biçimleri arasında hiçbir ayırım yapmamaktadır. Bununla birlikte, bu üç tür kötü muamele arasında, özellikle işkence ve insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele arasında verilen acıların yoğunluğu ve niyet unsuru açısından önemli bir fark vardır. İşkence, bir niyet unsuru gerektiren, insanlık dışı muamelenin en şiddetli veya yoğun türü olarak görülmelidir. Aşağılayıcı muamele ya da ceza, kötü muamelenin en az şiddetli ya da en az yoğun türü olarak kabul edilebilir. Başka bir deyişle, işkence,

insanlık dışı muamelenin kasıtlı ve ağırlaştırılmış bir biçimi olarak sınıflandırılabilir. Bu bakımdan, AİHM'nin 3. maddeyi geri göndermeme ilkesine hangi bağlamda uyguladığını tespit etmek gerekmektedir.

Ölüm cezası AİHM'nin 3. madde kapsamında ele aldığı konulardan birisidir. Soering davasında AİHM, ölüm cezasının başlı başına 3. maddenin ihlaline yol açmamasına rağmen bunun ölüm cezası ile ilgili durumların AİHS'nin 3. maddesi altında mesele yapılamayacağı anlamına gelmediğini belirtmiştir.

Bu hususları dikkate alan AİHM, "ölüm koridoru fenomeni" olarak adlandırılan durumun AİHS'nin 3. maddesinin ihlalini oluşturup oluşturmadığını analiz etmiştir. Tutukluluk süresine ilişkin olarak Mahkeme, Yüksek Mahkemeye yapılan temyiz başvurusunun normal koşullarda Amerika Birleşik Devletleri'nde altı aydan fazla sürdüğünü gözlemlemiştir. Mahkeme, Amerika Birleşik Devletleri'nin hukukun üstünlüğüne saygı duyduğuna ikna olmasına rağmen, "ölüm koridorunda" harcanan zamanın yine de çok uzun olduğunu belirtmiştir.

Mahkeme ayrıca, tıbbi, hukuki ve sosyal hizmetlerin yetersizliği ve fiziksel saldırı ve eşcinsel taciz olasılığını da içeren, ölüm koridorundaki kötü koşullara da dikkat çekmiştir. Bu nedenle Mahkeme, başvurusunun Birleşik Devletler'e iade etme kararının uygulanması halinde 3. maddenin ihlalini teşkil ettiği sonucuna varmıştır. Ayrıca AİHM, 3. madde uyarınca insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele veya cezalandırmanın sorumlularının kim olduğu meselesini de ele almaktadır. AİHS'nin 1. maddesi ve 3. maddesi gereğince, AİHS'ye taraf devletler, yargı alanındaki herkesin, AİHS'nin işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleyle maruz kalmadıklarından emin olmak için, bu tür muameleler özel hukuk kişileri tarafından yapılıyor olsa bile, hak ve özgürlüklerini sağlamak için mümkün olan tüm önlemleri alma sorumluluğu altındadır.

IV. AİHS'nin 3. MADDESİNİN PARAMETRELERİ

A. AİHS'nin 3. Maddesinin Mutlak Doğası

AİHS'nin 3. maddesi, işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleyi ve cezalandırmayı mutlak surette yasaklamaktadır. Kötü muameleyle maruz kalmama hakkı, en zor koşullarda bile, askıya alınamaz. Madde metninde bir açıklık olmamasına rağmen Sözleşme'nin diğer maddelerinin aksine, terörizmle mücadele, organize suç, kamu düzeni, sağlık, ahlak

veya ulusal güvenlik gibi nedenlerle istisnalara yer verilmemiştir. Ayrıca, 3. maddenin savaş zamanlarında veya toplumların yaşamlarını tehdit eden diğer acil durumlarda askıya alınması AİHS'nin 15 (2) maddesi ile açıkça yasaklanmıştır. AİHM içtihatları aracılığıyla AİHS'nin 3. maddesinin mutlak karakterine sıklıkla atıfta bulunmuştur. Geri göndermeme ilkesi de mutlak işkence yasağı ile korunduğu için, bir devlet, bir kişiyi olası kötü muameleyle karşı karşıya kalabileceği başka bir devlete göndererek bu yasağı ortadan kaldıramaz.

AİHM, *Chahal* davasında, AİHS'nin 3. maddesi kapsamındaki yasağın mutlak yapısının, bir taraf devletin, bir kişiyi kötü muameleyle maruz kalma riskiyle karşı karşıya kaldığı başka bir devlete göndermek istediği sınır dışı etme davalarına konu edilebileceğini kabul etmiştir. Bu davada, başvurusunun Birleşik Krallık içinde terör eylemleri gerçekleştirdiğinden şüphelenilmiştir. İngiliz makamlarının, Birleşik Krallık'ın ulusal güvenliği ile *Chahal*'ın korunma gereksinimi arasında bir denge kurduğu düşünülmeye rağmen, Mahkeme, AİHS'nin 3. maddesinin mutlak niteliğinin, gerçek bir kötü muamele riski varsa, şahsın eylemi kamu güvenliği için kabul edilemez veya tehlikeli bile olsa, Hindistan'a gönderilmek üzere sınır dışı edilmeye izin vermediğine hükmetmiştir. Mahkeme, AİHS'nin 3. maddesinin, bir devletin ulusal güvenliği ile bir bireyin korunma ihtiyacı arasında bir denge kurmaya yer bırakmadığını belirtmiştir. Bu bakımdan, 3. maddenin mutlak doğası, taraf devletlerin takdir hakkı uygulamalarına izin vermemektedir.

AİHM, soygun girişimi suçundan dolayı Avusturya tarafından mülteci statüsü iptal edilen bir Somali vatandaşı ile ilgili olarak *Ahmed v Avusturya* davasında da benzer bir karar almıştır. Mahkeme, başvurusunun Avusturya tarafından Somali'ye gönderilmek üzere sınır dışı edilmesinin, kötü muameleyle tabi tutulma riski nedeniyle, suçlu bulunma durumuna bakılmaksızın AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmiş olacağı sonucuna varmıştır. 2005 yılında, 3. maddenin mutlak niteliği, bir geri gönderme davası olan *N. v Finlandiya* davasında Mahkeme tarafından yeniden teyit edilmiştir.

Bu üç dava, başvurusunun sığınma ülkesindeki eyleminin 3. madde kapsamındaki istisnalara izin vermek için bir neden olmadığını açıkça göstermektedir. Bu davalarda, Mahkeme, 3. maddeye dayanarak geri göndermeden sağlanan korumanın, istisnalara izin veren Mülteci Sözleşmesi'nin 33. maddesi uyarınca sağlanan korumadan daha geniş olduğunu savunmaktadır.

B. AİHS'nin 3. Maddesi Altında Pozitif Yükümlülük Yaklaşımı

AİHS'nin 3. maddesi kapsamındaki negatif yükümlülük, bir kimseyi işkence veya insanlık dışı muameleye veya cezalandırmaya karşı mutlak olarak korumaktır. AİHM, kişiyi doğrudan devlet yetkililerinin suistimallerine karşı korur. Öte yandan, devlet, bu haklar bireyler tarafından ihlal edilse bile, AİHS'nin 1. maddesi gereğince yargı alanındaki herkes için hak ve özgürlüklere saygı gösterilmesini sağlamak için tüm makul adımları atmakla yükümlüdür. Pozitif yükümlülük yaklaşımı AİHM'nin içtihatları yoluyla geliştirilmiştir. Devletin bu pozitif yükümlülüğü olmaksızın, 3. maddede belirtilen temel hakların korunmasının etkinliği ciddi şekilde zayıflayabilir hatta etkisiz hale gelebilir.

AİHS'nin 3. maddesi, olası hak ihlallerinden kaynaklanan geniş bir pozitif yükümlülüğe işaret etmektedir. Bu yasak iki temel özelliğe sahiptir. İlk olarak, devlet iddia edilen ihlali etkin bir şekilde soruşturmakla yükümlüdür. Pozitif yükümlülüğün bu ögesi, devlet görevlilerinin suistimallerine karşı prosedürel koruma sağlayarak 3. maddenin maddi yönünü garanti eder. Etkili soruşturma yapma yükümlülüğü, üye devletlerin, 1. madde gereğince kendi yetki alanları dahilindeki tüm bireylere sözleşmede belirtilen haklarını güvence altına almak için genel görevleriyle de bağlantılıdır. Mahkeme'nin, başvuruçuların devlet görevlileri tarafından kötü muameleye maruz kaldıklarına dair iddiaları ile ilgili makul şüphenin ötesinde karar veremediği durumlarda bile prosedürel görevin ihlal edildiği sonucuna varabilir. İkinci olarak, devletin bireyleri resmi görevlilerinin yanı sıra özel şahıslardan kaynaklanan kötü muameleye maruz kalmaktan korumak için koruyucu veya caydırıcı bir yükümlülüğü vardır.

Bir devlet kendi resmi görevlilerinin eylemlerinden sorumlu tutulmaktan kaçınmaz. Özellikle, devlet görevlilerinin talimatlara aykırı davrandığı durumlarda bile, devlet, resmi görevlilerin ihmali ya da bilgisizliğini gerekçe göstererek sorumluluktan kaçınmaz. Devlet ayrıca, resmi görevlilerin veya devlet dışı aktörlerin temsilcileri tarafından öngörülebilir işkence veya insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele risklerini önlemek için gerekli önlemleri alma yükümlülüğü altındadır. Devlet yetkililerinin, bireylerin kötü muamelesine göz yumması ya da hoşgörülü olması halinde de bu durum sorumluluğa neden olabilir.

3. madde kapsamında ortaya çıkan koruma türü ve seviyesi, her bir davanın içe-

riğine ve söz konusu mağdurun özelliklerine bağlı olarak değişecektir. Strazburg organlarının, bireyleri haklarının özel ve kamu aktörleri tarafından ihlaline karşı korunmasına yönelik 3. madde kapsamındaki pozitif yükümlülüğüne dair yaratıcı doktrini, AİHM tarafından dinamik ve esnek bir şekilde benimsenmekte ve uygulanmaktadır.

V. SONUÇ

Mülteci Sözleşmesi'nin aksine, AİHS'de, kötü muameleye karşı geri gönderme yasasını içeren bir hüküm bulunmamaktadır. Bu yasak Strazburg organlarının içtihatlarıyla geliştirilmiştir. En gelişmiş geri göndermeme içtihatları AİHS'nin 3. maddesinin işkence ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezalandırmanın yasaklanmasına ilişkin yorumlarına dayanmaktadır. AİHS'nin 3. maddesi kapsamındaki geri göndermeye karşı koruma, Sözleşme'ye taraf olan devlet vatandaşları olmayan kişileri de kapsayacak şekilde tüm bireyler için garanti edilmiştir. Bu bağlamda, AİHS kapsamında geri göndermeme ilkesinin sağladığı korumanın, kişisel kapsam bakımından mülteci Sözleşmesi'nin 33. maddesinde öngörülen korumadan daha geniş olduğu ileri sürülebilir.

AİHS'nin 3. maddesinin mutlak bir niteliği vardır ve bu nedenle bir devletin ulusal güvenliği ile bir bireyin ihtiyaç duyduğu koruma arasında bir denge kurmaya imkan yoktur. Bu bağlamda, 3. maddenin mutlak doğası, taraf devletlerin takdir haklarını kullanmalarına izin vermemektedir. Ayrıca, AİHM içtihatları ile geliştirilen pozitif yükümlülük yaklaşımı, koruma rejimini güçlendirmiştir. Devletin bu pozitif yükümlülüğü olmadan, 3. maddede belirtilen temel hakların korunması işlevsiz kalabilir.

Dahası, Mülteci Sözleşmesi'nde listelenen haklar mülteciler için yetersiz ve sınırlı bir garanti sunmaktadır. Bu bakımdan insan hakları hukukunun bir diğer önemli yönü devletlerin taahhütlere uymadığı durumlarda, insan hakları hukukunun bireysel şikâyetler, devlet raporlarının incelenmesi ve devlet topraklarına yapılan ziyaretler gibi etkin mekanizmaları aracılığıyla ihlallerden sorumlu tutabilmesidir. Buna karşılık mülteci hukuku böyle bir mekanizmaya sahip değildir. Ayrıca, insan hakları hukuku ülkeden kaçıştan önce, kaçış sırasında ve mültecilik sürecinde uygulanabilirken, mülteci hukukunun sağladığı koruma genellikle uluslararası bir sınır geçildikten sonra başlar. Bu nedenle, insan hakları hukukunun mülteciler için uluslararası koruma standardını destekleyen ve pekiştiren bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

DOĞADA KAYBOL, KENDİNİ BUL...

CEM USTAOĞLU

İncek Şehit Hayati Tokgöz
Polis Merkezi Amiri/Komiser

Doğa; insanın kendini bulduğu yer, bedenini yorarken ruhunu dinlendirdiği kaçış yeri... İş temposu, dijital dünyanın koşturmacası, şehrin gürültüsü, binaların kalabalığı derken konfor alanımız dışına çıkmaya bile vakit bulamaz hale geldik. Belki de hayatın tadını kaçırdık. Bu koşturmaca içerisinde bir de pandemi ile mücadeleye başladık. Bedenen yıpranırken ruhumuz da zihnimiz de yoruldu.

İnsan kendini kuşatan bunca olumsuz faktör varken bir çıkış ve rahatlama noktası arıyor. Bu ortak arayışta doğa ile baş başa kalmak herkesi farklı oranda rahatlatabiliyor. Dostlarla doğada yapılan bir etkinlik haftanın stresini alıp götürebiliyor. Kimimiz kendisini bir mangal sefasında bulurken kimimiz de profesyonel bir ekiple dağa tırmanırken bulabiliyor.

Bundandır ki doğanın tanımı da her birey için farklı bir anlam ifade ediyor. Günümüzde en geniş tanımı ile doğa; canlı ve cansız varlıklardan oluşan, insan eliyle büyük değişikliğe uğramamış ve kendini sürekli yenileyen alanı ifade ediyor. Temelde ise doğa, doğal güzelliklerini koruyan kent dışı yaşamı anlatmakta.

Doğada yapabileceğimiz etkinlik çeşitleri değişiklik gösterse de aslında bu etkinlik alanlarının temelinde insanın kendi özüne kaçış arzusu bulunuyor. Bu etkinlik alanları içerisinde dağcılığa değinmek gerekirse, bulunduğumuz bölge bize bu alanda birçok imkân sunuyor. Dağcılık sporu tırmanış, güzel manzara, el değmemiş doğa tecrübesi yanında mücadeleyi, risk almayı içinde barındıran bir ekip çalışması ve uyum gerektiren bir spor dalı olarak karşımıza çıkıyor. Günümüzde bu spor dalına ilgi artmakta ve tüm illerde bu alanda spor kulüpleri ve dernekler kurulmaktadır. Bu spor kulüpleri ve dernekler haftalık programlarla hem amatör hem de profesyonel, bazen de teknik malzeme kullanımı gerektiren dağ yürüyüşleri, kamp, tırmanış gibi etkinlikler düzenlemektedir.

Genelde şehir hayatının koşturmacasına bağlı olarak mesai sonrası ve tatil günlerinde düzenlenen bu etkinlikler; bizi toplumun farklı kesimlerinden insanlarla bir araya getirirken, oluşturulan ortam bilgi paylaşımı ve tecrübe ile doğada kendimizi bulmamıza yardımcı oluyor.

Her işte olduğu gibi doğada yapılacak etkinliklerde de belli bir bilgi birikimi ve uygun malzemelere sahip olmak önem arz ediyor. Bulunduğumuz coğrafyaya uygun kıyafet, teknik malzeme, planlama ve bilgi paylaşımı gibi önemli detaylar, bu tür maceraların felakete dönüşmesini önüyor. Bunun için ön hazırlık safhasında belli başlı eğitimleri tamamlamamız da gerekiyor. Bu eğitimler arasında ilk yardım, yön bulma, malzeme kullanımı, temel dağcılık düğümleri, çadır

kurma, tırmanış gibi eğitimlerden bahsedebiliriz. Basit bir etkinlikten tutun da profesyonel organizasyonlara kadar bir ekip işi olan dağcılık faaliyetlerinin hiçbir şekilde göz ardı edilemeyecek en önemli unsurlarından birisi de güvenlik önlemleridir. Bundandır ki tüm etkinlikler önce güvenlik önlemleri ile başlar ve yine aynı ciddiyette güvenlik önlemleri ile biter.

Örneğin iple kayadan iniş yapmak için kaskımızı takıp, emniyet kemerlerimizi giyinip, iniş malzemelerimizi kuşandıktan sonra iniş yapacağımız ipin bağlı olduğu istasyona (ipin sabitlendiği noktaya) iniş emniyetimizi sağlayacak Pursik düğümünü atıyoruz. İniş yapacağımız ana ipimize malzemelerimizi yerleştirdikten sonra inişe başlıyoruz. “İndim, emniyettem ve ip boş” komutları ile inişimizi tamamladığımızı bildiriyoruz. Bu şekilde hem güvenli olarak inişimizin bittiğini bildirip hem de yeni iniş için istasyonun boş olduğunu haber vermiş oluyoruz. Bu örnekten de anlaşıldığı gibi önce emniyet, ardından bilgi ve zamanla gelen tecrübe...

“Bu kadar tedbir, detay ve disiplin içinde doğanın keyfini nasıl çıkartacağız ?” sorusunu da sormadan edemiyor insan. Bilmediğimiz şeyin düşmanı oluyoruz ve korkuyoruz. Konfor alanımızın dışına çıkmak zor geliyor bize ve bahaneler kurtarıcımız oluyor bu monoton koşturmacada. Her şeye rağmen ruhumuzun doğa ile olan maceraya başlaması için bahaneleri yıkıp zorlanması gerekiyor.

Gölbaşı İlçe Kaymakamlığı öncülüğünde kurulan Gölbaşı ADAK(Acil Durum Arama

Kurtarma) Derneği üyeleri ile yaz aylarında adımını attığımız doğada temel arama ve kurtarma eğitiminin ilk günü, kararsız bir ruh haliyle başladı bizim de doğa ile maceramız. Dağcılık alanında uzman hocalarımızla arama kurtarmada kullanılan teknikler, temel esaslar ve dağcılık alanındaki bilgi paylaşımlarının ardından kayadan ilk iniş heyecanı, doğadaki maceramızın ilk adımı oldu. Teoride öğrendiğimiz temel düğümler, istasyonlar, intikal şekilleri, yaralı kurtarmada yapılacak iş ve işlemler artık zihnimizde yer etmiş, bedenimizde tecrübe kazanmaya başlamıştı.

Bu etkinlikler, şehir hayatı ve iş dünyasında yorulan ruhumuzu, kendi tercihlerimiz ile oluşturduğumuz bir çevreye adım atmamıza imkân sağlamış, doğada verdiğimiz zorlu mücadele sonucunda elde ettiğimiz fiziki ve ruhi haz, en büyük ödülümüz olmuştu.

Yaz aylarında başladığımız doğada temel arama kurtarma eğitimi, hafta sonları rutine binmiş bir etkinliğe dönüştü. Cumartesi sabahı demlenen çayın muhabbeti ile başlayan eğitimler, ateşin üzerinde pişen yemeğin kokusuyla devam eder. Ardından günün kalan saatlerinde doğa yürüyüşü, huzurlu bir ruh hali ile son bulur.

Hayatımızda çoğu şeyi yapmak için hep imkân ve doğru zamanı bekledik; ama şunu gördük ki biz istemediğimiz sürece imkân ve fırsatlar oluşmayacak. Onun içindir ki ilk adımı atacak olan yine bizleriz.

Durma, harekete geç...

ANLAŞMALI BOŞANMA DAVALARI

SERPİL ÖZGÜN

Ankara Batı Hakimi

Aile Hukuku, Türk Medeni Kanunu'nun 2. Kitabı'nda düzenlenmiştir. Bu kitabın birinci kısmında evlilik hukukuna yer verilmiştir. Evlilik hukuku ise dört bölüme ayrılmıştır. Bunlar evlenme, boşanma, evliliğin genel hükümleri ve eşler arasındaki mal rejimleri bölümleridir.

Boşanma evliliği sona erdiren sebeplerden biridir. Boşanmayı "eşlerin hayattayken, kanunda öngörülmüş olan bir sebebe dayanarak eşlerden birinin açacağı dava sonucunda evlilik birliğine hakim kararlarıyla son verilmesi" olarak tanımlayabiliriz.

Çekişmeli ve anlaşmalı olmak üzere iki tür boşanma türü vardır. Anlaşmalı boşanma 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 166/3 maddesinde düzenlenmiştir. TMK madde 166/3 "Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurusu ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz." hükmü ile anlaşmalı boşanma davasını düzenlemiştir.

Anlaşmalı Boşanma Davası için Medeni Kanunda bazı şartlar getirilmiştir:

1. EVLİLİK BİRLİĞİNİN EN AZ 1 YIL SÜRMÜŞ OLMASI GEREKİR.

Anlaşmalı boşanma davası açılabilmesi için taraflar arasında yapılan resmi nikahtan

itibaren evlilik birliğinin en az 1 yıl sürmesi gerekir. Taraflar arasında dini nikah, nişanlılık ya da birlikte yaşama gibi hallerde geçen süre 1 yıllık süreye dahil edilmez. Anlaşmalı boşanma davası açılabilmesi için aranan 1 yıllık süre şartının getirilme amacı tarafların acele karar vermelerini önlemek ve toplum yapısını oluşturan ailenin bütünlüğünün korunmasıdır. Bir yıldan daha kısa süren evliliklerde anlaşmalı boşanma davası öncelikli olarak çekişmeli olarak açılır yargılama devam ederken evlilik bir yılını doldurduktan sonrasında ise tarafların boşanma ve ferileri üzerine anlaşmaya vardıklarına dair protokolü mahkemeye dilekçe yoluyla bildirmesiyle birlikte çekişmeli boşanma davası anlaşmalı boşanma davasına dönüşür.

2. EŞLERİN MAHKEMEYE BERABER BAŞVURMUŞ YA DA BİR EŞİN AÇTIĞI BOŞANMA DAVASINI DİĞER EŞİN KABUL ETMİŞ OLMASI GEREKİR.

Tarafların ortak bir dilekçe ile başvurmaları sonucu anlaşmalı boşanma gerçekleşebileceği gibi eşlerden birinin usulüne uygun olarak açmış olduğu boşanma davasındaki tüm talepleri diğer tarafın kabul etmesi ile de anlaşmalı boşanma gerçekleşebilir. Ayrıca boşanma davası çekişmeli olarak açılmış ve devam etmekte iken tarafların anlaşmalı boşanma iradelerini açıklayan protokolü mahkemeye sunmaları ya da duruşma esnasında anlaşma şartlarını duruşma zaptına geçirmeleri ile de anlaşmalı boşanma gerçekleşebilir.

Anlaşmalı boşanma davasında eşler mahkemeye bir boşanma gerekçesi göstermek zorunda değildirler. 1 yıl evli kaldıktan sonra iki eş de boşanmak istediklerini belirttiğinde evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Hakim, yapılan anlaşmanın tarafların serbest iradelerinden kaynaklandığını tespit etmelidir. Tarafların ortak ve geçerli iradele-

riyle 1 yıllık süre şartına uyarak açtıkları anlaşmalı boşanma davasında hâkim, boşanma kararı vermek zorundadır. Böylece tarafların boşanmasını zorunlu kılan aile içinde yaşanan olaylar, dava dilekçelerine geçirilmeden boşanma süreci tamamlanmaktadır.

3. TARAFLARIN HAKİM HUZURUNDA BOŞANMA İRADELERİNİ AÇIKLAMALARI GEREKMEKTEDİR.

Kanun, tarafların iradelerini hakim huzurunda özgürce açıklayabilmeleri amacıyla anlaşmalı boşanma için bu şartı getirmiştir. Hakim tarafların iradelerinin herhangi bir nedenle fesada uğradığını tespit ederse boşanma talebini reddedecektir. Bu nedenle anlaşmalı boşanma için tarafların boşanma iradelerini duruşmaya bizzat katılarak hakim huzurunda açıklamaları gerekmektedir. Bu durumda tarafların talimat yoluyla dinlenmeleri ve boşanma hususunda irade açıklamaları geçerlilik kazanamayacaktır.

Anlaşmalı boşanma davalarında kusur araştırması yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Hakim, tarafların serbestçe belirledikleri hususları kabul ettiği zaman boşanma gerçekleşir. Taraflarca düzenlenen anlaşmada tam kusurlu olan tarafa tazminat verilmesi karara bağlanabilir. Türk Medeni Kanununun 174. maddesinde “Mevcut veya beklenen

menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz ya da daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir.” hükmü düzenlenmiştir. Normal şartlarda tam kusurlu olan tarafın tazminat isteme hakkı bulunmazken anlaşmalı boşanma davasında bu hüküm göz önüne alınmaz. Taraflar tam kusurlu olan tarafa tazminat ödenmesi konusunda serbestçe anlaşabilirler.

Davacı taraf duruşmada boşanmaktan vazgeçip davasından feragat ederse mahkeme feragat nedeniyle davanın reddine karar verir. Davalı taraf mahkemede boşanmak istemediğini, protokoldeki şartları kabul etmediğini beyan ederse mahkeme davacıya çekışmeli boşanmaya yönelik dava dilekçesini sunması için süre verir, bu halde dava çekışmeli boşanma davasına döner.

4. HAKİM, BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARI İLE ÇOCUKLARIN DURUMU İLE İLGİLİ DÜZENLEMİYİ UYGUN BULMASI GEREKİR.

Tarafların, hakime sunmuş oldukları anlaşma şartlarındaki maddi-manevi tazminat, nafaka, çocukların velayeti, çocuklar ile kişisel münasebet gibi hususların hakim tarafından uygun bulunması gerekir. Hakim gerek görürse bu şartlarda değişikliğe gidebilir. Ancak hakimin yapmış olduğu bu değişikliklerin taraflarca kabul edilmesi durumunda anlaşmalı boşanma gerçekleşebilir. Aksi durumda dava çekışmeli boşanma davasına döner.

Anlaşmalı boşanma davasında karar verildikten sonra tarafların bir üst makama başvurma hakkı:

Anlaşmalı boşanma yönünde oluşan karar kesinleşinceye kadar eşlerin bu yöndeki diğer bir ifadeyle gerek boşanmanın mali

sonuçları, gerekse çocukların durumu hususunda kabul edilen düzenlemeleri kapsayan irade beyanından dönmesini engelleyici yasal bir hüküm bulunmamaktadır. Uygulamada genellikle davalının, anlaşmalı boşanma davasında davacının kendisini tehdit etmesi sebebiyle iradesinin fesada uğradığından bahisle mahkeme hükmünü istinaf ettiği görülmektedir. Davalı, mahkeme kararını istinaf ettiğinde anlaşmalı boşanma davası çekişmeliye döner. Davacı hükmü istinaf ederse, istinaf dilekçesinde davasından açıkça feragat etmedikçe anlaşmalı boşanma davası çekişmeliye dönüşür ancak davacı boşanma davasından hüküm kesinleşmeden önce feragat ederse mahkeme feragat nedeniyle davanın reddine karar verir.

Nitekim bu duruma örnek olarak Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 28/01/2021 tarih, 2020/6650 esas ve 2021/700 karar sayılı ilamı ile;

'...Taraflar Türk Medeni Kanunu'nun 166/3. maddesi uyarınca boşanmışlar, hüküm davacı tarafından temyiz edilmiştir. Anlaşmalı boşanma yönünde oluşan karar kesinleşinceye kadar eşlerin bu yöndeki diğer bir ifadeyle gerek boşanmanın mali sonuçları, gerekse çocukların durumu hususunda kabul edilen düzenlemeleri kapsayan irade beyanından dönmesini engelleyici yasal bir hüküm bulunmamaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 166/3. maddesi gereğince boşanmalarına karar verilse dahi davacının anlaşmalı boşanma hükmünü gerçekleştiren anlaşmaya rağmen temyiz etmesi davadan açıkça feragat etmedikçe anlaşmalı boşanma yönündeki iradesinden rücu niteliğinde olup, bu halde anlaşmalı boşanma davasının "Çekişmeli boşanma" (TMK m. 166/1-2) olarak görülmesi gerekir.

Açıklanan sebeple mahkemece taraflara iddia ve savunmalarının dayanağı bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetlerini içeren beyan ile iddia ve savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakıanın ispatını sağlayacak delillerini sunmak ve dilekçelerin karşılıklı verilmesini sağlamak üzere süre verilip ön inceleme yapılarak tahkikata geçildikten sonra usulüne uygun şekilde gösterilen deliller toplanarak gerçekleştirilecek sonucunu uyarınca karar verilmek üzere hükmün bozulmasına...

karar vermiştir.

Ayrıca anlaşmalı boşanma davasında karar verildikten sonra gerekçeli karar uzun bir aradan sonra karşı tarafa tebliğe çıkartılırsa bu durum Yargıtay içtihatlarında hakkın

kötüye kullanılması olarak nitelendirilmiştir. Yargıtay 2. H.D.'nin 30/06/2020 tarih, 2020/2268 esas ve 2020/3491 karar sayılı ilamı ile;

'Boşanma davası 16/04/2010 tarihinde açılmış ve mahkemenin verdiği 26/04/2010 tarihli karar ile tarafların Türk Medeni Kanunu'nun 166/3. maddesi uyarınca anlaşmalı boşanmalarına karar verilmiştir. Davalı kadın kararı dokuz yıl sonra erkeğe tebliğe çıkarmış ve kesinleştirme talebinde bulunmuştur. Davacı erkek temyiz dilekçesinde, ortak yaşamın sürdüğünden bahisle, boşanma davasının kesinleştirilmesi işleminin iptalini talep etmiştir.

Kararın dokuz yıl gibi uzun bir süre geçtikten sonra davalı kadın tarafından tebliğe çıkarılması, Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan dürüstlük kuralına aykırıdır ve "Hakkın kötüye kullanılması" niteliğindedir. Türk Medeni Kanunu'nun 2/2. maddesinde belirtildiği gibi bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.' gerekçesi ile hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

Boşanma aşaması her iki taraf ve aileleri için sancılı bir süreçtir. Yaşanılan olaylar da göstermektedir ki bu süreç ne kadar erken sonuçlanır ve taraflar ne kadar az karşı karşıya gelirse herkes açısından o denli sağlıklı olur. Boşanma sürecinde yaşananlar müşterek çocukların gelişimi ve psikolojisi açısından da oldukça önemlidir. Bu sayede çocukların boşanma aşamasında yaşanan olumsuzluklara müdahil olmalarının önüne geçilmiş olur. Ayrıca boşanma en az kayıpla ve kısa sürede gerçekleşirse tarafların bu duruma alışmaları ve geleceklere yön vermeleri daha kolay olur. Anlaşmalı boşanma müessesesi de, bu ihtiyaca uygun olarak boşanma konusunda fikir birliğine varmış olan tarafların, aralarında bir anlaşma düzenleyerek uzun yargılama sürelerine takılmadan boşanmalarına olanak sağlamaktadır. Ayrıca boşanma konusunda fikir birliğine varmış olan taraflar bu müesseye sayesinde kendi boşanma şartlarını düzenleyebilmektedirler. Tarafların anlaşmaları şartıyla kendi geleceklere yön verebilme imkanlarının bulunması yönüyle özgürlükçü bir düzenlemedir. Sonuç olarak anlaşmalı boşanma hakkındaki düzenlemeler, boşanma konusunda anlaşmış tarafların, en az zararlı ve etkiyle, en kısa sürede bu süreci atlatalarına vesile olmaktadır.

YAKUP YAMAN

Ankara Batı Cumhuriyet Savcısı

VUSLAT

Ayrılık olsa bile kaderde,
Yaşatırdım içimde seni kavuşmak hayaliyle.
Giderdim güneşin hiç batmadığı diyarlara...
Fısıldardım beyaz zambaklara,
Onları bile kiskandıracak güzelliğini,
Mor bir menekşeden öğrenirdim sabır denen nimeti,
Çağlayanlar anlatırdı bana,
Var olmanın sırrının yok olmakta olduğunu...
Arardım seni bir kuşun yuvasında,
Bir ceylanın ürkek gözlerinde,
Bir kırmızı gülün yanağında.
Çepeçevre sarardım bulutlar gibi dört bir yanını,
Örterdim gece gibi üzerini,
Hoyratça esen rüzgarlara anlatırdım sevdami
Vuslat ümidiyle...

ADLİYEMİZDEN HABERLER

ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCISI SAYIN AHMET AKÇA'NIN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

Ankara Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Ahmet AKÇA ve Ankara Cumhuriyet Başsavcı Vekili Sayın Üzeyir KARAKÜLAH, Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Gökhan KARAKÖSE'yi makamında ziyaret etti.

GAMBIYA BÜYÜKELÇİSİNİN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

Gambiya Büyükelçisi Sayın Sering Modou NJIE, Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı Gökhan KARAKÖSE'yi ziyaret ettiler.

İSTANBUL CUMHURİYET BAŞSAVCISI SAYIN ŞABAN YILMAZIN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Şaban YILMAZ ve İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekili Sayın Mehmet YILMAZ, Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Gökhan KARAKÖSE'yi makamında ziyaret ettiler.

ANKARA BATI CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI'NIN AYAŞ AÇIK CEZA İNFAZ KURUMUNA ZİYARETİ

Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Gökhan KARAKÖSE, Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri Sayın Adnan GÜMÜŞ, Sayın Tuncay BOZDOĞAN, Sayın Halil DEMİR ve Cumhuriyet Savcısı Sayın Fatih AYZAZ, Ayaş Açık Ceza İnfaz Kurumunu ziyaret ederek mesleki eğitime tabi tutulan hükümlü ve tutukluların üretmiş olduğu ürünleri yerinde incelediler.

RUSYA HEYETİ'NİN ZİYARETİ

Rusya Federasyonu Uluslararası Adli İşbirliği Genel Müdürlüğü İade Departmanı Başkan Yardımcısı ve beraberindeki yargı heyeti “Adli Yardımlaşma” konuları kapsamında adliyemizi ziyaret etti.

CEZA İNFAZ KURUMLARI KÜTÜPHANESİ İÇİN KİTAP BAĞIŞ KAMPANYASI

Adalet Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında imzalanan işbirliği protokolü kapsamında hükümlü ve tutukluların okuma alışkanlığı kazanmaları, kütüphaneleri etkin olarak kullanabilmeleri ve daha fazla kitaba erişim sağlayabilmeleri amacıyla Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri için kitap bağış kampanyası düzenlendi. Adalet Bakanımız Sayın Abdulhamit GÜL tarafından yapılan ilk kitap bağışı ile kampanya süreci başlamıştır. Adliyemizde eş zamanlı olarak “Kitap Bağış Standı (Kumbarası)” açılış töreni düzenlendi.

25. DÖNEM HAKİM VE CUMHURİYET SAVCISI ADAYLARININ EĞİTİM PROGRAMI

Adliyemizde staj eğitimlerine devam eden 25. Dönem hakim ve Cumhuriyet savcısı adaylarının mesleki gelişim ve tecrübelerine katkı sağlamak amacıyla Covid-19 tedbirleri kapsamında gruplar halinde eğitim programları düzenlendi.

VEDA PROGRAMI

Ankara Batı Adliyesinde görev yaparken Adli Yargı 2021 Yılı Ana Kararnamesi ile görev yerleri değişen Cumhuriyet savcılarımız ve hâkimlerimiz için düzenlenen veda programına Cumhuriyet Başsavcımız, Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanımız, Cumhuriyet Başsavcı Vekillerimiz, Ticaret Mahkemesi Başkanımız, Cumhuriyet savcılarımız ve hâkimlerimiz katıldı.

Programda, görev yerleri değişen Cumhuriyet Savcıları Hacer ÖZTÜRK, Mehmet Emin ERDOĞDU, Kaan KILIÇ ile hâkimler Sabriye Can SARAÇ EYİ, Fatma ÇAKMAK KURNAZ, Murat ALTUNDERE ve Fevzi Bilal TEZCAN'a plaketleri takdim edildi.

15
TEMMUZ

15 TEMMUZ DEMOKRASİ VE MİLLİ BİRLİK GÜNÜ
**ŞEHİTLERİMİZİ
SAYGIYLA ANIYORUZ...**

VM MEDICAL PARK ANKARA HASTANESİ'NDE SAĞLIĞINIZ İÇİN YANINIZDAYIZ!

İLERİ TANI ve TEDAVİ ÜNİTELERİMİZ;

01 Acil Servis	12 Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	23 Nöroloji
02 Ağız ve Diş Sağlığı	13 Gastroenteroloji	24 Ortopedi ve Travmatoloji
03 Anestezi ve Reanimasyon	14 Genel Cerrahi	25 Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi
04 Beslenme ve Diyet	15 Genel Yoğun Bakım	26 Psikiyatri
05 Beyin ve Sinir Cerrahisi	16 Göğüs Hastalıkları	27 Psikoloji
06 Biyokimya	17 Göz Sağlığı ve Hastalıkları	28 Radyoloji
07 Check-Up	18 İç Hastalıkları (Dahiliye)	29 Tıbbi Onkoloji
08 Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları	19 Kadın Hastalıkları ve Doğum	30 Üroloji
09 Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	20 Kalp ve Damar Cerrahisi	31 Yenidoğan Yoğun Bakım
10 Dermatoloji (Cildiye)	21 Kardiyoloji	
11 Enfeksiyon Hastalıkları ve Mikrobiyoloji	22 Kulak Burun Boğaz	

BİR KEZ GÖNÜL YIKTIN İSE

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil

Bir gönülü yaptın ise
Er eteğin tuttun ise
Bir kez hayır ettin ise
Binde bir ise az değil

Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur alçakta dura
Yüceden bakan göz değil

Erden sana nazar ola
İçin dışın pür nur ola
Beli kurtulmuştan ola
Şol kişi kim gammaz değil

Yunus bu sözleri çatar
Sanki balı yağa katar
Halka matahların satar
Yükü gevherdir tuz değil

Yûnus Emre